

Dogfen ir Cyhoedd

**CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL**

GŴYS A RHAGLEN

SUMMONS AND AGENDA

ar gyfer

for a

**CYFARFOD RHITHIOL
O GYNGOR SIR
YNYS MÔN**

**VIRTUAL MEETING OF THE
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL**

a gynhelir yn

to be held at the

**CYFARFOD RHITHIOL (AR HYN O
BRYD NID OES MODD I'R
CYHOEDD FYNYCHU'R
CYFARFOD)**

**VIRTUAL MEETING (AT PRESENT
MEMBERS OF THE PUBLIC ARE
UNABLE TO ATTEND)**

DYDD MAWRTH, 8 MEDI 2020

**TUESDAY
8 SEPTEMBER 2020**

am 10.30 o'r gloch yb

at 10.30 am

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu recordio a'u darlledu wedyn ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y gweddarllediad hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddedig yr Awdurdod.

R H A G L E N

1. COFNODION

Cyflwyno, i'w cadarnhau, cofnodion y Cyngor Sir a gynhaliwyd ar 10 Mawrth 2020.

2. DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn datganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

3. DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, ARWEINYDD Y CYNGOR NEU'R PRIF WEITHREDWR

4. RHYBYDD O GYNNIG YN UNOL Â RHEOL 4.1.13.1 Y CYFANSODDIAD

- Cyflwyno - y Rhybudd o Gynigiad isod gan y Cynghorydd J Arwel Roberts:-

Ym mis Ebrill 2019, cyhoeddodd Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig Llywodraeth Cymru, Lesley Griffiths AC, argyfwng hinsawdd yng Nghymru.

Mae Cyngor Gwynedd eisoes wedi dilyn Llywodraeth Cymru ac wedi datgan argyfwng hinsawdd, ac mae awdurdodau eraill yn bwriadu cymryd camau cyffelyb.

“Galwaf ar y Cyngor hwn i ddilyn yr un esiampl ac i gefnogi ymrwymiad i gyflawni Sector Cyhoeddus Carbon Niwtral erbyn 2030. Mae'n rhaid i ni gydnabod nad oes modd i'r cyngor hwn barhau â busnes fel arfer ac mae angen paratoi cynllun gweithredu y gellir ei fonitro a'i weithredu.

Mae'n rhaid i ni roi'r gorau i fuddsoddi mewn tanwydd ffosil, mae angen i ni ddefnyddio ein polisiau cynllunio i gyflawni datblygiadau a chymunedau sero net yn gyflymach.

Rydym mewn sefyllfa i wneud gwahaniaeth er budd cenedlaethau'r dyfodol ac mae dyletswydd foesol arnom i weithredu.”

- Cyflwyno - y Rhybudd o Gynigiad isod gan y Cynghorydd Robert LI Jones:-

“Mae canol ein trefi yma ar Ynys Môn bellach yn cael eu rhoi o dan straen aruthrol wrth i bobl ddewis siopa ar-lein am eu cynnyrch boed hynny'n ddillad, cyflenwadau bwyd, esgidiau a'r rhan fwyaf o bethau eraill. Mae mwy a mwy o siopau gwag ac mae busnesau mawr ac eiddo busnes yn cael eu troi yn llety hunangynhaliol un ystafell wely. Mae hyn wedi digwydd mewn trefi eraill yng Ngogledd Cymru ac wedi arwain at ddirywiad y trefi cyfan.

Rydw i bellach yn gofyn am i'n Cynllun Datblygu ar y Cyd gael ei ail edrych arno

ac i'r ddeddfwriaeth gael ei chryfhau er mwyn rhoi'r gefnogaeth sydd ei hangen ar ddatblygwyr er mwyn iddynt allu prynu'r eiddo hyn a'u troi yn gartrefi o safon a fydd ar gael i deuluoedd ifanc neu'r henoed sy'n dymuno byw mewn eiddo llai, fel dewis amgen i'r datblygiadau un stafell sy'n beryg o ddod yn 'norm' yn ein trefi. Fe allai arwain at weledigaeth o ran rôl bresennol trefi a'u rôl ar gyfer y dyfodol ac y bydd adeiladau newydd ac arloesol yn dod yn lle ein siopau Fictorianaidd sydd wedi gweld dyddiau gwell fel y gwelir mewn trefi ledled Gogledd Cymru. Mae twristiaeth ar gynnydd ymhobman ac mae angen i ni elwa o hynny drwy fod yn lle deniadol i ymweld ag ef tra'n gwneud ein Sir yn rhywle y gallwn ni gyd fod yn falch ohoni.

Oes gennym ni'r ewyllys i gymryd hyn ymlaen fel Awdurdod a chymryd y camau cyntaf er mwyn gwneud hyn yn realiti neu a fyddwn yn parhau i bydru ymlaen a gweld ein hamgylchedd trefol yn parhau i ddirywio.

DWI'N GOFYN AM AGWEDD AR Y CYD GAN HOLL AWDURDODAU GOGLEDD CYMRU ER MWYN ARCHWILIO BETH SY'N DIGWYDD A GWNEUD RHYWBETH AMDANO."

5. CYFLWYNO DEISEBAU

Derbyn un ddeiseb yn unol â Pharagraff 4.1.11 o'r Cyfansoddiad.

6. YMESTYN Y TERFYN AMSER O DAN ADRAN 85 O DDEDDF LLYWODRAETH LEOL 1972

Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/ Swyddog Monitro, yn dilyn penderfyniad y Panel Caniatâd Arbennig o'r Pwyllgor Safonau ar 29 Gorffennaf 2020.

7. PROTOCOL SIARAD CYHOEDDUS MEWN PWYLLGORAU SGRIWTINI

Cyflwyno adroddiad gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar 9 Mawrth 2020, y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio ar 11 Mawrth 2020, a'r Pwyllgor Gwaith ar 23 Mawrth 2020.

8. ADOLYGIAD O DREFNIADAU ETHOLIADOL SIROL YNYS MÔN

Cyflwyno adroddiad gan y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democratiadd ar 30 Gorffennaf 2020.

9. DATGANIAD O'R CYFRIFON 2019/20

Cyflwyno'r Datganiad o'r Cyfrifion ar gyfer 2019/20 fel y cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 1 Medi, 2020.

10. ADRODDIAD BLYNYDDOL ARWEINYDD Y CYNGOR AR GYFER 2019/2020

Ystyried Adroddiad Blynyddol Arweinydd y Cyngor yn unol â paragraff 4.1.11 o'r Cyfansoddiad.

11. **ADRODDIAD BLYNYDDOL CADEIRYDD Y PWYLLGOR SAFONAU**
Cyflwyno adroddiad Mr John R Jones, Cadeirydd Annibynnol y Pwyllgor Safonau.
12. **ADRODDIAD BLYNYDDOL TROSOLWG A SGRIWTINI 2019/20**
Cyflwyno adroddiad Cadeiryddion y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio.
13. **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 2019/20**
Cyflwyno adroddiad Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a gynhaliwyd ar 1 Medi 2020.
14. **ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD 2019/20**
Cyflwyno adroddiad Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar 30 Gorffennaf 2020.

CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 10 Mawrth 2020

PRESENNOL: Y Cynghorydd Margaret Murley Roberts (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Dylan Rees (Is-Gadeirydd)

Y Cynghorwyr Lewis Davies, John Griffith, Richard Griffiths, K P Hughes, T LI Hughes MBE, Vaughan Hughes, Llinos M Huws, Aled M Jones, Carwyn Jones, Richard O Jones, Gwilym O Jones, R LI Jones, Alun W Mummery, Bryan Owen, Bob Parry OBE FRAgS, Alun Roberts, Dafydd Roberts, J Arwel Roberts, Nicola Roberts, Peter S Rogers, Dafydd R Thomas, Ieuan Williams a Robin Williams.

WRTH LAW Prif Weithredwr,
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro,
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151,
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol,
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc,
Pennaeth Proffesiwn - Adnoddau Dynol a Thrawsnewid,
Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd,
Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol (RJ) (ar gyfer eitem 14),
Uwch Swyddog Adnoddau Dynol (CW) (ar gyfer eitem 14),
Swyddog Pwyllgor (MEH).
Robin Williams.

**HEFYD YN
BRESENNOL:** Neb

YMDDIHEURIADAU: Y Cynghorwyr Richard A Dew, R Meirion Jones, Dylan Rees, Shaun Redmond.

1. COFNODION

Cadarnhawyd bod cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 10 Rhagfyr, 2019 yn gywir.

2. DATGANIADAU O DDIDDORDEB

Datganodd y Tîm Arweinyddiaeth Strategol ddiddordeb yn Eitem 14 - Datganiad ar y Polisi Tâl ac nid oeddent yn bresennol yn y cyfarfod yn ystod unrhyw drafodaeth na phleidlais ar y mater.

3. DERBYN UNRHYW GYHOEDDIADAU GAN Y CADEIRYDD, ARWEINYDD Y CYNGOR NEU'R PRIF WEITHREDWR

Gwnaed y cyhoeddiadau isod gan y Cadeirydd:-

- Llongyfarchiadau i Arweinydd y Cyngor, y Cynghorydd Llinos M Huws sydd wedi cael ei henwi ar restr 100 o Fenywod Cymru;
- Llongyfarchiadau i Gruffydd Wyn o Amlwch ar ennill cystadleuaeth Cân i Gymru ar 29 Chwefror, 2020;
- Llongyfarchiadau i aelodau Clwb Ffermwyr Ifanc Rhosybol ar ennill Cystadleuaeth Ddrama Cymru yn y Galeri yng Nghaernarfon yn ddiweddar.
- Mynegodd y Cadeirydd ei gwerthfawrogiad i staff y Cyngor ac yn enwedig y Gwasanaeth Priffyrdd yn ystod y tywydd garw yn ddiweddar.
- Mae prosiect y Cyngor i adnewyddu Neuadd y Farchnad, Caergybi wedi'i enwebu am dair gwobr genedlaethol.

Roedd y Cadeirydd yn dymuno atgoffa'r Aelodau fod Cyngerdd Elusennol y Cadeirydd i'w gynnal yng Ngwesty'r Breeze Hill, Benllech ddydd Gwener, 27 Mawrth, 2020 am 7.00 p.m.

* * * *

Cydymdeimlwyd ag unrhyw Aelod o'r Cyngor neu staff a oedd wedi cael profedigaeth.

Safodd yr Aelodau a'r Swyddogion mewn teyrnged dawel fel arwydd o'u parch a'u cydymdeimlad.

4. CYFLWYNO DEISEBAU

Ni dderbyniwyd yr un ddeiseb.

5. RHYBUDD O GYNIGIAD YN UNOL Â RHEOL 4.1.13.1 Y CYFANSODDIAD

Cyflwynwyd – y Rhybudd o Gynigiad isod gan y Cynghorydd J Arwel Roberts:-

Ym mis Ebrill 2019, cyhoeddodd Gweinidog yr Amgylchedd, Ynni a Materion Gwledig Llywodraeth Cymru, Lesley Griffiths AC, argyfwng hinsawdd yng Nghymru.

Mae Cyngor Gwynedd eisoes wedi dilyn Llywodraeth Cymru ac wedi datgan argyfwng hinsawdd, ac mae awdurdodau eraill yn bwriadu cymryd camau cyffelyb.

“ Galwaf ar y Cyngor hwn i ddilyn yr un esiampl ac i gefnogi ymrwymiad i gyflawni Sector Cyhoeddus Carbon Niwtral erbyn 2030. Mae'n rhaid i ni gydnabod nad oes modd i'r cyngor hwn barhau â busnes fel arfer ac mae angen paratoi cynllun gweithredu y gellir ei fonitro a'i weithredu.

Mae'n rhaid i ni roi'r gorau i fuddsoddi mewn tanwydd ffosil, mae angen i ni ddefnyddio ein polisiau cynllunio i gyflawni datblygiadau a chymunedau sero net yn gyflymach.

Rydym mewn sefyllfa i wneud gwahaniaeth er budd cenedlaethau'r dyfodol ac mae dyletswydd foisol arnom i weithredu.”

Gofynnodd Arweinydd y Cyngor am ohirio'r Rhybudd o Gynigiad tan gyfarfod nesaf y Cyngor llawn a gynhelir ar 19 Mai, 2020 er mwyn caniatáu ar gyfer paratoi

Cynllun Gweithredu llawn ynghylch disgwyliadau Carbon Niwtral yn y Cyngor.

Cytunodd y Cynghorydd J Arwel Roberts i dynnu ei Rybudd o Gynigiad yn ôl a'i ailgyflwyno i gyfarfod cyffredin nesaf y Cyngor.

6. ADOLYGIAD CANOL BLWYDDYN 2019/20 – RHEOLI'R TRYSORLYS

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 16 Rhagfyr, 2019 i'w dderbyn gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD derbyn yr Adroddiad ar Adolygiad Canol Blwyddyn 2019/20 - Rheoli'r Trysorlys.

7. DATGANIAD AR STRATEGAETH RHEOLI TRYSORLYS 2020/21

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Adran 151 fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 2 Mawrth, 2020 i'w dderbyn gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD derbyn yr Adroddiad ynghylch y Datganiad ar Strategaeth Rheoli Trysorlys 2020/21

8. ARFERION RHEOLI TRYSORLYS

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 2 Mawrth, 2020 i'w dderbyn gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD cymeradwyo Arferion Rheoli Trysorlys.

9. STRATEGAETH GYFALAF A RHAGLEN GYFALAF 2021 HYD AT 2022/23

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 2 Mawrth, 2020 i'w dderbyn gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r Strategaeth Gyfalaf a'r Rhaglen Gyfalaf am y cyfnod 2021 hyd at 2022/23

10. Y STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOL A CHYLLIDEB 2020/21

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 2 Mawrth, 2020 i'w dderbyn gan y Cyngor.

Cyflwynodd yr Aelod Portffolio ar gyfer Cyllid gynigion y Pwyllgor Gwaith ar gyfer y Gyllideb Refeniw a'r Dreth Gyngor sy'n deillio ohoni am y flwyddyn 2020/21, ynghyd â Strategaeth Ariannol Tymor Canol ddiweddedig y Cyngor a manylion am y defnydd o unrhyw gronfeydd unwaith ac am byth i gefnogi'r gyllideb - eitemau 10 (a) i (ch) yn y Rhaglen. Er ei fod yn croesawu'r cyllid ychwanegol sydd ar gael fel

rhan o setliad refeniw 2020/21, dywedodd bod y rhagolygon ariannol yn parhau i fod yn heriol ac roedd yn ei chael yn anodd deall sut mae'r fformiwla ariannu gan Lywodraeth Cymru yn cael ei gweithredu o gofio'r gwahaniaethau amlwg yn y cynnydd a roddwyd i gynghorau yng Nghymru. Mae'r Cyngor hwn wedi gweld cynnydd o 3.8% yn y setliad. Cyfeiriodd at yr ymgynghoriad cyhoeddus ar y cynigion ar gyfer y gyllideb refeniw ddrafft a nododd fod y mwyafrif o'r ymatebwyr o blaid buddsoddi yn y Gwasanaethau Oedolion oherwydd cynnydd yn y galw a'u bod hefyd o blaid gwarchod cyllidebau ysgolion. Serch hynny, roedd llai o gefnogaeth i gynnydd rhwng 4.5% a 5% yn y Dreth Gyngor. Ar ôl cymryd ffigwr y setliad terfynol i ystyriaeth, mae angen £142.146m ar gyfer y gyllideb ddigyfnewid am y flwyddyn ariannol 2020/21; mae'r ffigwr hwn yn caniatáu i'r Awdurdod weithredu cyllideb sy'n fwy realistig o gofio'r galw yn y Gwasanaethau Oedolion a gwasanaethau eraill y Cyngor, a'r gobaiith trwy osod y gyllideb yw na fydd y gwasanaethau hyn yn gorwario yn ystod y flwyddyn ariannol. Argymhellwyd felly y dylid cynyddu'r Dreth Gyngor 4.5% er mwyn cydbwysu cyllideb y Cyngor. Dywedodd yr Aelod Portffolio y bydd y Dreth Gyngor ar gyfartaledd ar gyfer pob aelwyd yn gynydd o £1.08 yr wythnos ond dywedodd mai'r Cyngor hwn sydd â'r dreth gyngor isaf ond un yng Ngogledd Cymru o hyd.

Cynigiodd bod y Cyngor yn cymeradwyo argymhellion y Pwyllgor Gwaith o'i gyfarfod a gynhaliwyd ar 2 Mawrth, 2020 mewn perthynas ag eitemau (a) i (ch) yn yr adroddiad. Nododd ymhellach fod y Pwyllgor Gwaith yn argymhell i'r Cyngor na ddylid newid y ffioedd parcio ar gyfer ardaloedd trefol ar wahân i gael gwared ar y ffi 50c, gan olygu mai £1 fydd yr isafswm a godir. Nododd na dderbyniwyd unrhyw ddiwygiadau i'r gyllideb.

Dywedodd Annibynwyr Môn / fod gan y Cyngor asedau sydd wedi bod yn wag am gryn amser a bod angen eu rhoi ar y farchnad er mwyn cynyddu incwm i'r Awdurdod. Mynegwyd ymhellach fod y cynnydd parhaus yn y Dreth Gyngor i drigolion yn anghynaliadwy i bobl ar incwm isel. Dywedodd yr Aelod Portffolio ar gyfer Cyllid fod gan yr Awdurdod asedau sy'n wag ar hyn o bryd ond bod dyletswydd ar y Cyngor i gael y prisiau gorau amdanynt ac ni fyddai'n ymarferol gorlifo'r farchnad trwy roi'r holl safleoedd ar werth ar yr un pryd. Atgoffwyd yr aelodau gan yr Aelod Portffolio ar gyfer Cyllid hefyd nad yw cyfalaf a dderbynnir yn sgil gwerthu asedau ar gael i'w cynnwys yn y gyllideb refeniw. Cyfeiriodd at y sylwadau o ran cynyddu'r Dreth Gyngor ac ailadroddodd bod treth gyngor yr Awdurdod hwn yr ail isaf yng Ngogledd Cymru a phe bai'r Awdurdod hwn wedi cael setliad gan Lywodraeth Cymru fel yr un a gafodd awdurdod cyfagos byddai'r cynnydd yn y Dreth Gyngor wedi bod yn is.

Yn y bleidlais i ddilyn **PENDERFYNWYD:-**

- **Derbyn y cynigion ar gyfer y gyllideb a'r Strategaeth Ariannol Tymor Canol fel y'u cyflwynwyd ar gyfer 2020/21 gyda'r diwygiad na fydd newid yn y ffioedd parcio ceir ar gyfer safleoedd trefol ar wahân i'r ffi 50c, a fydd yn cael ei diddymu, gan olygu mai £1 fydd yr isafswm;**
- **Derbyn y penderfyniad ar y Dreth Gyngor drafft fel y gwelir yn eitem c) ar y Rhaglen.**

1. PENDERFYNWYD

- (a) Yn unol ag argymhellion y Pwyllgor Gwaith, i fabwysiadu'r Gyllideb 2020/21, yn Adran 9, fel Strategaeth Cyllideb oddi mewn i ystyr a roddir yn y Cyfansoddiad, ac i gadarnhau y daw'n rhan o'r fframwaith cyllidebol gyda'r eithriad o'r ffigyrau a ddisgrifir fel rhai cyfredol.
- (b) Yn unol ag argymhellion y Pwyllgor Gwaith, i fabwysiadu cyllideb referniw 2020/21 fel y gwelir honno yn Nhabl 4, Adran 8 o adroddiad y Gyllideb 2020/21, Atodiad 1 ac Atodiad 3.
- (c) Yn unol ag argymhellion y Pwyllgor Gwaith, i fabwysiadu cyllideb cyfalaf fel y gwelir hwnnw yn yr adroddiad Cyllideb Cyfalaf 2020/21.
- (ch) Dirprwyo i'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Cyllid 151 y pŵer i wneud addasiadau rhwng penawdau yn y Gyllideb Arfaethedig Derfynol ar gyfer 2020/21 yn Atodiad 3 er mwyn rhoi effaith i benderfyniadau'r Cyngor. Yn ychwanegol, i ddirprwyo i'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 y pŵer i drosglwyddo hyd at £50k yr eitem o'r gronfa wrth gefn gyffredinol. Bydd unrhyw eitem sy'n fwy na £50k angen cymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith cyn gwneir unrhyw drosglwyddiad o'r gronfa wrth gefn gyffredinol.
- (d) Dirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith, ym mlwyddyn ariannol 2020/21, y pwerau i drosglwyddo cyllidebau rhwng penawdau fel a ganlyn:-
 - (i) pwerau dilyffethair i wario pob pennawd cyllidebol unigol yn Atodiad 4 Cyllideb Arfaethedig Terfynol 2020/21 yn erbyn pob gwasanaeth unigol, ar y gwasanaeth perthnasol;
 - (ii) pwerau i gymeradwyo'r defnydd o'r arian wrth gefn clustnodedig a rhai gwasanaeth i gyllido cynigion gwariant unwaith-ac-am-byth sy'n cyfrannu tuag at gyflawni amcanion y Cyngor a gwella gwasanaethau;
 - (iii) pwerau i drosglwyddo o'r ffynonellau incwm newydd neu uwch.
- (dd) Dirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith, mewn perthynas â'r flwyddyn ariannol 2020/21 ac ar gyngor y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau), y pŵer i ryddhau hyd at £250k o falansau cyffredinol i ddelio gyda blaenoriaethau yn codi yn ystod y flwyddyn.
- (e) Dirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith, mewn perthynas â'r cyfnod hyd at 31 Mawrth 2020, y pwerau a ganlyn:-
 - (i) pwerau i wneud ymrwymadau newydd o gyllidebau referniw y dyfodol hyd at y symiau a nodir ar gyfer blaenoriaethau newydd yn y Cynllun Ariannol Tymor Canol;
 - (ii) y pwerau a'r ddyletswydd i baratoi cynlluniau i gyflawni arbedion cyllidebol referniw fel yr awgrymir yn y Cynllun Ariannol Tymor Canol;
 - (iii) pwerau i drosglwyddo cyllidebau rhwng prosiectau cyfalaf yn yr adroddiad Cyllideb Cyfalaf 2019/20 ac ymrwymo adnoddau yn y blynyddoedd dilynol gan gydymffurfio gyda'r fframwaith cyllidebol.
- (f) Pennu a chymeradwyo'r dangosyddion pwylllog a rhai'r trysorlys sy'n amcangyfrifon a therfynnau am 2020/21 ymlaen fel sy'n ymddangos yn yr adroddiad Datganiad ar Strategaeth Rheoli'r Trysorlys 2020/21.
- (ff) Cymeradwyo'r Datganiad ar Strategaeth Rheoli'r Trysorlys am 2020/21 a'r Strategaeth Cyfalaf 2020/21.
- (g) Cadarnhau y bydd eitemau 1(b) i (ff) yn dod yn rhan o'r fframwaith cyllidebol.

2. **PENDERFYNWYD** mabwysiadu a chadarnhau i bwrpas y flwyddyn ariannol 2020/21 benderfyniad y Cyngor Sir a gynhaliwyd ar 10 Mawrth 1998, bod y Cyngor Sir yn pennu lefel y disgownt sy'n gymwys i'r Dosbarth penodedig A a Dosbarth penodedig B o anheddau dan Adran 12 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 (a ddiwygiwyd), a ddisgrifir gan Rheoliadau'r Dreth Gyngor (Dosbarthau Rhagnodedig ar Anheddau) (Cymru) 1998, fel a ganlyn:-
- Dosbarth Penodedig A Dim Disgownt
 Dosbarth Penodedig B Dim Disgownt
3. **PENDERFYNWYD** mabwysiadu a chadarnhau i bwrpas y flwyddyn ariannol 2020/21, benderfyniad y Cyngor Sir a gynhaliwyd ar 6 Mawrth 2007 bod y Cyngor Sir yn pennu lefel disgownt sy'n gymwys i Ddosbarth penodedig C o anheddau dan Adran 12 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 (a ddiwygiwyd), a ddisgrifir gan y Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyfrifo Sail y Dreth Gyngor) a'r Dreth Gyngor (Dosbarthiadau Rhagnodedig ar Anheddau) (Cymru) (Diwygiad) 2004, fel a ganlyn:-
- Dosbarth Penodedig C Dim Disgownt
4. **PENDERFYNWYD** datgymhwyso unrhyw ddisgownt(au) a ganiatawyd i anheddau gwag tymor hir ac anheddau a feddiannir yn achlysurol (a elwir fel arfer yn ail gartrefi) ac i amrywio benderfyniad y Cyngor llawn a wnaed ar 28 Chwefror 2018 a gwneud cais am y flwyddyn ariannol 2020/21 swm uwch o'r Ddrecht Gyngor (a elwir yn breimiwm y Dreth Gyngor) o 100% o gyfradd safonol y Dreth Gyngor ar gyfer anheddau gwag hirdymor ac ar gyfer anheddau a feddiannir o bryd i'w gilydd (a elwir fel arfer yn ail gartrefi) i gymhwyso swm uwch o Dreth Gyngor (a elwir yn breimiwm y Dreth Gyngor) o 35% o dan Adrannau 12A a 12B o Ddeddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 fel y'i mewnosodwyd gan Adran 139 o Ddeddf Tai (Cymru) 2014.
5. Nodi fod y Cyngor yn ei gyfarfod ar 28 Chwefror 1996 wedi penderfynu na fydd yn trin unrhyw gostau yr aiff y Cyngor iddynt mewn rhan o'i ardal nac wrth gyfarfod unrhyw ardoll neu ardoll arbennig fel costau arbennig a bod y penderfyniadau i barhau mewn grym hyd oni fyddant yn cael ei diddymu'n benodol.
6. Y dylid nodi bod y Pwyllgor Gwaith yn ei gyfarfod ar 25 Tachwedd 2019 wedi cymeradwyo'r symiau a glandrwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn fel sail y Dreth Gyngor ar gyfer 2019/20 a nodi ymhellach bod y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 11 Rhagfyr 2018 wedi cymeradwyo y bydd y Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor yn lleol yn parhau fel y mae am y blynyddoedd dilynol oni bai ei fod wedi'i ddiwygio'n sylweddol. Nodwyd hefyd fod y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 28 Chwefror 2018 wedi mabwysiadu a chymeradwyo Polisi Dewisol Dreth Gyngor lleol dan Adran 13A Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 gan ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith y pŵer i ddirymu, ailddeddfu ac/neu ddiwygio'r Polisi. Diwygiodd y Pwyllgor Gwaith y Polisi yma ar 26 Tachwedd 2018.
7. Yn ei gyfarfod ar 25 Tachwedd 2019, penderfynodd y Pwyllgor Gwaith, yn unol â Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 a Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyfrifo Sail y Dreth Gyngor)(Cymru) 1995 (SI19956/2561) fel y'i diwygiwyd gan SI1999/2935 a Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyfrifo Sail y Dreth Gyngor) a'r Dreth Gyngor (Dosbarthiadau Rhagnodedig o Anheddau)(Cymru)(Diwygiad) 2004, a'r Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyfrifo Sail y Dreth Gyngor)(Cymru)(Diwygiad) 2016, gymeradwyo'r symiau a glandrwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn fel ei sail dreth ac ar gyfer rhannau o'r ardal, am y flwyddyn 2020/21, fel a ganlyn:-
- a) 31,532.53 yw'r swm a bennwyd gan y Pwyllgor Gwaith fel sail y dreth gyngor Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn.
- b) Y rhannau o ardal y Cyngor, sef y symiau a glandrwyd gan y Pwyllgor Gwaith fel y sail ar gyfer dreth gyngor Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn ar gyfer anheddau yn y rhannau hynny o'i ardal lle mae un neu fwy o eitemau arbennig yn berthnasol, yw fel a ganlyn:-

Ardaloedd Cynghorau Tref/Cymuned	Sylfaen y Dreth 2020/21
Amlwch	1,495.67
Beaumaris	1,082.64
Holyhead	3,967.89
Llangefni	1,990.72
Menai Bridge	1,440.67
Llanddaniel-fab	397.03
Llanddona	378.63
Cwm Cadnant	1,150.29
Llanfair Pwllgwyngyll	1,325.03
Llanfihangel Ysgeifiog	691.10
Bodorgan	470.32
Llangoed	656.53
Llangristiolus & Cerrig Ceinwen	636.43
Llanidan	418.06
Rhosyr	1,030.96
Penmynydd	244.02
Pentraeth	587.83
Moelfre	628.73
Llanbadrig	701.83
Llanddyfnan	511.77
Llaneilian	578.69
Llanerch-y-medd	530.09
Llaneugrad	187.19
Llanfair Mathafarn Eithaf	1,874.32
Cylch y Garn	409.69
Mechell	554.88
Rhos-y-bol	481.07
Aberffraw	303.31
Bodedern	422.10
Bodffordd	419.32
Trearddur	1,277.31
Tref Alaw	263.66
Llanfachraeth	229.19
Llanfaelog	1,277.95
Llanfaethlu	279.75
Llanfair-yn-Neubwll	564.91
Valley	988.73
Bryngwran	363.51
Rhoscolyn	357.81
Trewalchmai	362.90
Total Taxbase	31,532.53

8. Bod y symiau a ganlyn bellach yn cael eu pennu gan y Cyngor ar gyfer y flwyddyn 2020/21, yn unol ag Adrannau 32 i 36 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992:-

- a) £200,207,025 sef cyfanswm y symiau y mae'r Cyngor yn eu hamcangyfrif ar gyfer yr eitemau a nodwyd yn Adran 32(2) (a) i (d) y Ddeddf.

- b)** £56,580,850 sef cyfanswm y symiau y mae'r Cyngor yn eu hamcangyfrif ar gyfer yr eitemau a nodwyd yn Adran 32(3) (a) a (c) y Ddeddf.
- c)** £143,626,175 sef y swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng cyfanswm 8(a) uchod a chyfanswm 8(b) uchod, a bennwyd gan y Cyngor, yn unol ag Adran 32(4) y Ddeddf, yn gyllideb angenrheidiol ar gyfer y flwyddyn.
- ch)** £101,004,872 sef cyfanswm y symiau y mae'r Cyngor yn amcangyfrif y byddant yn daladwy yn ystod y flwyddyn i Gronfa'r Cyngor gyda golwg ar drethi annomestig a ail-ddosberthir, grant cynnal referniw a grant arbennig, gan dynnu unrhyw swm a bennwyd yn unol ag Adran 33(3) y Ddeddf.
- d)** £1,351.66 sef y swm yn 8(c) uchod llai'r swm yn 8(ch) uchod, gan rannu'r cyfan â'r swm a nodir yn 7(a) uchod, a bennwyd gan y Pwyllgor Gwaith, yn unol ag Adran 33(1) y Ddeddf, sef swm sylfaenol y dreth gyngor am y flwyddyn.
- dd)** £1,479,865 y Ddeddf. sef cyfanswm yr holl eitemau arbennig y cyfeirir atynt yn Adran 34(1) y Ddeddf.
- e)** £1,304.73 sef y swm yn 8(d) uchod llai'r canlyniad a geir wrth rannu'r swm yn 8(dd) uchod â'r swm yn 7(a) uchod, a bennwyd gan y Pwyllgor Gwaith, yn unol ag Adran 34(2) y Ddeddf, sef swm sylfaenol y dreth gyngor am y flwyddyn ar gyfer anheddau yn y rhannau hynny o'r ardal lle na fo unrhyw eitem arbennig yn berthnasol.

f)

		Band D cyfatebol fesul ardal gan gynnwys Cyngor Ynys Môn ac elfennau cyngor cymuned/tref
Amlwch	£	1,370.97
Beaumaris	£	1,331.82
Holyhead	£	1,433.16
Llangefni	£	1,392.66
Menai Bridge	£	1,372.05
Llanddaniel-fab	£	1,327.95
Llanddona	£	1,323.00
Cwm Cadnant	£	1,332.09
Llanfair Pwllgwyngyll	£	1,340.91
Llanfihangel Ysgeifiog	£	1,331.82
Bodorgan	£	1,329.12
Llangoed	£	1,322.55
Llangristiolus & Cerrig Ceinwen	£	1,317.24
Llanidan	£	1,333.53
Rhosyr	£	1,330.29
Penmynydd	£	1,335.42
Pentraeth	£	1,326.78
Moelfre	£	1,323.00
Llanbadrig	£	1,343.88

Llanddyfnan	£	1,323.27
Llaneilian	£	1,327.23
Llanerch-y-medd	£	1,337.67
Llaneugrad	£	1,326.06
Llanfair Mathafarn Eithaf	£	1,333.62
Cylch y Garn	£	1,321.74
Mechell	£	1,322.73
Rhos-y-bol	£	1,321.29
Aberffraw	£	1,326.15
Bodedern	£	1,337.85
Bodffordd	£	1,330.92
Trearddur	£	1,332.90
Tref Alaw	£	1,330.29
Llanfachraeth	£	1,339.92
Llanfaelog	£	1,335.96
Llanfaethlu	£	1,325.25
Llanfair-yn-Neubwll	£	1,334.79
Valley	£	1,339.02
Bryngwran	£	1,334.97
Rhoscolyn	£	1,315.89
Trewalchmai	£	1,328.13

sef y symiau a geir trwy ychwanegu at y swm a geir yn 8(e) uchod, symiau'r eitem neu'r eitemau arbennig sy'n berthnasol i anheddau yn y rhannau hynny o ardal y Cyngor y cyfeiriwyd atynt uchod wedi'u rhannu ym mhob achos gan y swm yn 8(b) uchod, a bennwyd gan y Pwyllgor Gwaith yn unol ag Adran 34(3) y Ddeddf, sef symiau sylfaenol y dreth gyngor am y flwyddyn ar gyfer anheddau yn y rhannau hynny o'i ardal lle bo un eitem arbennig neu fwy'n berthnasol.

Bandiau Prasio

		Treth y Cyngor fesul band, fesul ardal, sy'n cynnwys Cyngor Sir Ynys Môn ac elfennau/praeseptau Cyngor Cymuned/Tref								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Amlwch	£	913.98	1,066.31	1,218.64	1,370.97	1,675.63	1,980.29	2,284.95	2,741.94	3,198.93
Bimares	£	887.88	1,035.86	1,183.84	1,331.82	1,627.78	1,923.74	2,219.70	2,663.64	3,107.58
Caergybi	£	955.44	1,114.68	1,273.92	1,433.16	1,751.64	2,070.12	2,388.60	2,866.32	3,344.04
Llangefni	£	928.44	1,083.18	1,237.92	1,392.66	1,702.14	2,011.62	2,321.10	2,785.32	3,249.54
Porthaethwy	£	914.70	1,067.15	1,219.60	1,372.05	1,676.95	1,981.85	2,286.75	2,744.10	3,201.45
Llanddaniel-fab	£	885.30	1,032.85	1,180.40	1,327.95	1,623.05	1,918.15	2,213.25	2,655.90	3,098.55
Llanddona	£	882.00	1,029.00	1,176.00	1,323.00	1,617.00	1,911.00	2,205.00	2,646.00	3,087.00
Cwm Cadnant	£	888.06	1,036.07	1,184.08	1,332.09	1,628.11	1,924.13	2,220.15	2,664.18	3,108.21
Llanfair Pwllgwyngyll	£	893.94	1,042.93	1,191.92	1,340.91	1,638.89	1,936.87	2,234.85	2,681.82	3,128.79
Llanfihangel Ysgeifiog	£	887.88	1,035.86	1,183.84	1,331.82	1,627.78	1,923.74	2,219.70	2,663.64	3,107.58
Bodorgan	£	886.08	1,033.76	1,181.44	1,329.12	1,624.48	1,919.84	2,215.20	2,658.24	3,101.28
Llangoed	£	881.70	1,028.65	1,175.60	1,322.55	1,616.45	1,910.35	2,204.25	2,645.10	3,085.95

		Treth y Cyngor fesul band, fesul ardal, sy'n cynnwys Cyngor Sir Ynys Môn ac elfennau/praeseptau Cyngor Cymuned/Tref								
		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Llangristiolus & Cerrig Ceinwen	£	878.16	1,024.52	1,170.88	1,317.24	1,609.96	1,902.68	2,195.40	2,634.48	3,073.56
Llanidan	£	889.02	1,037.19	1,185.36	1,333.53	1,629.87	1,926.21	2,222.55	2,667.06	3,111.57
Rhosyr	£	886.86	1,034.67	1,182.48	1,330.29	1,625.91	1,921.53	2,217.15	2,660.58	3,104.01
Penmynydd	£	890.28	1,038.66	1,187.04	1,335.42	1,632.18	1,928.94	2,225.70	2,670.84	3,115.98
Pentraeth	£	884.52	1,031.94	1,179.36	1,326.78	1,621.62	1,916.46	2,211.30	2,653.56	3,095.82
Moelfre	£	882.00	1,029.00	1,176.00	1,323.00	1,617.00	1,911.00	2,205.00	2,646.00	3,087.00
Llanbadrig	£	895.92	1,045.24	1,194.56	1,343.88	1,642.52	1,941.16	2,239.80	2,687.76	3,135.72
Llanddyfnan	£	882.18	1,029.21	1,176.24	1,323.27	1,617.33	1,911.39	2,205.45	2,646.54	3,087.63
Llaneilian	£	884.82	1,032.29	1,179.76	1,327.23	1,622.17	1,917.11	2,212.05	2,654.46	3,096.87
Llanerch-y-medd	£	891.78	1,040.41	1,189.04	1,337.67	1,634.93	1,932.19	2,229.45	2,675.34	3,121.23
Llaneugrad	£	884.04	1,031.38	1,178.72	1,326.06	1,620.74	1,915.42	2,210.10	2,652.12	3,094.14
Llanfair Mathafarn Eithaf	£	889.08	1,037.26	1,185.44	1,333.62	1,629.98	1,926.34	2,222.70	2,667.24	3,111.78
Cylch y Garn	£	881.16	1,028.02	1,174.88	1,321.74	1,615.46	1,909.18	2,202.90	2,643.48	3,084.06
Mechell	£	881.82	1,028.79	1,175.76	1,322.73	1,616.67	1,910.61	2,204.55	2,645.46	3,086.37
Rhos-y-bol	£	880.86	1,027.67	1,174.48	1,321.29	1,614.91	1,908.53	2,202.15	2,642.58	3,083.01
Aberffraw	£	884.10	1,031.45	1,178.80	1,326.15	1,620.85	1,915.55	2,210.25	2,652.30	3,094.35
Bodedern	£	891.90	1,040.55	1,189.20	1,337.85	1,635.15	1,932.45	2,229.75	2,675.70	3,121.65
Bodffordd	£	887.28	1,035.16	1,183.04	1,330.92	1,626.68	1,922.44	2,218.20	2,661.84	3,105.48
Trearddur	£	888.60	1,036.70	1,184.80	1,332.90	1,629.10	1,925.30	2,221.50	2,665.80	3,110.10
Tref Alaw	£	886.86	1,034.67	1,182.48	1,330.29	1,625.91	1,921.53	2,217.15	2,660.58	3,104.01
Llanfachraeth	£	893.28	1,042.16	1,191.04	1,339.92	1,637.68	1,935.44	2,233.20	2,679.84	3,126.48
Llanfaelog	£	890.64	1,039.08	1,187.52	1,335.96	1,632.84	1,929.72	2,226.60	2,671.92	3,117.24
Llanfaethlu	£	883.50	1,030.75	1,178.00	1,325.25	1,619.75	1,914.25	2,208.75	2,650.50	3,092.25
Llanfair-yn-Neubwll	£	889.86	1,038.17	1,186.48	1,334.79	1,631.41	1,928.03	2,224.65	2,669.58	3,114.51
Valley	£	892.68	1,041.46	1,190.24	1,339.02	1,636.58	1,934.14	2,231.70	2,678.04	3,124.38
Bryngwran	£	889.98	1,038.31	1,186.64	1,334.97	1,631.63	1,928.29	2,224.95	2,669.94	3,114.93
Rhoscolyn	£	877.26	1,023.47	1,169.68	1,315.89	1,608.31	1,900.73	2,193.15	2,631.78	3,070.41
Trewalchmai	£	885.42	1,032.99	1,180.56	1,328.13	1,623.27	1,918.41	2,213.55	2,656.26	3,098.97

sef y symiau a geir trwy luosi'r symiau yn 8(e) a 8(f) uchod a'r rhif sydd, yn ôl y cyfrannau a nodir yn Adran 5(1) y Ddeddf, yn berthnasol i anheddau a restrir mewn band prisiau arbennig wedi'i rannu â'r rhif sydd yn ôl y cyfrannau hynny'n berthnasol i dai a restrir ym mand prisiau D, a bennir gan y Pwyllgor Gwaith, yn unol ag Adran 36(1) y Ddeddf, yn symiau sydd i'w hystyried ar gyfer y flwyddyn gyda golwg ar y categorïau o anheddau a restrir yn y gwahanol fandiau prisiau.

9. Y dylid nodi, ar gyfer y flwyddyn 2019/20, fod Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru wedi nodi'r symiau a ganlyn mewn praesept a roddwyd i'r Cyngor, yn unol ag Adran 40 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992, ar gyfer pob un o'r categorïau o anheddau a ddangosir isod:-

Awdurdod Praeseptio

Bandiau Prisiau

		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	£	193.74	226.03	258.32	290.61	355.19	419.77	484.35	581.22	678.09

10. Wedi pennu'r cyfanswm ym mhob achos o'r symiau yn 8(ff) a 9 uchod, bod y Cyngor, yn unol ag Adran 30(2) Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992, drwy hyn yn pennu'r symiau a ganlyn ar gyfer y dreth yngor ar gyfer y flwyddyn 2018/19 ar gyfer pob categori o anheddau a ddangosir isod:-

Y Dreth Yngor fesul Band, ym mhob ardal, sy'n cynnwys elfen Cyngor Sir Ynys Môn, Preseptiau Cyngor Cymunedol/Tref a Phraesept Heddlu Gogledd Cymru

		A	B	C	D	E	F	G	H	I
Amlwch	£	1,107.72	1,292.34	1,476.96	1,661.58	2,030.82	2,400.06	2,769.30	3,323.16	3,877.02
Bimares	£	1,081.62	1,261.89	1,442.16	1,622.43	1,982.97	2,343.51	2,704.05	3,244.86	3,785.67
Caergybi	£	1,149.18	1,340.71	1,532.24	1,723.77	2,106.83	2,489.89	2,872.95	3,447.54	4,022.13
Llangefni	£	1,122.18	1,309.21	1,496.24	1,683.27	2,057.33	2,431.39	2,805.45	3,366.54	3,927.63
Porthaethwy	£	1,108.44	1,293.18	1,477.92	1,662.66	2,032.14	2,401.62	2,771.10	3,325.32	3,879.54
Llanddaniel-fab	£	1,079.04	1,258.88	1,438.72	1,618.56	1,978.24	2,337.92	2,697.60	3,237.12	3,776.64
Llanddona	£	1,075.74	1,255.03	1,434.32	1,613.61	1,972.19	2,330.77	2,689.35	3,227.22	3,765.09
Cwm Cadnant	£	1,081.80	1,262.10	1,442.40	1,622.70	1,983.30	2,343.90	2,704.50	3,245.40	3,786.30
Llanfair Pwllgwyngyll	£	1,087.68	1,268.96	1,450.24	1,631.52	1,994.08	2,356.64	2,719.20	3,263.04	3,806.88
Llanfihangel Ysgeifiog	£	1,081.62	1,261.89	1,442.16	1,622.43	1,982.97	2,343.51	2,704.05	3,244.86	3,785.67
Bodorgan	£	1,079.82	1,259.79	1,439.76	1,619.73	1,979.67	2,339.61	2,699.55	3,239.46	3,779.37
Llangoed	£	1,075.44	1,254.68	1,433.92	1,613.16	1,971.64	2,330.12	2,688.60	3,226.32	3,764.04
Llangristiolus & Cerrig Ceinwen	£	1,071.90	1,250.55	1,429.20	1,607.85	1,965.15	2,322.45	2,679.75	3,215.70	3,751.65
Llanidan	£	1,082.76	1,263.22	1,443.68	1,624.14	1,985.06	2,345.98	2,706.90	3,248.28	3,789.66
Rhosyr	£	1,080.60	1,260.70	1,440.80	1,620.90	1,981.10	2,341.30	2,701.50	3,241.80	3,782.10
Penmynydd	£	1,084.02	1,264.69	1,445.36	1,626.03	1,987.37	2,348.71	2,710.05	3,252.06	3,794.07
Pentraeth	£	1,078.26	1,257.97	1,437.68	1,617.39	1,976.81	2,336.23	2,695.65	3,234.78	3,773.91
Moelfre	£	1,075.74	1,255.03	1,434.32	1,613.61	1,972.19	2,330.77	2,689.35	3,227.22	3,765.09
Llanbadrig	£	1,089.66	1,271.27	1,452.88	1,634.49	1,997.71	2,360.93	2,724.15	3,268.98	3,813.81
Llanddyfnan	£	1,075.92	1,255.24	1,434.56	1,613.88	1,972.52	2,331.16	2,689.80	3,227.76	3,765.72
Llaneilian	£	1,078.56	1,258.32	1,438.08	1,617.84	1,977.36	2,336.88	2,696.40	3,235.68	3,774.96
Llanerch-y-medd	£	1,085.52	1,266.44	1,447.36	1,628.28	1,990.12	2,351.96	2,713.80	3,256.56	3,799.32
Llaneugrad	£	1,077.78	1,257.41	1,437.04	1,616.67	1,975.93	2,335.19	2,694.45	3,233.34	3,772.23
Llanfair Mathafarn Eithaf	£	1,082.82	1,263.29	1,443.76	1,624.23	1,985.17	2,346.11	2,707.05	3,248.46	3,789.87
Cylch y Garn	£	1,074.90	1,254.05	1,433.20	1,612.35	1,970.65	2,328.95	2,687.25	3,224.70	3,762.15
Mechell	£	1,075.56	1,254.82	1,434.08	1,613.34	1,971.86	2,330.38	2,688.90	3,226.68	3,764.46
Rhos-y-bol	£	1,074.60	1,253.70	1,432.80	1,611.90	1,970.10	2,328.30	2,686.50	3,223.80	3,761.10
Aberffraw	£	1,077.84	1,257.48	1,437.12	1,616.76	1,976.04	2,335.32	2,694.60	3,233.52	3,772.44
Bodedern	£	1,085.64	1,266.58	1,447.52	1,628.46	1,990.34	2,352.22	2,714.10	3,256.92	3,799.74

Bodffordd	£	1,081.02	1,261.19	1,441.36	1,621.53	1,981.87	2,342.21	2,702.55	3,243.06	3,783.57
Trearddur	£	1,082.34	1,262.73	1,443.12	1,623.51	1,984.29	2,345.07	2,705.85	3,247.02	3,788.19
Tref Alaw	£	1,080.60	1,260.70	1,440.80	1,620.90	1,981.10	2,341.30	2,701.50	3,241.80	3,782.10
Llanfachraeth	£	1,087.02	1,268.19	1,449.36	1,630.53	1,992.87	2,355.21	2,717.55	3,261.06	3,804.57
Llanfaelog	£	1,084.38	1,265.11	1,445.84	1,626.57	1,988.03	2,349.49	2,710.95	3,253.14	3,795.33
Llanfaethlu	£	1,077.24	1,256.78	1,436.32	1,615.86	1,974.94	2,334.02	2,693.10	3,231.72	3,770.34
Llanfair-yn-Neubwll	£	1,083.60	1,264.20	1,444.80	1,625.40	1,986.60	2,347.80	2,709.00	3,250.80	3,792.60
Valley	£	1,086.42	1,267.49	1,448.56	1,629.63	1,991.77	2,353.91	2,716.05	3,259.26	3,802.47
Bryngwran	£	1,083.72	1,264.34	1,444.96	1,625.58	1,986.82	2,348.06	2,709.30	3,251.16	3,793.02
Rhoscolyn	£	1,071.00	1,249.50	1,428.00	1,606.50	1,963.50	2,320.50	2,677.50	3,213.00	3,748.50
Trewalchmai	£	1,079.16	1,259.02	1,438.88	1,618.74	1,978.46	2,338.18	2,697.90	3,237.48	3,777.06

11. CYNLLUN CYDRADDOLDEB STRATEGOL 2020-2024

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democraidd fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 17 Chwefror, 2020 i'w dderbyn gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r Cynllun Cydraddoldeb Strategol ar gyfer 2020-2024.

12. ADOLYGU RHANBARTHU PLEIDLEISIO A GORSAFOEDD PLEIDLEISIO

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democraidd fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 31 Ionawr, 2020 i'w dderbyn gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD cymeradwyo'r Adolygiad o Ranbarthau Pleidleisio a Gorsafoedd Pleidleisio

13. DIWYGIADAU I GYFANSODDIAD Y CYNGOR I ADLEWYRCHU AILSTRWYTHURO MEWNOL YN Y MODEL STAFFIO

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro fel y'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith ar 16 Rhagfyr, 2019 i'w dderbyn yn ôl-weithredol gan y Cyngor.

PENDERFYNWYD:-

Nodi'r newidiadau a chytuno i'r strwythur newydd fel y gwelir yn Atodiad 2 yr adroddiad sy'n dangos: -

- newid yn nheitolau a manylebau swyddi'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth;
- dileu dwy swydd Prif Weithredwr Cynorthwyol;
- cynnwys un swydd Dirprwy Brif Weithredwr newydd;
- dileu dwy swydd Pennaeth Swyddogaeth;

- cynnwys pum swydd Cyfarwyddwr newydd;
- newid y llinellau adrodd rhwng aelodau'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth.
- cymeradwyo cynnwys Atodiad 2 yn yr adroddiad o fewn Cyfansoddiad y Cyngor;
- cymeradwyo'r newidiadau yn y drefn ddirprwyo a nodir yn Atodiad 3 yr adroddiad;
- cymeradwyo mai'r Pwyllgor Penodi fydd yn penodi i swyddi Cyfarwyddwyr yn y dyfodol.
- cymeradwyo gwneud unrhyw newidiadau canlyniadol eraill i'r Cyfansoddiad er mwyn adlewyrchu'r argymhellion uchod.

14. DATGANIAD AR Y POLISI TÂL

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Proffesiwn – Adnoddau Dynol i'r Cyngor gan yr Aelod Portffolio ar gyfer Busnes Corfforaethol.

PENDERFYNWYD cymeradwyo Datganiad Polisi Tâl y Cyngor ar gyfer 2020/21.

**Y CYNGHORYDD MARGARET M ROBERTS
CADEIRYDD**

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
CYFARFOD:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	8 Medi 2020
TEITL YR ADRODDIAD:	Ymestyn y terfyn amser o dan Adran 85 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972
ADRODDIAD GAN :	Lynn Ball – Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.gov.uk
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball – Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro lbxcs@ynysmon.gov.uk 01248 752586
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Cael cymeradwyaeth ymlaen llaw gan y Cyngor i ymestyn y terfyn amser, o fewn y gofynion deddfwriaethol a chyfansoddiadol

Cefndir deddfwriaethol / Cyfansoddiadol:

- Yn unol ag [Adran 85 \(1\) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972](#), os yw aelod yn methu â mynychu cyfarfod neu bwyllgor perthnasol o'r Cyngor am gyfnod di-dor o 6 mis, bydd yr aelod yn peidio â bod yn aelod etholedig yn awtomatig ac mae hynny'n sbarduno isetholiad. Gellir osgoi hyn os yw'r Cyngor yn cymeradwyo'r absenoldeb cyn i'r cyfnod o 6 mis ddod i ben.
- Mae'r ddarpariaeth statudol hefyd wedi'i chynnwys ym [mharagraff 4.1.23 o Gyfansoddiad y Cyngor](#).
- Ni ellir goresgyn yr angymhwysiad trwy i aelod ailddechrau mynychu cyfarfodydd, na thrwy gymeradwyo'n ôl-weithredol.

Cefndir ffeithiol:

- O ganlyniad i'r pandemig Coronafeirws cyfredol, mae'r Cyngor yn blaenoriaethu darparu gwasanaethau allweddol i'r chyhoedd ac yn derbyn nad oes modd, o bosib, cynnal "busnes democrataidd fel arfer". Mae [Deddf Coronafeirws 2020](#) a'r [Rheoliadau Awdurdodau Lleol \(Coronafeirws\) \(Cyfarfodydd\) \(Cymru\) 2020](#) yn lleihau'r rhwymedigaethau cyfreithiol ar awdurdodau lleol mewn perthynas â chynnal cyfarfodydd, tra'n caniatáu i aelodau fynychu cyfarfodydd o bell pan fo angen cynnal cyfarfodydd. Yng nghyd-destun y cefndir hwn, mae'r Cyngor wedi adolygu ei amserlen Bwyllgorau arferol, gan nodi'r gofynion sylfaenol o ran yr isafswm o gyfarfodydd y bydd raid eu cynnal, a chan gydnabod y bydd mwy na'r isafswm hwn o gyfarfodydd yn cael eu cynnal (yn wir, mae hyn yn digwydd eisoes). Serch hynny, mae'r Cyngor yn parhau i ganolbwyntio ar sicrhau ei fod yn darparu ei wasanaethau allweddol a datblygu gweithdrefnau yn unol â rhaglen "Profi, Orlhain, Diogelu" Llywodraeth Cymru. Bydd nifer y cyfarfodydd y gellir eu

cynnal yn dibynnu ar sut mae amgylchiadau'n datblygu, gan gynnwys capasiti staff ac aelodau. Hyd yn oed gyda'r "ymdrechion gorau" efallai na chynhelir cyfarfodydd mor aml a byddant yn fwy ysbeidiol nag arfer, felly bydd llai o gyfle i aelodau "fynychu cyfarfodydd perthnasol" (gan gynnwys presenoldeb rhithwir). Gallai hyn yn hawdd arwain at dorri'r "rheol chwe mis" yn anfwriadol.

5. Mae [Rheoliadau Awdurdodau Lleol \(Coronafeirws\) \(Cyfarfodydd\) \(Cymru\) 2020](#) hefyd yn cynnwys cyfeiriad at y "rheol chwe mis"; Mae Rheoliad 10 yn nodi, at ddibenion cyfrifo'r chwe mis, y dylid diystyru'r cyfnod rhwng y diwrnod y daeth y Rheoliadau i rym (22 Ebrill 2020) a dyddiad cyfarfod perthnasol y gallai'r aelod fod yn bresennol ynddo (gan gynnwys trwy bresenoldeb o bell). Yr hyn y mae hynny'n ei olygu yn y bôn yw bod y cloc yn stopio am y tro am y cyfnod rhwng 22 Ebrill a'r cyfarfod perthnasol cyntaf y gallai'r aelod ei fynychu. At y dibenion hyn, diffinnir cyfarfod ffurfiol o'r Cyngor, neu gyfarfod pwyllgor ffurfiol, fel cyfarfod y mae'r unigolyn wedi ei enw fel aelod ohono.
- Pan fydd aelodau yn mynychu eu cyfarfod perthnasol cyntaf, bydd y cloc yn dechrau eto ac mae gan yr aelod gyfnod 6 mis 'newydd' o ddyddiad y cyfarfod hwnnw.
 - Fodd bynnag, os na fydd aelod yn mynychu'r cyfarfod hwnnw, mae eu cloc yn dal i aildechrau o pryd y stopiodd ar 21 Ebrill 2020 (cyn i'r Rheoliadau ddod i rym).
6. Mae [Rheoliadau Awdurdodau Lleol \(Coronafeirws\) \(Cyfarfodydd\) \(Cymru\) 2020](#) yn cynnwys darpariaeth i aelodau fynychu cyfarfodydd o bell; felly bydd aelodau'n gallu bod yn bresennol mewn cyfarfodydd trwy gyfrwng telegynadledda sain / fideo ond, er gwaethaf hynny, parheir i gynnal cyfarfodydd yn llai aml, ac yn ysbeidiol.

Y cynnig:

7. Gan fod yr amgylchiadau a ddisgrifir uchod y tu hwnt i reolaeth aelodau, mae'n annheg y gall aelodau wynebu anhymhwysiad "damweiniol".
8. Rhaid i'r gymeradwyaeth o dan Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 gael ei rhoi gan y Cyngor cyn i'r cyfnod o 6 mis ddod i ben, gan y byddai'n berthnasol i bob aelod unigol ac ar hyn o bryd ni wyddys pryd y byddir yn dychwelyd i drefn arferol y Cyngor o ran cynnal ystod lawn o gyfarfodydd ar eu hamlder arferol. Felly gofynnir i'r Cyngor wneud y penderfyniad hwn nawr i leihau'r risg o unrhyw ganlyniad niweidiol i unrhyw aelod.
9. Gan y gofynnir i aelodau ystyried a phleidleisio mewn perthynas â mater y mae ganddynt ddiddordeb sy'n rhagfarnu yn ei gylch, rhoddwyd caniatâd arbennig i bob aelod gan y Pwyllgor Safonau ar 29 Gorffennaf 2020. Gellir gweld y cais a'r penderfyniad yma.
10. Mae Gweinidog Cymru wedi cadarnhau mewn gohebiaeth ag Arweinwyr Cyngorau Sir dyddiedig 3 Ebrill 2020 "*y byddai'r trefniadau cyfredol yn caniatáu i awdurdodau gymeradwyo materion sy'n ymwneud â phandemig Covid-19 fel rheswm derbyniol o dan adran 85 i atal cynghorwyr rhag cael eu hanghymhwyso os ydynt yn methu mynychu cyfarfodydd trwy gydol cyfnod di-dor o chwe mis*".

Opsiynau eraill:

11. Yn absenoldeb unrhyw ddeddfwriaeth newydd, yr unig opsiwn arall yw gwneud dim. O dan yr amgylchiadau hynny, mae'n bosib y gallai aelodau wynebu cael eu hanghymhwyso oherwydd diffyg presenoldeb o dan y "rheol 6 mis". Pe bai hynny'n digwydd:

11.1 byddai'n arwain at isetholiad. Byddai goblygiadau o ran adnoddau pe bai hynny'n digwydd, sef goblygiadau ariannol ac o ran amser aelodau a swyddogion;

11.2 gan y byddai oedi cyn unrhyw isetholiad byddai'n cyfyngu ar gynrychiolaeth y cyhoedd ar y Cyngor Sir. Yn ogystal â'u rôl gorfforaethol, bydd aelodau'n parhau â'u cyfrifoldebau lleol ac mae ganddynt ran allweddol i'w chwarae wrth gefnogi eu hetholwyr a gweithredu fel cyswllt rhwng y Cyngor Sir a'r cymunedau y maent yn eu cynrychioli.

12. Nid pwrpas adran 85 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 oedd cosbi aelodau o dan yr amgylchiadau hyn, (yn wir, ni ragwelwyd amgylchiadau o'r fath pan ddrafftiwyd y ddeddfwriaeth). Mae'n fecanwaith ar gyfer sicrhau bod aelodau'n mynychu ac yn cymryd rhan yn rheolaidd ym musnes y Cyngor mewn amgylchiadau arferol. Ni fyddai'n rhesymol cosbi aelodau am fethu â mynychu digon o gyfarfodydd / cyfarfodydd amserol pan fo cyfleoedd o'r fath wedi'u cyfyngu ar hyn o bryd ac yn parhau i fod wedi eu cyfyngu o bosib.

13. Mae'n bragmataidd ac yn rhesymol, ar sail y ffeithiau a'r ddeddfwriaeth berthnasol, i aelodau gael amser ychwanegol o dan Adran 85.

ARGYMHELLION

14. Bod y Cyngor yn cytuno, yn unol â llythyr Gweinidog Cymru dyddiedig 3 Ebrill 2020, i dderbyn y pandemig cyfredol, a'r amgylchiadau fel y'u disgrifir yn yr adroddiad hwn fel rhesymau boddhaol gan bob aelod dros beidio â chydymffurfio â'r ddarpariaeth yn Adran 85 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972.

15. Yn amodol ar gytuno'r egwyddor ym mharagraff 14 uchod, lle bo angen, bod y Cyngor yn ymestyn y darpariaethau yn Adran 85 am chwe mis ychwanegol (fel bod gan bob aelod eniwr yn **Atodiad A** gyfanswm o ddeuddeng mis o'r dyddiad diwethaf yr oeddent yn bresennol mewn cyfarfod perthnasol i gydymffurfio â gofynion presenoldeb statudol).

16. Dylai unrhyw aelod sy'n ystyried eu bod mewn perygl o fethu â mynychu cyfarfod perthnasol o fewn y chwe mis gwreiddiol a'r chwe mis ychwanegol (a roddir o dan baragraff 15 uchod) gysylltu â'r Swyddog Monitro fel y gellir gwneud cais i'r Cyngor llawn am estyniad ychwanegol. Rhaid i'r Cyngor ystyried cais o'r fath cyn i'r chwe mis ychwanegol ddod i ben; felly anogir aelodau i fonitro eu presenoldeb i sicrhau cydymffurfiaeth.

Atodiad A:

1.	Y Cyngorydd Lewis Davies
2.	Y Cyngorydd Richard A Dew
3.	Y Cyngorydd John Griffith
4.	Y Cyngorydd Richard Griffiths
5.	Y Cyngorydd Glyn Haynes
6.	Y Cyngorydd Kenneth P Hughes
7.	Y Cyngorydd Trefor Lloyd Hughes MBE
8.	Y Cyngorydd Vaughan Hughes
9.	Y Cyngorydd Llinos Medi Huws
10.	Y Cyngorydd Aled Morris Jones
11.	Y Cyngorydd Carwyn Jones
12.	Y Cyngorydd Eric Wyn Jones
13.	Y Cyngorydd Richard Owain Jones
14.	Y Cyngorydd Gwilym O Jones
15.	Y Cyngorydd Robert Llewelyn Jones
16.	Y Cyngorydd R Meirion Jones
17.	Y Cyngorydd Alun Mummery
18.	Y Cyngorydd Bryan Owen
19.	Y Cyngorydd Robert G Parry OBE FRAgS
20.	Y Cyngorydd Dylan Rees
21.	Y Cyngorydd Alun Roberts
22.	Y Cyngorydd Dafydd Roberts
23.	Y Cyngorydd J Arwel Roberts
24.	Y Cyngorydd Margaret Murley Roberts
25.	Y Cyngorydd Nicola Roberts
26.	Y Cyngorydd Peter S Rogers
27.	Y Cyngorydd Dafydd Rhys Thomas
28.	Y Cyngorydd Ieuan Williams
29.	Y Cyngorydd Robin Wyn Williams

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol, Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn
Dyddiad:	09.03.2020 / 11.03.2020 / 23.03.2020 / 08.09.2020
Pwnc:	Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini
Aelod(au) Portffolio:	Y Cyngorydd Dafydd Rhys Thomas Yr Aelod Portffolio ar gyfer Busnes Corfforaethol
Pennaeth Gwasanaeth:	Lynn Ball Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Mared Yaxley 01248 752566 mwyics@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Nid yw hwn yn fater sy'n ymwneud â ward benodol.

A – Argymhelliad/Argymhellion a'r Rheswm/Rhesymau
<p><u>Pwrpas yr adroddiad:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ceisio barn y Pwyllgorau Sgrwtini a'r Pwyllgor Gwaith, cyn i'r Cyngor benderfynu a ddylid mabwysiadu'r Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini sydd ynghlwm yn Atodiad 1 i'r adroddiad hwn. <p><u>Cefndir:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Yn unol ag adran 62 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, rhaid i Gynghorau Sir sicrhau bod y rheini sy'n byw neu'n gweithio yn eu hardal yn gallu cyfrannu eu safbwyntiau ar unrhyw fater sydd i'w ystyried gan Bwyllgor Sgrwtini. 3. Mae Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM) wedi ymrwymo i'r egwyddor hon. Er bod trefniadau eisoes i'r cyhoedd gymryd rhan yng ngwaith y Pwyllgorau Sgrwtini, nod cyflwyno'r Protocol Siarad Cyhoeddus yw darparu proses eglur a hwylus i'r cyhoedd fedru rhannu eu barn gyda'r Pwyllgorau Sgrwtini fel rhan o drafodaethau'r pwyllgorau. 4. Nid yw'r trefniant presennol ar gyfer siarad cyhoeddus yng nghyfarfodydd y Pwyllgorau Sgrwtini wedi ei nodi'n dryloyw mewn dogfen syml. Bydd cyflwyno'r Protocol Siarad

Cyhoeddus yn cynorthwyo'r cyhoedd i ddeall y broses y mae angen ei dilyn, gan sicrhau y mabwysiedir trefn gyson sy'n rheoli disgwyliadau'r cyhoedd mewn perthynas â'u cyfraniad.

Cyffredinol:

5. Bydd swyddogion yn gwneud y gwaith gweinyddol o dan y Protocol.
6. Mae datblygiadau deddfwriaethol diweddar wedi pwysleisio gofyniad cyfreithiol i wrando ar lais y cyhoedd a bod cynnwys y cyhoedd yn hanfodol pan fydd Cyngorau'n gwneud penderfyniadau.

6.1 O dan y Bil Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) (a gyhoeddwyd ar 18/11/2019) y rhagwelir y bydd yn derbyn Cydsyniad Brenhinol yn ystod Haf 2020, mae adran 46 yn cynnwys dyletswydd i annog pobl leol i gymryd rhan mewn llywodraeth leol. Mae paragraff 46 (1) yn nodi: “Rhaid i brif gyngor **annog pobl leol i gymryd rhan ym mhroses gwneud penderfyniadau'r cyngor** (gan gynnwys gwneud penderfyniadau mewn partneriaeth neu ar y cyd ag unrhyw berson arall).” (fy mhwyslais i).

6.2 Mae adran 47 o'r Bil yn amlinellu dyletswydd ar Gyngorau i baratoi “strategaeth gyfranogi” gyda'r nod o'i gwneud hi'n haws i'r cyhoedd ddeall sut mae llywodraeth leol yn gweithredu, sut mae'n gwneud penderfyniadau a **sut y gall pobl leol** ddilyn achos, **fynegi barn**, a chael sicrwydd bod y farn honno wedi ei chymryd i ystyriaeth” (fy mhwyslais i – papur Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar y Bil). Mae paragraff 47 (2) (e) yn nodi: “Rhaid i strategaeth cyfranogiad cyhoeddus, yn benodol, fynd i'r afael â threfniadau a wnaed, neu sydd i'w gwneud, i ddibenion dyletswydd y cyngor dan adran 62 o Fesur 2011 (dod â barn y cyhoedd i sylw pwyllgorau trosolwg a chraffu)”.

6.3 Yn ogystal, o dan Ddeddf Lles Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, mae'n rhaid ystyried pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth yr ardal y mae'r corff yn ei gwasanaethu.

Byddai mabwysiadu Protocol Siarad Cyhoeddus ar gyfer Sgriwtini yn mynd rhywfaint o'r ffordd tuag at gyflawni'r amcanion statudol hyn.

7. Cyhoeddir y Protocol ar wefan y Cyngor a gellir ei rannu ar gyfryngau cymdeithasol.

Manylion y Protocol:

8. Mae'r Protocol yn nodi:

- 8.1. Gall aelodau'r cyhoedd ofyn am gael siarad mewn cyfarfod o'r Pwyllgor Sgriwtini os ydynt wedi cyflwyno cais ysgrifenedig i'r Swyddog Sgriwtini o leiaf 3 diwrnod gwaith cyn cyfarfod y Pwyllgor. Rhaid gwneud y cais ysgrifenedig gan ddefnyddio'r ffurflen berthnasol o wefan y Cyngor ac anogir cyflwyno ceisiadau'n electronig. Caiff geisiadau sylw yn y drefn y cânt eu derbyn. Bydd pawb sy'n gymwys i siarad yn cael ei hysbysu trwy e-bost neu trwy rif ffôn cyswllt.
- 8.2. Lle mae gan bob grŵp neu blaid safbwynt gwahanol ar eitem benodol cyfyngir ar nifer y siaradwyr fel mai dim ond un person o bob grŵp neu blaid fydd yn annerch y cyfarfod. Dim ond mewn achosion eithriadol y bydd y Cadeirydd yn caniatáu i ail / trydydd siaradwr sy'n rhannu'r un safbwynt siarad, a defnyddir y fath ddisgresiwn mewn ymgynghoriad â'r Swyddog Sgriwtini a'r Swyddog Monitro.
- 8.3. Mae gan y cyhoedd hawl i siarad ar bob eitem ar y rhaglen ac eithrio'r canlynol: Ymddiheuriadau; Datganiadau o Ddiddordeb; Cofnodion; ac eitemau ar y Rhaglen y datganwyd nad ydynt i'w cyhoeddi (yn unol â'r Prawf Budd Cyhoeddus). Pan fydd y Pwyllgor Sgriwtini yn ystyried eitemau eithriedig, bydd y Cadeirydd yn gofyn i bob aelod o'r wasg a'r cyhoedd adael yr ystafell gyfarfod.
- 8.4. Nid yw'r hawl yn cynnwys yr hawl i ofyn unrhyw gwestiynau i unrhyw aelod o CSYM, swyddog y Cyngor, gwahoddedigion sydd wrth law neu unrhyw siaradwr arall.
- 8.5. Er mwyn i aelodau fedru rhoi sylw llawn i unrhyw bwyntiau a wneir, rhaid i siaradwyr ddarparu unrhyw wybodaeth / ddogfennau ategol y maent yn bwriadu cyfeirio atynt yn eu cyflwyniadau pan fônt yn cofrestru i siarad. Ni cheir cyflwyno unrhyw wybodaeth / dogfennau ychwanegol yn y cyfarfod ei hun. Mae'r Protocol drafft yn mynd i'r afael ag addasrwydd unrhyw ddeunydd a gynhyrchir.
- 8.6. Rhoddir pum munud i bob siaradwr wneud eu cyfraniad llafar mewn perthynas ag eitem ar y rhaglen. Dim ond mewn amgylchiadau eithriadol y bydd y Cadeirydd yn caniatáu ychydig mwy o amser i siaradwyr ac os caniateir hyn ar gyfer un unigolyn, caniateir yr un faint o amser ychwanegol i bob unigolyn mewn perthynas â'r un eitem ar y rhaglen.
- 8.7. Mae gan y Cadeirydd ddisgresiwn i atal siaradwyr cyn i'r amser a neilltuwyd iddynt ddod i ben os ydynt, ym marn y Cadeirydd, yn ymddwyn yn amhriodol, yn

dramgwyddus, yn ceisio atal y Pwyllgor rhag gwneud ei waith neu'n gwneud sylwadau sy'n ddifenwol, yn flinderus, yn wahaniaethol neu'n sarhaus.

8.8. Gellir gofyn i siaradwyr egluro unrhyw un o'u sylwadau a gall yr aelodau ofyn cwestiynau iddynt. Ni chaniateir mynd i drafodaeth gydag aelodau'r Pwyllgor.

8.9. Bydd y Pwyllgor yn ystyried y sylwadau a wnaed gan y siaradwr ac wedi hynny yn penderfynu a ddylid gwneud unrhyw argymhellion sy'n codi o'r sylwadau a wnaed / materion a godwyd.

Argymhellion:

9. Bod y Pwyllgor Sgrwtini yn cytuno i fabwysiadu'r Protocol yn **Atodiad 1** i'r adroddiad hwn, ar yr amod bod y Cyngor yn ei gymeradwyo'n ffurfiol;
10. Bod y Pwyllgor Gwaith yn argymhell a ddylid mabwysiadu'r Protocol yn **Atodiad 1** ai peidio ac, os cymeradwyir ei fabwysiadu, argymhell ei gynnwys yng Nghyfansoddiad y Cyngor
11. Bod y Cyngor yn mabwysiadu'r Protocol ac yn cytuno y dylid diwygio'r Cyfansoddiad i gynnwys y Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini (fel y mae'n ymddangos yn **Atodiad 1) yn amodol ar baragraffau 12 ac 13**
12. Bydd y Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini yn dod yn weithredol ar ddyddiad i'w benderfynu gan y Prif Weithredwr, yn dilyn ymgynghoriad â'r Arweinyddion Grwpiau.
13. Mae'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro wedi ei dirprwyo i gael gwneud unrhyw newidiadau technegol / ymarferol i'r Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini (ond nid yr egwyddorion a'r amserlenni a nodir yn **Atodiad 1**, sydd angen eu penderfynu gan y Pwyllgor Gwaith).

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Gall y Cyngor benderfynu cynnal y status quo h.y. siaradwyr cyhoeddus yn ôl disgrisiwn y Cadeirydd heb unrhyw weithdrefn gyhoeddedig / ysgrifenedig. Fodd bynnag, bydd mabwysiadu Protocol Siarad Cyhoeddus ar gyfer Sgrwtini yn codi ymwybyddiaeth y cyhoedd ac yn rhoi arweiniad iddynt, gan alluogi ac annog y cyhoedd i ymgysylltu a

chymryd rhan ym mhroses gwneud penderfyniadau'r Cyngor.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae paragraff 2.15.2.1 o'r Cyfansoddiad yn nodi “*Ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo newidiadau i'r Cyfansoddiad hyd oni fydd y Pwyllgor Gwaith wedi ystyried y cynnig.....*” Penderfynodd y Pwyllgor Gwaith argymhell, yn ei gyfarfod a gynhaliwyd ar 23 Mawrth 2020, bod y Cyngor Llawn yn derbyn y Protocol Siarad Cyhoeddus.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Amherthnasol

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Nid oes unrhyw oblygiadau mewn perthynas â'r gyllideb

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?

Beth oedd eu sylwadau?

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (mandadol)	Yn cefnogi
2	Cyllid / Adran 151 (mandadol)	
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (mandadol)	Awdur yr Adroddiad
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	Ymgynghorwyd ag aelodau'r Pwyllgorau Sgriwtini ar ddrafft cyntaf y Protocol. Mae eu sylwadau wedi eu cynnwys fel rhan o'r Protocol a / neu'r Adroddiad. Mae adborth y Pwyllgorau Sgriwtini wedi ei gynnwys fel Atodiad 2 i'r adroddiad.
9	Aelodau Lleol	Nid yw hwn yn fater sy'n ymwneud â ward benodol.
10	Unrhyw gyrff allanol eraill	

E – Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)

1	Economaidd	
2	Gwrthdodi	
3	Trosedd ac Anhrefn	

4	Amgylcheddol	
5	Cydraddoldebau	
6	Cytundebau Canlyniad	
7	Arall	

F - Atodiadau:

Atodiad 1 – Canllawiau ar Drefniadau Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgriwtini
Atodiad 2 – Adborth y Pwyllgorau Sgriwtini ar y Protocol drafft

FF - Papurau Cefndir (cysylltwch os gwelwch yn dda gydag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

--

Arweiniad ar drefniadau Siarad Cyhoeddus mewn Cyfarfodydd o'r Pwyllgorau Sgriwtini

1.0 Cyflwyniad

- 1.1 O dan adran 62 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, rhaid i Gynghorau Sir sicrhau bod y rheini sy'n byw neu'n gweithio yn yr ardal yn gallu cyfrannu eu safbwyntiau ar unrhyw fater sydd i gael ei ystyried gan Bwyllgor Sgriwtini. Mae Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM) wedi ymrwymo i'r egwyddor hon.
- 1.2 Mae CSYM yn annog cyfranogiad gweithredol gan y cyhoedd lle bynnag y mae hynny'n bosibl (gweler y ddolen i "[Cymerwch ran yn Sgriwtini](#)") ac mae cyfle'n bodoli i aelodau o'r cyhoedd siarad mewn Pwyllgorau Sgriwtini mewn perthynas ag unrhyw eitem ar y rhaglen. Bwriad yr Arweiniad hwn hyn yw sicrhau y bydd llais pobl a chymunedau lleol ar Ynys Môn yn cael eu clywed fel rhan o'r broses o wneud penderfyniadau.
- 1.3 Wrth wneud hyn, rhaid i CSYM sicrhau bod y weithdrefn yn deg ac yn drefnus. Mae'r arweiniad hwn wedi'i ddatblygu er mwyn cynorthwyo'r rhai hynny sy'n dymuno siarad mewn cyfarfod o Bwyllgor Sgriwtini. Mae'n cynnwys gwybodaeth am y broses i'w dilyn. Gobeithir hefyd, drwy nodi'r wybodaeth hon, ac i'r graddau y mae hynny'n bosibl, y bydd modd i aelodau'r cyhoedd gael profiad di-straen wrth siarad mewn Pwyllgor Sgriwtini.

2.0 Cefndir

- 2.1 Mae gan CSYM ddau Bwyllgor Sgriwtini. Y naill yw'r [Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol](#) a'r llall yw'r [Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio](#). Mae Cylch Gorchwyl y ddau bwyllgor wedi eu cynnwys yn y Cyfansoddiad yn [Erthygl 6](#) ac yn [Rhan 4](#).
- 2.2 Rôl y Pwyllgor Sgriwtini ydi gwneud argymhellion i'r Pwyllgor Gwaith/Cyngor. Y Pwyllgor Gwaith/Cyngor, fel bo'n addas, sy'n gwneud y penderfyniad terfynol.
- 2.3 Mae cyfarfodydd o'r Pwyllgorau Sgriwtini ar agor i'r cyhoedd (gweler 2.4 isod).
- 2.4 Fodd bynnag, ar adegau, bydd y Pwyllgorau yn ystyried materion cyfrinachol e.e. gwybodaeth bersonol am unigolion neu ddata masnachol sensitif ac, ar yr adegau hyn, gofynnir i aelodau o'r wasg a'r cyhoedd adael y cyfarfod tra mae'r eitem yn cael ei hystyried. Rhaid i waharddiad o'r fath fod er budd y cyhoedd.
- 2.5 Bydd aelodau'r Pwyllgor yn derbyn adroddiadau ysgrifenedig ar faterion sy'n cael eu trafod gan Bwyllgorau Sgriwtini yn eu cyfarfodydd. Mae'r adroddiadau hyn ar gael i'r cyhoedd ar y wefan ar gyfer y [Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol](#) a'r [Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio](#) o leiaf tri diwrnod gwaith cyn dyddiad y cyfarfod (oni bai bod penderfyniad yn cael ei wneud i eithrio'r cyhoedd rhag cael mynediad i'r papurau). Os mai dyna'r achos, bydd prawf budd y cyhoedd yn cael ei gynnwys ar y wefan; bydd hwn yn egluro pam mae mynediad yn cael ei gyfyngu.
- 2.6 Rhan o gylch gwaith y Pwyllgor Sgriwtini yw "galw i mewn" benderfyniadau sydd wedi eu gwneud gan y Pwyllgor Gwaith ond sydd heb eu gweithredu eto. Fodd bynnag, bydd yr hawl i "alw i mewn" yn cael ei eithrio os ystyrir bod penderfyniad y

Pwyllgor Gwaith yn un brys. Yn yr amgylchiadau hynny, ni fydd yn bosibl i'r mater gael ei ystyried gan y Pwyllgor Sgrwtini ac felly ni fydd modd i'r cyhoedd gymryd rhan.

3.0 Presenoldeb y cyhoedd a siarad mewn Cyfarfodydd o'r Pwyllgor Sgrwtini.

3.1 Pwyntiau Cyffredinol

- 3.1.1 Cynhelir cyfarfodydd o'r Pwyllgor Sgrwtini yn gyhoeddus a gall unrhyw aelod o'r cyhoedd neu'r wasg fynychu a gwrando ar y sgwrs. Does dim angen gwneud unrhyw drefniadau o ran hyn; mae gennych hawl i droi fyny heb rybudd.
- 3.1.2 Does gan y cyhoedd ddim hawl awtomatig i siarad mewn Pwyllgor Sgrwtini ond gallant ofyn am ganiatâd i wneud hynny ymlaen llaw yn unol â'r Arweiniad hwn.
- 3.1.3 Trafodir rhai eitemau mewn sesiynau caeëdig, pan fydd y Pwyllgor yn ystyried gwybodaeth gyfrinachol a nodwyd fel gwybodaeth na ddylid ei chyhoeddi (yn amodol ar y prawf budd y cyhoedd a nodir yn 2.4 uchod). Gofynnir i'r wasg a'r cyhoedd adael yn ystod y drafodaeth ar yr eitemau hyn. O ganlyniad, ni fydd unrhyw siarad cyhoeddus mewn perthynas â'r eitemau hyn.
- 3.1.4 Yn amlwg, ni fydd siarad cyhoeddus yn briodol ar eitemau agenda megis ymddiheuriadau am absenoldeb, datganiadau o ddiddordeb a chofnodion.
- 3.1.5 Nid yw'r hawl i siarad yn cynnwys yr hawl i ofyn cwestiynau i unrhyw aelod o CSYM, swyddogion y Cyngor, gwstai a wahoddwyd nac unrhyw siaradwr arall.

3.2 Camau angenrheidiol

- 3.2.1 Er mwyn cael siarad mewn cyfarfod o Bwyllgor Sgrwtini, rhaid i aelod o'r cyhoedd fod wedi cyflwyno **cais ysgrifenedig**, gan ddefnyddio'r ffurflen briodol, a'i hanfon at y Swyddog Sgrwtini. Ni fydd ceisiadau llafar i gael siarad yn cael ei cofrestru. Dylid defnyddio'r ffurflen ar y [ddolen hon](#) i wneud y cais ysgrifenedig a gellir cynnwys lluniau neu ddiagramau. Rhaid i gyfrannwr wneud hyn cyn gynted â phosibl **ac o leiaf 3 diwrnod gwaith clir cyn dyddiad y Pwyllgor** (anogir pobl i gyflwyno eu ffurflenni yn electronig). Bydd unrhyw geisiadau a dderbynnir ar ôl y cyfnod hwn yn cael eu gwrthod yn awtomatig. Mae manylion cyswllt, ynghyd â chopi o'r ffurflen gais berthnasol ar gael ar [wefan](#) y Cyngor.
- 3.2.2 Caniateir i un person siarad o bob grŵp neu barti lle mae gan bob grŵp neu barti rywbeth gwahanol i'w ddweud mewn perthynas ag eitem. Gall unigolion sy'n arbenigwyr mewn maes penodol, neu sydd â safbwynt na chynrychiolir gan grŵp neu barti, hefyd gofrestru eu diddordeb i siarad yn y cyfarfod. Bydd Cadeirydd y Pwyllgor ond yn caniatáu ail/trydydd siaradwr ac ati, sydd â'r un safbwynt, **mewn achosion eithriadol** a lle mae'n amlwg bod dadleuon gwahanol i'w clywed. Bydd hyn drwy ddisgresiwn y Cadeirydd ac mewn ymgynghoriad â'r Swyddog Sgrwtini a'r Swyddog Monitro.

Er enghraifft, mewn perthynas ag adroddiad yn trafod nifer o wahanol ysgolion, mae'n rhesymol caniatáu un siaradwr o bob ysgol ond nid yw'n rhesymol gadael i bob rhiant wneud cyfraniad unigol. Lle byddai eitem yn trafod Canolfannau

Hamdden er enghraifft, byddai'n rhesymol gadael i siaradwyr o wahanol grwpiau sy'n defnyddio'r ganolfan hamdden siarad ar y sail bod ganddynt i gyd bethau gwahanol i'w ddweud ac na fyddent yn ail adrodd yr un pwyntiau. Y pwynt yw ceisio sicrhau bod y Pwyllgorau yn clywed yr holl safbwyntiau ond nad yw cyfraniadau yn ailadroddus.

- 3.2.3 Bydd yr holl geisiadau ysgrifenedig yn cael eu cofnodi gan Swyddog Sgriwtini y Cyngor. Bydd y cais yn cynnwys manylion am bwy mae'r unigolyn yn ei gynrychioli (os yn berthnasol). Pan fydd trefniadau'n cael eu gwneud ar gyfer y cyfarfod o'r Pwyllgor, bydd yr unigolyn y mae ei enw'n ymddangos gyntaf ar y rhestr h.y. y person cyntaf i gofrestru eu diddordeb mewn siarad yn y Pwyllgor, mewn perthynas a bob grŵp / parti o bobl, yn cael y cyfle cyntaf i gadarnhau a ydynt dal yn dymuno siarad. Os nad yw'r person cyntaf i gofrestru bellach yn dymuno siarad, cynigir i'r ail berson ar y rhestr a ydynt yn dymuno siarad a bydd lle y person cyntaf ar y rhestr yn cael ei ildio. Yn yr un modd, os nad yw'r ail berson ar y rhestr yn dymuno siarad, cynigir i'r trydydd person ar y rhestr, ac yn y blaen. Unwaith y cynigir i'r person nesaf ar y rhestr, a bod y person hwnnw'n cadarnhau y byddant yn mynychu i siarad, ni all yr unigolyn blaenorol newid eu meddwl am eu dymuniad i siarad. Bydd y cynnig ond yn mynd yn ôl i'r person cyntaf i gofrestru os yw pawb arall ar y rhestr wedi cadarnhau nad ydynt yn dymuno siarad. Yn amlwg, nid yw hyn yn berthnasol i'r cyfranwyr hynny nad ydynt yn cynrychioli grwpiau/partïon.
- 3.2.4 Fe ddylai'r rhai hynny sy'n dymuno siarad mewn cyfarfodydd Pwyllgor gofrestru eu diddordeb i wneud hynny cyn gynted â phosibl drwy gadarnhau eu henwau a phwy maent yn gynrychioli, (os yn berthnasol) ac ni ddylid disgwyl i bapurau'r Pwyllgor gael eu cyhoeddi, er mwyn osgoi sefyllfa lle byddant yn methu'r dyddiad cau a nodir yn 3.2.1 uchod a/neu bod unigolion eraill eisoes wedi cofrestru i siarad. Bydd materion fel arfer yn rhan o ymgynghoriad ehangach ac felly bydd y cyhoedd yn ymwybodol o'r materion a fydd yn cael eu hystyried. Fodd bynnag, er mwyn sicrhau bod y cyhoedd yn gwbl ymwybodol, caiff unigolion eu hannog i adolygu [Blaen Raglen Waith](#) (BRW) y Pwyllgorau Sgriwtini sy'n nodi'r materion a fydd yn cael eu trafod.
- 3.2.5 Bydd y Swyddog Sgriwtini yn rhoi cymaint o rybudd â phosibl i'r rhai hynny sydd wedi cofrestru i siarad yn y cyfarfod o'r Pwyllgor ac yn eu hysbysu o amser, dyddiad a lleoliad y cyfarfod lle bydd yr eitem yn cael ei thrafod. Cyhoeddir rhaglenni Pwyllgorau o leiaf tri diwrnod gwaith clir cyn y Pwyllgor a bydd y rhain yn cynnwys manylion yr holl faterion a drafodir yn y cyfarfod hwnnw.

3.3 Yng nghyfarfod y Pwyllgor Sgriwtini

- 3.3.1 Fel y nodwyd, bydd cyfarfodydd o'r Pwyllgor Sgriwtini yn cael eu cynnal yn gyhoeddus fel arfer, maent yn agored i'r wasg ac mae'r holl adroddiadau yn ddogfennau cyhoeddus oni bai eu bod yn cynnwys gwybodaeth gyfrinachol.
- 3.3.2 Cyn dechrau'r cyfarfod, fe ddylai cyfranwyr gyflwyno eu hunain i'r Swyddog Sgriwtini neu'r Swyddog Pwyllgor a byddant yn trefnu iddynt gyfarfod y Cadeirydd. Fe ddylai siaradwyr cyhoeddus ganiatáu digon o amser i hyn ddigwydd ac anelu i gyrraedd Cyswllt Môn (Prif dderbynfa Pencadlys Llangefni) tua 15 munud cyn dechrau'r cyfarfod.

- 3.3.3 Gall siaradwyr gyfathrebu â'r Pwyllgor yn Gymraeg neu Saesneg (mae gwasanaeth cyfieithu ar gael ym mhob cyfarfod).
- 3.3.4 Mae'n bwysig bod unrhyw un sy'n siarad mewn cyfarfod o'r Pwyllgor Sgriwtini yn gwneud hynny mewn modd cyfrifol a pharchus er mwyn sicrhau bod eu cyfraniad mor effeithiol â phosibl.
- 3.3.5 Bydd y Cadeirydd yn cyflwyno pob siaradwr i'r Pwyllgor pan fydd eu tro nhw i siarad.
- 3.3.6 Gofynnir i bob siaradwr symud i leoliad penodol o fewn yr ystafell gyfarfod lle bydd modd iddynt gael eu gweld a'u clywed gan holl aelodau'r Pwyllgor. Rhoddir **pum munud** i bob siaradwr wneud eu cyfraniad.
- 3.3.7 Caiff siaradwyr eu hannog i ystyried y canlynol:
- 3.3.7.1 Sicrhau bod sylwadau yn glir ac yn gryno ac yn uniongyrchol berthnasol i'r adroddiad y maent wedi gofyn am gael siarad arno.
 - 3.3.7.2 Osgoi ailadrodd unrhyw bwyntiau a wnaed gan siaradwr blaenorol.
 - 3.3.7.3 Cyfyngu eu safbwyntiau i'r manteision a'r anfanteision o'r cynigion yn yr adroddiad a thynnu sylw at sut y gallai'r adroddiad effeithio ar y ddarpariaeth o wasanaethau ar gyfer grwpiau penodol o ddefnyddwyr. Awgrymu cynigion gwahanol.
- 3.3.8 Ni chaniateir i siaradwyr ddosbarthu dogfennau cefnogol yn y cyfarfod o'r Pwyllgor Sgriwtini nac i ddefnyddio cymorth gweledol / llafar (megis lluniau, diagramau neu recordiadau sain). Bydd unrhyw ddeunydd a dderbynnir gan y siaradwr yn unol â pharagraff 3.2.1 yn cael ei gylchredeg gan y Swyddog Sgriwtini ymlaen llaw, i aelodau'r Pwyllgor; yn amodol ar y cafeat bod y deunydd yn addas ar gyfer ei gyhoeddi. Bydd y penderfyniad hwn yn cael ei wneud yn unol â disgresiwn y Swyddog Sgriwtini mewn ymgynghoriad â'r Swyddog Monitro a'r swyddog arweiniol o'r gwasanaeth perthnasol.
- 3.3.9 Os yw siaradwr yn dal i siarad ar ôl pum munud, bydd y Cadeirydd fel arfer yn gadael iddynt orffen y frawddeg ac yna'n eu hysbysu eu bod wedi cyrraedd y trothwy amser. Ni chaniateir i gyfranwyr fynd dros eu hamser a hynny er mwyn sicrhau tegwch i unrhyw siaradwyr eraill. Mewn amgylchiadau eithriadol, gall y Cadeirydd ganiatáu ychydig mwy o amser i siaradwyr; os digwydd hynny, bydd siaradwyr eraill ar yr un eitem yn cael yr un faint o amser ychwanegol i siarad.
- 3.3.10 Unwaith y bydd y siaradwr wedi gorffen eu cyfraniad, gall y Cadeirydd ganiatáu i aelodau'r Pwyllgor ofyn cwestiynau i'r siaradwr er mwyn cadarnhau unrhyw bwyntiau sy'n codi. Ni ddylai'r siaradwr fynd i ddadlau ag unrhyw aelodau o'r Pwyllgor.
- 3.3.11 Bydd y siaradwr wedyn yn dychwelyd i'w sedd yn y galeri gyhoeddus.
- 3.3.12 Bydd y Pwyllgor yn trafod y mater cyn gwneud unrhyw benderfyniad ac yn ystyried unrhyw wybodaeth a ddarperir gan yr holl siaradwyr.
- 3.3.13 Bydd y Cadeirydd yn sicrhau bod yr holl siaradwyr yn cael eu trin â chwarteisi a pharch. Bydd gan y Cadeirydd y disgresiwn i stopio siaradwr ar unrhyw adeg os yw, ym marn y Cadeirydd, yn siarad yn amhriodol, yn ymosodol neu os bydd yn ceisio

atal y Pwyllgor rhag gwneud ei waith neu'n gwneud sylwadau sy'n ddifriol, yn flinderus, yn wahaniaethol neu'n dramgwyddus. Wrth lywyddu dros y cyfarfod, bydd y Cadeirydd yn ymarfer ei ph/bwerau a dyletswyddau mewn ffordd weithredol, deg a diduedd fel bod modd cyflawni busnes yn effeithlon a chan gymryd i ystyriaeth budd y gymuned.

3.3.14 Gall y siaradwr adael y cyfarfod ar unrhyw adeg ar ôl siarad.

4.0 Diogelu Data

4.1 Mae manylion cyswllt, yn cynnwys cyfeiriadau e-bost a rhifau ffôn, yn hanfodol er mwyn sicrhau y gellir gweithredu'r Arweiniad hwn yn y modd cywir ac er mwyn galluogi siaradwyr i fynychu cyfarfodydd o'r Pwyllgor Sgriwtini. Ni fydd manylion personol ond yn cael eu casglu at ddibenion gweinyddu siarad cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgriwtini. Unwaith y bydd eitem wedi'i phenderfynu arni mewn Pwyllgor, bydd y manylion cyswllt yn cael eu dileu yn unol â'r Polisi Cadw Gwybodaeth a gyhoeddwyd gan y Cyngor.

5.0 Crynodeb

Fe ddylai unrhyw aelodau o'r cyhoedd sy'n dymuno siarad ar unrhyw eitem benodol mewn Pwyllgor Sgriwtini:

- **Adolygu'r Flaen Raglen Waith, sydd ar gael [**YMA**](#) er mwyn gweld pa faterion sydd ar y gweill;**
- **Cyflwyno cais ysgrifenedig gan ddefnyddio'r ffurflen sydd ar gael [**YMA**](#);**
- **Rhaid i'r cais ysgrifenedig gyrraedd y Swyddog Sgriwtini o leiaf 3 diwrnod gwaith clir cyn cyfarfod y Pwyllgor;**
- **Dylid cyfeirio unrhyw ymholiadau at yr unigolion a nodir yn adran 6 isod.**

6.0 Manylion Cyswllt

Swyddog Cymorth Sgriwtini 01248 75xxxx
abc@ynysmon.gov.uk

Swyddog Gwasanaethau Pwyllgor 01248 75xxxx
def@ynysmon.gov.uk

ATODIAD 2 – Adborth y Pwyllgorau Sgriwtini (Wedi ei ddiweddarau yn dilyn y Pwyllgor Gwaith ar 23 Mawrth 2020)

Aeth y Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgriwtini gerbron y ddau bwyllgor sgriwtini ar 9 Mawrth (Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol) ac 11 Mawrth (Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio) ac isod mae crynodeb o sylwadau / argymhellion y ddau bwyllgor:

Sylwadau'r Pwyllgorau Sgriwtini

Nodwyd y pwyntiau canlynol yn arbennig:

- Pwysigrwydd codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o fodolaeth y Protocol fel fframwaith i'w cefnogi i gyfrannu mewn cyfarfodydd o'r pwyllgorau sgriwtini
- Trafodaeth ynghylch y cyfyngiad 5 munud wrth i siaradwyr gyfrannu mewn cyfarfodydd pwyllgorau sgriwtini, yn enwedig ar bynciau strategol neu gymhleth
- Trafodwyd y bwriad i osod amserlen 3 diwrnod gwaith wrth i aelodau'r cyhoedd gyflwyno cais i siarad mewn cyfarfodydd o bwyllgorau sgriwtini y Cyngor. Nodwyd y byddai disgrisiwn y cadeirydd ar waith ar gyfer unrhyw geisiadau na dderbyniwyd oddi mewn i'r amserlen a gyhoeddwyd, o fewn amgylchiadau arbennig.

Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol, 09/03/20

Er bod mwyafrif y Pwyllgor yn gefnogol i'r Protocol fel y'i cyflwynwyd ac yn derbyn ei fod yn ceisio ffurfioli a darparu eglurder ar drefniadau siarad cyhoeddus ym Mhwyllgorau Sgriwtini'r Cyngor, roedd gan rai Aelodau gonsyrn bod y Protocol arfaethedig yn gosod cyfyngiad gormodol ar aelodau'r cyhoedd o ran yr amser a roddir iddynt wneud cais a chyflwyno gwybodaeth ac i annerch y cyfarfod ac a allai felly ychwanegu at y pwysau ar unigolion a all fod yn nerfus ynghylch siarad yn gyhoeddus neu deimlo'n emosiynol am y mater yr oeddent yn dymuno siarad arno. Teimlai'r Aelodau rheiny fod y trefniadau anffuriol presennol o dan gyfarwyddyd y cadeirydd wedi gwasanaethu Sgriwtini hyd yma.

Ar ôl trafod y mater ac yn dilyn pleidlais arno, penderfynodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol gytuno i'r Protocol Siarad Cyhoeddus yn Sgriwtini fel y'i cyflwynwyd a'i argymhell i'r Pwyllgor Gwaith. (Pleidleisiodd y Cyng Aled Morris Jones, Lewis Davies a Bryan Owen yn erbyn).

Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio, 11/03/20

Yn sgil trafodaeth, fe benderfynwyd yn unfrydol:

Fod y Protocol Siarad Cyhoeddus ar gyfer Sgriwtini yn cael ei fabwysiadu gyda'r ychwanegiad y disgwylir i Gadeiryddion Sgriwtini geisio gwybodaeth gan Swyddogion Perthnasol os derbynnir cais hwyr i siarad mewn Pwyllgor Sgriwtini.

Cyngor Sir Ynys Môn	
Cyfarfod:	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad:	30 Gorffennaf 2020
Teitl yr adroddiad:	Adolygiad y Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru o drefniadau etholiadol Cyngor Sir Ynys Môn
Adroddiad gan:	Pennaeth y Gwasanaethau Democrataidd
Pwrpas yr adroddiad:	Ystyried cynigion drafft y Comisiwn a gwneud argymhellion i'r Cyngor Sir.

1.0 Cefndir

1.1 Mae'n ofynnol i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru gynnal adolygiadau cyfnodol o drefniadau etholiadol prif ardaloedd Cymru. Mae'r Comisiwn bellach yn gwahodd sylwadau rhanddeiliaid ar drefniadau etholiadol Cyngor Sir Ynys Môn. Y bwriad yw cyflwyno newidiadau erbyn etholiadau 2022. Ar 25 Medi 2019, fe dderbyniodd y Pwyllgor argymhellion cychwynnol a baratowyd fel rhan o'r adolygiad. Derbyniwyd y rhain gan y Cyngor ar 7 Hydref 2019 gan argymhell model yn seiliedig ar 14 ward a 35 aelod

2.0 Datblygu cynigion cychwynnol

2.1 Mae'r Comisiwn Ffiniau wedi paratoi cynigion a gofynnir am sylwadau erbyn y 14eg o Fedi 2020, gan gynnwys enwau wardiau. Ceir copi o'r adroddiad yn y linc isod:

<https://cfdl.llyw.cymru/adolygiadau/06-20/cynigion-drafft-ynys-mon>

2.2 Mae'r Comisiwn yn argymhell Cyngor o 35 aelod a 14 ward. Nid yw'r Comisiwn yn argymhell newidiadau i 6 ward etholiadol. Mae hyn yn arwain at gyfartaledd sirol arfaethedig o 1,461 etholwr fesul aelod. Mae pob un o'r argymhellion a wnaed gan y Cyngor ym mis Hydref 2019 wedi'u derbyn gan y Comisiwn fel rhan o'u cynigion – gosodir allan y manylion yn y crynodeb yn Atodiad 1.

2.3 Mae'r panel trawsbleidiol wedi cyfarfod er mwyn ystyried cynigion y Comisiwn ac wedi derbyn yr holl argymhellion. Hefyd, mae'r Arweinyddion Grŵp wedi cymeradwyo'r cynigion hyn.

3.0 Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd:

- 3.1 ystyried sylwadau y Panel (Atodiad 1).
- 3.2 yn amodol ar unrhyw sylwadau pellach, argymhell i'r Cyngor Sir bod y cynigion yn cael eu derbyn.

Huw Jones
Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd
14 Gorffennaf 2020

Arolwg o drefniadau etholiadol Cyngor Sir Ynys Môn – Cynigion drafft Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru (Mehefin 2020)

1 – Aethwy		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Dim newid i'r trefniant presennol.	Dim newid.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

2 – Bro Aberffraw		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Dim newid i'r trefniant presennol.	Dim newid.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

3 – Bro Rhosyr		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Argymhellir y dylai cymuned Llangristiolus, sy'n ffinio â ward Cefni (Llangefni) sydd ar hyn o bryd yn rhan o ward Canolbarth Môn symud o ward Bro Rhosyr er mwyn creu ward newydd efo ward Cefni. Mae yna gysylltiadau cludiant cyhoeddus gyda Llangefni a chysylltiadau cymunedol agos gyda'r dref. Hefyd, mae'r ardal yma'n rhan o ddalgyrch Ysgol Gyfun Llangefni a chysylltiadau agos â chyfleusterau cymunedol. Byddai'r newid hwn o fewn	Mae'r Comisiwn yn cynnig cyfuno'r ardaloedd fel y'u cynigiwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn mewn perthynas â ward etholiadol arfaethedig Braint sy'n creu ward etholiadol â 2,707 oetholwyr (3,040 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n cael ei chynrychioli gan ddau gynghorydd , yn arwain at lefel amrywiant sydd 7% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

3 – Bro Rhosyr		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>Bro Rhosyr yn golygu ward 2 aelod o 2,712 – 1 cynghorydd i 1,356.</p> <p>Enw: newid enw Bro Rhosyr i Braint er mwyn adlewyrchu nodweddion daearyddol lleol.</p>	<p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Braint i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.</p>	

4 – Caergybi		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>Creu ward newydd o 2 aelod drwy gyfuno wardiau Parc a'r Mynydd a Porthyfelin. Nifer etholwyr- 2,515. 1 cynghorydd i 1,257.</p> <p>Enw: Parc a'r Mynydd.</p>	<p>Mae'r Comisiwn yn cynnig bod wardiau Parc a'r Mynydd a Phorthyfelin yn Nhref Caergybi yn ffurfio ward etholiadol â 2,499 o etholwyr (2,771 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n cael ei chynrychioli gan ddau gynghorydd, yn arwain at lefel gynrychiolaeth sydd 14% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig</p> <p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Parc a'r Mynydd i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.</p>	<p>Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.</p>

4 – Caergybi		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>Cyfuno'r wardiau canlynol er mwyn creu ward newydd efo 2 aelod - y Dref, Morawelon a Ffordd Llundain. Nifer etholwyr – 2,799. 1 cynghorydd i 1,399.</p> <p>Enw: Tref Cybi.</p>	<p>Mae'r Comisiwn, o ganlyniad, yn cynnig bod wardiau Ffordd Llundain Road, Morawelon a'r Dref yn Nhref Caergybi yn ffurfio ward etholiadol â 2,751 o etholwyr (3,292 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n cael ei chynrychioli gan ddau gynghorydd, yn arwain at lefel gynrychiolaeth sydd 6% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.</p> <p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Tref Cybi i'r ward etholiadol arfaethedig.</p> <p>Ystyriodd Comisiynydd y Gymraeg yr enw ac awgrymodd ddefnyddio 'Cybi', 'Tref Caergybi' neu 'Caergybi' fel enw'r ward arfaethedig. Cynghoront y gallai'r enw arfaethedig Tref Cybi roi'r argraff anghywir mai 'Cybi' yw enw'r dref, yn hytrach na Chaergybi. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cynnig 'Cybi' fel enw'r ward etholiadol, gan fod hyn yn dilyn yr un patrwm â ward etholiadol arfaethedig 'Cefni'. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen. Noda'r Comisiwn fod ward etholiadol bresennol Ynys Gybi yn defnyddio'r ffurf 'Cybi' hefyd, ac mae ward</p>	<p>Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.</p>

4 – Caergybi		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
	arfaethedig Cefni hefyd yn defnyddio'r un patrymau enwi. Mae'r Comisiwn yn fodlon ag argymhelliad y Cyngor, sef Tref Cybi.	

5 – Canolbarth Môn		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>Creu ward newydd 2 aelod - cymunedau Trewalchmai, Bryngwran a Llanfaelog (ar hyn o bryd yn rhan o ward Llifon). Nifer etholwyr- 2,558. 1 cynghorydd i 1,279. Mae'r ward newydd hon yn nalgylch Ysgol Uwchradd Bodedern.</p> <p>Enw: Crigyll.</p>	<p>Mae'r Comisiwn hefyd yn cynnig cyfuno'r ardaloedd fel y'u cynigiwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn mewn perthynas â ward etholiadol arfaethedig Crigyll sy'n creu ward etholiadol â 2,571 o etholwyr (2,807 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n cael ei chynrychioli gan ddau gynghorydd, yn arwain at lefel amrywiant sydd 12% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.</p> <p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Crigyll i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.</p>	<p>Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.</p>

5 – Canolbarth Môn		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>Creu ward newydd 2 aelod drwy gyfuno ward Cefni o gymuned Llangefni gyda chymuned Llangristiolus (yn Bro Rhosyr ar hyn o bryd), oherwydd cysylltiadau cymunedol agos a chyswllt cymunedol amlwg gyda Llangefni - ysgol uwchradd. Nifer etholwyr 2,398. 1 aelod i 1,199.</p> <p>Enw: Cefni.</p>	<p>Mae'r Comisiwn hefyd yn cynnig cyfuno'r ardaloedd fel y'u cynigiwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn mewn perthynas â ward etholiadol arfaethedig Cefni sy'n creu ward etholiadol â 2,298 o etholwyr (2,413 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n cael ei chynrychioli gan ddau gynghorydd, yn arwain at lefel amrywiant sydd 21% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.</p> <p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Cefni i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.</p>	<p>Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.</p>
<p>Ar sail data etholwyr 2019, byddai'r model yma'n creu ward 3 aelod o 3,889 ar gyfer Canolbarth Môn. 1 cynghorydd i 1,296.</p> <p>Enw: Canolbarth Môn.</p>	<p>Mae'r Comisiwn, o ganlyniad, yn cynnig cyfuno'r ardaloedd fel y'u cynigiwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn mewn perthynas â ward etholiadol arfaethedig Canolbarth Môn sy'n creu ward etholiadol â 3,897 o etholwyr (4,259 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n cael ei chynrychioli gan dri chynghorydd, yn arwain at lefel amrywiant sydd 11% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.</p>	<p>Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.</p>

5 – Canolbarth Môn		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
	Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Canolbarth Môn i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.	

6 – Llifon		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Creu ward newydd 2 aelod - cymunedau Trewalchmai, Bryngwran (ar hyn o bryd yng Nghanolbarth Môn) a Llanfaelog. Nifer etholwyr- 2,558. 1 cynghorydd i 1,279. Mae'r ward newydd hon yn nalgylch Ysgol Uwchradd Bodedern. Mae cysylltiadau cymunedol rhwng y ward arfaethedig newydd hon a thrafnidiaeth gyhoeddus.	Gweler tabl 5 – Canolbarth Môn (Crigyll).	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.
Enw: Crigyll.		
Creu ward 2 aelod newydd o gymunedau Caergeiliog, Y Fali a Bodedern (ward Talybolion). Mae'r ward newydd yma o fewn dalgylch Ysgol Uwchradd Bodedern ac mae yma gysylltiadau cymunedol lleol, gan gynnwys gofal sylfaenol. Byddai hyn	Mae'r Comisiwn hefyd yn cynnig cyfuno'r ardaloedd fel y'u cynigiwyd gan Gyngor Sir Ynys Môn mewn perthynas â ward etholiadol arfaethedig Bro'r Llynnoedd sy'n creu ward etholiadol â 3,594 o etholwyr (3,927 o etholwyr rhagamcanol)	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

6 – Llifon		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>yn creu etholaeth gyda 3,634 etholwyr. 1 cynghorydd i 1,817.</p> <p>Enw – Bro'r Llynnoedd.</p>	<p>a fyddai, pe byddai'n cael eichynrychioli gan ddau gynghorydd, yn arwain at lefel amrywiant sydd 23% uwchlaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.</p> <p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Bro'r Llynnoedd i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.</p>	

7 – Lligwy		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Dim newid i'r trefniant presennol.	Dim newid.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

8 – Seiriol		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Dim newid i'r trefniant presennol.	Dim newid.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

9 – Talybolion		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
<p>Mae hon yn ardal ddaearyddol helaeth, gan gynnwys 7 o gynghorau cymuned. Argymhellir symud cymuned Bodedern o'r ward yma er mwyn creu ward newydd gyda chymunedau Y Fali a Llanfair-yn-neubwll (gweler y cynigion ar gyfer Llifon uchod). Mae'r ward newydd hon o fewn dalgylch Ysgol Uwchradd Bodedern ac mae yma cysylltiadau cymunedol lleol, gan gynnwys gofal sylfaenol.</p> <p>Byddai hyn yn golygu etholaeth o 3,869 ar gyfer Talybolion, wedi'i gwasanaethu gan 3 Chynghorydd. 1 cynghorydd i 1,289.</p>	<p>Mae'r Comisiwn, o ganlyniad, yn cynnig bod gweddill ward etholiadol Talybolion yn ffurfioward etholiadol â 3,834 o etholwyr (4,161 o etholwyr rhagamcanol) a fyddai, pe byddai'n caelei chynrychioli gan dri chynghorydd, yn arwain at lefel gynrychiolaeth sydd 13% islaw'r cyfartaledd sirol arfaethedig.</p> <p>Mae'r Comisiwn wedi rhoi'r enw unigol Talybolion i'r ward etholiadol arfaethedig. Mae Comisiynydd y Gymraeg yn cytuno â'r enw arfaethedig. Mae'r Comisiwn yn croesawu unrhyw awgrymiadau ar gyfer enwau amgen.</p>	<p>Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.</p>

10 – Twrcelyn		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Dim newid i'r trefniant presennol.	Dim newid.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

11 – Ynys Gybi		
Argymhellion y Cyngor – Hydref 2019	Cynigion drafft y Comisiwn – Mehefin 2020	Sylwadau Panel traws-bleidiol y Cyngor - 30 Mehefin 2020
Dim newid i'r trefniant presennol.	Dim newid.	Mae'r Panel yn cytuno gyda chynigion drafft y Comisiwn.

Enwau Wardiau Etholiadol.

Mae'r Comisiwn wedi nodi y byddai'n croesawu safbwyntiau ar yr holl enwau arfaethedig (gan gynnwys y rhai sydd heb eu newid) a bydd unrhyw enwau amgen a awgrymir yn cael eu hystyried.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	CYNGOR SIR YNYS MÔN
DYDDIAD:	8 MEDI 2020
PWNC:	DATGANIAD O GYFRIFON 2019/20
DEILYDDION PORTFFOLIO:	CYNGHORYDD ROBIN W. WILLIAMS – DEILYDD PORTFFOLIO (CYLLID)
SWYDDOGION SY’N ARWAIN:	R MARC JONES
SWYDDOGION CYSWLLT:	CLAIRE KLIMAZEWSKI ClaireKlimazewski@ynysmon.gov.uk
Natur a rheswm dros adrodd	
Blaen adroddiad ar gyfer cyflwyno'r Datganiad o Gyfrifon, yn nodi'r prif faterion sy'n codi ers cyflwyno'r Datganiad o Gyfrifon Drafft 2019/2020.	

1. Cefndir

- 1.1** Cyflwynwyd Datganiad o Gyfrifon Drafft 2019/20 Cyngor Sir Ynys Môn i archwilwyr allanol y Cyngor ar gyfer eu harchwilio ar 6 Gorffennaf 2020. Mae'r gwaith archwilio manwl bellach wedi ei gwblhau yn sylweddol. Yn anffodus, nid yw'r archwilwyr allanol yn gallu darparu eu barn archwilio na chyhoeddi eu hadroddiad ISA260 ar y Cyfrifon Drafft 2019/20 o ganlyniad i waith adolygu ac adrodd sy'n parhau i fod angen ei wneud. Mae'r oedi hwn yn ganlyniad i broblem o ran adnoddau o fewn y tîm archwilio sydd wedi'i ychwanegu ato gan oedi i archwiliadau'r GIG o ganlyniad i Covid-19. Fodd bynnag, ers cyhoeddi'r cyfrifon drafft mae nifer fach o newidiadau wedi eu gwneud gan dîm cyfrifo'r Cyngor ac mae nifer fach o welliannau i'r nodiadau datgelu wedi eu gwneud yn unol ag argymhellion yr archwilwyr allanol. Mae'r rhain yn cael eu hegluro yn adran 3 isod.
- 1.2** Mewn amgylchiadau arferol, yn unol â chadarnhad Cyngor Sir Ynys Môn, byddai'r cyfrifon yn cael eu harwyddo gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a Chadeirydd y Cyngor a byddent yn cael eu cyhoeddi yn dilyn derbyn Barn yr Archwilydd erbyn y dyddiad cau cyfreithiol. Fodd bynnag, ar yr achlysur hwn, yn amodol ar Archwilio a Sgrwtini Llywodraethiant a'r Cyngor Llawn, bydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) yn arwyddo'r Datganiad o Gyfrifon heb y farn archwilio. Caiff hyn ei gyhoeddi ar y we ar neu cyn 15 Medi 2020 ochr yn ochr â rhybudd a fydd yn egluro pam nad yw'r farn archwilio a'r ISA260 ar gael. Gobeithir y bydd y farn archwilio a'r adroddiad ar gael cyn gynted â phosibl ar ôl 15 Medi, cyn 30 Medi 2020 yn ddelfrydol. Bydd angen trefnu a chynnal Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a Chyngor Llawn ychwanegol er mwyn adolygu'r cyfrifon unwaith eto, ynghyd â'r adroddiad Barn Archwilio. Bydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 angen arwyddo'r Datganiad o Gyfrifon unwaith eto unwaith y byddant wedi eu cymeradwyo gan y Cyngor Llawn. Caiff y rhain wedyn eu cyhoeddi fel y Datganiad o Gyfrifon 2019/20 terfynol ynghyd â rhybudd o gwblhau archwilio.

2. Ansawdd y Broses

- 2.1** Mae'r dyddiad cau statudol ar gyfer cwblhau Datganiad o Gyfrifon 2019/20 wedi ei gyrraedd unwaith eto. Fodd bynnag, fel yr eglurwyd uchod ni fydd y farn a'r adroddiad archwilio ar gael tan ddyddiad diweddarach. Does dim gwelliannau sylweddol wedi eu hamlygu gan y tîm archwilio hyd yma. Os bydd angen newid sylweddol bydd hyn wedi'i gynnwys yn y Datganiad o Gyfrifon Terfynol a bydd y rheswm dros y newid yn cael ei egluro yn y cyfarfodydd Archwilio a Llywodraethu a Chyngor Llawn.
- 2.2** Mae gwelliannau wedi eu gwneud a gafodd eu hadnabod gan y broses archwilio y llynedd ac mae'r gwelliannau hyn wedi parhau. Cafodd yr holl faterion a godwyd drwy gydol y broses archwilio eu delio â nhw yn brydlon ac mewn modd boddhaol. Cynhyrchwyd y papurau gwaith i safon uchel.

3. Gwelliannau i'r Cyfrifon ers y drafft ar 15 Mehefin 2020

- 3.1** Cynhyrchodd actwari'r Gronfa Bensiwn ddau adroddiad ychwanegol yn ystod y cyfnod archwilio er mwyn cymryd i ystyriaeth effaith Covid-19 ar asedau'r gronfa pensiwn ac yn ddiweddarach, effaith dyfarniad achos McCloud. Canlyniad hyn oedd cynnydd yn yr atebolrwydd tymor hir arall ar y Fantolen o £122.189 miliwn yn y cyfrifon drafft 2019/20 a gyhoeddwyd ar 15 Mehefin 2020 i £124.520 miliwn. Mae hyn o ganlyniad i amcangyfrif o gynnydd mewn rhwymedigaethau'r gronfa pensiwn o £2.331 miliwn o ganlyniad i ostyngiad yng ngwerth y buddsoddiadau cronfa pensiwn - o ganlyniad i effaith Covid-19 ar yr economi a'r marchnadoedd y mae'r gronfa wedi'i buddsoddi ynddynt. Canlyniad y dyfarniad McCloud diweddar oedd atebolrwydd is ar gyfer costau pensiwn hanesyddol o £0.953 miliwn i £0.418 miliwn. Nid yw hyn yn effeithio ar falansau cyffredinol y Cyngor na'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT) gan fod gwerth y gronfa pensiwn yn addasiad cyfrifo yn seiliedig ar werth damcaniaethol y gronfa pensiwn petai'n dod i ben, yn hytrach na'r gwir gyllid yn y gronfa pensiwn fel ar 31 Mawrth 2020. Mae'r Gronfa Bensiwn yn bryder parhaus ac mae'n annhebygol y bydd yn dod i ben o dan y fframwaith cyfreithiol presennol ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru.
- 3.2** Mae llog CRT derbyniadwy o £38k wedi ei symud o incwm cyffredinol CRT o fewn cost gwasanaethau i'r dosbarthiad cywir o incwm o Gyllido a Buddsoddiadau. Nid yw hyn yn effeithio ar linell waelod y Datganid Gwariant ac Incwm Cynhwysfawr.
- 3.3** Mae newidiadau wedi eu gwneud i nodyn 37 - grantiau, o ganlyniad i fod angen gwelliant rhwng y Grant Gwella Addysg unigol a grantiau Dysgu eraill. Mae'r bandiau ar gyfer cyfnodau aeddfedrwydd y benthyciadau yn nodyn 45 wedi eu newid i fod yn seiliedig ar ddyddiad calendr yn hytrach na blwyddyn ariannol. Mae nodyn tâl cydnabyddiaeth Uwch Swyddogion wedi ei newid ychydig bach, fel y mae nodyn 35 taliadau terfynu. Mae'r datgeliad ar gyfer derbynneb gan Fwrdd Iechyd Betsi Cadwaladr yn nodyn 38 partïon cysylltiedig, wedi ei ddiwygio o £4.410 miliwn i £4.210 miliwn o ganlyniad i wall teipio. Mae'r rheolwr archwilio wedi amlygu bod angen nodyn ychwanegol o dan nodyn 15 - Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dangos y newidiadau cost a gwerth yn mynd yn ôl pum mlynedd ar gyfer gwerth yr asedau fel ar 31 Mawrth 2020. Mae hyn er mwyn cael cyfrifon y Cyngor (a rhai gweddill Cymru mae'n debyg) i gyd-fynd â rhai Cynghorau Lloegr, sydd wedi bod yn adrodd ar hyn.

4. Argymhellion

- 4.1** Argymhellir bod y Cyngor Sir yn derbyn y Datganiad Terfynol o Gyfrifon Interim ar gyfer 2019/20 (yn amodol ar farn archwilio) fel y'i cyflwynir yn Atodiad 1 ac yn awdurdodi'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a Chadeirydd y Cyngor i lofnodi'r cyfrifon drafft interim fel sydd wedi eu hatodi.

- 4.2** Argymhellir bod y Cyngor Sir yn cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac i Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr ei llofnodi.
- 4.3** Nodi y bydd y Datganiad o Gyfrifon 2019/20 yn dychwelyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a'r Cyngor Llawn ac y byddant yn cael eu llofnodi unwaith eto gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 unwaith y bydd y farn archwilio a'r adroddiad wedi eu cwblhau. Bydd unrhyw newidiadau sy'n codi o'r adolygiad archwilio yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad o Gyfrifon wedi iddo dychwelyd ar gyfer sgrwtini a chadarnhad.

Ynys Môn

THE ISLE OF Anglesey

Datganiad o'r Cyfrifon

2019/20

(heb gynnwys barn yr archwilwyr)

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.gov.uk

www.anglesey.gov.uk

cyngormon
ioacc Tudalen 46

@cyngormon
@angleseycouncil

Cynnwys

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
	Adroddiad Naratif	1
	Datganiad O Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon	18
	Adroddiad yr Archwiliwr Annibynnol	19
	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	21
	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	22
	Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn	23
	Y Fantolen	24
	Datganiad Llif Arian	25
	Nodiadau i'r Cyfrifon	26
Nodyn 1a	Nodyn ar y Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	28
Nodyn 1b	Incwm Cylchrannol	29
Nodyn 2a	Safonau Cyfrifo sydd weedi eu cyhoeddiond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma	30
Nodyn 2b	Safonau Cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi a'u mabwysiadu	30
Nodyn 3	Barnau Allweddol wrth weithredu'r Polisiau Cyfrifo	31
Nodyn 4a	Rhagdybiaethau a wnaed ynghylch ansicrwydd yn y dyfodol ac amcangyfrifon a ffynonellau eraill o ansicrwydd	32
Nodyn 4b	Addasiadau ar gyfer y cyfnod blaenorol, newidiadau mewn polisiau cyfrifo ac amcangyfrifon a chamgymeriadau	34
Nodyn 5	Eitemau Perthnasol o Incwm a Gwariant	34
Nodyn 6	Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen	34
Nodyn 7	Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo a Sail Cyllido dan Reoliadau	36
Nodyn 8	Cronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	38
Nodyn 9	Balansau Ysgolion	38
Nodyn 10	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	39
Nodyn 11	Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio	39
Nodyn 12	Gwariant Gweithredol Arall	42
Nodyn 13	Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi	43
Nodyn 14	Incwm Treth a Grantiau Amhenodol	43
Nodyn 15	Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar	44
Nodyn 16	Ymrwymadau Cyfalaf Sylweddol	46
Nodyn 17	Asedau Treftadaeth	47
Nodyn 18	Eiddo Buddsoddiad	48
Nodyn 19	Asedau Annirweddol	50
Nodyn 20	Gwariant Cyfalaf a Chyllido	51
Nodyn 21	Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	52
Nodyn 22	Prydlesau	52
Nodyn 23	Rhestrau stoc	52
Nodyn 24	Dyledwyr	53
Nodyn 25	Arian Parod a Chywerthoedd Arian	53
Nodyn 26	Credydwyr	53
Nodyn 27	Darpariaethau	54
Nodyn 28	Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol	55
Nodyn 29	Llif Arian o Weithgareddau Buddsoddi	55
Nodyn 30	Llif Arian o Weithgareddau Cyllido	55

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
Nodyn 31	Nodyn Ar Natur y Gwariant	57
Nodyn 32	Gweithrediadau Masnachol	59
Nodyn 33	Lwfansau Aelodau	59
Nodyn 34	Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	59
Nodyn 35	Pecynnau Ymadael	61
Nodyn 36	Ffioedd Archwilio Allanol	62
Nodyn 37	Incwm Grantiau	63
Nodyn 38	Partïon Cysylltiedig	65
Nodyn 39	Cronfeydd Ymddiriedol	67
Nodyn 40	Cynllun Pensiwn Athrawon	69
Nodyn 41	Cynllun Pensiwn Buddiannau Diffiniedig Llywodraeth Leol	69
Nodyn 42	Rhwymedigaethau Wrth Gefn	75
Nodyn 43	Asedau Wrth Gefn	76
Nodyn 44	Offerynnau Ariannol	76
Nodyn 45	Natur a maint y risgiau sy'n deillio o offerynnau ariannol	82
Nodyn 46	Cyd-bwyllgorau	87
Nodyn 47	Troi Tai'n Gartrefi	88
Nodyn 48	Y Dreth Gyngor	89
Nodyn 49	Trethi Annomestig (TA)	90
Nodyn 50	Morwrol	90
Nodyn 51	Polisiâu Cyfrifo	91
CRT	Cyfrif Refeniw Tai (CRT) - Datganiad Incwm a Gwariant - Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT Nodiadau ar y CRT	115
Atodiad 1	Datgeliad Parti Cysylltiedig – Cynrychiolaeth Cydranddeiliaid gyda Sefydliadau Trydydd Parti	119
Atodiad 2	Geirfa	121
Atodiad 3	Llyfryddiaeth	129
	Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2019/20	130

Adroddiad Naratif

Cyhoeddir y Datganiad Cyfrifon bob blwyddyn er mwyn rhoddi i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb, wybodaeth glir ynghylch sefyllfa ariannol y Cyngor. Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei archwilio'n allanol cyn i'r fersiwn derfynol gael ei chymeradwyo a'i chyhoeddi er mwyn rhoi sicrwydd fod y cyfrifon yn rhoi darlun cywir a theg o berfformiad ariannol y Cyngor. Nod yr adroddiad naratif hwn, sy'n rhan allweddol o'r cyfrifon, yw darparu canllawiau effeithiol i'r materion pwysicaf yr adroddir arnynt yn y cyfrifon. Gwneir hyn er mwyn darparu esboniad teg, cytbwys a hawdd i'w ddeall o sefyllfa ariannol y Cyngor ac i gynorthwyo i ddehongli'r datganiadau ariannol. Yn ogystal, mae'n cynnwys gwybodaeth ychwanegol am y Cyngor yn gyffredinol a'r prif ddylanwadau ar y datganiadau ariannol er mwyn darparu cyswllt rhwng gweithgareddau a heriau'r Cyngor a'r modd y mae'r rhain yn effeithio ar ei adnoddau ariannol.

Mae'r adroddiad naratif wedi'i strwythuro fel a ganlyn:-

1. Y Fframwaith Statudol;
2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn;
3. Trosolwg a dadansoddiad o berfformiad;
4. Y Prif faterion sy'n effeithio ar Gyfrifon 2019/20;
5. Eglurhad o'r datganiadau ariannol;
6. Effaith y pandemig Covid-19

1. Y Fframwaith Statudol

Mae dyletswydd statudol ar y Cyngor i gymeradwyo a chyhoeddi Datganiad Cyfrifon. Mae'r tudalennau a ganlyn yn ymwneud â'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2020.

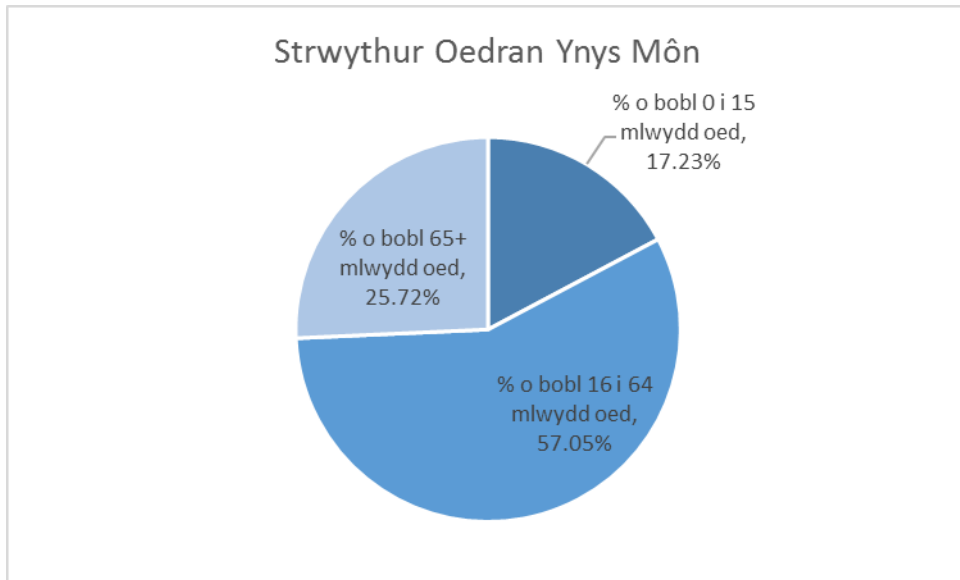
Daeth Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 i rym ar 31 Mawrth 2015, fel y cawsant eu diwygio gan Reoliadau Gyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018 am y flwyddyn gyfrifo 2015/16 a chyfnodau yn y dyfodol. Yn unol â'r rheoliadau hyn, rhaid i Awdurdodau Lleol yng Nghymru baratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â'r rheoliadau hyn ac arferion priodol.

Mae Rheoliad 25 o Reoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifo) (Cymru) 2003 (OS 2003/3239 (W.319), fel y cawsant eu diwygio) yn nodi arferion priodol ar gyfer paratoi Datganiad Cyfrifon. Mae'r arferion hyn yn cynnwys yn bennaf y Côd Ymarfer ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg (CIPFA), wedi eu cefnogi gan y Safonau Rhyngwladol ar gyfer Adrodd ar Faterion Ariannol (IFRS). Yn ogystal, mae'r naratif hwn yn cynnwys canllawiau o Lawlyfr Adrodd Ariannol Trysorlys Ei Mawrhydi (FRoM), Adrannau 5.2.1 i 5.2.10 fel yr anogir gan gôd CIPFA.

2. Gwybodaeth am Gyngor Sir Ynys Môn

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn awdurdod unedol sy'n gwasanaethu poblogaeth o tua 70,000, mae wedi'i leoli ar arfordir gogleddol Cymru ac mae'n ardal sy'n 276 milltir sgwâr. Ynys Môn yw'r ynys fwyaf yng Nghymru o bell ffordd ar seithfed ynys fwyaf ym Mhrydain. Ynys Môn hefyd yw'r ynys fwyaf ym Môr Iwerddon o ran maint a'r ail ynys fwyaf poblog ym Mhrydain.

Mae gan Ynys Môn boblogaeth ychydig yn hŷn na chyfartaledd Cymru (20.77%) gyda 25.72% o'r boblogaeth dros 65 oed. Mae'r ffigur hwn yn adlewyrchiad o gynllun y Cyngor i gefnogi pobl i fyw'n dda ac am gyfnod hirach o amser.

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau bod trigolion, busnesau ac ymwelwyr â'r Ynys yn cael amrywiaeth eang o wasanaethau. Mae'r rhain yn cynnwys addysg, diogelu plant ac oedolion bregus, gofal cymdeithasol, iechyd cyhoeddus, priffyrdd, hamdden, diwylliant, casglu gwastraff, cynllunio, gweinyddu tai, budd-daliadau, adfywio ac ymgysylltiad cymunedol. Yn ogystal â darparu gwasanaethau, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gasglu trethi lleol ar ffurf y Dreth Gyngor a Threthi Annomestig ar ran Llywodraeth Cymru.

Mae'r Cyngor yn sefydliad a arweinir yn wleidyddol ac mae wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet. Mae ganddo 30 o Aelodau etholedig sy'n cynrychioli 11 o wardiau aml-Aelod ar draws y Sir. Yn dilyn yr etholiad ym Mai 2017, mae'r Cyngor wedi gweithredu o dan weinyddiaeth clymblaid Plaid Cymru a'r Grŵp Annibynnol. Mae dosbarthiad gwleidyddol y Cyngor fel ar 31 Mawrth 2020 i'w weld isod:-

3. Trosolwg a Dadansoddiad o Berfformiad

3.1 Datganiad gan Arweinydd y Cyngor

Fel Arweinydd y Cyngor, fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau bod y garreg filltir bwysig o gynhyrchu'r Datganiad Cyfrifon Blynyddol yn cael ei chyflawni ar amser bob blwyddyn. Mae'r cyfrifon yn darparu llawer iawn o wybodaeth ariannol am y modd y cafodd y Cyngor ei gyllido a sut y gwariwyd yr arian hwnnw yn ystod 2019/20. Mae'n bwysig o ran atebolrwydd i'r Cyngor ddarparu'r wybodaeth hon ar gyfer preswylwyr, trethdalwyr lleol, busnesau sy'n talu trethi annomestig a chydranddeiliaid eraill, gan gynnwys Llywodraeth Cymru.

Caiff y Cyngor ei gyllido drwy gymysgedd o gyllid gan Lywodraeth Cymru drwy'r Grant Cynnal Refeniw a chyfran y Cyngor o'r gronfa Trethi Anomestig, trethi lleol drwy'r Dreth Gyngor a ffioedd a thaliadau a delir gan gwsmeriaid y Cyngor. Yn 2019/20, cynyddwyd cyllideb net y Cyngor o £4.3m i roi cyfanswm o £135.2m, a daeth £39.4m o'r swm hwnnw o'r Dreth Gyngor. Roedd cynnydd o 9.5% ar y Dreth Gyngor.

Buddsoddwyd £1.4m o'r gyllideb ychwanegol yn Gwasanaethau Plant. Trwy wneud hyn, a hefyd trwy fesurau rheoli gwariant eraill a weithredwyd gan y Gwasanaeth, daeth gwariant y Gwasanaeth yn agos â'r gyllideb gymeradwy, sydd yn welliant sylweddol ar y blynyddoedd ariannol blaenorol. Fodd bynnag, parhaodd y galw am wasanaethau gynyddu yng Ngwasanaethau Oedolion, a gwelwyd gorwariant o £1.085m neu 4.3%. Cadwodd y mwyafrif o'r gwasanaethau eraill eu gwariant ar neu yn agos at eu cyllidebau cymeradwy neu roeddent wedi tanwario'n sylweddol. Yn gyffredinol, ar ddiwedd y flwyddyn ariannol roedd tanwariant o £0.308m ac roedd balans Cyffredinol y Cyngor o £7.06m. Gostyngodd balansau ysgolion hefyd i £197k ac roedd £8.760m o arian wrth gefn a glustnodwyd a rhai dynodedig.

Mae'r canlyniadau ar gyfer y flwyddyn yn arwydd o'r pwysau ariannol cynyddol y mae'r Cyngor yn ei wynebu ac, er bod cyllid ychwanegol wedi cael ei neilltuo i wasanaethau yn 2020/21, mae'n bosib na fydd yr arian ychwanegol hwn yn ddigon i gwrdd â chost y cynnydd yn y galw am wasanaethau y gallai'r Cyngor ei wynebu. Mae'r argyfwng Coronafirws wedi creu ansicrwydd pellach ynglŷn â'r sefyllfa ariannol, gan gynnwys yr effaith ar incwm yn ogystal â'r gwariant fydd ei angen yn ystod y cyfnod adfer. Gall hyn wanhau'r sefyllfa ariannol yn bellach.

Mae sefyllfa Cyfrif Refeniw Tai y Cyngor yn iach, gyda £8.597m yn y gronfa wrth gefn ar hyn o bryd. Mae'r ffigur hwn yn uwch nag a gynlluniwyd oherwydd llithriad yn y rhaglen i adeiladu eiddo newydd. Bydd balans y gronfa wrth gefn hon yn lleihau yn ystod y blynyddoedd nesaf wrth i'r rhaglen ddatblygu gyflymu. Mae cynlluniau i ddefnyddio'r Cyfrif Refeniw Tai wedi eu nodi yng nghynllun busnes 30 mlynedd y Cyngor sy'n cael ei adolygu a'i gymeradwyo gan Lywodraeth Cymru bob blwyddyn.

Mae'r dyfodol o ran cyllido'r sector cyhoeddus yn parhau'n ansicr, yn arbennig felly effaith yr argyfwng Coronafirws a'r penderfyniad i adael yr Undeb Ewropeaidd ar economi'r DU. Nid yw'r Adolygiad Cynhwysfawr o Wariant Llywodraeth y DU wedi ei gyhoeddi eto ond disgwylir bydd hwn yn rhoi arwydd cliriach o'r cyllid fydd ar gael i Gymru yn y dyfodol. Fodd bynnag, nid yw'r Cyngor yn cynllunio ar gyfer unrhyw gynnydd sylweddol yn y cyllid a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru yn ystod y 3 blynedd nesaf ac adlewyrchir y rhagdybiaeth honno yn Strategaeth Ariannol Tymor Canol y Cyngor, sydd yn amlygu'r angen i leihau gwariant refeniw ymhellach. Oherwydd bod cronfeydd wrth gefn y Cyngor wedi edwino nid oes fawr o gyfle i ddefnyddio cronfeydd wrth gefn fel ffynhonnell i gyllido yn y tymor byr. O ganlyniad, ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn adolygu'r holl wasanaethau y mae'n eu darparu ac yn edrych ar dulliau cyflenwi amgen fydd yn caniatáu i wasanaethau barhau ond am lai o gost. Bydd hyn yn cynnwys gweithio mwy mewn partneriaeth â Chynghorau Tref a Chymuned, Sefydliadau Cymunedol a Gwirfoddol a'r Trydydd Sector.

Er gwaetha'r anawsterau cyllido sy'n wynebu'r Cyngora'r pwysau ariannol ychwanegol trwy'r pandemig Coronafirws, fel Arweinydd y Cyngor, rwyf wedi ymrwmo i gyflawni prif amcanion Cynllun Corfforaethol y Cyngor ac i weithio gyda'r 5 awdurdod lleol arall yng Ngogledd Cymru a phartneriaid eraill er mwyn sicrhau cyllid ychwanegol gan y Llywodraeth i gyflawni'r prosiectau a nodir yn y Bid Twf Gogledd Cymru.

Ystyrir bod sefyllfa ariannol sefydliad yn ddangosydd allweddol o safon gyffredinol y llywodraethiant corfforaethol. Rwy'n hyderus y bydd y Cyngor, o ganlyniad i reolaeth ariannol gadarn, yn parhau i fod yn ariannol gryf a chynaliadwy yn y dyfodol.

Llinos Medi Huws
Arweinydd y Cyngor

Mai 2020

3.2 Pwrpas a gweithgareddau allweddol y Cyngor

Cymeradwywyd y Cynllun Corfforaethol gan y Cyngor ar 27 Medi 2017. Mae'n gynllun sy'n gosod targed y dylid gweithio tuag ato. Mae'n uchelgeisiol ond yn realistig.

Mae'r cynllun yn siapio'r broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel yn y Cyngor, ac :-

- Mae'n gosod y fframwaith yr ydym yn ei ddefnyddio i gynllunio, gyrru a chyflawni ein gwasanaethau;
- Mae'n dylanwadu'r modd yr ydym yn siapio ein cyllideb yn flynyddol; ac
- Yn ein helpu i fonitro cynnydd ac asesu'r hyn yr ydym yn ei gyflawni'n flynyddol.

Y thema allweddol drwy'r cynllun yw'r uchelgais i gydweithio gyda'n cyd-ddinasyddion, cymunedau a phartneriaid er mwyn sicrhau gwasanaethau o ansawdd uchel a fydd yn gwella ansawdd bywyd pawb ar yr Ynys.

Dyma'r blaenoriaethau y mae'r Awdurdod wedi eu gosod iddo ei hun ar gyfer y cyfnod hwn:-

- Creu'r amodau er mwyn sicrhau y gall pawb gyflawni eu potensial yn y tymor hir;
- Cefnogi oedolion bregus a theuluoedd er mwyn eu cadw yn ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib;
- Gweithio mewn partneriaeth gyda'n cymunedau er mwyn sicrhau y gallant ymdopi'n effeithiol gyda newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol.

Mae'r cynllun wedi cael ei ddatblygu a'i siapio gan farn pobl leol, ein partneriaid a chan flaenoriaethau gwleidyddol lleol a chenedlaethol, megis y Rhaglen Llesiant.

Mae gwasanaethau cyhoeddus ar draws Cymru a'r DU yn parhau i gynllunio ar gyfer toriadau yn y cyllid yr ydym yn ei dderbyn, a bydd angen gwneud mwy o benderfyniadau anodd yn y dyfodol am y gwasanaethau yr ydym yn eu darparu a'r modd yr ydym yn eu darparu. Byddwn yn parhau i wneud y penderfyniadau hynny mewn ymgynghoriad â phobl leol ac er lles gorau Ynys Môn a'i phobl.

Bydd y Cyngor yn parhau i edrych ar ffyrdd o wella gwasanaethau, eu gwneud yn fwy effeithiol a sicrhau eu bod o'r ansawdd gorau. Mae'r gwelliannau hyn yn cynnwys parhau i foderneiddio'r modd yr ydym yn gweithio.

Mae sawl her o'n blaenau ond yr her fwyaf i'r Cyngor, ei bartneriaid â chymunedau yw rheoli effaith eang y Coronafirws ar iechyd, lles a'r economi. Mae'r Cyngor yn cydweithio â phobl, cymunedau ac asiantaethau Ynys Môn, ac yn gwneud popeth o fewn ei allu i amddiffyn busnes, gweithwyr ac i gefnogi unigolion bregus rhag yr argyfwng unigryw a difrifol yma.

3.2.1 Y Senario Ariannol

Yr un modd â'r holl Awdurdodau Lleol yng Nghymru, rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn reoli sefyllfa lle mae costau a'r galw am wasanaethau'n cynyddu ond y cyllid sydd ar gael flwyddyn ar ôl blwyddyn yn lleihau. Mae'r pandemig Coronafirws wedi cynyddu'r pwysau yn ariannol ag yn weithredol ar y Cyngor ag ar hyn o bryd, mae'n aneglur i ba raddau bydd y pwysau ariannol hyn yn cael eu lliniaru trwy gyllid ychwanegol. Yn erbyn y cefndir hwn, mae angen i'r Cyngor reoli'r galw cynyddol am wasanaethau, pwysau chwyddiant, angen i fuddsoddi yn yr economi leol i hyrwyddo twf ac awydd i wella gwasanaethau'n barhaus.

Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r gostyngiad yn y cyllid sydd ar gael drwy wneud arbedion sylweddol yn ystod y tair blynedd diwethaf ac mae'n parhau i sicrhau, ble bynnag y mae hynny'n bosibl, bod yr arbedion yn cael eu cyflenwi drwy wella effeithlonrwydd yn hytrach na thorri gwasanaethau. Caiff Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC) y Cyngor ei adolygu a'i adrodd arno i Aelodau ym mis Medi a mis Chwefror bob blwyddyn er mwyn helpu i gynllunio y modd y gall y Cyngor reoli ei arian gyda'r pwysau cyllidebol parhaus a'r risgiau o ran cyllido.

Roedd CATC diweddaraf y Cyngor (Medi 2019), wedi ei ddarparu yn rhagdybio na fyddai cynnydd yn y Cyllid Allanol Cyfun (CAC) a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru ond cafwyd cynnydd o 3.8% yn y setliad terfynol. Nid yw Llywodraeth Cymru wedi rhoi unrhyw arwydd o'r lefel cyllido ar gyfer y dyfodol ac, oherwydd nad yw'r wybodaeth hon ar gael, ni wneir unrhyw rhagdybiaeth ar hyn o bryd. Bydd y sefyllfa yn cael ei hodolygu cyn i'r CATC nesaf gael ei chymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2020. Mae'n debygol bydd galw am wasanaethau'r Cyngor yn parhau i gynyddu a bydd chwyddiant tâl a phrisiau hefyd yn cynyddu. Gellir gwrthbwysu rhai o'r costau ychwanegol hyn trwy gynyddu'r Dreth Cyngor ond mae'n debygol bydd angen arbedion cyllideb refeniw pellach dros y tymor canolig. Bydd y Cyngor yn cyflawni'r arbedion hyn trwy:-

- Ceisio trosglwyddo darpariaeth rhai gwasanaethau o'r Cyngor, er enghraifft, i'r Cynghorau Tref a Chymuned neu'r Trydydd Sector;
- Creu cyrff eraill sy'n cael eu rheoli gan y Cyngor i ddarparu rhai gwasanaethau anstatudol;
- Parhau i foderneiddio ac adolygu ysgolion;
- Rheoli'r galw am ofal cymdeithasol a pharhau i drawsnewid gofal ar gyfer yr henoed drwy gyfleusterau gofal ychwanegol a fydd yn hyrwyddo annibyniaeth ac yn lleihau'r angen am leoliadau gofal preswyl;
- Codi mwy ar ddefnyddwyr gwasanaeth;
- Rhoi'r gorau i ddarparu rhai gwasanaethau anstatudol;
- Parhau i foderneiddio'r modd y gweinyddir gwasanaethau a chynyddu nifer y trafodion sy'n cael eu gwneud gyda'r Cyngor ar-lein neu drwy AppMôn.

3.3 Llwyddiannau allweddol, materion a risgiau sy'n effeithio'r Cyngor

Yn ystod 2019/20, cychwynnwyd gwaith ar y blaenoriaethau hyn ac fe lwyddwyd i gyflawni'r pethau allweddol isod yn ystod y flwyddyn ariannol:-

3.3.1 Prosiectau Arfaethedig a rhai a Gwblhawyd

3.3.1.1 Cwblhawyd y gwaith o adnewyddu Neuadd Farchnad Caergybi ac mae Llyfrgell Caergybi wedi symud i'r adeilad. Mae hyn yn rhyddhau hen safle'r llyfrgell a safle Ysgol y Parc yng nghanol tref Caergybi ac mae'r Cyngor wedi cychwyn astudiaeth dichonoldeb ar sut i ailddatblygu'r safleoedd hyn.

3.3.1.2 Mae'r datblygiadau yn parhau ar gynllun lliniaru llifogydd tref Beaumaris a gyllidwyd yn bennaf trwy grant o Lywodraeth Cymru. Y bwriad yw cwblhau'r gwaith yn ystod haf 2020.

3.3.1.3 Yn ogystal â chwblhau a gosod unedau busnes newydd yn Llangedfn yn 2019, mae gwaith wedi cychwyn ar adeiladu unedau ychwanegol ar Barc Busnes Penrhos yng Nghaergybi. Cyllidwyd y prosiect trwy gytundeb rhwng y Cyngor a Llywodraeth Cymru yn ogystal â chyllid yr UE.

- 3.3.1.4** Mae gwaith wedi cychwyn ar ddarparu safle dros dro ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr. Mae'r gwaith yn cynnwys creu safle yn Star i gartrefu hyd at 10 teulu Sipsiwn a Theithwyr ar yr un adeg. Nid yw'r prosiect wedi dendro eto ond bwriedir i'r gwaith gychwyn yn ddiweddararch yn 2020, gyda'r safle yn weithredol o 2021 ymlaen.
- 3.3.1.5** Mae nifer o gynlluniau wedi cychwyn yn ystod 2019/20 ar draws yr Ynys i ddarparu tai cymdeithasol newydd. Yn ogystal â'r Cyngor yn datblygu ac adeiladu unedau ei hun, mae'n cyd-weithio gyda datblygwyr preifat ac yn prynu unedau gorffenedig am brisiau y cytunwyd arnynt.
- 3.3.1.6** Mae gan y Gwasanaeth Plant fenter newydd lle mae lleoliadau oedd gynt yn All-Sirol nawr yn cael eu lleoli mewn Tai ar yr Ynys. Rhagwelir bydd hyn yn lleihau costau rhywle rhwng £150k a £200k yn ystod blwyddyn ariannol 2020/21.

3.3.2 Gweithio hefo Partneriaethau

- 3.3.2.1** Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda 4 awdurdod lleol arall i sefydlu gwaith ailgylchu gwastraff newydd, sef Parc Adfer. Daeth y safle ailgylchu newydd yn weithredol o 2019/20, ac mae hwn yn brosiect lle mae'r Awdurdod wedi bod yn gweithio mewn partneriaeth â'r awdurdodau eraill ers sawl blwyddyn i ddatblygu'r safle hwn. Bydd cyflwyno'r gwaith ailgylchu newydd hwn yn arwain at dargedau ailgylchu gwell i'r Awdurdod.
- 3.3.2.2** Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â'r bump awdurdod arall Gogledd Cymru ar Gais Twf Gogledd Cymru. Os bydd y cais yn llwyddiannus, bydd yn denu dros £240m o gyllid gan Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, ynghyd â buddsoddiad gan y sector preifat. Fel gydag unrhyw brosiectau cyllido ar raddfa fawr, mae risgiau yn gysylltiedig â chyflawni prosiectau a chyllido unrhyw fenthyciadau sy'n ofynnol.

3.3.3 Sefyllfa Ariannol y Cyngor a Risgiau Cysylltiedig

- 3.3.3.1** Mae'r Cyngor yn profi galw cynyddol am wasanaethau gofal cymdeithasol. Darparwyd cyllid ychwanegol ar gyfer Gwasanaethau Plant yn ystod 2019/20 ond gorwariodd y Gwasanaeth Oedolion yn sylweddol yn erbyn y gyllideb a ddyranwyd iddynt. Cynyddwyd y Dreth Gyngor o 4.5% yn 2020/21 a Cyllid Allanol Cyfun (CAC) y Cyngor o 3.8% ac mae hyn wedi caniatáu i'r Cyngor ddyrannu £1.028m ychwanegol i'r Gwasanaeth yn ogystal â dyraniand tuag at chwyddiant prisiau a cyllido cynydd mewn cost cyflogau. Gweithredodd y Cyngor £2.56m o arbedion refeniw yn 2019/20 gydag £0.306m arall wedi eu clustnodi ar gyfer 2020/21.
- 3.3.3.2** Cydbwysedd cyffredinol y Cyngor yw £7.060m, sef 4.9% o'i gyllideb refeniw net ar gyfer 2020/21, sef cynnydd o £1.148m o'r balans cyffredinol o £5.912m ar 31 Mawrth 2019. Mae hyn yn welliant ar y tair blynedd diwethaf lle mae balans y gronfa wrth gefn wedi datblygu trend i leihau o flwyddyn i flwyddyn. Mae'r galw parhaus am wasanaethau sy'n uwch na'r lefel y caniateir ar ei gyfer yng nghyllideb refeniw'r flwyddyn gyfredol yn cynyddu'r risg y bydd y balansau hyn yn parhau i ostwng, fel yn y blynyddoedd blaenorol, i lefel sy'n rhoi'r Cyngor mewn perygl ariannol sylweddol.
- 3.3.3.3** Gallai'r DU yn gadael yr Undeb Ewropeaidd (UE) arwain at nifer o risgiau. Ni fydd y Cyngor yn derbyn cyllid grant Ewropeaidd mwyach ac nid oes sicrwydd ynghylch unrhyw gyllid yn ei le. Gallai'r effaith ar yr economi yn sgil gadael yr UE, ag effaith y pendemig Coronafirws hefyd effeithio ar y Cyngor, gan y bydd twf economaidd gwannach yn lleihau gallu Llywodraeth Cymru i gynyddu'r cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol.

3.4 Crynodeb o Berfformiad

3.4.1 Gwariant Refeniw

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi gwariant a chyllid y Cyngor yn unol â'r gofynion cyfrifo. Mae'r Cyngor yn mesur perfformiad ariannol yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd ar ffurf cyfrifon rheoli'r Cyngor. Yn 2019/20, adroddwyd bod gan y Cyngor danwariant o £0.308k yn erbyn gweithgaredd a gynlluniwyd o £135.210m (cyllideb net) a'i fod wedi llwyddo i sicrhau arbedion gwerth £2.205m. Mae'r tabl isod yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2019/20 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei herbyn.

Gwasanaethau	Cyllideb Blynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant Gorwariant/ (Tanwariant) £'000
Dysgu Gydol Oes	50,916	50,673	(243)
Gwasanaethau Oedolion	25,205	26,290	1,085
Gwasanaethau Plant	10,274	10,430	156
Tai	1,220	1,143	(77)
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	14,662	14,305	(357)
Rheoleiddio	3,926	3,809	(117)
Trawsnewid	4,516	4,205	(311)
Adnoddau	3,053	2,880	(170)
Busnes y Cyngor a Cyllid Corfforaethol	21,438	21,164	(274)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	135,210	134,902	(308)

Dadansoddiad Goddrychol

Gwasanaethau	Cyllideb Flynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant Gorwariant/ (Tanwariant) £'000
Gweithiwr	88,157	89,933	1,776
Safle	8,424	8,766	342
Trafnidiaeth	4,032	5,399	1,367
Cyflenwadau a Gwasanaethau	30,436	31,173	737
Taliadau Trydydd Parti	45,909	47,070	1,161
Trosglwyddo Taliadau	25,790	24,969	(821)
Fioedd a Thaliadau	(10,062)	(11,984)	(1,922)
Incwm Rhent	(1,507)	(1,401)	106
Trosglwyddiadau a Grantiau	(55,195)	(58,170)	(2,975)
Addasiadau Eraill	(774)	(853)	(79)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	135,210	134,902	(308)

Effaith y tanwariant oedd bod y Cyngor wedi cynyddu ei gronfeydd wrth gefn cyffredinol gan £308k.

Mae'r tabl uchod yn adlewyrchu'r modd y caiff costau eu categorio, eu monitro a'u rheoli o fewn y Cyngor. Mae'r Cyfrifon isod yn adrodd ar yr un gwariant ac incwm ond mewn ffurf gwahanol er mwyn cydymffurfio gyda'r gofynion allanol statudol o ran adrodd. Mae hyn yn cynnwys costau ychwanegol megis dibrisiant neu newidiadau yng ngwerth eiddo na feddir, yn unol â'r rheoliadau, eu codi ar gronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio yn y flwyddyn.

3.4.2 Gwariant Cyfalaf

Mae'r rhaglen gyfalaf yn cefnogi amcan ehangach y Cyngor i ddarparu gwasanaethau ac i gefnogi twf economaidd. Yn 2019/20, cymeradwyodd y Cyngor Raglen Gyfalaf ar gyfer gwasanaethau nad ydynt yn rhai tai o £17.282m a chymeradwywyd Rhaglen Gyfalaf ar gyfer yr CRT o £13.110m. Yn ogystal, ym Mehefin 2019, cymeradwyodd y Cyngor lithriant cyfalaf o £3.065m i'w ddwyn ymlaen o 2018/19. Ers y broses o bennu'r gyllideb, mae cynlluniau ychwanegol wedi'u hychwanegu at y rhaglen, y mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cael eu cyllido drwy grantiau, a ddaeth i gyfanswm o £10.450m. Mae hyn yn dôd â chyfanswm y Gyllideb cyfalaf ar gyfer 2019/20 i £43.907m.

Mae'r rhaglen wedi gwneud cynnydd cyson yn ystod y flwyddyn, gan gyflawni cyfradd gyflawni o 68.36%. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o'r cynlluniau sy'n weddill yn cael eu cyflawni dros yr ychydig flynyddoedd nesaf.

O'r cyfanswm gwariant hwn o £30.015m, cyfalafwyd £19.345m ac ychwanegwyd at werth asedau ar Fantolen y Cyngor. Codwyd y gweddill i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gan ei fod naill ai i gefnogi asedau nad ydynt yn eiddo uniongyrchol i'r Cyngor (£1.388m) neu nad oeddent yn cynyddu gwerth i'r asedau cyfalaf (£9.282m).

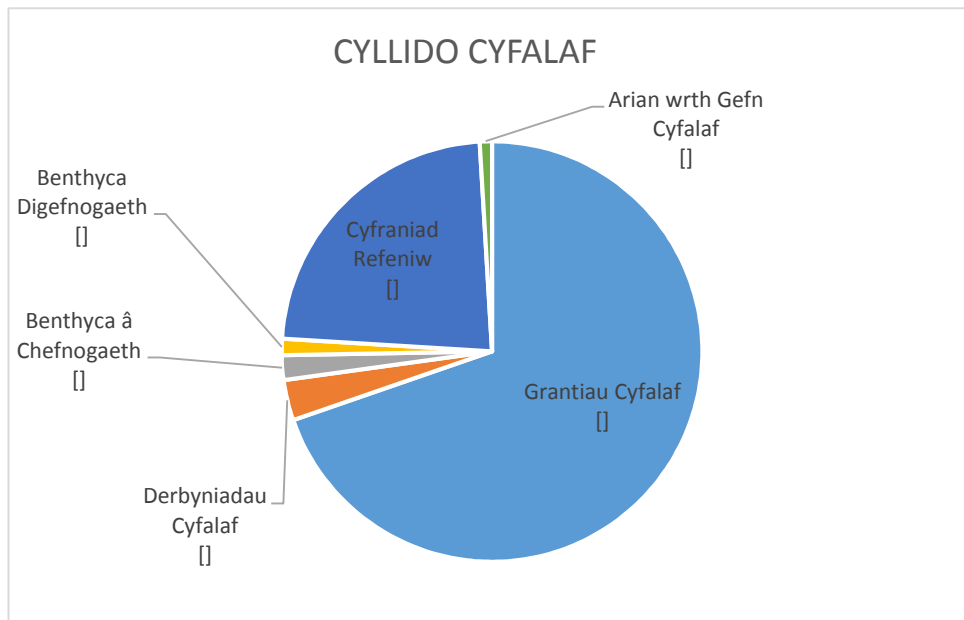
Mae'r tabl isod yn dadansoddi'r gwariant sydd wedu cael ei gyfalafu:-

Cynllun	Swm (£'000)
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Santes Dwywnwen	243
Band A Ysgol 21ain Ganrif – Ysgol Llangefni: Corn Hir a Bodffordd	14
Adeilad Modiwlaidd (Morswyn) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	464
Adeilad Modiwlaidd (Pencarnisiog) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	416
Adeilad Modiwlaidd (Y Tywyn) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	127
Adeilad Modiwlaidd (Esceifiog) – Gofal i blant rhwng 2 a 11 oed	30
David Hughes Cau 3G	76
Ystafell Ffitrwydd Plas Arthur	27
Offer Pêl-fasged Caergybi	16
Unedau Diwydiannol Penrhos	1,945
Unedau Diwydiannol Llangefni	75
System Cynllunio	42
Ysgogiad Economaidd – Safle Porth Bryn Cefni	532

Cynllun	Swm (£'000)
Cerbydau	103
Ailwynebu Priffyrdd	1,848
Llwybr Beicio Llangefni	151
Mapio Teithio Gweithredol	350
Ffordd Gyswllt Llangefni	103
Cronfa Drafndiaeth Leol – Danfon disgyblion i'r ysgolion	50
A545 Astudiaeth Gwydnwch	44
Maes Awyr Môn	312
Gweithiau ar Raddfa Bach - Preswylfa	111
Maes Hafoty Llansadwrn – Amddiffyn rhag Llifogydd	145
Lliniaru Llifogydd Biwrmares	2,346
Lliniaru Llifogydd Pentraeth	403
Astudiaethau Traenio- Caergybi ac Amlwch	40
Cyfleuster Parcio a Theithio Gaerwen	601
Buddsoddi I Arbed - Cerbydau	77
Gweithiau ar Raddfa Bach – Mill Lane Grillage	95
Diogelwch Ffyrdd	228
Rhaw llwytho newydd	180
Mân-Ddaliadau	88
TG - Prosiectau	1,297
Neuadd y Farchnad	689
Safle Preswyl i Sipsiwn a Theithwyr	255
Prynu Gorfodol - Cynllun Peilot Tai	223
Prynu Eiddo Presennol a Datblygu Eiddo Newydd	5,599
Cyfanswm	19,345

Nodyn ynghylch cyfleusterau benthyca cyfredol a benthyca cyfalaf yr Awdurdod:-

Cyllidir Gan:	Swm £'000
Benthyca Digefnogaeth	243
Benthyca â Chefnogaeth	364
Grant Cyfalaf	13,484
Derbyniadau Cyfalaf	605
Cyfraniad Refeniw	4,468
Arian Wrth Gefn Cyfalaf	181
Cyfanswm	19,345

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan yr Awdurdod £139.232m o Fenthyciadau Allanol. Ar y pryd, roedd Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC) yr Awdurdod, sydd, yn ei hanfod, yn fodd o fesur angen sylfaenol y Cyngor i fenthycia, yn £136.904m. Ar gychwyn mis Mawrth 2020, benthycodd y Cyngor £10m ychwanegol i gyllido gwariant cyfalaf cynllunedig hyd ddiwedd y flwyddyn ariannol ond, yn dilyn y pandemig byd-eang, roedd gwariant cyfalaf yn y mis olaf yn is na'r disgwyl ac, o ganlyniad, roedd benthyca allanol yn fwy na'r GCC. Roedd y benthyciad am gyfnod o flwyddyn a bydd yn cael ei ad-dalu yn 2020/21. Felly, bydd lefel y benthyca allanol yn disgyn yn is na'r GCC yn ystod 2020/21 wrth i fenthycia allanol gael ei ad-dalu a trwy wariant cyfalaf ail gychwyn. Yn y Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys am 2020/21, y Terfyn Benthyca awdurdodwyd gan y Cyngor oedd £178m, felly, mae'r Awdurdod yn gyfforddus o fewn ei drothwy benthyca.

Crynodeb o ffynonellau cyllido mewnol ac allanol sydd ar gael i'r Awdurdod gyflawni ei gynlluniau gwariant cyfalaf ac ymrwymadau ariannol eraill

Ar 31 Mawrth 2020, roedd ffynonellau cyllido mewnol yr Awdurdod yn cynnwys arian yn y banc a buddsoddiadau eraill gwerth £123.045m. Roedd £139.232m wedi ei fenthycu'n allanol.

3.4.3 Y Fantolen

Mae mantolen y Cyngor yn dangos sefyllfa ariannol dda ar ddiwedd 2019/20 gyda gwerth net o £188.286m. Mae hyn yn gynydd o £25.830m o gymharu â'r llynedd. Cynyddodd gwerth asedau tymor hir y Cyngor (eiddo, peiriannau ac ati) £18m. Mae hyn yn cynnwys Neuadd y Farchnad, Caergybi, a ddenodd gyllid grant sylweddol ac sydd yn weithredol erbyn hyn. Yn ogystal, mae'n cynnwys Ysgol Santes Dwynwen, Niwbwrch, sydd newydd ei hadeiladu ac sydd yn brosiect Ysgol 21fed Ganrif a gyllidwyd mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru. Ailbrisiwyd asedau cyfredol hefyd. Cynyddodd asedau tymor byr, fel arian parod a gynyddodd oddeutu £9m.

Mae manylion asedau a rhwymedigaethau tymor hir a tymor byr y Cyngor yn cael eu dangos yn y Fantolen fel ar 31 Mawrth 2020.

Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r gostyngiad o £25.830m yng ngwerth net y Cyngor a nodi'r uchod yn ganlyniad o gynydd o £24.730m mewn cronfeydd wrth gefn na ellir eu defnyddio yn gysylltiedig i'r cynyddiadau yn asedau tymor hir a drafodwyd uchod a chynnydd o £1.100m mewn balansau a ellir eu defnyddio (gan gynnwys y CRT).

4 Y Prif Faterion o Gyfrifon 2019/20

Gosododd y Cyngor gyllideb net o £135.210m ar gyfer 2019/20 i'w chyllido o gyfuniad o Incwm o'r Dreth Gyngor, Trethi Annomestig a grantiau cyffredinol. Roedd y gyllideb yn cynnwys gofyniad i sicrhau arbedion o £2.561m, a ymgorfforwyd yng nghyllidebau'r gwasanaethau unigol. Y sefyllfa alldro oedd tanwariant o £0.308k. Mae'r tanwariant yn cynnwys tan neu orwariant yn yr adrannau, arian wrth gefn ar gyfer digwyddiadau annisgwyl na chafodd ei ddefnyddio ac unrhyw eitemau unwaith-ac-am-byth eraill a nodwyd yn ystod y flwyddyn ariannol.

Coronafirws

Roedd cyllid y Cyngor yn weddol sefydlog yn ystod y flwyddyn ariannol. Fodd bynnag, yr argyfwng coronafirws sy'n effeithio ar y Cyngor ym mis olaf blwyddyn ariannol 2019/20 yw'r mater unigol mwyaf sy'n wynebu'r Cyngor bellach.

Pensiynau

Cynllun Pensiwn Athrawon - Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoddi i athrawon fuddiannau penodol ar adeg eu hymddeoliad ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y costau drwy wneud cyfraniadau yn seiliedig ar ganran o gyflog pensiynadwy'r aelodau.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol - Fel rhan o delerau ac amodau cyflogi ei swyddogion a gweithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad drwy fod yn rhan o Gronfa Pensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu bod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, wedi ei glandro ar lefel y bwriedir iddi falansio'r ymrwymadau pensiwn gydag asedau buddsoddi. Ni fydd buddiannau yn daladwy mewn gwirionedd hyd oni fydd gweithwyr yn ymddeol ond mae'r Cyngor wedi ymrwymo i wneud y taliadau i'r Gronfa Pensiwn y mae angen eu datgelu ar yr adeg y bydd y gweithwyr yn ennill eu buddiannau i'r dyfodol.

Mae'r hinsawdd economaidd gyfredol yn parhau i gael effaith ar yr Ymrwymiad Pensiwn net a bydd effaith bosibl argyfwng Covid-19 yn cael ei chynnwys yn fersiwn derfynol y cyfrifon hyn. Mae'n bwysig nodi bod y cynnydd yn yr ymrwymiad yn y sefyllfa pensiwn yn seiliedig ar brisiadau actiwaraid. Caiff taliadau gwirioneddol y Cyngor i'r Gronfa Pensiwn eu hadolygu bob tair blynedd fel rhan o'r prisiad o'r Gronfa Pensiwn a gynhelir bob tair blynedd. Yna, penderfynir ar strategaeth fuddsoddi sy'n anelu at adennill unrhyw ddiffyg dros gyfnod y bydd Actiwari'r Gronfa Pensiwn (Hymans Robertson LLP) yn penderfynu arno.

Ailbrisiodd Ymgynghorwyr Actiwaraid Proffesiynol Hymans Robertson LLP Gronfa Pensiwn Gwynedd, sef y gronfa mae'r Cyngor yn rhan ohoni, fel ar 31 Mawrth 2019. Adolygodd hyn y cynlluniau cyllido cyfredol a gosod cyfraddau cyfrannu newydd ar gyfer pob cyflogwr Gronfa Pensiwn Gwynedd am y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2020 a 31 Mawrth 2023.

Mae'r adroddiad prisio yn dangos sefyllfa well o'i chymharu â'r prisiad diwethaf yn 2016 pan ragwelwyd fod y Gronfa Pensiwn wedi'i thangyllidoo £145m (wedi'i gyllido 91% yn unig). Arweiniodd hyn at gynnydd mewn cyfraniadau cyflogwr. Mae prisiad 2019 yn amcangyfrif bod y gronfa pensiwn wedi'i gyllido 108%, felly, tua £156m. Golygai hyn lai o gyfraniadau yn y tair mlynedd ariannol nesaf.

Ers y prisiad hwn, mae Pandemig Coronafirws wedi achosi anwadalrwydd sylweddol yn y farchnad sydd, yn y tymor byr, wedi achosi gostyngiad o 12% ar enillion buddsoddi. Fodd bynnag, cymerir golwg hirdymor ar y gronfa pensiwn ac mae'r adroddiad prisio a'r cyfraddau cyfrannu yn dal i fod yn berthnasol. Os bydd dirywiad mwy sylweddol yn y tymor canolig, er enghraifft, ymhen 18 mis, yna bydd adolygiad pellach o sefyllfa'r Gronfa Pensiwn er mwyn penderfynu os oes angen newid y cyfraddau cyfraniadau yn y dyfodol.

Yn ychwanegol, mae strwythur budd-daliadau LGPS yn cael ei adolygu ers i ddyfarniad McCloud ddyfarnu bod diwygiadau Pensiwn y Sector Cyhoeddus 2015 wedi arwain at wahaniaethu oedran anghyfreithlon. Nid ydym yn gwybod eto beth yw effaith ariannol lawn y dyfarniad hwn ond bydd yn achosi costau uwch i bob Cyflogwr Gronfa Pensiwn. Mae'r adroddiad prisio yn defnyddio dull darbodus wrth amcangyfrif cyfraniadau ac, fel arfer, yn cynnwys costau uwch. F

Mae'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn dangos y buddiannau pensiwn a gafwyd yn y flwyddyn wedi eu haddasu yn ôl yr angen i adlewyrchu'r rhan honno o'r costau pensiwn nad ydynt yn cael eu talu gan Drethdalwyr y Cyngor.

Darpariaethau

Cyfanswm y darpariaethau a ddelir gan y Cyngor oedd £5.234m ar 1 Ebrill 2019. Yn ystod y flwyddyn, gostyngodd y balans £0.054m i £5.180m. Cynyddwyd y ddarpariaeth yswiriant i £0.337m yn unol â'r angen amcangyfrifedig. Roedd cyfanswm o £0.414m ar ddarpariaethau tymor byr, i ddarparu ar gyfer costau disgwylidig yn y dyfodol a allai godi o rwymedigaeth yn y gorffennol. Defnyddiwyd £39k o ddarpariaeth Penhesgyn i gyllido'r costau'n ymwneud â'r safle tirlenwi yn 2019/20.

Gwelir manylion y symudiadau yn y darpariaethau yn Nodyn 27 y Cyfrifon.

Busnes Hyfyw

Paratoir y cyfrifon ar sail 'busnes hyfyw'. Golyga hyn y cafodd y cyfrifon eu paratoi ar y sail bod y Cyngor yn parhau yn ei ffurf bresennol yn y dyfodol. Crëwyd Cyngor Sir Ynys Môn drwy statud/deddf yn 1996 a bydd yn parhau yn ei ffurf bresennol hyd nes y bydd yn cael ei newid drwy statud.

Perthnasedd

Ystyrir bod gwariant ac incwm yn berthnasol pe byddai'r swm yn newid y darlun cywir a theg o'r cyfrifon. Pe bai eitem berthnasol yn cael ei hepgor o'r cyfrifon, byddai'n newid yn sylweddol ddealltwriaeth unigolion o'r cyfrifon a chywirdeb y cyfrifon. Mae'r Cyngor wedi gosod ei lefel perthnasedd fel yr isaf o 5% o berthnasedd neu £200k. Bernir bod symiau is na hyn yn amherthnasol ac ni fyddir yn gwneud addasiadau ar eu cyfer petai camgymeriad yn dod i'r amlwg neu pe bai unrhyw beth wedi cael ei hepgor.

5. Eglurhad o'r Datganiadau Ariannol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi manylion incwm a gwariant y Cyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2019/20 a'i Fantolen ar 31 Mawrth 2020. Mar'r datganiadau hyn yn cynnwys y Gronfa Gyffredinol a'r Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Ynddynt, nodi cyfrifoldebau'r Cyngor a Chyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) y Cyngor, sef Swyddog Adran 151 dynodedig y Cyngor.

Datganiadau Ariannol Craidd:-

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys y datganiadau ariannol craidd, sef:-

1. **Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES)** – sy'n dangos y gost cyfrifo o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn, gan ddefnyddio arferion cyfrifo a dderbynnir yn hytrach na'r swm fydd yn cael ei gyllido o'r trethi.
2. **Dadansoddiad Gwariant a Chyllido (EFA)** – sy'n dangos y wybodaeth yn y CIES ond, yn ogystal, mae'n darparu addasiadau cyfrifo sydd yn cael eu canslo allan yn Nodyn 7 er mwyn sicrhau nad yw'r addasiadau yma'n cael ei cyllido gan Drethdalwyr y Dreth Gyngor. Mae'r golofn gyntaf o'r Dadansoddiad Gwariant a Chyllido yn darparu gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau a chronfeydd wrth gefn y Cyngor a'r CRT.
3. **Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS)** – sy'n dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, wedi ei ddadansoddi yn ôl cronfeydd wrth gefn y gellir ei ddefnyddio a'r rhan na ellir eu defnyddio. Mae'r datganiad yn dangos cost wirioneddol darparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hyn eu cyllido o'r gwahanol gronfeydd wrth gefn.
4. **Y Fantolen** – sy'n dangos gwerth yr asedau a'r rhwymediaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Caiff asedau net eu cyfatebu gan y cronfeydd wrth gefn sydd gan yr Awdurdod.
5. **Datganiad Llif Arian** – sy'n dangos y newidiadau o ran arian a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddir arno.
6. **Y Nodiadau i'r Cyfrifon** – y nodiadau i'r Datganiadau Ariannol craidd sy'n darparu mwy o fanylion am bolisiau cyfrifo'r Cyngor a'r eitemau sydd wedi eu cynnwys yn y datganiadau.

Datganiadau Ariannol Atodol

1. **Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon** – sy'n egluro cyfrifoldebau'r Cyngor a'r Swyddog Adran 151.
2. Mae'r **Cyfrif Refeniw Tai (CRT)** yn gofnod o wariant ac incwm refeniw sy'n ymwneud â stoc dai'r Cyngor. Ei brif bwrpas yw sicrhau bod y gwariant ar reoli tenantiaethau a chynnal a chadw anheddau'n cael ei gydbwyso gan y rhenti a godir ar denantiaid. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai wedi cael ei glustondi'n benodol i'r pwrpas hwnnw o'r Gronfa Gyffredinol y Cyngor.

3. **Barn yr Archwiliwr** – fel Archwilydd Allanol y Cyngor, Archwiliwr Cyffredinol Cymru bydd yn cynnal yr archwiliad statudol ac arwyddo y Datganiad Cyfrifon wedi i'r Swyddog Adran 151 lofnodi a dyddio'r Datganiad Cyfrifon. Byddant wedyn yn cyhoeddi barn ynghylch a oes angen eu haddasu neu beidio. Y dyddiad cau ar gyfer y farn hon yw 15 Medi wedi i'r flwyddyn ddod i ben.
4. **Newidiadau mewn Polisi Cyfrifo**

Nid oes angen gwneud unrhyw newidiadau o bwys o'r driniaeth gyfrifo ar gyfer 2019/20.

Daw'r Datganiad Cyfrifon i ben gyda'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (AGS) 2019/20. Mae'r AGS yn rhoi trosolwg o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Mae hefyd yn darparu crynodeb o adroddiadau ac adolygiadau sy'n rhoi sylwadau ar faterion llywodraethu a pherfformad sy'n ymwneud â'r Cyngor.

6. Effaith y pandemig Covid-19

Darparu Gwasanaethau

Mae'r pandemig Covid-19 wedi arwain ar gau nifer o wasanaethau'r Cyngor dros dro, gan gynnwys ysgolion, canolfannau hamdden, llyfrgelloedd, canolfannau dydd gofal cymdeithasol, canolfannau ailgylchu gwastraff, amgueddfeydd a phrif dderbynfa'r Cyngor. Mae cau'r cyfleusterau hyn wedi arwain at ostyngiad o thua £400k y mis yn incwm y Cyngor ond mae'r golled hon yn cael ei gwrthbwysu'n rhannol gan ostyngiad mewn costau ynni, costau cludiant a rhai costau staffio.

Mae'r Cyngor wedi ymateb i'r pandemig drwy ddarparu mwy o gefnogaeth yn y gymuned, gan gynnwys banciau bwyd, cynorthwyo pobl sy'n cysgodi a darparu parseli bwyd neu daliadau uniongyrchol i rieni plant sy'n derbyn prydau ysgol am ddim (tua 1,500 o ddisgyblion). Mae Llywodraeth Cymru yn ad-dalu'r holl gostau ychwanegol i'r Cyngor.

Mae rhan fwyaf o ysgolion y Cyngor wedi bod ar gau ers 20 Mawrth 2020 ac ni fyddant yn ailagor nes bydd Llywodraeth Cymru'n dweud wrth y Cyngor i wneud hynny. Mae nifer fach o ysgolion wedi aros ar agor i ddarparu gofal i blant gweithwyr allweddol a phlant bregus.

Mae'r Cyngor yn gweinyddu grant cymorth busnes ar ran Llywodraeth Cymru i ddarparu grantiau o £10,000 i fusnesau y mae gwerth ardrethol eu heiddo yn £12,000 neu lai ac sy'n derbyn Rhyddhad Trethi Busnesau Bach a grant o £25,000 i fusnesau y mae gwerth ardrethol eu heiddo rhwng £12,001 a £51,000 ac sy'n gweithredu yn y sectorau manwerthu, hamdden neu letygarwch. Amcangyfrifir y bydd y Cyngor yn gwneud taliadau gwerth tua £27m ar ôl prosesu'r holl geisiadau.

Mae'r Cyngor yn cynllunio i ailgydio yn yr holl wasanaethau pan ddaw cyfnod clo i ben gan gymryd gofynion cadw pellter cymdeithasol i ystyriaeth. Gall hyn arwain at gynnydd mewn costau wrth ddarparu gwasanaethau, ond nid oes modd gwybod beth fydd y gost ychwanegol ar hyn o bryd.

Gweithlu'r Cyngor

Roedd mwyafrif staff y Cyngor yn gweithio gartref yn ystod y cyfnod clo ac mae'r costau ychwanegol i ganiatáu i hyn ddigwydd o safbwynt costau TG ychwanegol wedi cael ei gyllido gan Lywodraeth Cymru. Nid oedd tua 6% o weithlu'r Cyngor yn gallu gweithio yn ystod y cyfnod clo a ni chawsant eu trosglwyddo i wneud unrhyw ddyletswyddau eraill. Ni roddodd y Cyngor y staff hyn ar y cynllun ffyrlo gan ei fod yn parhau i dderbyn cyllid ar eu cyfer h.y. y Grant Cynnal Refeniw a'r Dreth Gyngor ac ni fyddai'r Cyngor wedi diswyddo'r staff hyn oherwydd y cyfnod clo. Roedd rhaid i'r Cyngor sicrhau hefyd bod y staff ar gael i ymgymryd â dyletswyddau eraill petai lefelau salwch yn cynyddu yn ystod y pandemig. Roedd achosion o staff yn cael eu heintio â Covid-19 yn isel ac ni arweiniodd at gynnydd sylweddol mewn lefelau salwch.

Mae'r Cyngor wedi allanoli nifer o'i brif contractau, gan gynnwys Cynnal a Chadw Ffyrdd, Casglu Gwastraff ac arlwyio Prydau Ysgol. Parhaodd y Cyngor i dalu'r contractwyr hyn yn unol â'r gofynion a nodwyd yn Nodyn Polisi Caffael Swyddfa'r Cabinet PPN 02/20.

Y Gadwyn Gyflenwi

Gan fod mwyafrif gwasanaethau'r Cyngor wedi cael eu hallanoli, cyfrifoldeb y contractwyr ac nid y Cyngor yw sicrhau cadwyn gyflenwi ddigonol. Nid yw'r Cyngor wedi cael unrhyw anawsterau sylweddol o ran ei brif gadwyni cyflenwi ac mae gan bob gwasanaeth gynlluniau mewn lle pe bai cyflenwyr hanfodol yn methu â chyflenwi.

Y brif flaenoriaeth o ran y gadwyn gyflenwi yn ystod y pandemig oedd sicrhau Offer Diogelu Personol (PPE) ar gyfer gweithwyr gofal cymdeithasol a gweithwyr sy'n gweithio yn y gymuned. Bu'n rhaid i'r Cyngor archebu gan gyflenwyr newydd heb ddilyn prosesau caffael arferol y Cyngor. Oherwydd hynny, efallai bod y Cyngor wedi talu prisiau uwch na'r arfer am rai eitemau.

Arian Wrth Gefn, perfformiad ariannol a sefyllfa ariannol

Ar 31 Mawrth 2020 cyfanswm Cronfa Gyffredinol y Cyngor oedd £7.060m, sydd gyfystyr â 4.9% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer 2020/21. Nod strategaeth ariannol y Cyngor yw dal o leiaf 5% o'r gyllideb refeniw net fel Balansau Cyffredinol (£7.1m). O ganlyniad, mae Balansau Cyffredinol y Cyngor ychydig yn is na'r targed.

Roedd y perfformiad ariannol ar gyfer 2019/20 yn dangos tanwariant net o £0.308m ac ni chafodd cychwyn y pandemig effaith ormodol arno.

Wrth symud i mewn i 2020/21, gwelwyd nifer o wasanaethau'n cael eu hatal ac mae hynny wedi arwain at golli incwm i'r Awdurdod, yn bennaf o ganolfannau hamdden, ffioedd parcio, prydau ysgol a ffioedd tymhorol yn gysylltiedig â'r diwydiant twristiaeth. Yn ôl amcangyfrifon cychwynnol, mae £0.4m o incwm yn cael ei golli bob mis. Mae rhai arbedion mewn gwariant o ganlyniad i'r cyfnod clo, ond ni fyddant yn gorbwysu'r incwm a gollwyd yn llawn.

Bydd y pandemig yn cael effaith negyddol ar yr economi, a disgwylir y bydd nifer y trethdalwyr sy'n gymwys i gael cymorth gyda'u biliau Dreth Gyngor dan Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor y Cyngor yn cynyddu. Mae cyllid Llywodraeth Cymru ar gyfer y Cynllun wedi'i ymgorffori yn y Grant Cynnal Refeniw a bydd rhaid i'r Cyngor ysgwyddo unrhyw gynnydd yng nghostau'r Cynllun. Y gyllideb bresennol ar gyfer y Cynllun yw £6m. Bydd y dirywiad economaidd yn cael effaith ar allu pobl i dalu eu Treth Gyngor hefyd. Mae'r Cyngor yn caniatáu ar gyfer colled o 1.5% wrth osod sail y dreth bob blwyddyn ac fel arfer mae cyfraddau casglu'r Dreth Gyngor yn golygu bod tua 0.7% o'r ddyled yn cael ei dileu. Rhagwelir y bydd y dyledion a ddilëir yn uwch yn 2020/21.

Swm bychan yn unig o arbedion refeniw a gynlluniwyd gan y Cyngor yn 2020/21 (£0.31m) ac nid yw'r pandemig yn effeithio ar weithredu'r arbedion hyn.

Nid yw'n glir ar hyn o bryd a fydd Llywodraeth Cymru'n darparu unrhyw gyllid ychwanegol i gwrdd â'r gost o golli incwm neu i gwrdd ag unrhyw gynnydd yn y gost o ddarparu gwasanaethau wrth gydymffurfio â gofynion cadw pellter cymdeithasol. Os nad yw Llywodraeth Cymru'n darparu cymorth ariannol, mae'n debygol y bydd rhaid i'r Cyngor orwario ar ei gyllideb refeniw ar gyfer 2020/21, gyda'r gorrariant yn cael ei gyllido o'r Cronfeydd Wrth Gefn Cyffredinol.

Roedd balans y Cyfrif Refeniw Tai yn £8.597m ar 31 Mawrth 2020. Mae'r arian wrth gefn wedi'i glustnodi i gyllido cost datblygu eiddo newydd fel y nodir yng Nghynllun Busnes 30 Mlynedd y CRT. Bydd unrhyw ostyngiad sylweddol yn arian wrth gefn y CRT o ganlyniad i'r pandemig yn arwain at ostyngiad yn y rhaglen ddatblygu eiddo newydd a gynlluniwyd.

Cymeradwywyd strategaeth rheoli dyledion y Cyngor ar gyfer 2020/21 gan y Cyngor ar 11 Mawrth 2020. Roedd yn parhau â strategaeth y Cyngor yn ystod y blynyddoedd diwethaf o ddefnyddio balansau arian parod dros ben i gyllido gwariant cyfalaf lle bynnag y bo'n bosib (benthyciadau mewnlol) ac i fuddsoddi arian dros ben mewn ffordd sy'n isel o ran risg ac yn caniatáu mynediad parod i'r arian. Ar gychwyn y pandemig, cafodd £10m o fenthyciadau mewnlol eu hallanoli a rhoddwyd yr holl arian parod dros ben yng nghyfrifon banc y Cyngor. Derbyniwyd rhandaliadau o'r Grant Cynnal Refeniw yn gynnar gan Lywodraeth Cymru hefyd a oedd yn gwella llif arian y Cyngor yn ystod y cyfnod clo. Cafodd balansau arian parod eu monitro yn ddyddiol yn ystod y cyfnod clo ac roedd balans arian parod iach yn sicrhau nad oedd rhaid cymryd unrhyw gamau unioni i ddatrys unrhyw gwmp sylweddol yn y balansau arian parod.

Mae rhaglen gyfalaf y Cyngor ar gyfer 2020/21 yn cael ei gyllido'n bennaf o grantiau'r llywodraeth (moderneiddio ysgolion, adnewyddu priffyrdd a gwaith lliniaru llifogydd), cynlluniau a gyllidir gan Ewrop (adeiladu unedau busnes, gwella canol trefi), prosiectau a gyllidir gan y CRT (datblygiadau newydd, gwaith cynnal a chadw a gynlluniwyd ar eiddo presennol) a chynlluniau a gyllidir drwy fenthycia â chefnogaeth a grantiau cyfalaf cyffredinol (cynnal a chadw adeiladau presennol, offer TG a phrynu cerbydau newydd). Er bod gwaith ar yr holl gynlluniau wedi cael ei atal yn ystod y cyfnod clo, byddant yn ailgychwyn eto yn 2020/21. Ni fydd unrhyw lithriad yn arwain at golli unrhyw gyllid.

Mae effeithiau ariannol y Pandemig wedi cael eu hystyried yn ofalus wrth baratoi'r cyfrifon ar gyfer 2019/20 a, lle bo angen, gwnaed addasiadau yn seiliedig ar wybodaeth a oedd ar gael ar y pryd. Mae pedwar mater yn benodol wedi cael eu hadolygu, sef ei effaith ar brisiadau pensiwn, ei effaith ar incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor, ei effaith ar brisio asedau a'i effaith ar fuddsoddiadau. Ar adeg paratoi'r Cyfrifon, ystyriwyd bod yr effaith ar fuddsoddiadau a phrisiad asedau yn fychan iawn, tra bo adolygiad o'r gronfa pensiwn yn parhau ac efallai na fydd yn dod i'r amlwg am sawl mis. Mae darpariaethau ar gyfer dyledion drwg wedi'u haddasu ar gyfer colli incwm posibl sy'n ddyledus i'r Awdurdod ar 31 Mawrth 2020.

Casgliad

Bydd y pandemig yn effeithio ar sefyllfa ariannol y Cyngor o safbwynt colli incwm a gwariant ychwanegol yn ystod y cyfnod clo a bydd yn golygu bod darparu gwasanaethau yn fwy costus yn y dyfodol wrth i'r Cyngor orfod addasu i ofynion cadw pellter cymdeithasol. Hefyd, gallai llai o gyllid cyfalaf fod ar gael, fydd yn cael effaith ar raglen gyfalaf y Cyngor ac, yn arbennig, ar y ddau brif flaenoriaeth, sef moderneiddio ysgolion ac adeiladu cartrefi newydd.

DATGANIAG O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD CYFRIFON

Cyfrifoldebau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn:-

- wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau fod gan un o'i swyddogion y cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny. Yn y Cyngor hwn, y swyddog yw'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) sydd hefyd wedi'i ddynodi'n Swyddog Adran 151;
- reoli ei faterion er mwyn sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o adnoddau ac i ddiogelu ei asedau;
- gymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cyfrifoldebau'r Swyddog Adran 151

Y Swyddog Adran 151 sydd yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarferion priodol fel y gosodir yn y Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig ("Y Côt").

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon hwn, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- dewis polisïau cyfrifo priodol ac yna eu defnyddio'n gyson;
- ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus;
- cydymffurfio â Chôt Ymarfer Awdurdod Lleol CIPFA.

Hefyd, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol;
- cymeryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

Tystysgrif

Tystiaf fod y Datganiad Cyfrifon yma yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar y dyddiad cyfrifo a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2020.

Llofnodwyd:

Richard Marc Jones FCPFA
CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151

Llofnodwyd:

Cynghorydd Margaret Murley Roberts
CADEIRYDD CYNGOR SIR YNYS MÔN

Dyddiedig: 8 Medi 2020

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru i Aelodau Cyngor Sir Ynys Môn.

Adroddiad ar yr archwiliad o'r datganiadau ariannol – keep blank for the final audit report

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2020

Dengys y datganiad hwn gostau cyfrifo yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â darparu gwasanaethau yn unol ag arferion cyfrifo a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r symiau a gyllidir o'r trethi. Mae'r Cyngor yn codi trethi i gwrdd â gwariant yn unol â rheoliadau, gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Ceir darlun o'r sefyllfa o ran trethi yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Tudalen 69

2019/20			Gwasanaethau	Nodyn	2018/19		
Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000			Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000
73,291	(15,907)	57,384	Dysgu Gydol Oes		70,793	(14,660)	56,133
40,699	(11,431)	29,268	Gwasanaethau Oedolion		37,503	(8,952)	28,551
11,753	(1,072)	10,681	Gwasanaethau Plant		11,876	(1,199)	10,677
5,983	(4,098)	1,885	Tai		4,949	(3,966)	983
26,793	(6,390)	20,403	Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		24,934	(5,570)	19,364
12,291	(6,317)	5,974	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		12,694	(7,272)	5,422
5,666	(261)	5,405	Trawsnewid		5,548	(226)	5,322
26,947	(17,679)	9,268	Adnoddau		28,187	(19,454)	8,733
2,245	(412)	1,833	Busnes y Cyngor		1,790	(253)	1,537
1,936	(332)	1,604	Costau Corfforaethol a Democrataidd		2,148	(1,144)	1,004
482	-	482	Rheolaeth Corfforaethol		579	-	579
418	-	418	Costau heb eu ddosbarthu		134	-	134
12,591	(18,717)	(6,126)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		12,079	(17,843)	(5,764)
221,095	(82,616)	138,479	Diffyg ar weithrediadau sy'n parhau		213,214	(80,539)	132,675
		23,105	Gwariant gweithredu arall	12			22,129
		8,945	Incwm a gwariant cyllido a buddsoddi	13a			10,405
		(163,380)	Trethiant ac incwm grant amhenodol	14			(157,047)
		7,149	Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau				8,162
		(13,487)	Gwarged ar ailbriso asedau nad ydynt yn gyfredol	11c, 15 & 17			(6,152)
		(19,492)	Ailfesur y rhwymedigaeth Pensiwn Net	11ch & 41			18,734
		(32,979)	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall				12,582
		(25,830)	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr				20,744

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

2019/20			Gwasanaethau	2018/19		
Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C - B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000		Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C - B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000
50,198	7,186	57,384	Dysgu Gydol Oes	50,382	5,751	56,133
26,601	2,667	29,268	Gwasanaethau Oedolion	26,387	2,164	28,551
10,496	185	10,681	Gwasanaethau Plant	10,671	6	10,677
1,508	377	1,885	Tai	749	234	983
14,464	5,939	20,403	Priffydd, Eiddo a Gwastraff	14,473	4,891	19,364
3,895	2,079	5,974	Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	3,799	1,623	5,422
4,276	1,129	5,405	Trawsnewid	4,422	900	5,322
8,619	649	9,268	Adnoddau	8,219	514	8,733
1,524	309	1,833	Busnes y Cyngor	1,367	170	1,537
1,881	(277)	1,604	Costau Corfforaethol a Democraidaidd	1,286	(282)	1,004
482	-	482	Rheolaeth Corfforaethol	579	-	579
-	418	418	Costau heb eu dosbarthu	-	134	134
(4,075)	(2,051)	(6,126)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(7,675)	1,911	(5,764)
119,869	18,610	138,479	Cost Net Gwasanaethau	114,659	18,016	132,675
(120,969)	(10,361)	(131,330)	Incwm a Gwariant Arall	(115,434)	(9,079)	(124,513)
(1,100)	8,249	7,149	(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	(775)	8,937	8,162
(24,844)			Balans agoriadol y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 1 Ebrill	(24,069)		
(1,100)			Llai Gwarged ar falans y Gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	(775)		
(25,944)			Balans cau y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth	(24,844)		

Tudalen 70

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2020

Dengys y Datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol gronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor, wedi eu dadansoddi'n 'Gronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae'r llinell Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau'n dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Cyngor, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hwn yn wahanol i'r symiau statudol y mae'n rhaid eu codi ar Falans Cronfa'r Cyngor i bwrpas pennu'r Dreth Gyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai i bwrpas pennu rhenti. Mae'r llinell 'Cynnydd/(Gostyngiad) Net cyn Trosglwyddiadau i gronfeydd clustnodedig wrth gefn' yn dangos y symudiad yn y flwyddyn o falansau Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai cyn i'r Cyngor wneud unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o'r cronfeydd clustnodedig wrth gefn.

	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor (Nodyn 8) £'000	Balans CRT (Datganiadau Ariannol Atodol) £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (Nodyn 10) £'000	Balansau Ysgolion (Nodyn 9) £'000	Grantiau Cyfalaf Anghyngysiedig (Nodyn 14) £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clystnodedig CRT (Nodyn 8) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Defnyddiadwy £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Na ellir eu defnyddio (Nodyn 11) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn (y Cyngor) £'000
Balans ar 1 Ebrill 2018	6,899	7,601	7,380	320	1,869	-	-	24,069	159,131	183,200
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(7,258)	-	(904)	-	-	-	-	(8,162)	-	(8,162)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	(12,582)	(12,582)
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(7,258)	-	(904)	-	-	-	-	(8,162)	(12,582)	(20,744)
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	6,160	-	1,911	866	-	-	-	8,937	(8,937)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(1,098)	-	1,007	866	-	-	-	775	(21,519)	(20,744)
Trosglwyddiadau i/(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	111	1,127	-	-	(1,238)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	(987)	1,127	1,007	866	(1,238)	-	-	775	(21,519)	(20,744)
Balans ar 31 Mawrth 2019	5,912	8,728	8,387	1,186	631	-	-	24,844	137,612	162,456
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn										
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(9,410)	-	2,261	-	-	-	-	(7,149)	-	(7,149)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	-	32,979	32,979
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(9,410)	-	2,261	-	-	-	-	(7,149)	32,979	25,830
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 7)	10,156	-	(2,051)	144	-	-	-	8,249	(8,249)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	746	-	210	144	-	-	-	1,100	24,730	25,830
Trosglwyddiadau i/(o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 8)	402	32	-	-	(434)	-	-	-	-	-
Cynnydd / (Gostyngiad) yn ystod y flwyddyn	1,148	32	210	144	(434)	-	-	1,100	24,730	25,830
Balance 31 March 2020	7,060	8,760	8,597	1,330	197	-	-	25,944	162,342	188,286

Y FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2020

Mae'r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan y Cyngor ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai rhwymedigaethau) yn cyd-fynd â'r cronfeydd wrth gefn sy'n cael eu dal gan y Cyngor. Adroddir ar gronfeydd wrth gefn mewn dau gategori. Mae'r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn gronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio, h.y. y cronfeydd wrth gefn hynny y gall y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn y gellir ond ei defnyddio ar gyfer gwariant cyfalaf neu i dalu dyledion). Yr ail gategori o gronfeydd wrth gefn yw'r rheini na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy'n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, lle byddai'r arian ond ar gael i ddarparu gwasanaethau petai'r asedau'n cael eu gwerthu (er enghraifft y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn) a chronfeydd wrth gefn sy'n dal gwahaniaethau amseru a ddangosir yn y llinell Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn 'Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo A Sail Gyllido Dan y Rheoliadau'.

	Nodyn	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	15	414,585	396,452
Asedau Treftadaeth	17	3,640	3,676
Eiddo Buddsoddi	18	6,189	6,000
Asedau Anniriaethol	19	501	701
Dyledwyr tymor hir	24	166	266
Asedau tymor hir		425,081	407,095
Asedau a ddelir i'w gwerthu	21	763	1,557
Rhestrau stoc	23	333	300
Dyledwyr tymor byr	24	32,606	29,653
Arian a chywerthoedd arian	25	23,045	15,825
Asedau Cyfredol		56,747	47,335
Benthyca tymor byr	44	(16,837)	(7,535)
Credydwyr tymor byr	26	(20,429)	(18,151)
Darpariaethau tymor byr	27	(413)	(429)
Derbyniadau grantiau cyfalaf ymlaen llaw	37	(1,993)	(2,815)
Rhwymedigaethau Cyfredol		(39,672)	(28,930)
Credydwyr tymor hir	26	(159)	(157)
Darpariaethau tymor hir	27	(4,767)	(4,805)
Benthyca tymor hir	44	(124,424)	(127,352)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	41	(124,520)	(130,730)
Rhwymedigaethau tymor hir		(253,870)	(263,044)
Asedau net		188,286	162,456
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	25,944	24,844
Cronfeydd wrth gefn nad na ellir eu defnyddio	11	162,342	137,612
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		188,286	162,456

DATGANIAD LLIF ARIAN – AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN 31 MAWRTH 2020

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn arian parod a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol. Dengys y datganiad sut mae'r Cyngor yn cynhyrchu a defnyddio arian parod a chywerthoedd arian trwy ddsbarthu llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Cyngor a gyllidir trwy drethiant ac incwm grant neu gan dderbynwyr y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae'r gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r all-lif arian ar gyfer adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarparu gwasanaethau'r Cyngor yn y dyfodol. Mae'r llif arian sy'n codi o weithgareddau cyllido'n ddefnyddiol i ragweld yr hawl a fydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian y Cyngor yn y dyfodol.

	Nodyn	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Diffyg Net ar Ddarparu Gwasanaethau		(7,149)	(8,162)
Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau ariannol	28	36,563	29,452
Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu cyllido	28	(19,351)	(18,221)
Llif arian net o Weithgareddau Gweithredu		10,063	3,069
Llif arian net o Weithgareddau Buddsoddi	29	(9,276)	(10,503)
Llif arian net o Weithgareddau Cyllido	30	6,433	15,470
(Gostyngiad)/Cynnydd Net mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian		7,220	8,036
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar gychwyn y flwyddyn ariannol		15,825	7,789
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol	25	23,045	15,825

NODIADAU I'R CYFRIFON

Dadansoddiad o Wariant a Chyllido (EFA)

Bwriad y Dadansoddiad o Wariant a Chyllido (EFA) ar dudalen 22 yw dangos effaith wirioneddol perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau'r Cyngor. Mae'r Datganiad ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) yn cynnwys nifer o addasiadau cyfrifo megis dibrisiant ac addasiadau i bensiynau na chaniateir iddynt, yn unol â'r gyfraith, gael eu cyllido o'r Dreth Gyngor. Nid yw'r rhain yn gostau gwirioneddol sy'n effeithio ar falansau defnyddiadwy'r Cyngor. Dengys y CIES ddiffyg o £7.149m ar ddarparu gwasanaethau. Dangosir hyn hefyd yng ngholofn C, sef Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, sydd yn yr EFA ar dudalen 22. Er mwyn sicrhau nad yw'r costau cyfrifo hyn yn cael effaith ar drethdalwyr y Cyngor ac ar gronfeydd y Cyngor, caiff y costau hyn o £8.249m eu canslo allan yn yr EFA a chânt hefyd eu dangos yn y Datganiad ar y Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS) ar dudalen 23. Dangosir y rhain yng ngholofn B yr EFA ar dudalen 22 a elwir yn Addasiadau rhwng y Sail Gyllido a Chyfrifo. Mae colofn A yr EFA ar dudalen 22 yn dangos y costau yr aethpwyd iddynt yn briodol yn erbyn Cronfeydd y Cyngor. Mae'n dangos balans gwarged o £1.1m a chaiff ei gyfrifo drwy dynnu colofn B o golofn C. Mae hyn o gymorth i nodi balansau defnyddiadwy'r Cyngor heb yr addasiadau cyfrifo hyn. Caiff effaith yr addasiadau cyfrifo hyn ei dangos yn y golofn cronfeydd wrth gefn nad oes modd ei ddefnyddio yn y Datganiad ar Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn. Mae Nodyn 1a yn crynhoi'r math o addasiadau cyfrifo nad ydynt yn cael eu cyllido gan y Cyngor.

Mae'r CIES a chael gwared ar yr addasiadau cyfrifo, pan gânt eu ychwanegu at eu gilydd, yn dangos yr effaith am y flwyddyn ar gronfeydd y Cyngor.

	£'000
Cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy'r Cyngor ar 1 Ebrill 2019	(24,844)
Diffyg/(gwarged) ar Ddarparu Gwasanaethau 2019/20 – CIES	7,149
Addasiadau i gael gwared ar effaith addasiadau cyfrifo nad ydynt yn effeithio Cronfa'r Cyngor – gweler Nodyn 7	(8,249)
Diffyg/(gwarged) diwygiedig sy'n cael effaith ar falansau'r Cyngor (yn cynnwys CRT)	(1,100)
Cronfeydd wrth gefn/balansau defnyddiadwy'r Cyngor ar 31 Mawrth 2020	(25,944)

Ar ôl canslo allan yr holl addasiadau cyfrifo (y manylir arnynt yn Nodyn 7), dengys y tabl uchod bod tanwariant (gwarged o incwm dros wariant) o £1.1m. Arweiniodd hyn, felly, at gynnydd ym malansau defnyddiadwy'r Cyngor i £25.944m. Mae hyn oherwydd tanwariant ar y CRT o £210k, tanwariant o £308k ar Gronfa'r Cyngor a rhyddhau arian wrth gefn clustnodedig. Roedd y tanwariant net y Cyngor o gyllid y cyllidebwyd ar ei gyfer yn 2019/20 yn £0.518m. Fodd bynnag, defnyddiwyd cyfanswm o £0.583m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig y Cyngor a'r CRT i gyllido rhai costau yn ystod 2019/20. Arweiniodd hyn at gynnydd i £1.1m, yn hytrach na £0.518m, yng nghyfanswm y cronfeydd wrth gefn. Dangosir hyn yn y crynodeb isod o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy.

Crynodeb o'r Symudiadau yng Nghronfeydd Wrth Gefn y Cyngor yn 2019/20

Crynodeb o'r Symudiadau ym Malansau/Cronfeydd Wrth Gefn y Cyngor yn 2019/20	Cronfa Wrth Gefn Gyffredinol y Cyngor	Cronfeydd Wrth Gefn Clustnodedig y Cyngor	Cronfa Wrth Gefn Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	Cronfeydd Wrth Gefn Ysgolion	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn mae modd eu defnyddio
Eitemau sy'n effeithio ar Gronfa Wrth Gefn y Cyngor 2019/20	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans Agoriadol Cronfa Wrth Gefn y Cyngor ar 1 Ebrill 2019	(5,912)	(8,728)	(8,387)	(631)	(1,186)	(24,844)
Gor / (tan) wariant Net 2019/20	(308)	-	(210)	-	-	(518)
Balans y Cyngor ar ôl y gor / (tan) wariant	(6,220)	(8,728)	(8,597)	(631)	(1,186)	(25,361)
Trosglwyddiadau Net o/ (i) Gronfeydd Wrth Gefn ar gyfer cyllid a gymeradwywyd	(840)	(32)	-	434	(144)	(582)
Balans y Gronfa Gyffredinol ar 31 Mawrth 2020	(7,060)	(8,760)	(8,597)	(197)	(1,330)	(25,944)

NODYN 1 – NODYN AR Y DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

NODYN 1a – NODYN AR Y DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO 2019/20

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf £'000	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn £'000	Gwahaniaethau arall £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Dysgu Gydol Oes	4,188	2,700	298	7,186
Gwasanaethau Oedolion	347	2,257	63	2,667
Gwasanaethau Plant	-	197	(12)	185
Tai	6	353	18	377
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	4,750	1,115	74	5,939
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	828	1,182	69	2,079
Trawsnewid	491	588	50	1,129
Adnoddau	16	626	7	649
Busnes y Cyngor	1	273	35	309
Costau Corfforaethol a Democrataidd	-	(277)	-	(277)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	418	-	418
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(2,711)	589	71	(2,051)
Cost net Gwasanaethau	7,916	10,021	673	18,610
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(13,621)	3,260	-	(10,361)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	(5,705)	13,281	673	8,249

2018/19

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn	Gwahaniaethau arall	Cyfanswm Addasiadau
	£'000	£'000	£'000	£'000
Dysgu Gydol Oes	3,583	1,939	229	5,751
Gwasanaethau Oedolion	611	1,623	(70)	2,164
Gwasanaethau Plant	-	20	(14)	6
Tai	1	246	(13)	234
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	4,090	826	(25)	4,891
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	759	948	(84)	1,623
Trawsnewid	465	421	14	900
Adnoddau	16	478	20	514
Busnes y Cyngor	1	198	(29)	170
Costau Corfforaethol a Democrataidd	-	(282)	-	(282)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	134	-	134
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	1,555	407	(51)	1,911
Cost net Gwasanaethau	11,081	6,958	(23)	18,016
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(11,929)	2,850	-	(9,079)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	(848)	9,808	(23)	8,937

NODYN 1b – INCWM CYLCHRANNOL

Gwasanaethau	2019/20 Incwm o Wasanaethau	2018/19 Incwm o Wasanaethau
	£'000	£'000
Dysgu Gydol Oes	(1,390)	(1,528)
Gwasanaethau Oedolion	(5,301)	(4,538)
Gwasanaethau Plant	-	-
Tai	(70)	(65)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	(2,788)	(2,795)
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	(2,778)	(2,825)
Trawsnewid	(45)	-
Adnoddau	(151)	(154)
Busnes y Cyngor	(402)	(242)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	(111)	(1,047)
Rheolaeth Corfforaethol	-	-
Costau Na Dosbarthwyd	-	-
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(18,585)	(17,607)
Cyfanswm Incwm	(31,621)	(30,801)

NODYN 2a – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI OND NAD YDYNT WEDI EU MABWYSIADU HYD YMA

Yn unol â'r Côt Ymarfer ar Gadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 (y Côt), mae'n rhaid datgelu effaith ddisgwyliedig unrhyw safonau cyfrifyddu sydd wedi'u cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma.

Y safonau newydd neu ddiwygiedig sydd wedi'u cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma yw:-

- *SGR 28 Buddsoddiadau mewn Cymdeithasau a Chyd-fentrau:* Mae SGR 28 yn nodi y dylai sefydliad ddefnyddio'r dull ecwiti wrth gyfrif am fuddsoddiad mewn cymdeithas neu gyd-fenter oni bai bod y buddsoddiad yn gymwys fel eithriad. Nid oes gan y Cyngor fuddsoddiadau o'r math hwn ac, felly, nid yw hyn yn cael unrhyw effaith ar gyfrifon yr Awdurdod.
- *Gwelliannau Blynyddol i Gylch Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol SAARh 2015-2017.* Mae hyn yn cynnwys diwygiadau i SAARh 3 ac SAARh 11 yn ogystal â SGR 12 a SGR 23.
Mae SAARh 3 ac 11 yn nodi, pan fydd parti i gyd-fenter yn cael rheolaeth o'r gyd-fenter honno sy'n fusnes, yna mae'n rhaid iddo ailfesur y diddordeb hwnnw yn y gyd-fenter ar werth teg oherwydd bod natur ei ddiddordeb wedi newid. Fodd bynnag, pan fydd parti sy'n cymryd rhan mewn mewn cyd-fenter (ond nad oes ganddo gyd-reolaeth drosti) yn ennill cyd-reolaeth nawr dros gyd-fenter sy'n fusnes, ni chaiff ailfesur y diddordeb a oedd ganddo'n flaenorol yn y busnes hwnnw. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.
Mae SGR 12 yn nodi bod yn rhaid i endid gydnabod holl ganlyniadau treth incwm difidendau, mewn elw neu golled, incwm neu ecwiti cynhwysfawr arall, yn dibynnu ar ble y tarddodd y trafodiad i gynhyrchu'r elw sy'n rhoi'r difidend. Nid yw hyn yn effeithio ar y Cyngor gan nad oes ganddo fuddsoddiadau o'r fath.
Mae SGR 23 yn nodi bod yn rhaid i endid gynnwys yr holl gostau benthyca sy'n ddyledus sy'n ymwneud ag ased cydnabyddedig hyd yn oed pan fo'n barod i'w ddefnyddio neu i'w werthu. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.
- *SGR 19 Buddion Gweithwyr:* Os bydd newid, cwtogiad neu setliad yn digwydd i gynllun, yna bydd yn orfodol i'r costau gwasanaeth a'r llog cyfredol am y cyfnod ar ôl y digwyddiad gael eu hail-fesur. Mae diwygiadau hefyd wedi'u cynnwys i egluro effaith y digwyddiadau hyn ar y gofynion o ran y trothwy asedau. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.
- *SAARh 16 - Prydlesau:* Mae'r gofyniad i fabwysiadu SAARh 16 wedi'i ohirio tan 2021/2022 yn sgil Covid-19 ac, felly, ni fydd yn berthnasol tan Ddatganiad Cyfrifon 2021/2022. Bydd y SAARh hon yn cael effaith ar y Cyngor oherwydd efallai y bydd angen iddo ddiwygio'r ffordd y mae'n cyfrif am asedau sydd ar brydles fel llungopiwyd, adeiladau a pheiriannau. Mae'r Cyngor yn adolygu ei driniaeth gyfrifyddu o'r gofyniad hwn.

NODYN 2b – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI A'U MABWYSIADU

Cyflwynodd y Côt Ymarfer ar Gadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2018/19 y gofynion newydd isod i Gynghorau gydymffurfio â nhw oherwydd safonau adrodd diweddaedig sydd wedi'u mabwysiadu. Mae'r newidiadau perthnasol yn ymwneud â'r safonau canlynol, a bydd pob un ohonynt, lle maent yn berthnasol, yn diwygio cyfrifon a gynhyrchwyd ar gyfer cyfnodau ariannol yn dechrau ar ôl 1 Ebrill 2019.

- SAARh 16 – Prydlesau. Mae'r gofyn i fabwysiadu SAARh 16 wedi'i ohirio i 2021/22 yn sgil Covid-19 ac ni fydd yn berthnasol i'r Datganiad Cyfrifon tan 2021/22.

Mae unrhyw newidiadau y mae'n rhaid eu gwneud oherwydd y safonau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y prif ddatganiadau ariannol a nodiadau datgelu fel sy'n berthnasol.

NODYN 3 - BARNAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU'R POLISIÂU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisiau cyfrifo a restrir yn Nodyn 51, mae'r Cyngor wedi gorfod gwneud barnau penodol ynglŷn â thrafodion cymhleth neu rheini sydd yn cynnwys ansicrwydd am ddigwyddiadau yn y dyfodol. Y barnau allweddol sydd wedi eu gwneud yn y Datganiad Cyfrifon yw:-

- Mae'r Cyfrifon wedi cael eu paratoi mewn modd sy'n tybio y bydd y swyddogaethau a'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn parhau i fod yn weithredol am y dyfodol rhagweladwy. Corff llywodraeth leol yw'r Cyngor a grëwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 1994. Mae'r Cyngor yn gweithredu o fewn hinsawdd ariannol anodd, yr un modd â phob awdurdod lleol yng Nghymru. Fodd bynnag, ni cheir unrhyw arwyddion naill ai o berfformiad ariannol yr Awdurdod na chynlluniau Llywodraeth Cymru sy'n tansellio'r farn y bydd y Cyngor yn parhau i weithredu fel sefydliad hyfyw yn y dyfodol.
- Mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw nifer o asedau a ddefnyddir i ddibenion cymdeithasol neu ddatblygu economaidd yn cael eu dal i bwrpas creu incwm neu gynyddu cyfalaf yn unig ac, o'r herwydd, nid ydynt yn cael eu hystyried fel eiddo buddsoddiad. O ganlyniad, caiff yr asedau hyn eu nodi fel Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen. Yn unol â'r canllawiau cyfredol ynghylch y modd yr ymdrinnir â rhai mathau o ysgolion, dim ond gwerth tir ysgolion a reolir yn wirfoddol sy'n cael ei gynnwys ar y Fantolen lle mae gan y corff gwirfoddol reolaeth sylweddol dros yr adeilad. Oherwydd nad yw'r Cyngor yn berchen ar ysgolion o'r fath, ac oherwydd nad oes ganddo fynediad iddynt i bwrpas eu prisio, nid yw gwerth yr adeiladau wedi ei gynnwys ar y Fantolen. Yn ychwanegol at hyn, nid yw gwerth y tir na'r adeiladau ysgolion a gynorthwyr yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig wedi eu cynnwys ar y Fantolen.
- Caiff grantiau cyfalaf a referniw eu hadolygu'n rheolaidd er mwyn asesu a yw'r telerau a'r amodau sydd ynghlwm wrth y grantiau perthnasol wedi eu bodloni. Os bydd y telerau a'r amodau wedi eu bodloni, byddant yn cael eu cydnabod o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Os na fyddant, byddant yn cael eu cario o fewn y Fantolen o fewn credydwy'r hyd nes y bydd y telerau a'r amodau sy'n gysylltiedig â'r grant wedi eu bodloni neu fod y grant yn cael eu had-dalu i ddarparwr y grant pe na bai'r telerau a'r amodau yn cael eu bodloni. Gall y driniaeth hon olygu bod balansau o bwys yn cael eu cario yn y Fantolen fel incwm a ohirwyd.
- Mae gofynion y grŵp wedi ei hadolygu gan ddefnyddio'r meini prawf a amlinellwyd yn y safonau cyfrifo perthnasol a'r Côt Ymarfer; nid yw'r Cyngor wedi nodi unrhyw gwmnïau na sefydliadau y byddai angen iddo gwblhau cyfrifon grŵp.

Mae cael ansicrwydd ynghylch dyfodol cyllid llywodraeth leol yn beth arferol ac, fel arfer, ni fyddai hyn yn ddigonol i roi arwydd y gallai asedau'r Cyngor gael eu amharu o ganlyniad i'r angen i gau cyfleusterau a lleihau lefelau darpariaeth gwasanaeth. Fodd bynnag, mae'r argyfwng Coronafirws wedi arwain at ansicrwydd byd-eang mor sylweddol nes bod y Cyngor wedi ystyried ei effaith ar bedwar prif faes, sef ar brisio peiriannau, eiddo ac offer; ar fuddsoddiadau; ar y gronfa bensiwn ac ar ddyledion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae'r Cyngor yn parhau i asesu'r effaith ond ar adeg cyhoeddi'r cyfrifon drafft, roedd yr Awdurdod wedi penderfynu y byddai'r amhariad ar beiriannau, eiddo ac offer y Cyngor, yn ogystal ag ar fuddsoddiadau, yn fach iawn ond mae wedi cynyddu'r amhariad ar ddyledion sy'n ddyledus o £49k. Mae'r Actwari wedi diweddarau'r adroddiad Cronfa Bensiwn er mwyn ystyried effaith Covid-19 ar y gronfa ac mae hefyd yn cymryd i ystyriaeth y wybodaeth ddiweddar mewn perthynas â'r achos McCloud.

NODYN 4

NODYN 4a - RHAGDYBIAETHAU A WNAED YNGHYLCH ANSICRWYDD YN Y DYFODOL AC AMCANGYFRIFON A FFYNONELLAU ERAILL O ANSICRWYDD

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar ragdybiaethau wedi eu gwneud gan y Cyngor am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Gwneir amcangyfrifon trwy ystyried profiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r rhagdybiaethau ac amcangyfrifon.

Gellir ystyried yr eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2020 fel rhai sydd fwyaf agored i risg o gamgymeriad amcangyfrif yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod:-

Brexit

Gadawodd y Deyrnas Unedig yr Undeb Ewropeaidd ar 31 Ionawr ac mae bellach mewn cyfnod pontio gyda'r U.E. tan 31 Rhagfyr 2020. Yn ystod y cyfnod trosglwyddo, bydd y mwyafrif o drefniadau yn aros yr un fath a bydd y cyfnod yn caniatáu i'r Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd drafod a chytuno ar eu perthynas yn y dyfodol. Mae Brexit yn parhau i fod yn faes o ansicrwydd sylweddol i Lywodraeth Leol ac yn benodol gall mater o ffin Iwerddon effeithio ar Ynys Môn trwy Borthladd Caergybi a fferiau Iwerddon. Mae effeithiau sydd bosibl ar Wasanaethau CSYM yn cael eu monitro'n barhaus gan ei Chydlynnydd yr U.E. a materion yn cael eu hywchgyfeirio lle bo angen. Crëwyd cofrestr Risg Brexit yn ychwanegol at y Gofrestr Risg Gorfforaethol ac mae'r ddau yn cael eu diweddar'u'n rheolaidd. Mae Cynlluniau Parhad Busnes Corfforaethol a Gwasanaeth wedi'u diwygio i ystyried unrhyw effeithiau o ganlyniad i Brexit. Mae archwiliad diweddar o barodrwydd y Cyngor wedi canfod Sicrwydd Rhesymol bod mesurau addas ar waith.

Asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifo. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 15.

Pan fo gan eitem o Eiddo, Offer a Chyfarpar (Ased Nad yw'n Gyfredol) cydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

I weithredu hyn yn ymarferol, mae'n ofynnol gwneud asesiad yn erbyn y meini prawf isod i sefydlu os:-

- Yw'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol i'r cydrannau arall o'r ased h.y. 15 mlynedd neu fwy;
- Yw gwerth yr ased yn £2m neu fwy, ac mae'r cydran dros 25% o gyfanswm gwerth yr ased;
- Yw'r oes fuddiol economaidd yn sylweddol wahanol ond mae'r gwerth yn cynrychioli llai na 25% o gyfanswm gwerth yr ased, bydd y cydran yn cael ei nodi ar wahân os, ym marn y Prisiwr, bernir ei fod yn berthnasol e.e. lle mae gwerth y cydran yn, dywedwch, £3m (10%) o'r ased dibrisiedig sydd â chyfanswm gwerth o £30m.

Os yw'r ased dibrisiedig yn rhan o grŵp ehangach a ddelir ar gyfer yr un pwrpas, er engraifft, canolfannau hamdden, bydd y polisi yma a argymhellir ar cydrannau yn cael ei gymhwyso i'r cyfanswm o'r grŵp ehangach yma ac nid i bob ased dibrisiedig unigol o fewn y grŵp.

Amnewid Asedau - lle caiff ased a oedd yn rhan o ased llawer mwy ei amnewid ond nad yw'n ddigon arwyddocaol i gael ei gydranoli, bydd cost y rhan newydd / yr ased newydd yn cael ei ddefnyddio fel gwerth procsi pan gaiff yr hen ran / yr hen ased ei ddad-gydnabod.

Tai Cyngor - Mae stoc Dai'r Cyngor yn cael ei brisio drwy ddefnyddio methodoleg safonol, sydd yn rhannol angen defnyddio ffactor addasu i ganiatáu am y gwahaniaethau rhwng cynnyrch a rhent ar dai cymdeithasol a'r sector breifat. Ar hyn o bryd, nid oes ffactor addasu wedi ei chyhoeddi ar gyfer Cymru, felly, dewisodd y Cyngor ffactor addasu sydd wedi ei chyhoeddi ar gyfer yr ardaloedd mwyaf cymharol yn Lloegr, y ffactor a ddefnyddiwyd oedd 41%. Petai ffactor penodol yn cael ei gyhoeddi, un ai ar gyfer Cymru yn ei gyfanrwydd neu ar sail ranbarthol, yna byddid yn gweithredu ar hynny.

Darpariaethau – Mae'r Cyngor wedi gwneud darpariaeth am gyfres o faterion ansicr â all arwain at gostau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf a chostau ôl-ofal ar gyfer safle tirlenwi Penhesgyn a rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o hawliadau yswiriant. Ceir manylion llawn yn Nodyn 27.

Rhwymedigaeth Pensiynau - Mae sefyllfa'r Rhwymedigaeth Bensiwn, a adlewyrchir yn y cyfrifon, yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth yn ymwneud â chyfraddau disgownt, codiadau cyflog rhagamcanedig, newidiadau i oedran ymddeol, cyfraddau marwolaethau a'r dychweliadau disgwylledig ar asedau pensiwn. Mae'r Cyngor sy'n gweinyddu'r gronfa wedi cyflogi cwmni o actiwariad ymgynghorol i ddarparu cyngor arbenigol ar y rhagdybiaethau i'w defnyddio. Ceir rhagor o fanylion yn Nodyn 41.

Lwfans Colledion Amhariad – Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan y Cyngor falans o £32.772m o ran dyledion net. Awgrymodd adolygiad o'r balans dyledion fod swm amhariad o £5.618m yn briodol ar gyfer dyledion amheus. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigur lwfans colledion amhariad / darparu ar gyfer drwgddyledion wedi ei gynnwys yn y ffigurau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 24.

Mesur Gwerth Teg - Bydd gwerth teg yn cael ei fesur yn unol ag SAARh13 Mesur Gwerth Teg fel yr adroddwyd arno yng Nghôd Ymarfer CIPFA am 2019/20. Yn y rhan fwyaf o achosion, mae mesur gwerth teg yn fesur sy'n seiliedig ar y farchnad. Rhydd SAARh13 fwy o gyfeiriad ac eglurder mewn perthynas â phrisio asedau a rhwymedigaethau. Fodd bynnag, os nad oes marchnad ar gael i'w harsylwi er mwyn sefydlu gwerth, bydd angen defnyddio barn broffesiynol. Mewn achosion lle na fedrir mesur gwerth teg asedau ariannol a rhwymedigaethau ariannol yn seiliedig ar brisiau a ddyfynnwyd mewn marchnadoedd gweithredol (h.y. mewnbynnau Lefel 1), caiff eu gwerth teg eu mesur drwy ddefnyddio technegau prisio (e.e. prisiau a ddyfynnwyd ar gyfer asedau neu rwymedigaethau tebyg mewn marchnadoedd gweithredol). Lle mae'n bosibl, bydd y mewnbynnau i'r technegau prisio hyn yn seiliedig ar ddata sydd ar gael i'w arsylwi ond, os nad yw hynny'n bosibl, rhaid defnyddio barn i sefydlu gwerthoedd teg. Yn gyffredinol, wrth lunio barn rhaid cymryd ffactorau megis ansicrwydd a risg i ystyriaeth. Fodd bynnag, gallai newid yn y tybiaethau a ddefnyddir effeithio ar werth teg asedau a rhwymedigaethau'r Awdurdod. Defnyddir y model cost amnewid dibrisiedig (DRC) i fesur gwerth teg rhai o eiddo buddsoddiad yr Awdurdod.

Os nad oes mewnbynnau Lefel 1 ar gael, bydd yr Awdurdod yn cyflogi arbenigwyr perthnasol i nodi'r technegau prisio mwyaf priodol er mwyn penderfynu gwerth teg (er enghraifft, Uwch Swyddog Prisio'r Awdurdod ar gyfer eiddo buddsoddiad).

Mae'r mewnbynnau sylweddol nad oes modd eu harsylwi a ddefnyddir yn yr asesiad o werth teg yn cynnwys tybiaethau rheolwyr ynghylch twf rhent, i ba lefel y mae eiddo'n wag (yn achos eiddo buddsoddiad) a chyfraddau disgownt – wedi eu haddasu ar gyfer ffactorau rhanbarthol (ar gyfer eiddo buddsoddiad a rhai asedau ariannol). Byddai newidiadau sylweddol mewn unrhyw un o'r mewnbynnau nad oes modd eu harsylwi yn arwain at fesuriadau gwerth teg a fyddai'n sylweddol is neu'n sylweddol uwch ar gyfer eiddo buddsoddiad ac asedau ariannol.

NODYN 4b – ADDASIADAU AR GYFER Y CYFNOD BLAENOROL, NEWIDIADAU MEWN POLISIÂU CYFRIFO AC AMCANGYFRIFON A CHAMGYMERIADAU

Ni fu angen ailddatganiadau yn ystod 2019/20.

NODYN 5 – EITEMAU PERTHNASOL O INCWM A GWARIANT

Nid oes unrhyw eitemau perthnasol o incwm neu wariant nad ydynt wedi eu datgelu mewn rhan arall o'r cyfrifon hyn.

NODYN 6 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Awdurdodwyd y Datganiad Cyfrifon i'w gyhoeddi gan Swyddog Adran 151 y Cyngor ar 8 Medi 2020. Ni adlewyrchir digwyddiadau ar ôl y dyddiad hwn yn y datganiadau neu nodiadau ariannol.

Pan fo digwyddiadau cyn y dyddiad hwn yn rhoi gwybodaeth am amodau a oedd yn bodoli ar 31 Mawrth 2020, mae'r ffigyrau yn y datganiadau a nodiadau ariannol wedi eu haddasu ym mhob ffordd berthnasol i adlewyrchu effaith y wybodaeth yma.

Mae'r digwyddiadau canlynol rhwng 31 Mawrth 2020 a 8 Medi 2020 wedi cael effaith ar y Cyngor ac mae'n bwysig eu datgelu i ddarllenwyr Datganiad y Cyfrifon:

1. Yn ddiweddar, dyfarnodd y Gwasanaeth Rheoli Gwastraff ei Gontract Casglu Gwastraff a Glanhau i'w ddarparuwr presennol Biffa plc ar ôl proses dendro ddwys. Bydd y contract newydd yn cychwyn ar 1 Ebrill 2021 am gyfnod cychwynnol o 8 mlynedd gyda'r opsiwn i ymestyn ar ddiwedd y cyfnod hwnnw a bydd werth £40m dros y cyfnod cychwynnol. Mae'r contract presennol rhwng y Cyngor Sir a Biffa wedi galluogi Ynys Môn i ddod yn un o'r prif Siroedd ailgylchu yn y Deyrnas Unedig a bydd y ddwy ochr yn anelu at wella cyfraddau ailgylchu a glanhau hyd yn oed ymhellach yn y dyfodol o dan y contract newydd.
2. Fel rhan o'i fenter i ddarparu portffolio addas o dai cymdeithasol i gwrdd a'r galw, mae'r Gwasanaeth Tai, yn ddiweddar wedi prynu tir yn ardal Llaingoch yng Nghaergybi, gan ddatblygwr gyda'r bwriad o adeiladu 26 annedd cymdeithasol yn y dyfodol agos.
3. Mae'r Awdurdod yn parhau i ddarparu cefnogaeth i'r Gymuned yn dilyn pandemig Covid 19 a bydd yr effaith ariannol trwy gostau uwch a cholli incwm yn cael ei fonitro yn ystod y misoedd nesaf. Mae enghreifftiau penodol o gefnogaeth yn cynnwys:
 - Annog preswylwyr a thwristiaid i siopa'n lleol trwy weithredu ei 'Gynllun Adfer Canol y Dref' gan gynnwys cynnig parcio am ddim yng nghanol trefi.
 - Cynorthwyo'r Sector Lletygarwch i ailagor trwy ddarparu arweiniad ac eglurhad i Fusnesau Lleol ar sut i gydymffurfio â chanllawiau Diweddaraf Llywodraeth Cymru.
 - Ehangu ei Wasanaeth llyfrgelloedd 'Galw a Chasglu; a'i gwasanaeth dosbarthu i'r cartref.
 - Gweithio mewn partneriaeth â'r sector gwirfoddol, busnesau a thrigolion lleol i ddarparu banciau bwyd a dosbarthu bwyd i'r rhai sy'n fregus.
 - Dosbarthu Grantiau Busnes Covid-19 ar ran Llywodraeth Cymru.

- Amddiffyn y gymuned rhag galwyr oer a thwyllwyr sy'n gwerthu pecyn profi firws Covid-19 PPE annibynadwy a ffug.
 - Cymryd rhan yn y fenter orhain o'r feirws ac atal ei ddychwelyd.
 - Darparu cysgod i'r Digartref trwy gyfres o gabanau ar hen safle Plas Penlan.
 - Cynorthwyo i baratoi Ysgolion ar gyfer ailagor ym mis Medi gyda'r bwriad o ailagor yn llawn o 10 Medi.
4. Mae actiwari'r Gronfa Bensiwn wedi diwygio adroddiad Pensiynau 2019/20 i adlewyrchu'r ffaith na fydd dyfarniad McCloud (sydd yn atal gwahaniaethu ar sail oedran) yn costio cymaint â'r disgwyl i'r gronfa bensiwn. Mae'r dyfarniad yn golygu y bydd costau ychwanegol ar gyfer holl gronfeydd pensiwn gwasanaeth y sector cyhoeddus ond ni fydd rhain mor uchel ag y tybiwyd gyntaf. Gostyngodd hyn gost y pensiynau hanesyddol o £ 953k i £ 418k. Yn ogystal, cymerodd yr adroddiad diwygiedig i ystyriaeth effaith bosibl COVID-19 ar fuddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn oherwydd y dirwasgiad a ddeilliodd o'r cyfyngiadau. Arweiniodd hyn at gynnydd yn atebolrwydd sylfaenol y gronfa bensiwn. Nid yw'r rhain yn effeithio ar alldro na chronfeydd cyffredinol y Cyngor na'r CRT gan fod y rhain yn addasiadau cyfrifyddu statudol sy'n ofynnol gan reolau cyfrifyddu. Mae cyfraith Llywodraeth Cymru yn rhagnodi na ddylai'r rhain effeithio ar dalwyr trethi cyngor felly mae'r costau'n cael eu addasu yn y datganiad symud mewn cronfeydd wrth gefn ond codir cyfraniadau gwirioneddol a delir i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn ystod y flwyddyn ar Gronfa'r Cyngor a chronfeydd cyffredinol CRT. Achos posib arall sy'n effeithio ar gronfeydd Pensiwn yw Achos Goodwin, sef achos gwahaniaethu ar sail rhyw. Mae yn ei gamau cychwynol felly ni wyddys beth yw effaith bosibl hyn. Bydd yr actiwari yn ystyried unrhyw gostau posibl yn adroddiad y Gronfa Bensiwn ar gyfer 2020/21.

NODYN 7 – ADDASIADAU RHWNG SAIL GYFRIFO A SAIL CYLLIDO DAN REOLIADAU

2019/20	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio				Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	9,872	3,776	-	-	(13,648)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	945	(31)	-	-	(914)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	(295)	-	-	-	295
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(13,954)	(4,202)	-	-	18,156
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	125	-	-	-	(125)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	3,281	6,213	-	-	(9,494)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	1,062	-	-	-	(1,062)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:	-	-	-	-	-
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(2,655)	(816)	-	-	3,471
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	(224)	(7,609)	-	-	7,833
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:	-	-	-	-	-
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(1,194)	-	1,194	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(1,050)	-	1,050
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	-	-	-
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:	-	-	-	-	-
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(101)	(42)	-	-	143
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:	-	-	-	-	-
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	21,206	589	-	-	(21,795)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiwnwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(8,514)	-	-	-	8,514
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	-	-	-	-	-
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	602	71	-	-	(673)
Cyfanswm Addasiadau	10,156	(2,051)	144	-	(8,249)

2018/19	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio				Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Grantiau Cyfalaf nas Defnyddiwyd	
	£'000	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:					
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau nad ydynt yn gyfredol	9,327	3,868	-	-	(13,195)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	199	7	-	-	(206)
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	1,518	-	-	-	(1,518)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(13,958)	(2,671)	-	-	16,629
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	25	-	-	-	(25)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	1,913	7,504	-	-	(9,417)
Swm a gludir o asedau nad ydynt yn gyfredol a werthwyd	1,675	-	-	-	(1,675)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:					
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(2,463)	(833)	-	-	3,296
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	-	(6,357)	-	-	6,357
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:					
Elw o werthu asedau nad ydynt yn gyfredol	(1,592)	-	1,592	-	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(726)	-	726
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	-	-	-
Derbyniadau cyfalaf eraill	-	-	-	-	-
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:					
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	87	37	-	-	(124)
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:					
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 41)	17,768	407	-	-	(18,175)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(8,367)	-	-	-	8,367
Addasiad mewn perthynas â'r Cyfrif Addasu Ôl-dâl Anghyfartal					
Symiau a godir ar y CIES sydd yn wahanol i gostau'r setliadau yn ystod y flwyddyn a hynny'n unol â gofynion statudol	-	-	-	-	-
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol					
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	28	(51)	-	-	23
Cyfanswm Addasiadau	6,160	1,911	866	-	(8,937)

NODYN 8 – CRONFEYDD WRTH GEFN A GLUSTNODWYD

	Balans ar 01/04/2018 £'000	Trosglwyddiada u Mewn 2018/19 £'000	Trosglwyddiada Allan 2018/19 £'000	Balans ar 31/03/2019 £'000	Trosglwyddiad au Mewn 2019/20 £'000	Trosglwyddiada Allan 2019/20 £'000	Balans ar 30/03/2020 £'000
Cyfalaf - Cyfraniadau Refeniw na chymhwyswyd	1,137	192	(218)	1,111	180	(448)	843
Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig	3,625	3,241	(1,533)	5,333	1,981	(1,260)	6,054
Buddsoddi i Arbed	653	-	(251)	402	-	(89)	313
Tâl Cyfartal	814	-	(450)	364	-	(314)	50
Ailgylchu	122	250	(104)	268	250	(268)	250
Cronfa Yswiriant	1,250	161	(161)	1,250	-	-	1,250
Cyfanswm	7,601	3,844	(2,717)	8,728	2,411	(2,379)	8,760

Pwrpas Cronfeydd Refeniw wrth Gefn a Glustnodwyd

Cyfalaf – Cyfraniadau Refeniw na Chymhwyswyd – i gyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod. Crëwyd hwn i sicrhau bod gwariant cyfalaf ymrwymedig, yn cynnwys gwariant sydd wedi llithro o flynyddoedd blaenorol, yn cael ei gyllido'n llawn.

Cronfeydd wrth Gefn Cyfyngedig – cronfeydd wrth gefn penodol a glustnodwyd o fewn meysydd gwasanaeth.

Buddsoddi i Arbed – crëwyd y gronfa wrth gefn hon i gyllido prosiectau buddsoddi-i-arbed lle mae'r cronfeydd wrth gefn yn cael eu buddsoddi mewn prosiectau fydd yn arwain i arbedion effeithlonrwydd yn y dyfodol.

Tâl Cyfartal – mae'r gronfa wrth gefn yma i gyllido costau'n codi o hawliadau tâl cyfartal megis ffioedd cyfreithiol a hawliadau.

Ailgylchu - adnoddau wedi cael eu neilltuo'n benodol ar gyfer mentrau ailgylchu gwastraff.

Cronfa Yswiriant - mae'r Cyngor yn rhedeg cyfrif yswiriant mewnol i dalu am golledion a rhwymedigaethau heb yswiriant. Codir "premiwm ychwanegol" ar wasanaethau er mwyn cyllido'r cyfrif hwn. Darperir ar gyfer colledion a rhwymedigaethau y gwyddys eu bod yn golledion ar ddiwedd y flwyddyn. Mae unrhyw golledion neu rwymedigaethau sy'n codi o ddigwyddiadau a ddigwyddodd yn ystod y flwyddyn ond na chawsant eu cyflwyno tan ddyddiad diweddarach yn cael eu cynnwys dan y gronfa yswiriant wrth gefn. Mae hyn yn cynnwys y gwarged ar y cyfrif yswiriant mewnol a'r balansau llog.

NODYN 9 - BALANSAU YSGOLION

Cedwir y balansau hyn ar gyfer defnydd pob ysgol yn unol â'u hamcanion addysgiadol.

	Balans 1 Ebrill 2018 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2018/19 £'000	Balans 31 Mawrth 2019 £'000	Ychwanegiad / (Lleihad) am 2019/20 £'000	Balans 31 Mawrth 2020 £'000
Ysgolion Cynradd Cymunedol a Gwirfoddol	1,241	(453)	788	54	842
Ysgolion Uwchradd Cymunedol	410	(668)	(258)	(435)	(693)
Ysgol Arbennig Gymunedol	79	(139)	(60)	(24)	(84)
Ysgol Gynradd Sefydledig	139	22	161	(29)	132
Cyfanswm	1,869	(1,238)	631	(434)	197

Ar 31 Mawrth 2020, roedd gan naw o'r deugain ysgol cynradd falansau sydd mewn diffyg (deuddeg ar 31 Mawrth 2019). Roedd tair o'r bump ysgol uwchradd mewn sefyllfa ddiffyngol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol (tair ar 31 Mawrth 2019), mae'r Ysgol Arbennig hefyd mewn sefyllfa ddiffyngol ar 31 Mawrth 20. Mae'r gwerth cyfunol o'r ysgolion mewn diffyg yn £1.2m (£0.93m ar 31 Mawrth 2019). Gellir cael copïau o'r Datganiadau Adran 52, y mae'n ofynnol i bob Cyngor ei baratoi ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol o dan Adran 52(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW.

NODYN 10 – CRONFA WRTH GEFN DERBYNIADAU CYFALAF

Dyma dderbyniadau arian parod o werthu asedau'r Cyngor. Defnyddir rhain i gyllido gwariant cyfalaf yn y flwyddyn neu i ddwyn ymlaen am flynyddoedd yn y dyfodol. Bydd balans o £1.330m yn cael ei ddwyn ymlaen i 2020/21 i helpu cyllido rhaglen gyfalaf flwyddyn nesaf.

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans 1 Ebrill	1,186	320
Derbyniadau Cyfalaf yn y Flwyddyn (net o leihad ar gyfer costau gweinyddu)	1,194	1,592
	2,380	1,912
Llai:		
Derbyniadau a roddwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-	-
Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd i gyllido	(1,050)	(726)
Eraill	-	-
Balans ar 31 Mawrth	1,330	1,186

NODYN 11 - CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

	31/03/2020 £'000	31/03/2019 £'000
a) Cyfrif Addasu Cyfalaf	146,341	137,949
b) Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(431)	(574)
c) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	142,402	131,743
ch) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn	(124,520)	(130,730)
d) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	(1,450)	(776)
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	162,342	137,612

NODYN 11a – CYFRIF ADDASU CYFALAF

Mae'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo defnydd asedau nad ydynt yn gyfredol a chyllido'r broses o gaffael, adeiladu neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda chostau megis dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddiad sy'n cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a gydag arian a symudwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i drosi ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol.

Credydur y Cyfrif gyda symiau a osodwyd o'r neilltu gan y Cyngor fel cyllid ar gyfer costau caffael, adeiladu a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronus ar Eiddo Buddsoddiad. Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrisiant cronus ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crewyd y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i ddal y fath enillion. Mae Nodyn 7 yn rhoi manylion ffynhonnell yr holl drafodion a symudwyd i'r Cyfrif, heblaw am y rheini a oedd yn ymwneud â'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Cyfrif Addasu Cyfalaf	2019/20		2018/19	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		137,949		134,369
Gwyrdroad eitemau yn ymwneud â gwariant cyfalaf wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am ddibrisiant ac amorteiddiad asedau nad ydynt yn gyfredol	(13,648)		(13,195)	
Asedau sydd wedi eu dad-gydnabod	(9,494)		(9,417)	
Colledion Ailbrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(914)		(206)	
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	(125)		(25)	
Symiau o asedau nad ydynt yn gyfredol a ddilëwyd ar waredu neu werthiant (yn cynnwys amhariad) fel rhan o'r enilliad/(colled) ar waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(1,062)		(1,675)	
		(25,243)		(24,518)
Symiau addasiad a ddilëwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn		2,831		2,608
Swm net a ddilëwyd o gost asedau nad ydynt yn gyfredol a ddefnyddiwyd yn y flwyddyn		(22,412)		(21,910)
Cyllido cyfalaf a gymhwyswyd yn y flwyddyn:				
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd	1,050		726	
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf	224		-	
Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi ei gymhwyso i gyllido cyfalaf	18,156		16,629	
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	3,470		3,296	
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn Cronfa'r Cyngor a balansau CRT	7,609		6,357	
		30,509		27,008
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad a godwyd yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		295		(1,518)
Balans ar 31 Mawrth		146,341		137,949

NODYN 11b – CYFRIF ADDASU OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol (FIAA) yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo'r incwm a threuliau sy'n ymwneud ag offerynnau ariannol penodol ac i gynnal colledion neu gael budd o enillion fesul darpariaeth statudol. Mae'r Cyngor yn defnyddio'r Cyfrif i reoli'r premiymau a delir a'r cosbau a gafwyd oherwydd adbrynu benthyciadau yn gynnar. Mae'r premiymau a'r cosbau'n cael eu codi yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan maent yn digwydd, ond maent yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor i'r FIAA yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Dros amser, caiff y gost hon ei symud yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn unol â'r trefniadau statudol ar gyfer gwasgaru baich y Dreth Gyngor. Yn achos y Cyngor, y cyfnod hwn yw'r tymor a oedd yn weddill ar y benthyciadau pan gawsant eu hadbrynu.

Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	(574)	(450)
Swm y mae costau cyllido a godir ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i gostau cyllido sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	143	(124)
Balans ar 31 Mawrth	(431)	(574)

NODYN 11c – CRONFA AILBRISIAINT WRTH GEFN

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys yr enillion a wnaed gan y Cyngor yn deillio o gynydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth.

Mae'r balans yn gostwng pan fo asedau gydag enillion cronnus yn cael eu:-

- hailbrisio i lawr neu fod amhariad arnynt a'r enillion yn cael eu colli;
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a'r enillion yn cael eu colli trwy ddibrisiant; neu
- gwaredu a gwireddu'r enillion.

Dim ond enillion ailbrisiant a gronnwyd ers 1 Ebrill 2007 sydd yn y Gronfa wrth Gefn, sef y dyddiad y crëwyd y Gronfa Wrth Gefn.

Mae enillion cronnus a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw'n cael eu cyfuno i'r balans ar y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	131,743	128,199
Ailbrisio asedau a cholledion amhariad na chodwyd ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	13,487	6,152
Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant gost hanesyddol	(2,053)	(1,914)
Balansau ailbrisio ar asedau wedi eu sgrapio neu eu gwaredu	(775)	(694)
Balans ar 31 Mawrth	142,402	131,743

NODYN 11ch – CRONFA WRTH GEFN PENSIYNAU

Mae'r Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo am fuddiannau ôl-gyflogaeth a chyllido buddiannau yn unol â darpariaethau statudol.

Cronfa Wrth Gefn Pensiynau	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	(130,730)	(102,188)
Ail-fesur rhwymedigaeth net diffinedig	(21,795)	(18,734)
Gwyrddroad eitemau sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	19,491	(18,175)
Cyfraniad pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr yn daladwy yn ystod y flwyddyn	8,514	8,367
Balans ar 31 Mawrth	(124,520)	(130,730)

Mae'r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddiannau ôl-gyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae'r buddiannau yn cael eu ennill gan weithwyr sy'n cronni blynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddarau'r rhwymedigaethau a gydnabyddir i adlewyrchu chwyddiant, rhagdybiaethau sy'n newid a dychweliadau buddsoddiad ar unrhyw adnoddau a osodir o'r neilltu i gwrdd â'r costau. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i fuddiannau a enillir gael eu cyllido fel y bo'r Cyngor yn gwneud cyfraniadau cyflogwr i'r cronfeydd pensiwn neu, yn y diwedd, yn talu unrhyw bensiynau y mae'n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Felly, mae'r balans debyd ar y Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn dangos diffyg sylweddol yn y buddiannau a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a'r presennol a'r adnoddau y mae'r Cyngor wedi eu rhoi o'r neilltu i gwrdd â nhw.

Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau y bydd cyllid wedi ei roi o'r neilltu erbyn yr amser y daw'n amser i ni dalu'r buddiannau.

NODYN 11d – CYFRIF ADDASU ABSENLDEBAU DIGOLLEDOL CRONNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol yn amsugno'r gwahaniaethau a fyddai fel arall yn codi ar Falans Cronfa'r Cyngor o Gronni ar gyfer absenoldebau digolledol a enillwyd ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn, e.e. hawliau gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Setliad neu ddiddymu'r cronniad a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	(776)	(799)
Y gwahaniaeth yn y swm a godir am daliadau swyddogion ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail gronniadau o'r taliadau sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	(674)	23
Symiau a gronnwyd ar ddiwedd y flwyddyn gyfredol	(1,450)	(776)

NODYN 12 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Praesept a delir i'r Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru	8,780	7,944
Praesept a delir i'r Cynghorau Cymuned	1,441	1,306
(Gwarged)/Colledion ar warediad asedau nad ydynt yn gyfredol (Yn cynnwys dad-gydnabyddiaeth)	9,356	9,518
Ardollau	3,528	3,361
Cyfanswm	23,105	22,129

NODYN 13 – INCWM A GWARIANT CYLLIDO A BUDDSODDI

13a – Incwm Cyllido a Buddsoddi

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	6,012	5,871
Llog net ar y rhwymedigaeth diffinedig	3,260	2,850
Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(112)	(64)
Incwm a Gwariant mewn perthynas ag eiddo buddsoddiad a newidiadau yn eu gwerth teg	(499)	1,282
Dadgydnabod ac amhariad ar asedau ariannol	321	466
Cyfanswm	8,982	10,405

13b - Incwm, Gwariant a Newidiadau yng Ngwerth Teg yr Eiddo Buddsoddiad

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
(Incwm)/Gwariant o Eiddo Buddsoddiad:		
Incwm yn cynnwys incwm rhent	(349)	(347)
Gwariant	140	129
Gwariant/(Incwm) net o Eiddo Buddsoddiad	(209)	(218)
(Gwarged) / Diffyg ar werthu Eiddo Buddsoddiad :-		
Arian o Werthiannau	(100)	(160)
Swm cario o Eiddo Buddsoddiad a werthwyd	105	142
(Gwarged) / Diffyg ar werthu Eiddo Buddsoddiad	5	(18)
Newidiadau mewn Gwerth Teg Eiddo Buddsoddiad	(295)	1,518
Cyfanswm	(499)	1,282

NODYN 14 - INCWM TRETH A GRANTIAU AMHENODOL

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Incwm y Dreth Gyngor	49,433	44,606
Ailddyrrannu Trethi Annomestig	22,754	22,574
Grant Cynnal Refeniw	73,037	73,238
Grantiau Llywodraeth Arall	-	-
Grantiau Cyfalaf ddefnyddir i gyllido Gwariant Cyfalaf	18,156	16,629
Cyfanswm	163,380	157,047

NODYN 15a - ASED ANGHYFREDOL – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

2019/20	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2019	147,974	179,745	96,249	13,575	9	11,222	3,446	452,220
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	11,812	4,749	6,515	1,534	-	3,836	-	28,446
Cynnydd /gostyngiad) ailbrisiant i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	-	8,483	-	-	-	-	412	8,895
Cynnydd /gostyngiad) ailbrisiant i (Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(1,166)	-	-	-	-	17	(1,149)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	(6,213)	(3,069)	-	-	-	-	-	(9,282)
Aiddosbarthu	-	10,732	-	-	-	(11,268)	535	(1)
Aiddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	108	108
Aiddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(270)	-	-	-	-	-	(270)
Aiddosbarthu o Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2020	153,573	199,204	102,764	15,109	9	3,790	4,518	478,967
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2019	7,149	9,092	30,071	9,401	-	-	55	55,768
Cost Addasiad a Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	3,521	5,316	3,569	1,011	-	-	8	13,425
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	-	(4,567)	-	-	-	-	(8)	(4,575)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(237)	-	-	-	-	-	(237)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2020	10,670	9,604	33,640	10,412	-	-	55	64,381
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2020	142,903	189,600	69,124	4,697	9	3,790	4,463	414,586
Balans ar 31 Mawrth 2019	140,825	170,653	66,178	4,174	9	11,222	3,391	396,452

2018/19	Eiddo, Offer a Chyfarpar							
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau isadeiledd	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael ei adeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant								
Ar 1 Ebrill 2018	146,450	176,934	90,617	12,827	9	4,502	3,122	434,461
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 20)	9,028	4,769	2,845	748	-	11,199	-	28,589
Cynnydd /gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	-	1,396	-	-	-	-	153	1,549
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(328)	-	-	-	-	(1)	(329)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(765)	-	-	-	-	-	(765)
Dadgydnabod - Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-
Dadgydnabod - rhannau newidiol	(7,504)	(1,913)	-	-	-	-	-	(9,417)
Ailddosbarthu	-	(348)	2,787	-	-	(2,611)	172	-
Ailddosbarthu a Throsglwyddiadau o'r Asedau a Ddelir i'w Gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu o Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	(1,868)	-	(1,868)
Balans ar 31 Mawrth 2019	147,974	179,745	96,249	13,575	9	11,222	3,446	452,220
Dibrisiant ac Amhariad								
Ar 1 Ebrill 2018	3,577	8,801	26,693	8,436	-	-	68	47,575
Cost Addasiad a Dibrisiant	-	-	-	-	-	-	-	-
Tâl Dibrisiant	3,572	4,981	3,378	965	-	-	9	12,905
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	-	(4,391)	-	-	-	-	(22)	(4,413)
Gwasanaethau	-	(203)	-	-	-	-	-	(203)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(96)	-	-	-	-	-	(96)
Ailddosbarthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	-	-	-
Ailddosbarthu i Eiddo Buddsoddi	-	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2019	7,149	9,092	30,071	9,401	-	-	55	55,768
Gwerth Llyfr Net								
Balans ar 31 Mawrth 2019	140,825	170,653	66,178	4,174	9	11,222	3,391	396,452
Balans ar 31 Mawrth 2018	142,873	168,133	63,924	4,391	9	4,502	3,054	386,886

Ailbriso

Mae gan y Cyngor £418.224m sydd wedi ei gydnabod fel Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth ar ei Fantolen ar 31 Mawrth 2020. Mae'r Cyngor bellach wedi mabwysiadu rhaglen dreigl 5 mlynedd ar gyfer prisio ei dir ac eiddo. Fodd bynnag, caiff asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar sydd â gwerth teg o £500k neu fwy eu hailbriso bob blwyddyn. Mae'r rhaglen wedi cael ei llunio mewn modd sy'n golygu y bydd categorïau cyfan o asedau o fewn ei bortffolio tir ac eiddo sy'n werth mwy na £500k yn cael eu hailbriso mewn un flwyddyn. Caiff yr asedau eu prisio gan dîm prisio mewnol y Cyngor sy'n aelodau o Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS). Mae'r prisiadau wedi cael eu cwblhau'n unol ag IFRS 13. Nid yw asedau nad ydynt yn eiddo wedi cael eu hailbriso oherwydd, ym marn y Cyngor, mae gwerth cario'r asedau yn adlewyrchiad o werth teg, oherwydd eu hoes economaidd gweddol fyr a'u gwerth cymharol. Mae gwybodaeth ychwanegol am bolisi'r Cyngor ar fesur a phrisio asedau anghyfredol wedi'i chynnwys yn adrannau 7 i 10 o nodyn 51 Polisiau Cyfrifo.

Hanes Ailbriso	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Asedau Dros Ben	Cerbydau, Offer a Chyfarpar
	£'000	£'000	£'000	£'000
Cario am gost hanesyddol	-	-	-	4,699
Gwerthfawrogi yn ôl gwerth cyfredol am:				
31 Mawrth 2020	2,078	164,352	4,384	-
31 Mawrth 2019	(2,047)	19,770	20	-
31 Mawrth 2018	142,872	426	-	-
31 Mawrth 2017	-	(74)	-	-
31 Mawrth 2016	-	5,124	58	-
Cost neu Brisiant	142,903	189,598	4,462	4,699

NODYN 16 – YMRWYMIADAU CYFALAF SYLWEDDOL

Ar 31 Mawrth 2020, roedd y Cyngor wedi sefydlu nifer o contractau ar gyfer adeiladu neu wella Eiddo, Offer a Chyfarpar, gan olygu ymrwymiad cyfalaf sylweddol o £7.560m yn 2020/21 a blynyddoedd yn y dyfodol fel a welir yn yn y tabl isod. Roedd ymrwymadau tebyg hyd at 31 Mawrth 2019 yn £0.681m.

	Ymrwymiad yn 2020/21 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth 2020 £'000	Ymrwymiad yn 2019/20 a Blynyddoedd y Dyfodol fel ar 31 Mawrth 2019 £'000
Ysgolion 21ain Ganrif Band A - Ysgol Santes Dwynwen	-	152
Neuadd Y Farchnad Caerdybi - Rhan II	-	422
Contractau Cynnal a Chadw Cynlluniedig - CRT	3,843	107
Datblygu Eiddo Newydd - CRT	2,210	-
Isadeiledd Strategol Caerdybi	1,396	-
Lliniaru Llifogydd Biwmares	111	-
Cyfanswm	7,560	681

NODYN 17 – ASED AU TREFTADAETH

2019/20

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2019	2,110	1,941	4,051
Addasiad i'r ffigwr agoriadol	-	(75)	(75)
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbriso	-	17	17
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i fwrdd	-	(17)	(17)
Ar 31 Mawrth 2020	2,110	1,866	3,976
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig			
Ar 1 Ebrill 2019	-	375	375
Addasiad i'r ffigwr agoriadol	-	(75)	(75)
Cost Dibrisiant	-	53	53
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i fwrdd	-	(17)	(17)
Ar 31 Mawrth 2020	-	336	336
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2020	2,110	1,530	3,640
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,566	3,676

2018/19

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant			
Ar 1 Ebrill 2018	2,110	1,910	4,020
Ychwanegiadau	-	-	-
Gwarediadau	-	-	-
Ailbriso	-	132	132
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i fwrdd	-	(101)	(101)
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,941	4,051
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig			
Ar 1 Ebrill 2018	-	375	375
Cost Dibrisiant	-	101	101
Dibrisiant Cronnol wedi ei ysgrifennu i fwrdd	-	(101)	(101)
Ar 31 Mawrth 2019	-	375	375
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2019	2,110	1,566	3,676
Ar 31 Mawrth 2018	2,110	1,535	3,645

Ailbriso Asedau Treftadaeth

Nodwyd nifer o asedau tir ac adeiladau fel rhai a oedd yn cwrdd â'r diffiniad o Asedau Treftadaeth. Ar 31 Mawrth 2020, roedd pedwar ased o'r fath (dim newid o 31 Mawrth 2019):-

Carchar Biwmares
Llys Biwmares
Melin Llynnon
Bythynnod y Peilotiaid, Ynys Llanddwyn

Mae Carchar Biwmares a'r Llys yn y broses o gael eu trosglwyddo yn rhydd-ddaliadol i Gyngor Tref Biwmares.

Caiff yr eiddo hyn eu hailbriso gan ddefnyddio trefniadau ailbriso safonol y Cyngor ar gyfer tir ac eiddo. Fe ailbrisyd yr Asedau Treftadaeth diwethaf yn 2018/19, ond fe ailbrisyd y rhai sydd werth dros £500k yn 2019/20 yn unol â trefn ailbriso'r Cyngor.

Cafwyd prisiad o werth y Casgliadau Celf yn 2017/18 ac mae eu gwerth wedi cael ei adlewyrchu yn y Cyfrifon. Mae'r prisiad diweddaraf yn seiliedig ar asesiad o sampl gynrychioliadol o'r casgliadau. Bonhams o Lundain, sef cwmni rhyngwladol o arwerthwyr a phriswyr celf, fu'n priso'r eiddo.

NODYN 18 – EIDDO BUDDSODDIAD

a) Eiddo Buddsoddiad

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	6,000	5,791
Ychwanegiadau:	-	-
- Gwariant dilynol	-	-
Gwarediadau	(105)	(142)
Enillion / (Colledion) net o addasiadau gwerth teg	294	(1,518)
Trosglwyddiadau:	-	-
- (i)/o Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-
- (i)/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	-	1,869
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	6,189	6,000

Nid oes unrhyw gyfyngiadau ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth cynhenid yn ei eiddo buddsoddiad neu ar hawl y Cyngor i daliad o incwm ac elw gwarediad. Mae gan y Cyngor un rhwymedigaeth gontractyddol i adeiladu a datblygu uned ddiwydiannol ym Mhenrhos, Caergybi, fel rhan o cyd-fenter Llywodraeth Cymru.

b) Mesur Gwerth Teg o Eiddo Buddsoddiad

Hierarchaeth Gwerth Teg 2019/20

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gellir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2020 £'000
Eiddo adwerthu	-	810	-	810
Unedau swyddfa	-	848	-	848
Unedau masnachol	-	4,531	-	4,531
Cyfanswm	-	6,189	-	6,189

Hierarchaeth Gwerth Teg 2018/19

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gellir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2019 £'000
Eiddo preswyl	-	820	-	820
Unedau swyddfa	-	658	-	658
Unedau masnachol	-	4,522	-	4,522
Cyfanswm	-	6,000	-	6,000

c) Dulliau Prisio a Ddefnyddiwyd i Brisio Eiddo Buddsoddiad

Manwerthu

Mae'r gwerth teg ar gyfer yr eiddo manwerthu yn seiliedig ar ddull y farchnad gan ddefnyddio amodau'r farchnad gyfredol a phrisiau gwerthu yn ddiweddar a gwybodaeth berthnasol arall ar gyfer asedau tebyg yn ardal yr Awdurdod Lleol. Mae amodau'r farchnad yn golygu bod eiddo tebyg yn cael eu prynu a'u gwerthu'n frwd a bod lefel y mewnbynnu y gellir eu harsylw yn sylweddol, gan arwain at gategoreiddo'r eiddo ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg.

Eiddo Buddsoddiad

Mae'r swyddfeydd a'r unedau masnachol sydd wedi eu lleoli yn ardal yr Awdurdod Lleol yn cael eu mesur gan ddefnyddio'r dull incwm, drwy'r dull llif arian gostyngol, lle mae disgownt ar y llif arian y cytunwyd arno o'r eiddo (gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt yn seiliedig ar y farchnad) er mwyn sefydlu gwerth presennol y ffrwd incwm net. Mae'r llog wedi cael ei seilio ar brisiadau / gwerthiannau cymharol y mae modd eu harsylwi. Caiff eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, felly, eu categoreiddio ar Lefel 2 yn yr hierarchaeth gwerth teg oherwydd bod y dechneg o fesur yn defnyddio mewnbynnau y gellir eu harsylwi er mwyn penderfynu ar y mesuriadau gwerth teg. Wrth amcangyfrif gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod, y defnydd mwyaf a gorau o'r eiddo yw eu defnydd cyfredol.

Caiff gwerth teg eiddo buddsoddiad yr Awdurdod ei fesur bob blwyddyn ar adeg pob cyfnod adrodd. Caiff yr holl waith prisio ei wneud yn fewnol yn unol â methodolegau a sail amcanbrisiau a nodir yn safonau proffesiynol Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig. Mae arbenigwyr prisio'r Awdurdod yn gweithio'n agos â'r swyddogion cyfrifeg, gan adrodd yn uniongyrchol i'r Swyddog Adran 151 yn rheolaidd mewn perthynas ag unrhyw fater sy'n ymwneud â phrisio.

NODYN 18d - GWARIANT AC INCWM AR EIDDO BUDDSODDIAD

Gwariant ac Incwm ar Eiddo Buddsoddi	2019/20 £000	2018/19 £000
Gwariant	140	129
Incwm	(349)	(346)
Gwariant/(Incwm) Net	(209)	(217)

NODYN 19 – ASED AU ANNIRWEDDOL

Mae'r Cyngor yn cyfrifo am ei feddalwedd fel asedau annirweddol, i'r graddau nad yw'r feddalwedd yn rhan anhepgor o system TG neilltuol ac yn cael ei chyfrifo amdani fel rhan o eitem caledwedd yn yr Eiddo, Offer a Chyfarpar.

Mae'r swm cario o asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth. Codwyd yr amorteiddiad o £169k ar refeniw yn 2019/20 a chafodd ei godi ar ganolfan gost Gweinyddu TG llinell Trawsnewid yng Ngwariant Net y Gwasanaethau.

Rhoddir oes ddefnyddiol gyfyngedig i feddalwedd, wedi ei seilio ar asesiadau o'r cyfnod y disgwylir i'r feddalwedd fod yn ddefnyddiol i'r Cyngor. Mae'r oes ddefnyddiol a briodolir i'r switiau meddalwedd mawr a ddefnyddir gan y Cyngor yn bum mlynedd.

Mae'r Symudiad mewn Asedau Annirweddol am y Flwyddyn fel a ganlyn:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn:		
Symiau cario gros	1,969	1,835
Amorteiddiad cronrus	(1,268)	(1,079)
Swm net cario ar ddechrau'r flwyddyn	701	756
Ychwanegiadau	181	134
Dad-gydnabod	(310)	-
Amorteiddiad am y flwyddyn ariannol	(169)	(189)
Amorteiddiad - Dad-gydnabod	98	-
Swm cario net ar ddiwedd flwyddyn	501	701
Yn cynnwys:		
Symiau gros a gludir	1,840	1,969
Amorteiddiad cronrus	(1,339)	(1,268)
Swm cario net ar ddiwedd y flwyddyn	501	701

NODYN 20 - GWARIANT A CHYLLIDO CYFALAF

Gweler y cyfanswm o wariant cyfalaf yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn yn y tabl isod, ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w gyllido. Pan mae angen cyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod trwy daliadau i reffeniw fel mae asedau'n cael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn arwain at gynnydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesur o'r gwariant cyfalaf yr eir iddo'n hanesyddol sydd eto i'w gyllido.

Mae'r symudiad net yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf yn dangos y newid yn yr angen gwaelodol i'r Cyngor fenthycu yn ystod y flwyddyn i gyllido buddsoddiad cyfalaf nad yw wedi ei gyllido'n syth o adnoddau fel grantiau, derbyniadau cyfalaf a cyllido uniongyrchol o reffeniw.

Gwariant a Chyllido Cyfalaf	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	138,662	136,866
Cyfalaf a fuddsoddwyd yn y Flwyddyn		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	28,446	28,589
Asedau Annirweddol	181	135
Asedau Treftadaeth	-	-
Gwariant reffeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud (REFCUS)	1,388	1,954
Cyfanswm	30,015	30,678
Ffynhonnell Cyllid		
Derbyniadau Cyfalaf	(1,050)	(726)
Cronfa Wrth Gefn	(224)	-
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(18,156)	(16,629)
Darpariaethau reffeniw	(7,609)	(6,357)
Benthycu	-	-
Yswyriant	-	-
Grantiau REFCUS	(1,263)	(1,928)
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu	(3,471)	(3,242)
Cyfanswm	(31,773)	(28,882)
Cynnydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	(1,758)	1,796
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Cau	136,904	138,662
Esboniad o symudiad yn y Flwyddyn		
Cynnydd mewn angen gwaelodol i fenthycu a gefnogir gan gymorth Llywodraeth	817	402
Cynnydd mewn angen gwaelodol i fynthycu na chefnogir gan gymorth Llywodraeth	300	4,267
Benthycu	596	369
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu Gwirfoddol	(3,471)	(3,242)
Cynnydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	(1,758)	1,796

NODYN 21 – ASEDAU A DDELIR I'W GWERTHU

	Cyfredol		Dim yn Gyfredol	
	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Balans sy'n sefyll ar ddechrau'r flwyddyn	1,557	2,442	-	-
Asedau newydd eu dosbarthu fel rhai ar gael i'w gwerthu:				
Trosglwyddwyd o Eiddo, Offer a Chyfarpar yn ystod y flwyddyn	270	-	-	-
Trosglwyddo i Eiddo, Offer a Chyfarpar	(108)	-	-	-
Trosglwyddo i Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-
Costau asedau wedi eu gwerthu	(957)	(864)	-	-
Ailbriso	-	(21)	-	-
Balans sy'n sefyll ar ddiwedd y flwyddyn	762	1,557	-	-

NODYN 22 – PRYDLESAU

Prydlesau Gweithredol

Roedd y Cyngor wedi prydlesu un eiddo ar 31 Mawrth 2020 ar gyfer ei swyddogaeth digartrefedd (pump eiddo ar 31 Mawrth 2019) a chyfanswm y rhenti prydles ar gyfer y flwyddyn oedd £0.028m (£0.052m yn 2018/19).

Mae'r Cyngor hefyd yn dal rhai eitemau o offer a chyfarpar dan brydlesi gweithredu neu gytundebau rhentu mewn ysgolion ac adrannau eraill y Cyngor. Y tâl i refeniw ar gyfer yr eitemau hyn yw £0.175m yn 2019/20 (£0.097m yn 2018/19).

Yn ystod y flwyddyn, prydlesodd y Cyngor un eiddo ar brydles tymor hir, fodd bynnag cafodd ei dynnu oddi ar y Fantolen yn 2005, a creuwyd prydles newydd yn 2019/20 i ymgorffori newid enw. Hefyd, prydlesodd y Cyngor nifer o asedau eraill ar brydlesi tymor byr ac, felly, maent wedi aros ar fantolen y Cyngor.

Ar hyn o bryd mae gan y Cyngor ddau gerbyd ar brydles tan Ebrill a Gorffennaf 2020 ac ar ddiwedd y cyfnod bydd y Cyngor yn penderfynu unai i'w prynu neu eu dychwelyd i'r cyflenwr. O ganlyniad, nid ydynt ar Fantolen y Cyngor ond codir tâl blynyddol o £10k am y cerbydau hyn.

Ar 31 Mawrth 2020, nid oedd prydlesu Carchar a Llys Biwmares a Melin Llynonn yn gyflawn eto ac felly roeddent yn dal ym mherchnogaeth y Cyngor. Mae'n debygol y bydd Melin Llynonn yn cael ei brydlesu fel prydles weithredu a bydd yn aros ar y Fantolen. Bydd y Carchar a'r Llys yn cael eu trosglwyddo i Gyngor Tref Biwmares ar sail rhydd-ddaliad a byddant yn cael eu tynnu oddi ar y Fantolen. Disgwylir i drosglwyddo'r asedau hyn ddigwydd yn gynnar yn 2020/21.

NODYN 23 – RHESTRAU STOC

Wrth wneud ei waith, mae'r Cyngor yn dal cronfeydd stoc wrth gefn ynghyd â symiau o waith heb ei gwblhau (gwaith yn mynd yn ei flaen). Gellir isrannu'r ffigwr a ddangosir yn y Fantolen ymhellach fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Stôr Halen	137	120
Gofal Môn - Cyflenwadau Gwasanaethau Cymdeithasol	62	62
Arall – deunydd swyddfa a defnyddiau traul arall, tanwydd a nwyddau a ddelir i'w hailwerthu	132	118
Cyfanswm	332	300

NODYN 24 – DYLEDWYR

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Symiau Masnach Derbyniadwy	3,131	4,761
Rhagdaliadau	1,342	901
Symiau Derbyniadwy Eraill	28,299	24,257
Cyfanswm	32,772	29,919

Mae'r ffigwr dyledwyr uchod yn net o ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg o £5.618m yn 2019/20 (£5.639m yn 2018/19), y gellir eu dadansoddi fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000	Symudiad yn y Flwyddyn
Y Dreth Gyngor	1,839	1,699	140
Trethi Annomestig	391	561	(170)
Rhenti	544	472	72
Dyledwyr Masnach	1,368	1,347	21
Other	1,476	1,560	(84)
Cyfanswm	5,618	5,639	(21)

NODYN 25 - ARIAN PAROD A CHYWERTHOEDD ARIAN

Gellir cysoni arian parod a chywerthoedd arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol fel y dangosir yn y Datganiad Llif Arian i'r eitemau cysylltiedig yn y Fantolen fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Balansau arian a banc	23,045	15,825
Gorddrafft banc	-	-
Cyfanswm	23,045	15,825

NODYN 26 – CREDYDWYR

	31 Mawrth 2020 £'000	31 March 2019 £'000
Credydwyr Masnach	2,130	1,187
Symiau Taladwy Eraill	18,458	17,121
Cyfanswm	20,588	18,308

NODYN 27 – DARPARIAETHAU

	Balans ar 1 Ebrill 2018 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2019 £'000	Cynnydd mewn Darpariaethau yn ystod y flwyddyn £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2020 £'000
Darpariaeth Hawliadau Yswiriant	265	354	(349)	270	345	(278)	337
Safle Gwastraff Penhesgyn	4,631	278	(104)	4,805	-	(39)	4,766
Darpariaeth Pensiwn Caterlink	75	-	(75)	-	-	-	-
Darpariaeth Teithio Gofalwyr Cartref	159	-	-	159	-	(119)	40
Dyfarniad Goruchaf Lys - Gofal Nyrsio	196	-	(196)	-	-	-	-
Gwasanaeth Anghenion Dusgu Ychwanegol a Cynhwysiant G & A	-	-	-	-	37	-	37
Cyfanswm	5,326	632	(724)	5,234	382	(436)	5,180
Darpariaethau Tymor-byr	695	354	(620)	429	382	(397)	414
Darpariaethau Tymor-hir	4,631	278	(104)	4,805	-	(39)	4,766
Cyfanswm	5,326	632	(724)	5,234	382	(436)	5,180

Pwrpas y Prif Ddarpariaethau

Darpariaeth Hawliadau Yswiriant

Mae gan bolisiau yswiriant allanol y Cyngor symiau tâl ychwanegol tynadwy, sy'n golygu bod rhan gyntaf unrhyw golled neu hawliad dan y polisiau hyn yn hunan-yswiriedig ac wedi eu gwarchod gan ddarpariaeth rhwystro colled. Nid yw eiddo cyffredinol ac eiddo addysg y Cyngor wedi eu hyswiro'n allanol yn erbyn y peryglon canlynol: dŵr yn dianc o unrhyw danc neu beipen, llifogydd, gwrthdrawiad, lladrad, difrod damweiniol, ymsuddiant, ymchwydd tir, tirlithriad. Ac eithrio lladrad a difrod damweiniol, mae colledion a geir yn sgil y peryglon hyn yn cael eu cyllido fel arfer o'r gronfa wrth gefn ar gyfer yswiriant. Y balans ar y ddarpariaeth yswiriant yw'r rhwymedigaeth ddisgwyliedig ar gyfer elfen hunan-yswiriedig yr hawliau y gwyddys amdanynt ac nad oeddynt wedi cael eu setlo ar ddiwedd y flwyddyn.

Safle Gwastraff Penhesgyn

Mae'r ddarpariaeth hon ar gyfer ôl-ofalu am yr ardaloedd hynny o'r safle a oedd yn cael eu defnyddio'n flaenorol ar gyfer tirlenwi. Nid oes unrhyw amserlen benodol wedi cael ei phennu ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn er, i ddibenion rheoli, mae cyfnod o 30 blynedd wedi cael ei bennu ar sail barhaus hyd oni cheir tystiolaeth y byddai cyfnod byrrach yn ddigonol.

Darpariaethau Tymor Byr Eraill a Grëwyd yn 2019/20

Dygwyd ymlaen un ddarpariaeth tymor byr o 2018/19, a chrëwyd un ddarpariaeth tymor byr newydd yn ystod 2019/20, ar gyfer rhwymedigaethau y mae'r Cyngor yn debygol o'u hysgwyddo oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol.

Dygwyd ymlaen o 2018/19 darpariaeth o £159k mewn perthynas â costau teithio Gofalwr Cartref. Mae rhan gyntaf o daliadau wedi'u gwneud a'u setlo gan y Cyngor. Adolygwyd gwerth disgwyliedig y setliadau ar gyfer yr ail ran o daliadau, a disgwyliar iddo fod oddeutu £40k. Gohiriwyd y setliad ar gyfer yr atebolrwydd hwn yn wreiddiol ac mae wedi cymryd mwy o amser na'r disgwyl oherwydd i gynnig setliad gael ei wrthod. Disgwyliar i setliad gael ei wneud cyn pen 12 mis o'r dyddiad adrodd.

Mae darpariaeth o £ 37k wedi'i chreu o fewn 2019/20 gan fo'r Cyngor yn atebol i gyfrannu tuag at gostau gwasanaethau canolog Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant Ychwanegol Gwynedd ac Ynys Môn, gwasanaeth a gynhelir gan Gyngor Gwynedd.

NODYN 28 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Addasiad I warged neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau ar symudiadau nad ydynt yn arian parod		
Dibrisiant Amhariad ac amorteiddio	13,648	13,195
Ailbrisiadau at i lawr / (i fyny) a dad-gydnabyddiaethau nad ydynt yn ymwneud â gwerthiannau	10,408	9,623
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Stoc	(31)	85
(Cynnydd) / Gostyngiad mewn Dyledwyr	(2,951)	(5,280)
Cynnydd / (Gostyngiad) yn yr amhariadau ar gyfer Drwg Dyledion	(21)	96
Cynnydd / (Gostyngiad) mewn Credydwy	2,338	(94)
Cynnydd / (Gostyngiad) mewn Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw	(822)	(1,082)
Trafodion yn y CIES yn ymwneud â buddiannau ymddeol	13,281	9,808
Swm cario asedau nad ydynt yn gyfredol a rhai a delir i'w gwerthu, a werthwyd neu eu dadgydnabod	1,062	1,675
Cyfraniadau i / (o) Ddarpariaethau	(54)	(92)
Symudiad mewn gwerth o Eiddo Buddsoddiad Amhariad ac ailbrisiadau i lawr (a dadgydnabodaethau nad ydynt yn werthiant)	(295)	1,518
	36,563	29,452
Addasiad ar gyfer eitemau a gynhwysir yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi a chyllido		
Elw o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(1,195)	(1,592)
Grantiau Cyfalaf a gynhwysir mewn "Trethi ac incwm grant amhenodol"	(18,156)	(16,629)
Cyfanswm	(19,351)	(18,221)

NODYN 29 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU BUDDSODDI

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Prynu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Asedau Treftadaeth, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau Annirweddol	(28,627)	(28,724)
Buddsoddiadau tymor byr (nad ystyrir yn Gywerthoedd Arian)	-	-
Enillion o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	1,195	1,592
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	18,156	16,629
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	(9,276)	(10,503)

NODYN 30 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

NODYN 30a - LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Derbyniadau Arian Parod o Fenthyca Tymor Byr a Hir	6,684	15,520
Symudiadau arian ar gynlluniau Asiantaeth Troi Tai'n Gartrefi	2	220
Eraill	(250)	(270)
Llif arian net o weithgareddau cyllido	6,436	15,470

NODYN 30b - CYSONI RHWYMEDIGAETHAU SY'N CODI O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

2019/20

Cysoni Rhwymedigaethau sy'n Codi o Weithgareddau Ariannu	2019/20	Ariannu Llif Arian	Newidiadau nad yw'n Arian parod	2019/20
	1 Ebrill			31 Mawrth
	£'000			£'000
Benthyca tymor hir	127,352	(2,928)	-	124,424
Benthyca tymor byr	7,535	9,612	(309)	16,838
Llif Arian Net o Weithgareddau Cyllido	134,887	6,684	(309)	141,262

2018/19

Cysoni Rhwymedigaethau sy'n Codi o Weithgareddau Ariannu	2018/19	Ariannu Llif Arian	Newidiadau nad yw'n Arian parod	2018/19
	1 Ebrill			31 Mawrth
	£'000			£'000
Benthyca tymor hir	106,913	20,439	-	127,352
Benthyca tymor byr	12,413	(4,919)	41	7,535
Llif Arian Net o Weithgareddau Cyllido	119,326	15,520	41	134,887

NODYN 30c - LLOG A DDERBYNIWYD AC A DALWYD AR WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Llog Derbyniwyd	(112)	(64)
Llog Dalwyd	6,012	5,870

NODYN 31– NODYN AR NATUR Y GWARIANT

NODYN 31a

Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn rhoi gwybodaeth ariannol mewn perthynas a gwariant ac incwm bob gwasanaeth. Mae nodyn ar natur y gwariant hwn yn rhoi gwybodaeth ariannol ar y math o wariant yn hytrach na fesul gwasanaeth.

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Gwariant		
Buddiannau Gweithwyr	98,417	94,305
Gwasanaethau Arall	109,000	105,715
Dibrisiant, amorteiddio, amhariad ac ailbrisiant	13,353	14,713
Taliadau Llog	9,266	8,720
Dad-gydnabod ac Amhariad Asedau Arianol	321	465
Praeseptau ac Ardollau	13,749	12,610
(Enillion)/colli ar waredu asedau	9,356	9,518
Cyfanswm Gwariant	253,462	246,046
Incwm		
Ffioedd, Taliadau ac incwm gwasanaeth arall	(31,621)	(30,801)
Incwm Llog a Buddsoddi	(316)	(300)
Incwm o'r dreth gyngor, trethi annomestig	(72,187)	(67,180)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(142,189)	(139,603)
Cyfanswm Incwm	(246,313)	(237,884)
(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gasanaethau	7,149	8,162

NODYN 31b - REFENIW O GONTRACTAU GYDA DERBYNWYR GWASANAETHAU

Incwm gan y sawl sy'n derbyn gwasanaeth

Roedd gofyniad ar awdurdodau lleol i weithredu safon ariannol newydd, SAARh15 Refeniw mewn perthynas â Chontractau gyda Chwsmeriaid, o 1 Ebrill 2018. Mae'n berthnasol i incwm gan unigolion neu sefydliadau sydd wedi contractio i dderbyn gwasanaeth neu nwyddau gan y Cyngor fel rhan o weithgareddau gweithredu arferol yr Awdurdod. Mae'r gair 'Contractau' yn cael ei ddehongli'n eang i gynnwys y rhan fwyaf o ffioedd, taliadau a rhenti'r Cyngor ble mae gwasanaethau/nwyddau'n cael eu darparu'n gyfnewid am y ffioedd, taliadau a rhenti hynny. Gall contractau fod yn rhai ysgrifenedig, llafar neu'n rhai sydd ymhlyg yn arferion busnes arferol y Cyngor. Caiff taliadau statudol megis y Dreth Gyngor, Trethi Annomestig (NDR) a dirwyon eu heithrio o SAARh15 ac nid ydynt yn cael eu cynnwys yn y wybodaeth am incwm gan y sawl sy'n derbyn gwasanaethau. Caiff grantiau a chyfraniadau hefyd eu heithrio. Mae'r Cyngor yn derbyn grantiau a chyfraniadau sylweddol bob blwyddyn. Mae Nodyn 37 yn rhoi manylion am grantiau a chyfraniadau a dderbyniwyd gan y Cyngor ar gyfer 2019/20 a 2017/18.

Mae **Tabl 31b.1** isod yn crynhoi'r incwm a dderbyniwyd gan y derbynwyr gwasanaethau'n unol â SAARh15

Refeniw o gontractau gyda derbynwyr gwasanaethau	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Refeniw o gontractau gyda derbynwyr gwasanaethau	(31,621)	(30,597)
Amhariad ar symiau derbyniadwy neu asedau contract	(2)	290
Cyfanswm wedi'i gynnwys yn y datganiad incwm a gwariant cynhwysfawr	(31,623)	(30,307)

Tabl 31b.2 - Symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen ar gyfer Symiau sy'n ddyledus ar gyfer Contractau gyda Derbynwyr Gwasanaethau:-

Symiau sydd wedi'u cynnwys yn y fantolen ar gyfer contractau gyda derbynwyr gwasanaethau	2019/20	2018/19
	£'000	£'000
Symiau derbyniadwy, sydd wedi'u cynnwys mewn dyledwyr (Nodyn 24)	6,078	5,981
Asedau'r contract	-	-
Rhwymedigaethau'r contract	-	-
Cyfanswm wedi'i gynnwys yn asedau net	6,078	5,981

Mae'r rhan fwyaf o'r trafodion y mae'r Cyngor yn eu sefydlu gyda derbynwyr gwasanaethau yn syml. Mae prisiau'r holl drafodion yn seiliedig ar lyfryn Ffioedd a Thaliadau'r Cyngor a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ac sydd wedi eu hamlinellu ar wefan y Cyngor drwy'r linc/cyfeiriad <https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Cyllideb-y-Cyngor/Ffioedd-a-thaliadau-y-Cyngor.aspx> gwefan canlynol Fel arfer, caiff derbynwyr gwasanaethau 14 diwrnod i dalu'r ffioedd a'r taliadau sy'n ddyledus i'r Cyngor. Nid yw hyn yn cynnwys ffioedd a thaliadau sy'n daladwy wrth bwynt darparu'r nwyddau/gwasanaethau.

Gall contractau ymwneud â'r flwyddyn ariannol rhwng 1 Ebrill 2019 a 31 Mawrth 2020. Bydd unrhyw incwm nad yw wedi ei dderbyn erbyn diwedd mis Mawrth yn cael ei gronni er mwyn ei gyfatebu gyda'r gwasanaethau a ddarparwyd. Caiff rhywfaint o incwm ei dderbyn ar yr adeg y caiff y gwasanaeth/nwyddau eu darparu, er enghraifft, rhoddion a werthir yn siop yr Oriel, tâl mynediad i sesiwn nofio yn y Canolfannau Hamdden. Mae un o'r mathau mwyaf cymhleth o incwm yn ymwneud â ffioedd a thaliadau ar gyfer lleoliadau Gofal Cymdeithasol Oedolion cymhleth.cydabod yr incwm hwn bob blwyddyn ariannol, er gwaethaf y ffaith ei fod yn cael ei ohirio er mwyn ei gyfatebu â'r cyfnod y darparwyd y gofal.

NODYN 32 – GWEITHREDIADAU MASNACHOL

Mae rhan 3.4.6.2 o Gôd Cipfa 2019/20 gael gwared ar yr angen i ddatgelu gweithrediadau masnachu i Awdurdodau Lloegr, Gogledd Iwerddon a Chymru o 2019/20 ymlaen.

NODYN 33 - LWFANSAU AELODAU

Talwyd cyfanswm o £0.700m (£0.686m yn 2018/19) o ran lwfansau i Aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Lwfansau sylfaenol a chyfrifoldeb arbennig	582	569
Lwfansau'r Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd	12	6
Costau pensiwn	48	45
Costau Yswiriant Cenedlaethol	46	45
Costau teithio	6	8
Cynhaliaeth	1	2
Amrywiol	5	11
Cyfanswm	700	686

Yn ychwanegol at hyn, gwariodd y Cyngor £24,025 ar dreuliau i aelodau lleyg (£21,853 yn 2018/19).

NODYN 34 – CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I SWYDDOGION

Roedd y nifer o weithwyr yr oedd eu cydnabyddiaeth ariannol a dalwyd yn 2019/20, ac eithrio cyfraniadau pensiwn ond yn cynnwys tâl diswyddo, yn fwy na £60k ond dim yn fwy na £150k yn:-

Officer Remuneration	Non-Schools 2019/20 Number of Employees	Non-Schools 2018/19 Number of Employees	Schools 2019/20 Number of Employees	Schools 2018/19 Number of Employees
£60,000 to £64,999	1	-	3	5
£65,000 to £69,999	1	-	3	3
£70,000 to £74,999	1	2	1	3
£75,000 to £79,999	4	4	1	-
£80,000 to £84,999	-	1	1	2
£85,000 to £89,999	2	2	1	1
£90,000 to £94,999	-	-	-	-
£95,000 to £99,999	-	-	-	-
£100,000 to £104,999	-	-	-	-
£105,000 to £109,999	1	-	-	-
£110,000 to £114,999	-	-	-	-
£115,000 to £119,999	-	1	-	-
£120,000 to £124,999	-	-	1	-
Total	10	10	11	14

Mae'r tabl canlynol yn nodi'r gydnabyddiaeth ariannol a dalwyd i uwch swyddogion sy'n cael eu cyflogi ar sail barhaol ac y mae eu cyflogau blynyddol a buddion eraill yn uwch na £60k y flwyddyn. Mae uwch swyddogion sy'n ennill mwy na £150k y flwyddyn yn cael eu henwi'n unigol hefyd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion statudol:-

Senior Officer Remuneration 2019/20	Salary, Fees and Allowances £'000	Expenses Allowances £'000	Compensation for loss of Office £'000	Pension Contribution £'000	Total £'000
Chief Executive *	59	-	-	11	70
Chief Executive **	59	-	-	11	70
Deputy Chief Executive ***	40	-	-	7	47
Assistant Chief Executive ***	47	-	-	9	56
Director of Function (Council Business) / Monitoring Officer	78	-	-	15	93
Director of Function (Resources) & S151	87	1	-	16	104
Director of Social Services	87	1	-	16	104
Director of Education, Skills and Young People	50	-	-	9	59
Director of Place & Community Wellbeing	49	1	-	9	59
Head of Service: HR & Transformation	76	1	-	14	91
Head of Service: Housing	75	1	-	14	90
Head of Regulation and Economic Development	15	1	-	3	19
Head of Lifelong Learning	32	1	-	6	39
Head of Service: Children & Families	78	1	-	15	94
Head of Service: Highways, Waste & Property	74	1	-	14	89
Total	906	9	-	169	1,084

* Prif Weithredwr yn ei swydd ers 01/10/2019. Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £2,224 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.

**Prif Weithredwr wedi gadael ei swydd ar 30/09/2019. Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £2,224 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod.

*** Prif Weithredwr Cynorthwyol wedi gadael ei swydd ar 30/09/2019 a'r Dirprwy Prif Weithredwr wedi cychwyn 04/11/2019.

Ceir ffigyrau cymharol ar gyfer 2018/19 yn y tabl isod:-

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2018/19	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau	Lwfansau Costau	lawndal am gollu Swydd	Cyfraniad Pensiwn	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Prif Weithredwr	116	1	-	21	138
Prif Weithredwr Cynorthwyol	88	1	-	17	106
Prif Weithredwr Cynorthwyol	80	2	-	15	97
Pennaeth Swyddogaeth Busnes y Cyngor	77	-	-	14	91
Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151	84	1	-	16	101
Pennaeth Proffesiwn (AD)	71	-	-	13	84
Pennaeth Gwasanaeth (Tai)	63	1	-	12	76
Pennaeth Gwasanaeth (Rheoleiddio a Datblygu Economaidd)	75	-	-	14	89
Pennaeth Gwasanaeth (Dysgu Gydol Oes)	73	-	-	14	87
Pennaeth Gwasanaeth (Plant)	76	1	-	14	91
Pennaeth Gwasanaeth (Oedolion)	77	-	-	14	91
Pennaeth Gwasanaeth (Prifffyrdd, Eiddo a Gwastraff)	64	1	-	12	77
Pennaeth Gwasanaeth (Trawsnewid Corfforaethol)	-	-	-	-	-
Prif Swyddog Cynllunio (Ynys Ynni)	-	-	-	-	-
Cyfanswm	944	8	-	176	1,128

* Nodyn: Mae taliad y Swyddog Canlyniadau wedi ei gynnwys yng nghyflog ffioedd a lwfansau'r Prif Weithredwr.

Mae cymhareb taliad cyflog y Prif Weithredwr fel canolrif o gyflogau'r holl weithwyr eraill yn 6.24:1 ar gyfer 2019/20 (6.35:1 yn 2018/19).

NODYN 35 – PECYNNAU YMADAEL

Mae'r nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chyfanswm cost diswyddiadau gorfodol a diswyddiadau eraill wedi eu nodi yn y tabl isod:-

Band cost pecyn ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Cyfanswm y nifer o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost pecynnau ymadael	
	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19	2019/20	2018/19
							£000	£000
£0 - £20,000	38	36	29	19	67	55	315	342
£20,001 - £40,000	1	5	5	8	6	13	175	343
£40,001 - £60,000	-	-	-	3	-	3	-	141
£60,001 - £80,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£80,001 - £100,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£100,001 - £250,000	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	39	41	34	30	73	71	490	826

NODYN 36 – FFIOEDD ARCHWILIO ALLANOL

Codwyd y ffioedd canlynol ar y Cyngor mewn perthynas ag archwilio allanol ac arolygiaeth:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am y flwyddyn	192	192
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am blynnyddoedd cynt	-	-
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru mewn perthynas ag arolygon statudol	100	100
Ffioedd yn daladwy i Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	135	135
Cyfanswm	427	427

NODYN 37 – INCWM GRANTIAU

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2019/20 a 2018/19:-

	Nodyn	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Credwyd i Drethiant ac Incwm grant Amhenodol			
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)	14	73,037	73,238
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf	14	13,954	13,958
Grant – CRT (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf)	14	4,202	2,671
Arall (Grantiau Llywodraeth heb eu neilltuo)	14	-	-
Cyfanswm		91,193	89,867
Credwydwyd i Wasanaethau			
Grantiau:			
Grant Ôl 16 (Addysg)		2,320	2,356
Dechrau'n Deg (Addysg)		1,410	1,419
Grantiau Cyfnod Sylfaen (Addysg)		-	-
Grant Gwella Addysg (Addysg)		2,847	2,751
Grant Datblygu Disgyblion (Addysg)		1,685	1,687
Grant Tocynnau Teithio Rhatach		728	722
Cymhorthdal Budd-dâliadau Tai		16,774	18,370
Grant Cefnogi Pobl (SPG a SPRG)		2,644	2,708
Grant yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy		691	479
Cyfanswm		29,099	30,492
Grantiau Arall:			
Dysgu Gydol Oes		4,760	3,256
Gwasanaethau Oedolion		1,008	585
Gwasanaethau Plant		897	900
Tai		1,330	1,146
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		1,922	1,460
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		2,609	1,094
Trawsnewid Corfforaethol		222	220
Adnoddau		600	578
Busnes y Cyngor		10	11
Costau Corfforaethol a Democrataidd		10	100
Cyllid Corfforaethol		-	-
Cyfrif Tai Refeniw		13	88
Cyfanswm		13,381	9,438
Cyfraniadau:			
		8,515	9,809
Cyfanswm		142,188	139,606

Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Derbyniwyd y grantiau cyfalaf canlynol o flaen llaw ac nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:-

Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	2019/20 £'000
Grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw:	
Grant TMF	124
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu unedau diwydiannol Penrhos, Caerdybi	713
Ysgolion y 21ain Ganrif	388
Cynllun Tai Fforddiadwy	155
Cynllun Grant Bach Gofal Plant	52
Cronfa Trafnidiaeth Leol	87
Tir wedi'i Halogi	35
Cynllun Grant Bychan	100
Grant Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol	100
Grant Hwb Anabl Cymunedol	10
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan sefydliadau eraill:	
Adfer Porth Caerdybi	139
Cyngor Chwaraeon Cymru	5
Neuadd y Farchnad	54
Adran 106 Gardd Perlysiâu Swm Cymunedig	12
Pobl Ifanc - Buddsoddiad Adfywio Tai	19
Cyfanswm	1,993

Grantiau cyfalaf a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw	2018/19 £'000
Grantiau cyfalaf Llywodraeth Cymru a chyfraniadau a dderbyniwyd ymlaen llaw:	
Grant TMF	124
Grant MALD - Neuadd y Farchnad	152
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu unedau diwydiannol Penrhos, Caerdybi	1,511
Ysgolion y 21ain Ganrif	402
Cynllun Tai Fforddiadwy	155
Cynllun Grant Bach Gofal Plant	165
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan sefydliadau eraill:	
Adfer Porth Caerdybi	306
Cyfanswm	2,815

NODYN 38 – PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Mae gofyn i'r Cyngor ddatgelu gwybodaeth mewn perthynas â thrafodion a balansau dyledus yr Awdurdod gyda'i bartion cysylltiedig. Mae materoldeb y trafodion unigol sy'n codi trwy bartion cysylltiedig a'r datgeliadau canlynol yn ymwneud â thrafodion rhwng y Cyngor a'i bartion cysylltiedig.

Aelodau

Mae'r Cyngor yn penodi aelodau i rai gyrff cyhoeddus, elusennol a gwirfoddol, sy'n annibynnol i'r Cyngor ond sy'n cael effaith ar ei feysydd gwasanaeth. Fel bod y Cyngor yn gallu cynnal perthnasau effeithiol gyda nifer o'r sefydliadau hyn, mae cynrychiolwyr o'r Cyngor, sef Cyngorwyr etholedig fel arfer, yn eistedd ar y gwahanol bwyllgorau a fforymau sy'n gyfrifol amdanynt. Mae rhestr o'r gyrff allanol a chynrychiolaeth y Cyngor yn Atodiad 1.

Yn ystod 2019/20, talwyd cyfanswm o £3.087m mewn grantiau i brynu gwasanaethau gan y gyrff hyn (£2.891m yn 2018/19). Dyma grynodedeb o'r sefydliadau unigol (lle nad ydynt wedi'u datgelu'n unrhyw le arall) sydd gan drafodion gyda'r Cyngor o dros £0.02m:-

2019/20

Parti Cysylltiedig	Cysylltiad	Taliadau £'000	Swm sydd yn ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sydd yn ddyledus i'r Cyngor £'000
Grwp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	242	2	4
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	221	-	-
Prifysgol Cymru - Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	70	-	2
Ynys Môn C A B Ltd	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	107	-	-
		640	2	6

2018/19

Parti Cysylltiedig	Cysylltiad	Taliadau £'000	Swm sydd yn ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sydd yn ddyledus i'r Cyngor £'000
Grwp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	282	-	10
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	123	-	-
Prifysgol Cymru - Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	32	36	19
Ynys Môn C A B Ltd	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	93	-	-
		530	36	29

Mae'r Cyngor yn aelod o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a thalwyd tanysgrifiadau o £0.096m i'r Gymdeithas yn 2019/20 (£0.097m yn 2018/19).

Mae Aelodau wedi datgan diddordebau mewn contractau neu mewn sefydliadau sy'n delio gyda'r Cyngor yn y Gofrestr Statudol o Ddiddordebau'r Aelodau. Talwyd cyfanswm o £0.838m gan y Cyngor yn 2019/20 mewn perthynas â'r diddordebau hyn (£0.686m yn 2018/19).

Uwch Swyddogion

Mae gofyn i Uwch Swyddogion gwblhau datganiad o ddiddordeb personol, gan ddatgan unrhyw ddiddordebau sydd ganddynt gydag unrhyw sefydliad a all fod yn derbyn taliadau gan y Cyngor. Ni fu unrhyw drafodion o bwys gyda pharti cysylltiedig mewn perthynas ag uwch swyddogion yn 2019/20.

Llywodraeth

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, trwy reolaeth gyffredin gan Lywodraeth ganolog, yn barti cysylltiedig i'r Cyngor. Daeth y taliadau a wnaeth y Cyngor yn 2019/20 i BIPBC i gyfanswm o £1.162m (£1.160m yn 2018/19) ac roedd £0.348m yn ddyledus ar ddiwedd y flwyddyn. Roedd yr arian a dderbyniodd y Cyngor gan BIPBC yn dod i gyfanswm o £4.410m (£2.077m yn 2018/19), ac roedd £1.632m yn ddyledus gan ein parti cysylltiedig ar ddiwedd y flwyddyn.

DIDDORDEBAU MEWN CWMNIAU

Mae gan y Cyngor ddiddordeb yn y cwmni canlynol, a Chyngor Gwynedd yw'r aelod arall, ond nid oes ganddo ddylanwad sylweddol dros y cwmni:-

Cwmni Cynnal Cyf

Sefydlwyd y cwmni hwn ar y cyd gan Gyngorau Sir Ynys Môn a Gwynedd ar adeg ad-drefnu llywodraeth leol. Mae'n darparu gwasanaethau cefnogaeth addysg o dan contract i ysgolion sy'n cael eu cynnal gan yr Awdurdod ac i'r awdurdodau addysg lleol, ac mae'n darparu gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Ni ellir ond defnyddio incwm y cwmni er mwyn hyrwyddo ei amcanion. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Mae cyfrifon y cwmni ar gyfer 2018/19 yn dangos colled net o £0.175m (colled o £0.148m yn 2017/18). Roedd y trosiant ar gyfer 2018/19 yn £2.188m (£2.396m yn 2017/18). Mae cyfrifon cyhoeddus y cwmni yn dangos ymrwymadau net o £0.782m fel ar 31 Mawrth 2019 (roedd yr ymrwymadau net yn £0.131m ar 31 Mawrth 2018).

Mae copïau o'r datganiadau ariannol ar gael gan Cwmni Cynnal Cyf, Plas Llanwnda, Caernarfon, Gwynedd. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 31 Mawrth 2019 yn un heb amodau. Yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, cyfrifodd y Cyngor am gostau o £0.625m (£0.583m yn 2018/19) yn ymwneud â phrynu gwasanaethau gan y cwmni.

Fe wnaeth y cwmni yma benodi Ieuan Williams yn Brif Weithredwr iddynt yn 2017. Mae Ieuan Williams yn Gyngorydd gyda'r Awdurdod ac mae'n Ddirprwy Arweinydd ac yn Ddeilydd Portffolio ar gyfer Trawsnewid Gwasanaeth a'r Iaith Gymraeg.

Mae gan y Cyngor ddiddordebau yn y cwmnïau canlynol hefyd:-

Cyd-bwyllgor Addysg Cymru - WJEC CBAC Cyf

Mae'r Cyngor yn aelod o WJEC CBAC Cyf, cwmni elusennol lle mai'r aelodau yw'r 22 awdurdod unedol yng Nghymru, a'u hamcanion yw darparu gwasanaethau arholi a darparu a hyrwyddo gwasanaethau addysgol a diwylliannol eraill. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, cyfrifodd y Cyngor am gostau o £0.402m (£0.377m yn 2018/19) a hynny am brynu gwasanaethau gan y cwmni.

Mae cyfrifon y cwmni ar gyfer 2017/18 (y flwyddyn yn dod i ben ar 30 Medi) yn dangos symudiad positif net yn y cronfeydd o £7.774m (symudiad positif net yn y cronfeydd o £20.390m yn 2016/17). Roedd y trosiant ar gyfer 2017/18 yn £45.114m (£44.977m yn 2016/17) ac roedd yr asedau net yn dod i gyfanswm o £47.232m ar 30 Medi 2018 (£39.458m ar 30 Medi 2017).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan WJEC CBAC Cyf, 245 Rhodfa'r Gorllewin, Llandaf, Caerdydd, CF5 2YX. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 30 Medi 2018 yn un heb amodau.

Menter Môn Cyfyngedig

Mae'r Cyngor yn aelod o Menter Môn Cyf, ac roedd yn un o gyfanswm o dri aelod ar 31 Mawrth 2020. Amcanion y cwmni yw hyrwyddo twf economaidd yn Ynys Môn wledig. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfrannau, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20, fe wnaeth y Cyngor daliadau o £0.100m i'r cwmni i gefnogi'r gweithgareddau (£0.124m yn 2018/19).

Mae cyfrifon y cwmni am y flwyddyn ariannol yn gorffen 31 Rhagfyr 2018 yn dangos colled net o £0.146m (elw net cyn treth o £0.083m yn 2017). Roedd y trosiant ar gyfer 2018 yn £5.050m (£2.674m yn 2017) ac roedd yr asedau net yn dod i gyfanswm o £0.206m ar 31 Rhagfyr 2018 (asedau net o £0.176m yn 2017).

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan Menter Môn, Neuadd y Dref Llangefni, Sgwâr Buckley, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7LR. Mae adroddiad yr archwilydd ar y cyfrifon am y flwyddyn ariannol yn gorffen ar 31 Rhagfyr 2018 yn un heb amodau.

Ysgol Sefydledig Caergeiliog

Mae'r balansau ar gyfer asedau ac ymrwymadau cyfredol a reolir gan Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys yn y cyfrifon hyn ac, felly, mae cronfeydd wrth gefn yr ysgol, fel y nodir yn y Fantolen yma, yn cynrychioli'r asedau cyfredol net yn unig. Mae gan yr ysgol hefyd asedau anghyfredol sydd wedi eu nodi ar Fantolen yr ysgol, sef £0.725m ar 31 Mawrth 2020 (£0.785m ar 31 Mawrth 2019), ar gyfuniad o brisant a chost hanesyddol, llai dibrisiant. Mae'r asedau anghyfredol wedi eu breinio yng Nghorff Llywodraethu yr ysgol ac nid ydynt wedi'u cyfuno ym Mantolen y Cyngor hwn.

NODYN 39 – CRONFEYDD YMDDIRIEDOL

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel ymddiriedolwr i nifer o gronfeydd ymddiriedol. Mae eu cyfrifon ar gael gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Cyngor, Cyngor Sir Ynys Môn, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW. Yn ychwanegol at gymynroddion i bethau megis gwobrau mewn ysgolion a chysuron a gwelliannau yn sefydliadau'r Gwasanaethau Cymdeithasol, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am gronfeydd Ymddiriedol fel a ganlyn.

Yn ystod 2019/20, roedd gan y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 cyfrifoldeb ariannol am nifer o elusennau. Er fod eu gweinyddiaeth ariannol wedi cael ei integreiddio gyda gwaith y Cyngor, mae'r elusennau yn gyfreithiol ar wahân ac fe gynhyrchir datganiadau ariannol ar wahân, sydd yn unol â safonau cyfrifo cymwys a'r Datganiad o'r Arfer a Argymhellir ar Gyfrifo gan Elusennau, a gyhoeddwyd gan y Comisiynwyr Elusennau. Fe rheolir yr elusennau ac fe cymeradwyir y gwariant yn unol â'r meini prawf a nodir yn nogfennau llywodraethu pob un:-

Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn (Rhif 1000818 a 1174536)

Yn flaenorol, y Cyngor oedd unig ymddiriedolwr Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn, sef ymddiriedolaeth a sefydlwyd i weinyddu buddsoddiadau a brynwyd gydag arian a gafwyd gan Shell UK Limited pryd y daeth gwaith y cwmni i ben yn y lanfa olew oedd ganddo ym Môn. Yn ystod 2019/20, sefydlwyd yr Sefydliad Corfforedig Elusennol, a fydd yn cael ei adnabod fel "Cymdeithas Elusennol Ynys Môn". Mae'r Sefydliad newydd yn endid cyfreithiol ar wahân sydd â'r un dibenion elusennol ag Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn. Mae asedau a rhwymedigaethau presennol Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn wedi cael eu trosglwyddo i'r endid newydd o 1 Hydref 2019 yn dilyn penderfyniad ffurfiol gan yr Ymddiriedolwyr ar 24 Medi 2019. Dangosir gwybodaeth ariannol Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn a Chymdeithas Elusennol Ynys Môn ar wahân yn y tabl isod.

Amcanion yr Ymddiriedolaeth Elusennol yw darparu mwynderau a chyfleusterau er lles cyffredinol cyhoeddus pobl sy'n byw yn Ynys Môn. Mae'n gwneud hyn trwy gyfrannu tuag at wariant ar wasanaethau cyhoeddus a thrwy roi grantiau i gyrff elusennol a gwirfoddol.

Yn 2019/20, derbyniodd y Cyngor £0.215m (£0.215m yn 2018/19) gan yr Ymddiriedolaeth tuag at gostau rhedeg Oriel Ynys Môn.

Cronfa'r Degwm

Yn flaenorol, gweinyddwyd buddsoddiadau'r gronfa gan Gyngor Gwynedd ar ran yr awdurdodau a olynodd yr hen Gyngor Sir Gwynedd ond, o 2019/20 ymlaen, mae cyfran Ynys Môn o Gronfa'r Degwm wedi'i throsglwyddo i Gyngor Sir Ynys Môn i'w gweinyddu.

Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn (Rhif 525254)

Mae 75% o'r incwm net o Stad Elusennol David Hughes yn ffurfio rhan o Gronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - sef Cronfa y mae'r Cyngor yn Ymddiriedolwr iddi. Defnyddir yr incwm i ddibenion addysgol penodol. Telir y 25% arall i "Elusen David Hughes er Lles y Tlodion", elusen nad yw'n cael ei gweinyddu gan y Cyngor.

Ar 31 Mawrth 2020, roedd balansau amcangyfrifedig y Cronfeydd Ymddiriedol hyn (yn ôl gwerth yr asedau ar y farchnad) yn:-

Crynodebau datganiad cyn eu harchwilio	2019/20 Incwm £'000	2019/20 Gwariant £'000	2019/20 Asedau £'000	2019/20 Rhwymedigaethau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	420	503	22,381	1,036
Cymdeithas Elusennol Ynys Môn	269	292	19,350	822
Cronfa'r Degwm	514	9	573	21
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	136	186	3,203	15

Crynodebau datganiad wedi eu harchwilio	2018/19 Incwm £'000	2018/19 Gwariant £'000	2018/19 Asedau £'000	2018/19 Rhwymedigaethau £'000
Ymddiriedolaeth Elusennol Ynys Môn	592	995	21,728	610
Cronfa'r Degwm	7	8	900	31
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	288	118	3,257	16

Cyfanswm gwerth y cronfeydd eraill ar 31 Mawrth 2020, gan gynnwys buddsoddiadau yn ôl eu gwerth ar y farchnad, yw £0.106m (£0.102m ar 31 Mawrth 2019).

Nid yw balansau Cronfa'r Ymddiriedolaeth yn cael eu cynnwys yn y Fantolen gan fod rhain yn cynrychioli asedau a ddelir mewn ymddiriedolaeth ar gyfer trydydd partion yn hytrach nag ym mherchnogaeth y Cyngor. Fe ddangosir crynodeb o berfformiad yr Ymddiriedolaethau Elusennol mwyaf yn y tabl uchod.

NODYN 40 – CYNLLUN PENSIWN ATHRAWON

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o Gynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar ganran o dâl pensiynadwy aelodau.

Yn dechnegol, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Fodd bynnag, mae'r cynllun heb ei gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w thalu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu adnabod ei gyfran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad Cyfrifon yma maent, felly, yn cael eu cyfrifo ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2019/20, talodd y Cyngor £4.612m i Bensiynau Athrawon yn ymwneud â buddiannau ymddeol athrawon, a oedd yn cynrychioli 20.05% o dâl pensiynadwy (£3.712m a 15.95% yn 2018/19). Mae cyfraniadau Pensiwn Athrawon Cyflogwyr wedi cynyddu i 23.6% o Fedi 2019.

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfernir ar gyfer ymddeoliad cynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a manylir arnynt yn Nodyn 41 isod.

NODYN 41 – CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG LLYWODRAETH LEOL

Buddiannau Ymddeoliad

Cyfranogiad yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith ei swyddogion a'i weithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er nad yw'r buddiannau yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan y Cyngor rwymedigaeth i wneud y taliadau sydd raid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau i'r dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, gan olygu fod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, a gyfrifir ar lefel y bwriedir iddi gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

a) Trafodion yn ymwneud â buddiannau ôl-gyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddiannau ymddeol yn yr adroddiadau ar gostau'r gwasanaethau pan mae'r gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddiannau yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r gost sydd raid ei dangos yn erbyn Cronfa'r Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn ac, felly, mae gwir gost buddiannau ôl-gyflogaeth / ymddeoliad yn cael eu symud allan o'r Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn:-

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Cost y gwasanaeth yn cynnwys:		
Costau cyfredol y gwasanaeth	18,117	15,191
Colledion ar setliadau neu gwtogiadau	418	134
Cyfanswm cost y Gwasanaeth	18,535	15,325
Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi		
Cost llog ar yr ymrwymiad budd diffiniedig	10,787	10,638
Incwm llog ar Asedau'r Cynllun	(7,527)	(7,788)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-Gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaeth	21,795	18,175
Elw ar Asedau'r Cynllun (ac eithrio symiau sydd wedi eu cynnwys yn y gwariant llog net)	46,482	(15,916)
(Elw) a cholledion actiwarïaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau demograffig	(15,239)	-
(Elw) a cholledion actiwarïaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	(37,219)	34,236
Arall	(13,515)	414
Cyfanswm Ailfesur y rhwymedigaeth o ran buddiannau net diffiniedig	(19,491)	18,734
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd ar Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	2,304	36,909
Gwyrddroi'r taliadau net a wnaed ar gyfer buddiannau ymddeoliad yn unol â'r còd	13,281	9,808
Swm gwirioneddol a godwyd yn erbyn balans Cronfa'r Cyngor ar gyfer pensiynau yn ystod y flwyddyn:		
Cyfraniad y cyflogwyr sy'n daladwy i'r cynllun	8,514	8,367
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	21,795	18,175

b) Asedau a Rhwymedigaethau Pensiwn a gydnabyddir yn y Fantolen

Mae rhwymedigaethau wedi cael eu hasesu ar sail actiwarïdd gan ddefnyddio'r dull credyd uned rhagdybiedig, amcangyfrif o'r pensiynau a fydd yn daladwy yn y blynyddoedd i ddod yn seiliedig ar ragdybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaethau, lefelau cyflogau ac ati. Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a'r rhwymedigaethau o ran Buddiannau Dewisol wedi cael eu hasesu gan Hymans Robertson LLP, cwmni annibynnol o actiwarïaid, ac mae'r amcangyfrifon yn seiliedig ar y prisiad llawn diweddaraf o'r Cynllun ar 31 Mawrth 2019.

Mae'r symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen yn codi o ymrwymiad yr Awdurdod mewn perthynas a'i gynllun buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun	274,492	312,536
Gwerth Presennol Ymrwymadau'r Cynllun	(399,012)	(443,266)
Rhwymedigaeth net yn codi o'r rhwymedigaethau diffiniedig	(124,520)	(130,730)

Cysoni Gwerth Presennol Rhwymedigaethau'r Cynllun

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans ar 1 Ebrill	443,266	390,612
Cost gwasanaeth cyfedrol	18,117	15,191
Cost llog	10,787	10,638
Cyfraniadau gan cyfranogwyr y cynllun	2,511	2,418
(Elw) a cholledion Aifesur	(65,973)	34,650
Costau gwasanaeth blaenorol	418	134
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(1,009)	(996)
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd	(9,105)	(9,381)
Balans ar 31 Mawrth	399,012	443,266

Cysoni Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Gwerth Teg Agoriadol Asedau'r Cynllun ar 1 Ebrill	312,536	288,424
Incwm Llog	7,527	7,788
Elw ar asedau cynllun (heb gynnwys gwariant llog net)	(46,482)	15,916
Cyfraniadau gan aelodau	2,511	2,418
Cyfraniadau gan y cyflogwr	7,505	7,371
Cyfraniadau mewn perthynas â buddiannau nad oeddynt yn cael eu cyllido	1,009	996
Buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(1,009)	(996)
Buddiannau a dalwyd	(9,105)	(9,381)
Balans ar 31 Mawrth	274,492	312,536

c) **Gwerth Teg Asedau'r Cynllun**

Asedau Cynllun Pensiwn y Cyngor yw:-

Prif categorïau asedau'r gronfa yn ôl y prisiau a ddyfynnwyd ar 31 Mawrth 2020 a 31 Mawrth 2019.

	2019/20 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2019/20 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2018/19 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd £'000	2018/19 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000
Arian a chywerthoedd arian	1,360	-	8,039	-
Buddsoddiad ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)				
Defnyddwyr	-	-	7,778	-
Cynhyrchu	-	-	9,356	-
Sefydliadau Ariannol	-	-	3,648	-
Ynni a Chyfleustodau	-	-	-	-
Iechyd a Gofal	-	-	19,983	-
Technoleg Gwybodaeth	-	-	5,467	-
Arall	-	-	10,612	-
Gwarantau dyled arall	-	-	-	45,414
Ecwiti preifat	-	15,956	-	16,966
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi				
Ecwiti	-	184,082	60,808	89,570
Isadeiledd	-	6,312	-	6,153
Arall	-	39,695	-	-
Eiddo Tiriog				
Eiddo yn y DU	-	27,055	9,938	18,638
Eiddo Tramor	-	32	-	166
Cyfanswm Gwerth yr holl Asedau	1,360	273,132	135,629	176,907
Cyfanswm Gwerth yr Asedau Gweithredol ac Anweithredol		274,492		312,536

Prif categorïau asedau'r cynllun fel canran o asedau'r cynllun cyfan

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd yn cynnwys y categorïau canlynol, yn ôl y gyfran o'r asedau cyfan a ddelir:-

	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019
Arian a chywerthoedd arian	0%	3%
Buddsoddiadau ecwiti (yn ôl y math o ddiwydiant)		
Defnyddwyr	0%	3%
Cynhyrchu	0%	3%
Sefydliadau Ariannol	0%	1%
Ynni a chyfleustodau	0%	0%
Iechyd a Gofal	0%	6%
Technoleg Gwybodaeth	0%	2%
Arall	0%	3%
Gwarantau dyled arall	0%	15%
Ecwiti preifat	6%	5%
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Buddsoddi		
Ecwiti	67%	48%
Isadeiledd	2%	2%
Arall	15%	0%
Eiddo Tiriog		
Eiddo yn y DU	10%	9%
Eiddo Tramor	0%	0%
Cyfanswm	100%	100%

ch) Hanes y Cynllun

Dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun:-

	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2018	31 Mawrth 2017	31 Mawrth 2016
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth Teg Asedau'r Cynllun Pensiwn	274,492	312,536	288,424	275,083	231,770
Gwerth Presennol Rhwymedigaeth Budd Diffinedig y Cynllun	(399,012)	(443,266)	(390,612)	(380,591)	(326,792)
(Diffyg)/Asedau yn y Cynllun	(124,520)	(130,730)	(102,188)	(105,508)	(95,022)

Mae'r rhwymedigaethau yn dangos maint y rhwymedigaethau gwaelodol sydd gan y Cyngor yn yr hirdymor i dalu buddiannau ymddeoliad. Mae'r cyfanswm rhwymedigaeth budd diffinedig presennol o £399.012m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y'i cofnodwyd yn y Fantolen, yn arwain at rwymedigaeth net o £124.520m.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach. Bydd y diffyg yng Nghynllun Pensiwn Gwynedd yn cael ei adennill drwy gynyddu'r cyfraniadau, fel yr asesir gan actwari'r cynllun, dros weddill oes waith y gweithwyr.

d) Prif Ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr Actiwari oedd:-

	2019/20	2018/19
Rhagdybiaethau Marwoledd:		
<i>Hirhoeddiedd yn 65 bensiynwyr presennol:</i>		
Dynion	21.3 years	22.0 years
Merched	23.4 years	24.2 years
<i>Hirhoeddiedd yn 65 bensiynwyr dyfodol:</i>		
Dynion	22.2 years	24.0 years
Merched	25.1 years	26.4 years
Graddfa Cynnydd Chwyddiant / Pensiwn	1.90%	2.50%
Gradda cynnydd mewn cyflogau	2.20%	2.50%
Dychweliad disgwylidig ar yr asedau	-7.30%	8.20%
Graddfa ddisgownt ar rwymedigaethau'r cynllun	2.30%	2.40%
Defnyddio'r opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeoliad:		
Gwasanaeth i Ebrill 2008	50.00%	50.00%
Gwasaneath ôl Ebrill 2008	75.00%	75.00%

dd) Dadansoddiad Sensitifrwydd

Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd isod yn seiliedig ar newidiadau posibl i'r rhagdybiaethau a all, yn rhesymol, ddigwydd ar ddiwedd y cyfnod adrodd. Ar gyfer pob newid mewn rhagdybiaeth, mae'n cymryd yn ganiataol bod yr holl ragdybiaethau eraill yn parhau'n gyson. Mae'r dadansoddiad o sensitifrwydd yn dangos y gallai gostyngiad 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real oherwydd newidiadau posibl yn y farchnad, gynyddu rhwymedigaethau'r gronfa gan £40.275m oherwydd rhoddir gwerth uwch ar fuddiannau a delir yn y dyfodol. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd cynnydd cyflogau, olygu cynnydd o £4.845m yng nghostau'r gronfa. Gallai cynnydd 0.5% yn y gyfradd bensiynau, olygu cynnydd o £35.031m mewn rhwymedigaethau. Mae'r amcangyfrifon yn y dadansoddiad sensitifrwydd wedi cael eu gweithio allan yn unol â thybiaethau actiwaraid proffesiynol, SAR19 a SAARh102. Mae hyn yn golygu bod y defnydd o'r rhagdybiaethau 0.5% isod wedi cael eu dewis gan yr actiwari arbenigol yn unol â'i farn/barn broffesiynol ef/hi. Byddai'r Actiwari wedi cymryd i ystyriaeth wybodaeth gyfredol a blaenorol. Byddai gwybodaeth ynghylch hyd oes pobl a gwybodaeth ddemograffig hefyd wedi dylanwadu ar hyn.

Newid Mewn Tybiaethau fel ar 31 Mawrth 2019	% y Cynnydd yn fras i'r Cyflogwr	Swn Ariannol Bras £'000
lleihad o 0.5% yn y gyfradd ddisgownt real	10%	40,275
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd cyflog	1%	4,845
cynnydd o 0.5 % yn y gyfradd cynnydd pensiwn	9%	35,031

e) Yr Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcan y cynllun yw cadw cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfradd sydd mor gyson ag y gall fod. Mae gan y Cyngor strategaeth gydag actiwari'r cynllun i sicrhau lefel gyllido o 100% yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro'n flynyddol. Caiff y prisiad tairblwyddol nesaf ei gwblhau erbyn 31 Mawrth 2022.

Bydd angen i'r cynllun gymryd i ystyriaeth y newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Gwasanaethau Pensiynau Cyhoeddus 2013.

Yn unol â'r Ddeddf, efallai na fydd y CPLIL yn Lloegr a Chymru, a'r prif gynlluniau cyfredol eraill ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, yn darparu buddiannau ar gyfer gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014 (neu Wasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2015 yn achos y prif gynlluniau pensiwn eraill ar gyfer gwasanaeth cyhoeddus yn Lloegr a Chymru). Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rheoleiddio'r cynlluniau mewn fframwaith cyffredinol er mwyn sefydlu cynlluniau yn seiliedig ar yr enillion cyfartalog yn ystod gyrfa wedi eu hailbriso er mwyn talu pensiynau a buddiannau eraill.

Mae'r rhwymedigaethau'n dangos yr ymrwymiad gwaelodol sydd ar y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddiannau ôl-gyflogaeth (ymddeoliad). Mae'r rhwymedigaeth net o £124.520m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y cafodd ei gofnodi yn y Fantolen. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol ar gyfer cyllido'r diffyg yn golygu fod sefyllfa ariannol y Cyngor yn parhau i fod yn iach.

Gwneir iawn am y diffyg yn y cynllun llywodraeth leol drwy gynyddu'r cyfraniadau dros weddill oes gweithio'r gweithwyr (h.y. cyn y bydd y taliadau'n ddyledus) yn unol ag asesiad actiwari'r cynllun; nid oes angen cyllid ond i gwrdd â chostau buddiannau dewisol pan fydd y pensiynau'n cael eu talu.

f) Amcangyfrif o'r cyfraniadau i'w talu i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2019/20

Mae'r Cyngor yn rhagweld y bydd yn talu cyfraniad o £8.498m i'r cynllun yn 2020/21.

Y swm sy'n ddyledus i Gyngor Gwynedd mewn perthynas â chyfraniadau CPLIL am 2019/20 ar 31 Mawrth 2020 yw £0.829m ac mae wedi ei gynnwys yn y nodyn datgelu o ran credydwyr tymor byr.

NODYN 42 – RHWYMEDIGAETHAU WRTH GEFN

Adran 117 Deddf Iechyd Meddwl 1983

Ynlyn y dyfarniadau cyfreithiol a gadarnhawyd yn Nhŷ'r Arglwyddi ac adroddiad gan yr Ombwdsmon Llywodraeth Leol ar achosion prawf mewn mannau eraill, nid oedd unrhyw bŵer i godi tâl am wasanaethau a ddarparwyd o dan Adran 117 o Ddeddf Iechyd Meddwl 1983 ac mae'r Cyngor yn atebol i ad-dalu unrhyw daliadau o'r fath. Er bod nifer o achosion wedi'u setlo yn y gorffennol, mae'n anodd mesur cyfanswm y rhwymedigaeth bosibl.

Yn dilyn cau rhai o ysgolion yr Ynys a rhesymoli staff, efallai bydd yr Awdurdod yn atebol i dalu unrhyw gostau tribiwnlys a allai ddeillio o apeliadau yn y dyfodol. Ni all yr Awdurdod ragweld amseriad, canlyniad na chostau unrhyw dribiwnlys ar hyn o bryd.

NODYN 43 – ASEDAU WRTH GEFN

Pridiannau Cyfreithiol

Mae'r Cyngor yn cadw nifer o bridiannau cyfreithiol dros eiddo preswyl â pherchenogion preifat, lle darparwyd cefnogaeth i'r prynwyr dan gynlluniau ar gyfer prynu tai â chefnogaeth, gyda'r Cyngor hefo'r hawl am ran o'r enillon ar werthiant yr eiddo. Bydd amrywiaeth yn y gwir swm a dderbynnir, yn seiliedig ar brisiau gwerthu'r eiddo unigol a natur unrhyw alwadau cyfreithiol arall yn eu herbyn byddai, efallai, yn cymryd blaenoriaeth dros bridiant y Cyngor. Mae amseru unrhyw dderbyniadau yn ddibynnol ar unrhyw werthiannau.

NODYN 44 – OFFERYNNAU ARIANNOL

2018/19 oedd y flwyddyn gyntaf i awdurdodau lleol orfod gweithredu Safon Ariannol newydd a elwir yn SAARh9 Offerynnau Ariannol. Roedd hyn yn cyflwyno gofynion dosbarthu a chyfrifyddu newydd ar gyfer yr offerynnau hyn. Cytundebau contractiol rhwng dau neu fwy o bartïon yw offerynnau ariannol yn ymwneud â hawl i dderbyn tâl o arian. Byddai gan un parti ased ariannol lle mae arian neu ased ariannol arall yn cael ei roi i'r parti arall, yn gyfnewid am ddychwelyd yr arian neu'r offeryn ariannol, yn aml gyda llog neu enillion ffafriol ar y buddsoddiad. Byddai'r trafodiad yn rhwymedigaeth ariannol i'r parti neu'r partiön eraill. Y cytundeb i ad-dalu'r arian ar yr amser y cytunwyd arno ac i ddychwelyd yr arian yn unol â'r cytundeb fyddai hynny. Er enghraifft, prif asedau ariannol y Cyngor yw ei fuddsoddiadau mewn adneuon banc. Dengys Tabl 44b fod gan y Cyngor asedau ariannol o £14.208m mewn cyfrifon adneuon banc. Yn gyfnewid am hyn, bydd arian y Cyngor yn cael ei ddychwelyd ar gais a bydd yr arian yn ennill llog ar gyfradd sefydlog drwy gydol cyfnod y buddsoddiadau. Mae'r trafodion hyn yn rhwymedigaethau ariannol i fanciau'r DU lle mae gan y Cyngor adneuon, gan y bydd yr arian yn cael ei ad-dalu i'r Cyngor a chost y rhwymedigaeth hon i'r banciau yw'r llog y byddant yn ei dalu i'r Cyngor. Mae enghreifftiau o asedau ariannol yn cynnwys arian parod, adneuon banc, symiau sy'n ddyledus drwy fasnach (dyledwyr), ecwitiau, bondiau a deilliadau. Mae enghreifftiau o rwymedigaethau ariannol yn cynnwys benthyciadau, symiau sy'n daladwy drwy fasnach (credydwyr) ac unrhyw rwymedigaeth contractiol i ddarparu arian parod neu ased ariannol i endid arall.

Asedau Ariannol

Dengys Nodyn 44a y gwahanol gategoriâu o asedau ariannol sy'n ofynnol o dan SAARh9 a gwerth asedau ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2020. Mae'n rhoi gwerth asedau anariannol hefyd, sydd yn cynnwys gwerth Tir ac Eiddo ac asedau eraill. Ni all y Cyngor ond ymrwymo i asedau a rhwymedigaethau ariannol yn unol â Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor. Mae'r Strategaeth yn gosod meini prawf caeth, felly, ni all y Cyngor ond buddsoddi mewn asedau ariannol sydd yn hynod o ddiogel ac y gellir cael mynediad atynt pan fydd y Cyngor angen yr arian. Adneuon banciau yn y DU sy'n bodloni meini prawf statws credyd y Cyngor yw'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau, neu fenthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Daw'r cyfan ohonynt o dan ddsbarthiad Asedau Ariannol a fesurir yn ôl cost wedi'i Amorteiddio y SAARh9, fel yr amlygir yn Nodyn 44a. Mae mesur costau wedi'u Hamorteiddio yn cychwyn gyda'r swm caffael gwreiddiol ac mae'n cael ei leihau (amhariad) er mwyn caniatáu ar gyfer unrhyw golledion credyd a ddisgwylir. Petai'r Cyngor yn dal asedau ariannol mwy cymhleth, megis ecwitiau neu offerynnau marchnad arian, byddent yn cael eu mesur yn ôl gwerth teg ac yn cael eu dosbarthu o dan un o'r gwahanol gategoriâu gwerth teg perthnasol.

NODYN 44a – CRYNODEB O'R CATEGORIÂU O ASEDAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Asedau Ariannol	Anghyfredol			
	Buddsoddiadau		Dyledwyr	
	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2012	31 Mawrth 2019
	£000	£000	£000	£000
Gwerth teg trwy elw neu golled	-	-	-	-
Cost wedi ei amorteiddio	23,045	15,825	6,078	5,981
Gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall - offerynnau ecwiti dynodedig	-	-	-	-
Gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall - arall	-	-	-	-
Cyfanswm Asedau Ariannol	23,045	15,825	6,078	5,981
Asedau Anariannol	426,011	408,687	26,694	24,004
Cyfanswm	449,056	424,512	32,772	29,985

Mae Nodyn 44b yn darparu dadansoddiad mwy manwl o asedau ariannol y Cyngor. Dengys y tabl swm cario yr asedau ariannol. Dyma yw gwerth yr asedau ariannol yn y Fantolen yn seiliedig ar gost wedi'i amorteiddio. Darperir y gwerth teg hefyd, mae hwn yn werth mwy cyfredol a dyma fyddai'r pris i werthu'r asedau ariannol ar 31 Mawrth 2020. Rhennir yr asedau ariannol rhwng buddsoddiadau a dyledwyr. Dim ond £11k o wahaniaeth sydd rhwng gwerth teg buddsoddiadau'r Cyngor a'r gwerth ar y Fantolen. Y buddsoddiadau yw'r adneuron arian mewn banciau'r DU a swm bychan iawn mewn arian parod. Mae'r arian parod a chywerthoedd arian arall yn ymwneud â symiau a gedwir ar gyfer bancio gweithredol a thalu costau dydd i ddydd. Hefyd, rhoddodd y Cyngor fenthyg £6m mewn benthyciadau tymor byr i awdurdodau lleol eraill. Mae'r symiau a gedwir fel arian parod a chywerthoedd arian mewn cyfrifon adneuron gyda banciau'r DU yn arian nad oes ei angen ar gyfer anghenion dydd i ddydd ond mae'n arian y bydd ei angen yn y dyfodol. Mae'r symiau hyn yn ennill llog yn ystod cyfnod y buddsoddiad. Y categori arall o asedau ariannol yw dyledwyr. Maent yn ymwneud â sefydliadau neu unigolion y mae arnynt arian i'r Cyngor. Y rhai mwyaf arwyddocaol yw dyledwyr masnachol a dyledwyr eraill sy'n ymwneud â symiau sydd yn ddyledus am wasanaethau a dderbyniwyd. Dangosir benthyciadau i weithwyr hefyd, benthyciadau meddal ydynt ac maent yn ymwneud yn bennaf â benthyciadau ceir i aelodau o staff sy'n gorfod gwneud llawer o deithio ar fusnes y Cyngor. Rhoddwyd y benthyciadau ar gyfradd is na chyfradd y farchnad oherwydd yr angen i deithio at ddibenion gwaith. Nid yw dyledwyr yn cynnwys trafodion gydag adrannau'r llywodraeth, nac incwm a thaliadau yn codi o drethiant, yn cynnwys y Dreth Gyngor a threthi busnes.

NODYN 44b – MANYLION AM Y MATHAU O ASEDAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Asedau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Arian a chywerthoedd arian												
Arian parod a chywerthoedd arain - adneuron	14,208	14,212	14,333	14,336	-	-	-	-	14,208	14,212	14,333	14,336
Arian parod a chywerthoedd arain eraill	2,837	2,837	1,492	1,492	-	-	-	-	2,837	2,837	1,492	1,492
Benthyciadau I Awdurdodau Lleol arall	6,000	6,007	-	-					6,000	6,007	-	-
Cyfanswm	23,045	23,056	15,825	15,828	-	-	-	-	23,045	23,056	15,825	15,828
Dyledwyr												
Rhenti	460	460	394	394	-	-	-	-	460	460	394	394
Benthyciadau i weithwyr	197	197	181	181	152	152	187	187	349	349	368	368
Dyledwyr Masnach	3,131	3,131	2,062	2,062	-	-	-	-	3,131	3,131	2,062	2,062
Dyledwyr Eraill	2,138	2,138	3,078	3,078	-	-	79	79	2,138	2,138	3,157	3,157
Cyfanswm	5,926	5,926	5,715	5,715	152	152	266	266	6,078	6,078	5,981	5,981
Cyfanswm Asedau Ariannol	28,971	28,982	21,540	21,543	152	152	266	266	29,123	29,134	21,806	21,809

Rhwymedigaethau Ariannol

Mae holl Rhwymedigaethau Ariannol y Cyngor yn cael eu dosbarthu fel Asedau Ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio. Dangosir hyn yn Nodyn 44c. Dengys y nodyn werth rhwymedigaethau anariannol. Mae'r rhwymedigaethau anariannol ar 31 Mawrth 2020 yn cynnwys Rhwymedigaeth y Gronfa Bensiwn o £122.189m.

NODYN 44c – CRYNODEB O'R CATEGORÏAU O RWYMEDIGAETHAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Ymrwymadau Ariannol	Anghyfredol			
	Benthyciadau		Credydwyr	
	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019
	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth teg trwy elw neu gollod	-	-	-	-
Cost wedi ei Amorteiddio	141,261	134,887	13,926	12,286
Cyfanswm Ymrwymadau Ariannol	141,261	134,887	13,926	12,286
Ymrwymadau Anariannol	-	-	136,023	144,868
Cyfanswm	141,261	134,887	149,949	157,154

Mae Nodyn 44ch isod yn rhoi manylion am y math o rwymedigaethau ariannol sydd gan y Cyngor. Roedd rhwymedigaethau benthycy'r Cyngor yn dod i gyfanswm o £141.262m ar 31 Mawrth 2020. Dyma'r benthyciadau a gymerwyd gan y Cyngor dros y blynyddoedd i gyllido gwariant cyfalaf ar adeiladu neu adnewyddu asedau'r Cyngor. Y benthyciadau tymor byr yw'r symiau sy'n ddyledus i'w talu cyn 31 Mawrth 2021. Bydd y benthyciadau tymor hir yn dod yn ddyledus ymhén dros flwyddyn. Mae crynodeb o bortffolio benthyciadau'r Cyngor a'r proffil aeddfedu yn cael ei ddarparu yn Nodyn 45c. Y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB), sydd yn rhan o Adran Drysorlys y Llywodraeth Ganolog, yw'r prif ddarparwr benthyciadau i'r Cyngor. Mae'r Cyngor hefyd wedi cael benthyciadau gan Lywodraeth Cymru a Salix, ar gyfradd llog o 0%, a ddefnyddiwyd i dalu am oleuadau arbed ynni LED. Mae gweddill y rhwymedigaethau ariannol yn ymwneud â chredydwy, sef unigolion a/neu sefydliadau y mae arian yn ddyledus iddynt gan y Cyngor am nwyddau a gwasanaethau a ddarparwyd yn 2019/20 neu cyn hynny. Dyma'r anfonebau sy'n cael eu hanfon i'r Cyngor ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol neu lle mae'r dyddiad y daw'r swm yn ddyledus ar ôl 31 Mawrth 2020.

Cyfrifwyd gwerth teg benthyciadau'r Cyngor gan ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor, Link Asset Services. Y cyfanswm gwerth teg ar holl fenthyciadau'r Cyngor oedd £187.518m, swm sylweddol uwch na'r gwerth cario ar y Fantolen o £141.262m ar 31 Mawrth 2020. Mae gwerth teg yr asedau yn uwch na'r gwerth cario oherwydd bod portffolio buddsoddiadau'r Cyngor yn cynnwys nifer o fenthyciadau cyfradd sefydlog lle mae'r gyfradd llog derbyniadwy yn uwch na'r cyfraddau sydd ar gael ar gyfer benthyciadau tebyg ar ddyddiad y Fantolen. Mae'r ymrwymiad hwn i dalu llog uwch na chyfraddau presennol y farchnad yn cynyddu'r swm y byddai'n rhaid i'r Cyngor ei dalu, petai'r benthyciwr yn gofyn, neu'n cytuno, i'r benthyciad gael ei ad-dalu'n gynnar.

Cafodd y gwerth teg ei asesu drwy gyfrifo gwerth presennol y llif arian fydd yn digwydd yn ystod y tymor sy'n weddill ar yr offerynnau, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:-

- Amcangyfrif o ystod cyfraddau llog ar gyfraddau sicrwydd (gyda gostyngiad o 0.2%) ar 31 Mawrth 2020 ar gyfer benthyciadau gan y PWLB, yn seiliedig ar gyfraddau benthycy newydd ar gyfer benthyciadau cyfwerth ar y dyddiad hwnnw;
- Ni chydabyddir ad-dalu'r benthyciad yn gynnar nac amhariad;
- Os bydd offeryn yn aeddfedu yn ystod y deuddeng mis nesaf, tybir bod y swm cario yn agos i'r gwerth teg; a
- Bernir bod gwerth teg dyledwyr a chredydwyr tymor byr cyfwerth â'u swm cario ar ddyddiad y Fantolen.

NODYN 44ch - MANYLION AM Y MATHAU O RWYMEDIGAETHAU ARIANNOL SYDD GAN Y CYNGOR

Ymrwymadau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019		31/03/2020		31/03/2019	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Ymrwymadau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Benthyciadau												
PWLB	16,542	16,759	7,350	7,428	121,891	168,335	126,403	182,090	138,433	185,094	133,753	189,518
Llywodraeth Cymru	44	43	44	43	-	-	44	43	44	43	88	86
Salix	252	223	142	127	2,533	2,158	904	808	2,785	2,381	1,046	935
Benthyciadau Eraill	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	16,838	17,025	7,536	7,598	124,424	170,493	127,351	182,941	141,262	187,518	134,887	190,539
Credydwyr												
Absenoldebau Cronedig	1,450	1,450	776	776	-	-	-	-	1,450	1,450	776	776
Rhenti	-	-	31	31	-	-	-	-	-	-	31	31
Credydwyr Masnach	2,130	2,130	2,737	2,737	-	-	-	-	2,130	2,130	2,737	2,737
Credydwyr Eraill	8,991	8,991	8,585	8,585	159	159	157	157	9,150	9,150	8,742	8,742
Cyfanswm	12,571	12,571	12,129	12,129	159	159	157	157	12,730	12,730	12,286	12,286
Cyfanswm Ymrwymadau Ariannol	29,409	29,596	19,665	19,727	124,583	170,652	127,508	183,098	153,992	200,248	147,173	202,825

NODYN 44d - INCWM, GWARIANT, ENILLION a CHOLLEDION

Dengys y tabl isod effaith offerynnau ariannol y Cyngor ar gyfrif referniw blyneddol y Cyngor ar gyfer 2019/20.

Dengys y tabl fod swm o £322k (£466k yn 2018/19) wedi cael ei godi ar y Cyngor am yr amhariad a dadgydnabod ar yr asedau ariannol a nodwyd yn Nodiadau 44a a 44b uchod. Roedd hyn yn gostwng gwerth yr asedau yn ôl y swm hwn ac yn gost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Fodd bynnag, derbyniodd y Cyngor £112k (£64k yn 2018/19) mewn llog ar ei adneuoedd mewn banciau'r DU a benthyciadau i awdurdodau lleol eraill.

Y llog taladwy ar fenthyciadau yn ymwneud â 2019/20 oedd £6,012k (£5,871k yn 2018/19).

Incwm, Gwariant, Enillion a Chollledion	2019/20		2018/19	
	Gwarged neu Ddiffyg ar ddarparu Gasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000	Gwarged neu Ddiffyg ar ddarparu Gasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000
Enillion/colledion net ar:				
Asedau ariannol wedi eu mesur ar eu gwerth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Asedau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i hamorteiddio (amhariad a dadgydnabod)	322	-	466	-
Buddsoddiadau mewn offerynnau ecwiti a ddynodwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Asedau ariannol a fesurwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar eu gwerth teg drwy elw neu golled	-	-	-	-
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i amorteiddio	-	-	-	-
Cyfanswm Enillion/Colledion Net	322	-	466	-
Refeniw Llog:				
Asedau ariannol wedi eu mesur ar gostau wedi'i hamorteiddio	112	-	64	-
Asedau ariannol eraill a fesurwyd ar eu gwerth teg drwy incwm cynhwysfawr arall	-	-	-	-
Cyfanswm refeniw llog	112	-	64	-
Costau Llog:				
Ymrwymadau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio	6,012	-	5,871	-
Cyfanswm costau llog	6,012	-	5,871	-

Os cafodd offerynnau ariannol eu trefnu drwy frocer, mae'r brocer yn codi ffioedd. Hefyd, mae ffioedd yn ddyledus ar fenthyciadau newydd gan y PWLB. Fodd bynnag, nid yw'r ffioedd hyn yn faterol ac maent wedi eu cynnwys fel cost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn. Petai'r ffioedd yn rhai materol, byddent wedi cael eu hychwanegu at werth cario yr offeryn ariannol perthnasol.

NODYN 45 – NATUR A MAINT Y RISGIAU SY’N DEILLIO O OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae gwaith y Cyngor yn golygu ei fod yn agored i sawl risg ariannol:-

Risg Credyd - y posibilrwydd bod partïon eraill yn methu â thalu'r symiau dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd - y posibilrwydd na fydd cyllid gan y Cyngor i gwrdd a'i ymrwymadau yng nghyswllt taliadau.

Risg y Farchnad - y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn wynebu colled ariannol oherwydd newidiadau mewn mesurau megis cyfraddau llog.

Mae'r rheolaeth gyffredinol dros risgiau sylweddol sy'n codi o'r Offerynnau Ariannol yn cael cefnogaeth Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a hefyd y Strategaeth Buddsoddi Blyneddol sydd wedi ei chymeradwyo gan y Cyngor llawn. Mae'r safon ariannol newydd SAARh9 Offerynnau Ariannol sy'n weithredol ers 1 Ebrill 2018, yn ceisio gwneud sefydliadau ystyried risgiau yn gynharach. Effaith cyfyngedig sydd gan y safon hwn ar y Cyngor gan nad oes ganddo fuddsoddiadau cymhleth neu risg uwch. Mae'r Cyngor ond wedi buddsoddi mewn banciau DU ac awdurdodau lleol eraill yn ystod y flwyddyn.

Risg Credyd

Mae Risg Credyd yn codi oherwydd yr adneuron mewn banciau a sefydliadau ariannol, ond hefyd oherwydd credyd i gwsmeriaid y Cyngor (dyledwyr ar y Fantolen). Mae'r safon yn nodi'r angen i'r Cyngor ddarparu ar gyfer colledion credyd posibl o ganlyniad i fethiannau posibl i dalu incwm sy'n ddyledus i'r Cyngor yn gynt. Lwfans Amharu Colledion (ILA) yw'r enw am hyn. Yn hytrach na seilio colledion posibl ar wybodaeth hanesyddol yn unig, bydd y Cyngor yn cymryd i ystyriaeth y colledion credyd posibl yn y dyfodol yn gynharach a maent wedi adolygu'r polisi amhariad er mwyn ystyried colledion credyd posibl ar ddyledwyr fwy cyfredol. Gellir dod o hyd i'r polisi diwygiedig yn Nodyn 51 Polisiâu Cyfrifo.

Mae'r Cyngor wedi asesu'r risg credyd o adneuron banc ar y tebygolrwydd o'r banc yn diffygio wrth ad-dalu'r buddsoddiad. Mae risg uwch i'r sector bancio gan Brexit, fodd bynnag, ystyrir y risg o ddiffyg yn isel yn dal i fod. Mae hyn yn ganlyniad i wytnwch ariannol uwch gan y banciau yn dilyn deddfwriaeth newydd a gyflwynwyd yn dilyn argyfwng bancio 2008. Nid yw'r adneuron bancio, felly, wedi eu hamharu arnynt. Nid ydym yn trefnu adneuron gyda banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod, ar ôl cael eu graddio'n annibynnol, wedi cael graddfa credyd digonol neu lefel o warant llywodraeth, a phenderfynir ar uchafsymiau credyd i bob gwrthbarti. Gosododd y Cyngor nifer o uchafsymiau yn seiliedig ar raddfeydd credyd ar gyfer gwahanol math o selfydlidau, gwahanol gyfnodau a symiau, ac mae ganddo bolisi o beidio â benthyca rhagor na £10m i unrhyw un sefydliad heblaw am lywodraeth y DU. Mae'r Cyngor yn monitro cyfraddau credyd yn gyson a chaiff rybudd o unrhyw newidiadau gan ei ymgynghorwyr Rheoli'r Trysorlys. Cymerir camau priodol yn sgil unrhyw newid gan ddilyn y Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol. Paratoir Adroddiad Trysorlys Blyneddol sy'n manylu ar y gwaith buddsoddi. Roedd yr holl adneuron a oedd yn sefyll ar ddiwedd y flwyddyn wedi eu gwneud yn wreiddiol am lai na blwyddyn.

Ni aethpwyd tu draw i unrhyw uchafswm credyd yn ystod y flwyddyn ariannol ac ni thorrwyd unrhyw feini prawf gwrthbartïon. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl y bydd unrhyw golledion oherwydd bod unrhyw un o'i wrthbartïon yn methu â pherfformio yng nghyswllt adneuron. Mae'r argyfwng credyd presennol wedi cynyddu'r posibilrwydd o fethu talu ac mae'r Cyngor wedi mabwysiadu meini prawf credyd llymach ar gyfer gwrthbartïon buddsoddi o fewn ei bolisi cyffredinol.

Nid yw'r Cyngor fel rheol yn caniatáu credyd i gwsmeriaid; mae gan y Cyngor weithdrefnau casglu rhagnodedig ar gyfer symiau dyledus gan gwsmeriaid a gwneir darpariaethau priodol ar gyfer dyledion a allai fod yn rhai drwg. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r Cyngor yn cael pridiant cyfreithiol ar eiddo ar gyfer rhai dyledion gohiriedig fel hunan gyllidwyr mewn cartrefi gofal. Yn ogystal, mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hirach, gan gynnwys benthyciadau sy'n bennaf yn fenthyciadau ceir i staff a morgeisi gweddilliol o gynllun caeëdig yn cynnig benthyciadau cartrefi i denantiaid ac i aelodau'r cyhoedd. Mae'r morgeis gweddilliol yn rhai risg isel oherwydd bod y Cyngor yn diogelu'r hawl gyntaf ar yr eiddo morgeisiedig. Ystyrir bod y benthyciadau ceir yn rhai risg isel oherwydd bod modd tynnu ad-daliadau am y benthyciadau geir o gyflogau'r gweithwyr, a hefyd mae trefniadau cilyddol gydag awdurdodau lleol eraill ar gyfer staff sy'n trosglwyddo ac yn symud gyda dyledion ar eu benthyciadau ceir, yswiriant ar gyfer benthyciadau heb eu had-dalu oherwydd marwolaeth mewn gwasanaeth a hefyd trefniadau arferol i ad-ennill dyledion yng nghyswllt gweithwyr sy'n gadael eu swyddi mewn llywodraeth leol. Fodd bynnag, mae'r risg o ddiffyg ar fenthyciadau gweithwyr yn cynyddu'n gyflym er gwaethaf y mesurau hyn os yw'r gweithiwr yn gadael cyflogaeth y Cyngor. Felly, mae lwfans amharu colledion o 10% wedi ei weithredu i'r balans presennol ar fenthyciadau ceir gweithwyr.

Mae Nodyn 45a yn dangos y cynnydd mewn lwfansau amharu colledion amhariad ar gyfer 2019/20.

NODYN 45a - AMHARIAD A DAD-GYDNABOD ASED AU ARIANNOL

Dosbarth yr Asedau (cost wedi ei hamorteiddio)	2019/20	2018/19
	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill 2019	3,417	3,127
Adneuon mewn banciau'r DU	-	-
Dyledwyr Masnachol (ac eithrio'r sector cyhoeddus a threthi)	(32)	238
Benthyciadau Meddal	(6)	33
Rhenti	36	19
Cyfanswm y lwfans amhariad 31 Mawrth 2020	3,415	3,417
Asedau Ariannol sydd wedi cael eu dad-adnabod	324	176
Cyfanswm Amhariad a Dad-gydnabod	322	466

NODYN 45b - GWERTH Y SYMIAU MASNACH DERBYNIADWY AR 31 MAWRTH 2020 A CHANRAN A GYMHWYSIR FESUL BAND FEL LWFANS COLLEDION AMHARIAD

Mae'r tabl isod yn dangos bod gwerth yr holl asedau ariannol a gafodd eu hamorteiddio wedi eu Amharu gan ddefnyddio ymagwedd wedi ei symleiddio oherwydd roedd yr holl asedau ariannol yr oedd angen amhariad yn ymwneud â derbyniadau masnachol. Dyma'r ymagwedd a argymhellir o ran delio gyda symiau gweddilliol sy'n ddyledus i'r Cyngor. Mae'r tabl yn dangos gwerth gweddilliol y symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor am y cyfnod amser y mae'r symiau wedi bod yn ddyledus. Mae'r raddfa o ran risg credyd yn ymwneud â chanran gwerth yr arian sy'n ddyledus yn ôl 'oed' y ddyled y mae'r Cyngor yn defnyddio'r lwfans colledion amhariad yn ei chylch. Er enghraifft, yn achos arian sydd wedi bod yn ddyledus am 366 i 730 o ddiwrnodau, caiff 75% o'r £331k ei roi yn erbyn referniw er mwyn cymryd i ystyriaeth y risg na fyddai'r dyledion yn cael eu talu. Byddai hynny'n £248k ar gyfer dyled yn y band hwn. Fodd bynnag, byddai'r Cyngor yn parhau i fynd ati yn egniol i adennill y ddyled.

	Cyfradd Risg Credyd	Gwerth Cario Gros £'000	Lwfans Amhariad sydd ei angen 2019/20 £0
Colledion credyd disgwylidig dros 12 mis	-	-	
	-	-	
Cynnydd sylweddol yn y risg credydd ers y gydnabyddiaeth gychwynnol	-	-	
	-	-	
Amhariad Credydd ar 31 Mawrth	-	-	
	-	-	
Ymagwedd wedi ei Symleiddio		-	-
Diwrnod 1 i 14	2%	89	2
15-45 diwrnod yn hwyr	3%	385	10
46-75 diwrnod yn hwyr	5%	268	12
76-105 diwrnod yn hwyr	8%	170	13
106 - 182 diwrnod yn hwyr	15%	252	38
183 - 365 diwrnod yn hwyr	50%	318	159
366 - 730 diwrnod yn hwyr	75%	331	248
731 diwrnod neu mwy yn hwyr	100%	787	787
		-	-
Gordaliadau Budd-daliadau Tai	90%	1,639	1,475
		-	-
Incwm Gohuriedig - Gwasanaethau Cymdeithasol	10%	456	46
		-	-
Risg ychwanegol Credyd oherwydd Covid-19		-	-
Diwrnod 1 i 14	2%	89	2
15-45 diwrnod yn hwyr	3%	385	10
46-75 diwrnod yn hwyr	5%	268	12
76-105 diwrnod yn hwyr	8%	170	13
106 - 182 diwrnod yn hwyr	5%	252	13
		-	-
Rhenti	NA	NA	544
		-	-
Benthyciadau Meddal ac eraill	15%	219	33
		-	-
	0%	6,078	3,415
Cyfanswm		6,078	3,415

Risg Hylifedd

Mae Risg Hylifedd yn isel am nad yw'r Cyngor yn y gorffennol wedi cael unrhyw broblem cael cyllid ac mae'n rhydd i fynd at y Bwrdd Benthycia ar gyfer Gwaith Cyhoeddus (PWLb) fel corff i fenthycia oddi arno ar ôl methu fel arall. Prif nodau'r Strategaeth Rheoli Trysorlys yw i sicrhau bod yr Awdurdod yn agored i risg isel ac i sicrhau hylifedd. Mae'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau'r Awdurdod mewn cyfrifon adneuo'n mynediad yn syth. Felly, mae llai o risg y bydd yn methu â chodi'r cyllid i gwrdd â'i ymrwymadau dan yr offerynnau ariannol. Fodd bynnag, yn aml mae risg y bydd y Cyngor yn gorfod adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg pan fo'r cyfraddau llog yn uchel. Yr arfer yw ceisio sicrhau na fydd rhagor na 20% o'i fenthyciadau i'w had-dalu mewn unrhyw gyfnod o 2 flynedd, ac asesu'n gyson gyfraddau'r farchnad a'r rhagolygon er mwyn trefnu benthyciadau newydd yn lle'r rhai sy'n aeddfedu neu ar gyfer ad-drefnu'r benthyciadau presennol ar yr adeg fwyaf manteisiol. Byddai'r cyfraddau llog isel cyfredol yn gostwng cyfraddau llog ar fenthyciadau newydd a gymerir i ad-dalu'r ddyled sy'n aeddfedu. I gyflawni'r nod hwn, mae'r Cyngor yn defnyddio cynghorwyr rheoli'r trysorlys allanol. Dangosir dadansoddiad aeddfedu benthyciadau sy'n sefyll yn Nodyn 44b. Mae holl daliadau masnachol a thaliadau eraill yn daladwy mewn llai na blwyddyn.

NODYN 45c - PROFFIL O BA BRYD Y MAE'R CYNGOR I FOD I AD-DALU BENTHYCIADAU

	Prifswm Gweddillol 2019/20 £'000	Llog wedi Cronni 2019/20 £'000	Cost llai Amorteiddio Cronedig 2019/20 £'000	Prifswm Gweddillol 2018/19 £'000	Llog wedi Cronni 2018/19 £'000	Cost llai Amorteiddio Cronedig 2018/19 £'000
>50 blwyddyn	-	-	-	-	-	-
34-50 blwyddyn	49,964	-	49,964	52,976	-	52,976
23-33 blwyddyn	44,703	-	44,703	42,713	-	42,713
15-22 blwyddyn	13,553	-	13,553	13,167	-	13,167
11-14 blwyddyn	4,105	-	4,105	4,934	-	4,934
7-10 blwyddyn	6,227	-	6,227	4,256	-	4,256
4-6 blwyddyn	3,236	-	3,236	4,608	-	4,608
1-3 blwyddyn	2,636	-	2,636	4,698	-	4,698
Cyfanswm y Benthyciadau Tymor Hir	124,424	-	124,424	127,352	-	127,352
Cyfanswm Benthyciadau Tymor Byr (< 1 blwyddyn)	14,808	2,030	16,838	5,197	2,338	7,535
Cyfanswm	139,232	2,030	141,262	132,549	2,338	134,887

Risg y Farchnad

Risg Cyfraddau Llog - Mae'r Cyngor yn wynebu risg posibl pan fo symudiadau ymhlith cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae unrhyw symudiad yn y cyfraddau llog yn cael effaith gymhleth ar y Cyngor. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn cael yr effaith a ganlyn:-

- Benthyciadau ar gyfraddau amrywiol - byddai cynnydd yn y treuliau llog a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Benthyciadau ar gyfraddau sefydlog - ceid gostyngiad yn rhwymedigaethau gwerth teg y benthyciadau;

- Buddsoddiadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn yr incwm llog wedi'u gredydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr; a
- Buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog - gwelid gostyngiad yng ngwerth teg yr asedau.

Nid yw benthyciadau'n cael eu cario ar werth teg, gan eu bod yn cael eu cario ar gost amorteiddio yn unol â cod CIPFA. Felly, ni fyddai enillion a cholledion nominal ar fenthyciadau graddfa sefydlog yn effeithio ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau neu Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall. Fodd bynnag, bydd newidiadau yn y llog sy'n daladwy neu'n dderbyniadwy ar fenthyciadau a buddsoddiadau graddfa amrywiol yn cael eu postio i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ac yn effeithio ar Falans Cronfa'r Cyngor.

Mae gan y Cyngor nifer o strategaethau i reoli risg cyfraddau llog. Polisi'r Cyngor yw benthycu'n bennaf yn ôl cyfraddau sefydlog, er mwyn cael sicrwydd beth fydd y llog taladwy dros gyfnod y benthyciadau. Mae'r Cyngor, gyda chefnogaeth ei gynghorwyr trysorlys, yn monitro'n barhaus y cyfraddau llog ar y pryd a rhagolygon y farchnad. Pe ceid risg sylweddol o godiad sydyn yn y cyfraddau llog tymhorau hir a byr, yna ailasesid y sefyllfa portffolio ac mae'n debygol y byddai hynny'n arwain, fel arfer, at godi cyllid cyfraddau sefydlog tra bo cyfraddau llog yn dal i fod yn gymharol rhad. Pe ceid risg sylweddol o ostyngiad sydyn yn y cyfraddau llog tymor hir a byr, yna câi benthyciadau tymor hir eu gohirio a symud ymlaen i ad-drefnu a symud o gyllid cyfraddau sefydlog i gyllid cyfraddau tymor byr.

Mae'r cyfan o fenthyciadau'r Cyngor cyfredol a thymor hir ar gyfraddau sefydlog. Mae hyn o gymorth i leihau effaith y newidiadau mewn cyfraddau banc ar y Cyngor. Mae Nodyn 45ch yn dangos effaith cynnydd o 1% yn y gyfradd log ar werth teg Offerynnau Ariannol y Cyngor. Byddai gwerth y benthyciadau yn y Fantolen yn aros yr un fath oherwydd bod y cyfraddau llog yn rhai sefydlog. Fodd bynnag, byddai gostyngiad o £27.628m yn y gwerth teg. Byddai'r cynnydd yn y gyfradd yn cael effaith positif ar adneuon y Cyngor oherwydd byddai'n derbyn £142k o log ychwanegol petai cynnydd o 1% yn y cyfraddau llog.

NODYN 45ch - AMCANGYFRIF O EFFAITH CYNNYDD O UN Y CANT YN Y CYFRADDAU LLOG AR ASEDAU ARIANNOL

Effaith cynnydd o 1% mewn cyfraddau llog	£000
Gostyngiad yng ngwerth yr asedau buddsoddi cyfradd sefydlog	142
Effaith ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	142
Gostyngiad yng ngwerth teg ymrwymadau benthyciadau cyfradd sefydlog (dim effaith ar y Gwarged neu'r Diffyg o ran Darparu Gwasanaethau neu Incwm Cynhwysfawr arall)	27,628

Mae cyfraddau llog wedi parhau yn isel ac yn sefydlog ers 2009. Mae hyn yn ganlyniad i'r argyfwng ariannol byd-eang a ddechreuodd o ganlyniad i'r argyfwng bancio ym Medi 2008. Disgynnodd y gyfradd sylfaenol o 5% yn 2008 cyn yr argyfwng i 0.50% ym Mawrth 2009 a parhaodd ar 0.5% tan 2016. Gostyngodd i 0.25% yn Awst 2016 mewn ymateb i'r sioc economaidd o ganlyniad i benderfyniad y refferendwm i adael yr Undeb Ewropeaidd. Dychwelodd y gyfradd yn ôl i 0.5% ym mis Tachwedd 2017. Gwelodd y gyfradd sylfaenol ei wir gynnydd cyntaf ers 2009 ar 2 Awst 2018, lle cynyddodd ychydig i 0.75%. Mae pandemig Covid-19, a drafodir yn fanwl yn adroddiad cychwynol y ddogfen hon, wedi cael effaith mwy arwyddocaol na hyd yn oed Brexit. Er nad yw effaith economaidd Covid-19 yn glir ar hyn o bryd, cafodd ei gymharu i gychwyn â'r argyfwng ariannol yn 2008. Bellach mae'n cael ei gymharu â'r Dirwasgiad Mawr yn y 1930au. Er mwyn helpu'r economi, torrodd Banc Lloegr y gyfradd sylfaenol i'w lefel isaf erioed sef 0.1% ym mis Mawrth 2020.

Ffynhonnell: <https://www.bankofengland.co.uk/monetary-policy/the-interest-rate-bank-rate>,
codwyd 2 Mehefin 2020

Brexit

Gadawodd y DU yr Undeb Ewropeaidd (UE) yn ffurfiol ar 31 Ionawr 2020 a dechreuodd blwyddyn drosiannol tra bod cytundeb masnachu ffurfiol a thelerau ymadael yn cael eu negodi. Ychydig iawn o effaith economaidd a gafwyd yn ystod y flwyddyn drosiannol. Bydd yr effaith ar yr economi yn dibynnu ar y cytundeb terfynol a hefyd cytundebau masnach â gwledydd y tu allan i'r UE. Bydd effaith Pandemig Covid-19 yn effeithio'n fwy sylweddol ar yr economi, fel y soniwyd uchod. Mae'r graddfeydd rhagolygon tymor hir ar gyfer banciau'r DU gyfan wedi'u hisraddio i ragolwg negyddol. Byddai cwmp yn y sector bancio yn tanseilio'r adneuo'n ddelir ym manciau'r DU (tua £17m ar 31 Mawrth 2020). Mae hyn yn cael ei fonitro'n ofalus ac, yn galonogol, mae statws credyd y banciau mae'r Awdurdod yn dal adneuo'n ynddynt yn parhau i fod ar lefel dderbyniol yn unol â Strategaeth Rheoli'r Trysorlys. Os yw'r statws credyd yn disgyn yn is na'r lefel dderbyniol, byddai'r Awdurdod yn ceisio gosod y balansau mewn buddsoddiadau amgen, yn unol â Strategaeth Rheoli'r Trysorlys.

Mae'r Cyngor yn derbyn gwybodaeth a chyngor rheolaidd am y farchnad, Brexit a Covid-19 gan ei ymgynghorwyr rheoli trysorlys.

Mae'r Cyngor wedi elwa o gyfraddau llog isel iawn ar y cyllid y mae'r Cyngor wedi ei fenthycu yn ystod rhan olaf y flwyddyn.

NODYN 46 – CYD-BWYLLGORAU

Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd yn rhan o'r Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd.

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor am 2019/20 drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-Cyfrifon/Pwyllgor-Polisi-Cynllunio-Ar-y-Cyd.aspx>

GwE

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chynghorau Gwynedd, Conwy, Sir Y Fflint, Wrecsam a Sir Ddinbych yn ran o gyd-bwyllgor GwE (Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion Rhanbarthol).

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor am 2019/20 drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-Cyfrifon/Cyd-bwyllgor-GwE.aspx>

Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru

Mae'r Cyngor yn rhan o Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru sy'n cynnwys cynrychiolwyr o bob un o chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru. Un o rolau allweddol y pwyllgor hwn yw cydgysylltu'r gwaith o gynllunio a chyflawni'r weledigaeth ar gyfer twf yng Ngogledd Cymru, gan roi pwyslais cychwynol ar y Fargen Dwf. Mae'r Fargen Dwf yn becyn cyllid gan y Llywodraeth Ganolog a Llywodraeth Cymru gyda chyllideb o £240m i gyflawni prosiectau ledled Cymru i sicrhau twf cynaliadwy ac economaidd.

Gellir dod o hyd i wybodaeth ychwanegol am y Cydbwyllgor ar wefan Cyngor Sir Gwynedd yn y cyfeiriad/linc canlynol ar y we:-

<https://democratiaeth.gwynedd.llyw.cymru//ielistmeetings.aspx?cid=418&year=0>

Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru

Mabwysiadwyd trefniadau newydd ym Mhrosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru (NWRWTP) yn ystod 2019/20 wrth i'r cyfleuster trin gwastraff Parc Adfer ddod yn weithredol. Mae gwastraff gweddilliol y pump Awdurdod bartneriaeth yn cael ei brosesu yno ers 27 Awst 2019 pan fu i'r cam comisiynu ddechrau, a daeth y gwaith yn gwbl weithredol ar 20 Rhagfyr 2019. Mae costau'r trefniant yn cael eu hysgwyddo bellach ac fe'u hadlewyrchir o dan Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Cyngor Sir y Fflint sydd yn parhau i weithredu fel awdurdod arweiniol ar y prosiect hwn a bydd trefniadau'r Cyd-bwyllgor yn aros fel ag y maent yn y dyfodol. Cyfran Cyngor Sir Ynys Môn o gostau'r cyd-bwyllgor ar gyfer 2019/20 oedd £448.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn rhan o amryfal drefniadau ar y cyd gyda Chynghorau cyfagos yng Ngogledd Cymru a'r Bwrdd Iechyd fel a ganlyn:-

- Gwasanaeth Mabwysiadu Gogledd Cymru (Arweinydd: Wrecsam. Partïon: Sir Y Fflint, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Mwynau a Gwastraff (Arweinydd: Sir Y Fflint. Partïon: Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol (Arweinydd: Sir y Fflint. Partïon: Wrecsam, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Galw Gofal (Arweinydd: Conwy. Partïon: Gwynedd, Sir Y Fflint).
- O dan reoliad 19 (1) o Reoliadau Trefniadau Partneriaeth (Cymru) 2015, cytunwyd ar drefniant cyllideb cyfun rhwng awdurdodau lleol Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr mewn perthynas â darparu gofal preswyl i bobl hŷn. Daeth y trefniant i rym ar 1 Ebrill 2019. Cyngor Sir Ddinbych sydd yn arwain ar y trefniant yn ystod tymor cychwynol y cytundeb (2019/20 i 2021/22). Mae'r Trafodion ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn wedi'u cynnwys o dan Wasanaethau Oedolion yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

NODYN 47 – TROI TAI'N GARTREFI

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant i Lywodraeth Cymru ar gyfer darparu benthyciadau i unigolion i atgyweirio cartrefi gwag er mwyn lleihau y nifer o gartrefi gweigion ar Ynys Môn a chynyddu'r cyfleoedd tai. Yn 2019/20, £0.106m (£0.087m yn 2018/19) oedd wedi ei wario ar atgyweirio cartrefi gwag.

NODYN 48 – Y DRETH GYNGOR

Mae incwm y Dreth Gyngor yn deillio o godi ar werth eiddo preswyl, ac mae'r gwerth hwnnw wedi ei rannu'n naw band yr amcangyfrifwyd eu gwerth ar 1 Ebrill 2003 i'r pwrpas penodol hwn. Penderfynir ar y taliadau trwy amcangyfrif faint o incwm y bydd raid i'r Cyngor ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru ei gael dros y flwyddyn nesaf ac wedyn rhennir y swm gyda'r sylfaen y Dreth Gyngor. Sylfaen y Dreth Gyngor yw cyfanswm nifer yr eiddo ym mhob band prisio gan addasu trwy gyfran a throsi'r nifer i'r hyn sy'n cyfateb i fand D ac addasu ar gyfer disgownt. Sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer 2019/20 oedd 31,571.46 (30,773.31 yn 2018/19).

Wedyn, mae'r swm i eiddo band D yn 2019/20, £1,572.32 (£1,440.78 yn 2018/19), yn cael ei luosi gan y gyfran a benodir i'r band penodol er mwyn rhoi'r swm dyledus fesul band. Cyfrifir am symiau unigol sy'n ddyledus gan ganiatáu disgownt a budd-dal i'r swm dyledus fesul band.

Roedd biliau'r Dreth Gyngor yn seiliedig ar y lluosyddion isod i fandiau A i I:-

Band	A*	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Lluosydd	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9

Caiff Sylfaen y Dreth Gyngor ei weithio allan fel a ganlyn:-

Band	A*	A	B	C	D	E	F	G	H	I	Cyfanswm
Cyfanswm Anheddau	14	4,194	6,098	6,195	6,793	5,158	2,533	1,018	157	46	
Lluosydd	5/9	6/9	7/9	8/9	9/9	11/9	13/9	15/9	18/9	21/9	
Band "D" Cyfatebol	7.92	2,796.23	4,742.97	5,506.22	6,793.00	6,304.71	3,658.42	1,696.75	313.50	108.38	31,928.10

	2019/20	2018/19
Band D cyfatebol fel yr uchod	31,928.10	31,118.10
Cyfradd Gasglu	98.50%	98.50%
Band D cyfatebol diwygiedig	31,449.18	30,651.33
Eiddo'r Weinyddiaeth Amddiffyn – Band D cyfatebol	122.28	121.98
Sylfaen y Dreth Gyngor	31,571.46	30,773.31

Yn 2013/14, cyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i gymryd lle'r cynllun budd-daliadau'r Dreth Gyngor. Dyfarnwyd £5.778m o ostyngiadau'r dreth gyngor yn 2019/20 (£5.381m yn 2018/19).

Dadansoddiad o'r enillion net o'r Dreth Gyngor:	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Y Dreth Gyngor Gros	49,618	44,797
Ychwanegu / Llai: darpariaeth ar gyfer diffyg-dalu nid oedd ei angen neu cyfrifwyd amdano o'r blaen	(185)	(191)
Y Dreth Gyngor sy'n Gasgladwy	49,433	44,606
Llai Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a roddwyd i breswylwyr	(5,778)	(5,381)
Enillion Net o'r Dreth Gyngor	43,655	39,225

NODYN 49 – TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r TA yn cael eu trefnu ar sail genedlaethol.

Caiff eiddo annomestig ei asesu bob pump mlynedd fel arfer at ddibenion cyfrifo atebolrwydd am TA. Daeth rhestr newydd i rym ar 1 Ebrill 2017. Nid yw ailbrisio yn codi referniw ychwanegol yn gyffredinol ond yn adlewyrchu newidiadau yng ngwerthoedd y farchnad eiddo ar draws y wlad, gan aildosbarthu'r un cyfanswm rhwymedigaeth treth ar gyfer Trethi Annomestig. Bydd rhai biliau trethi'n codi a rhai'n gostwng ond bydd y bil cenedlaethol cyfartalog ond yn newid gyda chwyddiant.

Mae Llywodraeth Cymru yn pennu cyfradd – 54.5c yn 2019/20 (51.4c yn 2018/19), ac mae busnesau lleol yn talu trethi a gyfrifir trwy luosi gwerth ardrethol eu heiddo gyda'r swm uchod. Y Cyngor sy'n gyfrifol am gasglu trethi oddi ar drethdalwyr ei ardal ond wedyn mae'n trosglwyddo'r elw i'r gronfa TA dan weinyddiaeth Llywodraeth Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedyn yn aildosbarthu'r symiau a delir yn ôl i awdurdodau lleol yn seiliedig ar swm penodol fesul pen o'r boblogaeth.

Roedd incwm TA, ar ôl ystyried rhyddhad a darpariaethau (yn cynnwys Rhyddhad Trethi Busnesau Bach Llywodraeth Cymru), yn £14.239m yn 2019/20 (£14.404m yn 2018/19) yn seiliedig ar werth trethadwy ar ddiwedd y flwyddyn o £39.915m (£39.107m yn 2018/19).

Dadansoddiad o'r enillion net o drethi annomestig:	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Trethi annomestig casgladwy	14,239	14,404
Cost lwfans casglu	(159)	(154)
Llog dalwyd ar ordaliadau	-	-
Darpariaeth ar gyfer dyledion drwg	15	(173)
Cyfraniad i gost rhyddhad trethi elusenol/gwledig	63	60
Rhyddhad Manwerthu a'r Stryd Fawr trwy grant	440	48
Taliadau i mewn i'r gronfa genedlaethol	14,598	14,137
Aildosbarthu o'r gronfa genedlaethol	22,754	22,574

NODYN 50 – MORWROL

Mae'r Cyngor, fel Awdurdod Harbwr, yn gyfrifol am y gwasanaethau morwrol canlynol: Biwmares, Bae Ffreiers, Glyn Garth, Porthaethwy, Traeth Coch ac Harbwr Amlwch. Mae'r Rheoliadau Ymgymeriadau Statudol ar gyfer Harbyrau (Cyfrifon ac ati) 1983, rhif 931, yn eithrio awdurdodau harbwr gyda throsiant sy'n llai na £250,000 rhag gorfod paratoi cyfrifon ar wahân dan Ddeddf Harbyrau 1964. Mae'r incwm a'r gwariant ar gyfer y Gwasanaethau Morworol hyn, felly'n cael eu cynnwys yn y cyfrifon hyn dan incwm a gwariant y Gwasanaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd. Yn 2019/20, roedd y trosiant ar wasanaethau arforol yn £48,361 (£50,732 yn 2018/19). Roedd y costau a gafwyd yn ystod y flwyddyn yn £83,439.77 (sy'n cynnwys £18,809 o log ar fenthyciadau/ad-daliadau cyfalaf).

NODYN 51 - POLISIĀU CYFRIFO

Yn yr adran hon, ceir manylion am y polisiau cyfrifo penodol a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer cwblhau'r cyfrifon.

Cyfeirnod Polisi	Teitl Polisi
1	Egwyddorion Cyffredinol
2	Cronni Incwm a Gwariant
3	Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen
4	Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd
5	Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiāu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau
6	Treth ar Werth (TAW)
7	Mesur Gwerth Teg
8	Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)
9	Eiddo Buddsoddiad
10	Asedau Annirweddol
11	Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir
12	Arian Parod a Chywerthoedd Arian
13	Offerynnau Ariannol
14	Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn
15	Cronfeydd Wrth Gefn
16	Cydnabyddiaeth Refeniw
17	Llog Mewnol
18	Prydlesau
19	Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)
20	Grantiau a Chyfraniadau gan y Llywodraeth
21	Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)
22	Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol
23	Arian Tramor
24	Buddiannau'r Gweithwyr
25	Eitemau Eithriadol
26	Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)
27	Incwm a Gwariant Asiantaeth

1. Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor am flwyddyn ariannol 2019/20 a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn ar 31 Mawrth 2020. Mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon blynyddol dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018, a than y Rheoliadau rhaid eu paratoi'n unol ag arferion cyfrifo priodol. Yr arferion hyn, yn bennaf, yw Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifo Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 a Chôt Ymarfer CIPFA ar gyfer Adroddiadau Gwasanaeth 2019/20, ac a ategir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh). Mae'r holl brif bolisiâu cyfrifo wedi cael eu defnyddio'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Paratowyd y Datganiad Cyfrifon ar sail "busnes hyfyw".

2. Cronni Incwm a Gwariant

Rhoddir cyfrif am drafodion yn y flwyddyn pryd y digwyddodd, nid pan fydd yr arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn. Mae'r dull hwn o gyfrifo cronniadau yn darparu sylfaen fwy cyflawn ar gyfer adrodd ar berfformiad ariannol y Cyngor oherwydd mae'n cynnwys ymrwymadau'r Cyngor yn y dyfodol i dalu/derbyn arian am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd erbyn 31 Mawrth 2020 ond nas talwyd amdanynt. Caiff incwm a gwariant eu cyfrifo amdanynt yn y flwyddyn y digwyddodd y gweithgaredd y mae'n berthnasol iddynt, nid pan fo arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn, h.y. ar sail gronol. Mae hyn yn golygu fod incwm yn cael ei gofnodi pan gaiff ei ennill ac nid ar adeg ei dderbyn a gwariant pan mae'n digwydd yn hytrach nag ar adeg ei dalu. Fe gynhwysir incwm am werthu nwyddau yn y cyfrifon pan gwblheir y gwerthiant, nid pan dderbynnir yr arian. Caiff incwm o ddarparu gwasanaethau ei gydnabod pan fedr y Cyngor fesur yn ddibynadwy y ganran o'r trafodyn a gwblhawyd ac, o ganlyniad i hyn, bydd y Cyngor yn cael incwm yn gyfnewid am y gwasanaethau a ddarparwyd. Yn ychwanegol at hyn:-

- Mae cyflenwadau'n cael eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio – pan fo bwloch rhwng dyddiad derbyn cyflenwadau a'u defnyddio, cânt eu cario fel rhestrau stoc ar y Fantolen;
- Mae treuliau yng nghyswllt gwasanaethau a dderbyniwyd (gan gynnwys gwasanaethau a ddarparwyd gan weithwyr) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fo'r gwasanaethau'n cael eu derbyn yn hytrach na phan fo taliadau'n cael eu gwneud;
- Mae'r llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau ac adneuon banc ac sy'n daladwy ar fenthyciadau (gan gynnwys gorddrafftiau banc) yn cael ei gyfrifo fel incwm a gwariant yn seiliedig ar y gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach nag fel llif arian parod sy'n cael ei bennu neu ei sefydlu dan y contract; a
- Pan fo refeniw a gwariant wedi'i gydnabod ond dim arian parod wedi'i dalu na'i dderbyn, mae dyledwr neu gredydwr i'r swm perthnasol yn cael ei gofnodi ar y Fantolen. Pan na fydd dyledion o bosib yn cael eu setlo, mae balans y ddyled yn cael ei nodi a chodir ar refeniw am yr incwm na chaiff, o bosib, ei gasglu.

3. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Gall pethau ddigwydd ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol a all gael effaith sylweddol ar ganlyniadau ariannol y flwyddyn honno. Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y flwyddyn ariannol a'r dyddiad pan fo'r Datganiad Cyfrifon wedi ei awdurdodi i'w gyhoeddi. Caiff y Datganiad Cyfrifon ei awdurdodi i'w gyhoeddi pan fydd y Swyddog Adran 151 wedi llofnodi'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio, ar ôl i'r cyfrifon gael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn. Yn unol â'r gyfraith, rhaid cwblhau'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio a'u hawdurdodi erbyn 30 Medi ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gellir dynodi dau fath o ddigwyddiad:-

- y rheini sy'n rhoi tystiolaeth o'r amgylchiadau oedd yn bodoli ar ddiwedd y flwyddyn ariannol – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau; a
- y rheini sy'n arwydd o amgylchiadau a gododd ar ôl y flwyddyn ariannol – nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau ond, lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith sylweddol, gwneir datgeliad yn y nodiadau ar natur y digwyddiadau a'r effaith y disgwylir iddynt eu cael o safbwynt ariannol.

Nid yw digwyddiadau ar ôl dyddiad awdurdodi'r datganiad ar gyfer ei gyhoeddi yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

4. Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd

Y gweithrediadau a reolir ar y cyd yw'r gwaith hwnnw a wna'r Cyngor ar y cyd â mentrau eraill pan fo defnydd yn cael ei wneud o asedau ac o adnoddau'r mentrau yn hytrach na sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cydnabod ar ei Fantolen ei gyfran o'r asedau a'r rhwymedigaethau y mae'n eu hwynebu. Caiff y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ei ddebydu gyda'r gwariant hwnnw a'i gredydu gyda'r gyfran o'r incwm y mae'n ei ennill o ganlyniad i weithrediad y fenter.

Asedau a reolir ar y cyd yw eitemau o eiddo, offer neu gyfarpar sydd yn cael eu cydreoli gan y Cyngor a mentrau eraill a phan fo'r asedau'n cael eu defnyddio i sicrhau buddiannau i'r mentrwy. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cadw cyfrif am ei gyfran ei hun yn unig o'r asedau a reolir ar y cyd, am y rhwymedigaethau a'r treuliau a gaiff ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill yng nghyswllt ei fuddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a ddaw iddo o'r fenter.

5. Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau

Gall addasiadau ar gyfer cyfnod blaenorol ddeillio o newid mewn polisiâu cyfrifo neu o gywiro camgymeriad perthnasol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol ac yn ystod y blynyddoedd i ddod a fydd yn cael eu heffeithio gan y newid ac nid ydynt yn achosi addasiad cyfnod blaenorol.

Ni fydd newidiadau i bolisiâu cyfrifo ond yn cael eu gwneud pan mae hynny'n ofynnol dan arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn rhoi gwybodaeth sy'n fwy dibynadwy neu berthnasol o safbwynt effeithiau trafodion, digwyddiadau eraill a'r amodau mewn perthynas â sefyllfa ariannol a pherfformiad ariannol y Cyngor. Pan wneir newid, caiff ei ddefnyddio'n ôl-weithredol (oni ddywedir fel arall) trwy addasu'r balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel petai'r polisi newydd wedi ei ddefnyddio erioed.

Mae camgymeriadau perthnasol a ganfyddir yn ffigyrau'r cyfnod blaenorol yn cael eu cywiro'n ôl-weithredol trwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

6. Treth ar Werth (TAW)

Mae TAW sy'n daladwy ond yn cael ei gynnwys fel traul i'r graddau nad oes modd ei hawlio oddi ar Gyllid a Thollau EM yn unig. Mae'r TAW derbyniadwy yn cael ei eithrio o incwm.

7. Mesur Gwerth Teg

Mae Mesur Gwerth Teg SAARh13 yn golygu bod rhaid i'r rhan fwyaf o'r asedau, rhwymedigaethau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyfredol gael eu prisio ar werth teg, yn amal yn ôl cyfraddau marchnad actif lle mae un ar gael. O safbwynt asedau gweithredol, mae'r safon yn cyflwyno'r cysyniad o werth teg yn seiliedig ar werth cyfredol (yn aml, gwerth mewn defnydd) ar gyfer ailbriso Eiddo, Offer a Chyfarpar. Mae hyn yn golygu y dylai'r mesur adlewyrchu amodau'r farchnad ar gyfer y gwasanaeth neu'r swyddogaeth ar ddyddiad cyflwyno'r adroddiad. Mae'r safon yn darparu gwahanol ddulliau prisio teg ar gyfer mathau o asedau gwahanol. Yn achos asedau nad ydynt yn rhai gweithredol, h.y. asedau buddsoddi, asedau a ddelir i'w gwerthu ac asedau nad oes mwyach eu hangen, caiff y rhain eu prisio ar eu huchaf ac yn ôl y defnydd gorau y gellir ei wneud ohonynt. Mewn achos lle gellid gwneud defnydd arall ohonynt a fyddai o werth teg uwch, dyna'r gwerth teg a fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer prisio asedau nad ydynt yn rhai gweithredol. Dan y côd hwn, nid oes angen ailbriso asedau isadeiledd yn ôl eu gwerth cyfredol. Yn lle hynny, caiff asedau isadeiledd eu prisio yn ôl y gost hanesyddol dibrisiedig.

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu rwymedigaeth drwy ddefnyddio'r rhagdybiaethau y byddai'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad yn eu defnyddio wrth briso ased neu rwymedigaeth, gan dybio y byddai'r rheini yn gweithredu er eu budd economaidd gorau.

8. Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)

8.1 Cydnabyddiaeth

Mae asedau nad ydynt yn gyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - yn asedau ffisegol sy'n para am flwyddyn neu ragor ac sy'n cael eu defnyddio gan y Cyngor i gefnogi'r ddarpariaeth o nwyddau a gwasanaethau. Mae'r Cyngor wedi pennu isafswm ar gyfer gwariant ar asedau a fydd yn cael ei gategoreiddio fel gwariant cyfalaf. Y swm de-minimus hwn yw £10k. Caiff gwariant ar brynu, creu neu wella asedau nad ydynt yn gyfredol ac sy'n costio £10k neu fwy ei gyfalafu ar sail cronïadau ar yr amod ei fod yn cwrdd â'r diffiniad uchod o ased nad yw'n gyfredol. Byddai Eiddo, Offer a Chyfarpar yn cynnwys asedau megis peiriannau, ni fyddai fel arfer yn cynnwys asedau a ddelir i'w gwerthu oherwydd, fel arfer, byddid yn disgwyl cael gwared ar y rhain o fewn 12 mis.

Gall costau'r asedau hyn gynnwys costau cychwynnol eu prynu a'u hadeiladu a chostau dilynol i wella neu i adnewyddu rhan o'r ased. Caiff unrhyw wariant arall a gyfyd yn sgil gynnal a chadw asedau o ddydd i ddydd, yn cynnwys atgyweiriadau a cynnal a chadw, ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r costau hynny godi.

8.2 Mesur

Caiff asedau eu mesur yn y lle cyntaf ar gost, yn cynnwys:-

- y pris prynu;
- unrhyw gostau a briodolir i ddod ag ased i'r lleoliad a'r cyflwr sy'n angenrheidiol i bwrpas ei weithredu yn y dull a fwriadwyd gan reolwyr; ac
- amcangyfrif cychwynnol o gostau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae'r eitem arno mewn achosion lle mae'n rhaid, er mwyn defnyddio'r ased, ei hail-leoli.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a geir tra bo asedau'n cael eu hadeiladu.

Tybir bod cost asedau a gaffaelir mewn modd ac eithrio drwy eu prynu yn gost gwerth teg, ac eithrio pan nad oes sylwedd masnachol i'r pryniant (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan gaffaelir ased drwy gyfnewid, cost y pryniant yw swm cario'r ased a roddir i fyny gan y Cyngor.

Yna mae'r asedau'n cael eu cario yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:-

- Isadeiledd, asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost dibrisiant hanesyddol;
- Tai Cyngor – gwerth teg, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol (EUV-SH);
- Swyddfeydd y Cyngor – gwerth cyfredol, a bennir gan y swm a delir am yr ased yn ei ddefnydd presennol;
- Adeiladau ysgolion – byddent yn cael eu prisio yn ôl eu gwerth cyfredol wrth gael eu defnyddio ond, oherwydd eu natur arbenigol, fe'u mesurir yn ôl cost amnewid dibrisiant;
- Asedau dros ben – y mesur gwerth cyfredol yw gwerth teg, amcangyfrifir ar y defnydd uchaf a gorau o bersectif rhai sy'n weithgar ar y farchnad;
- Mae'r holl asedau gweithredol eraill wedi cael eu mesur yn unol â'u gwerth presennol yn seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol (EUV). Mae hyn yn golygu mai gwerth cyfredol tir ac adeiladau fyddai'r swm a fyddai'n cael ei dalu am yr ased yn ei ddefnydd presennol. Os nad oes marchnad amlwg ar gyfer ased oherwydd ei natur arbenigol neu os nad yw'r math hwnnw o ased yn cael ei werthu'n aml, bydd yr Awdurdod yn amcangyfrif ei werth cyfredol gan ddefnyddio'r dull cost amnewidiol dibrisiedig. Er enghraifft, yn achos eiddo sy'n cynnwys tir ac adeiladau, y gost ddibrisiedig o'i amnewid fyddai gwerth marchnad y tir y mae'r adeilad arno ar gyfer ei ddefnydd cyfredol ynghyd â chost gros amnewid yr adeilad llai lwfansau ar gyfer dirywiad ffisegol, darfodedigrwydd ac optimeiddio;
- Caiff asedau a dderbynnir fel rhoddion eu mesur yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Caiff y gwahaniaeth rhwng gwerth teg ac unrhyw bris a dalwyd ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Trethiant a Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Lle mae amodau ynghlwm wrth unrhyw asedau a gafwyd yn rhodd, caiff yr enillion eu credydu i'r Cyfrif Asedau a gafwyd yn rhodd. Lle mae enillion yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu symud allan o falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn;
- Lle mae rhan neu gydran o ased yn cael ei amnewid, caiff gwerth cario'r hen ran neu gydran ei ddad-gydnabod er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Caiff gwerth y gydran newydd ei hychwanegu at y swm sy'n cario. Os nad yw'n ymarferol gwneud penderfyniad ynghylch gwerth cario'r rhan sydd wedi ei amnewid, defnyddir cost y rhan newydd fel arwydd o gost y rhan sydd wedi cael ei amnewid; a
- Os nad yw ased yn cael ei ddal i bwrpas cynhyrchu llif arian, tybir bod gwerth mewn defnydd o leiaf yn gyfartal i gost amnewid gwasanaeth potensial o'r ased.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo oes ddefnyddiol fer neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel procsi ar gyfer gwerth teg. Fel arfer, mae 'oes defnyddiol byr' yn golygu 7 mlynedd neu lai, er gall fod yn hirach am eitemau arbenigol o offer a chyfarpar.

Mae'r asedau a gynhwysir yn y Fantolen ar werth teg yn cael eu hailbriso yn ddigon aml i sicrhau nad yw eu swm cario'n sylweddol wahanol i'w gwerth teg ar ddiwedd y flwyddyn, ond ailbriso o leiaf bob pum mlynedd. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn prisio ei asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar ar sail rhaglen dreigl pum mlynedd. Fodd bynnag, caiff asedau sydd â gwerth cario o dros £500k eu hailbriso bob blwyddyn. Mae cynnydd mewn gwerthoedd asedau'n cydweddu â chredydau i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i gydnabod enillion heb eu gwireddu. Mewn achosion eithriadol, gellir credydu enillion ailbrisiant i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan fônt yn codi o wyrddroi colled a godwyd yn flaenorol ar wasanaeth.

Pan ddynodir lleihad mewn gwerth, cyfrifir amdano trwy:-

- pan fo balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion sydd wedi cronni); a
- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys enillion ailbrisiant a gydnabuwyd ers 1 Ebrill 2007 yn unig, dyddiad ei weithredu'n ffurfiol. Mae'r enillion a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw wedi eu hymgorffori yn y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

8.3 Amhariad

Mae gwerth asedau'n cael eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn am arwydd o amhariad ar werth.

Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a newidiadau mewn amgylchiadau sy'n rhoi arwydd y gallai amhariad fod wedi digwydd yn cynnwys:-

- dirywiad sylweddol (h.y. mwy na'r disgwyl o ganlyniad i dreigl amser neu ddefnydd cyffredin) yn swm cario'r ased yn ystod y cyfnod, sy'n benodol i'r ased;
- tystiolaeth o ddarfodiad neu niwed ffisegol i ased;
- ymrwymiad gan y Cyngor i ymgymryd ag ad-drefnu sylweddol; a
- newid andwyol sylweddol yn yr amgylchedd statudol neu reoleiddiol arall y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

Pan fo arwyddion, ac amcangyfrifir bod gwahaniaethau posib yn berthnasol, yna amcangyfrifir swm adferadwy'r ased ac, mewn achos lle mae'r swm hwn yn llai na swm cario'r ased, cydnabyddir colled amhariad ar gyfer y diffyg.

Pan ddynodir colledion amhariad ar asedau a gawsant eu hailbriso, cyfrifir amdanynt trwy:-

- pan mae balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion cronnus);

- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Pan fo colled amhariad yn cael ei wrthdroi wedyn, credydir y gwyrddroad i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, i fyny at swm y golled wreiddiol, wedi ei addasu ar gyfer dibrisiant y byddid wedi ei godi pe na fyddai'r golled wedi ei chydabod. Nodir unrhyw beth dros ben yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Pan mae'r amhariad yn ymwneud ag ased na chafodd ei hailbrisio (h.y. ased â gwerth cario yn seiliedig ar gost hanesyddol), caiff yr amhariad ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

8.4 Dibrisiant

Darperir ar gyfer dibrisiant yr holl asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dyrannu eu symiau dibrisio dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau heb oes ddefnyddiol benodol (h.y. tir rhydd-ddaliadol) ac asedau nad ydynt eto ar gael i'w defnyddio (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu).

Cyfrifir dibrisiant ar y seiliau canlynol:-

- anheddau ac adeiladau eraill – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 75 mlynedd, fel yr amcangyfrifir gan y Prisiwr;
- cerbydau, offer, dodrefn a chyfarpar – dyraniad llinell syth dros 5 i 15 mlynedd;
- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 30 mlynedd.

Mewn achos lle mae gan eitem o ased Eiddo, Offer a Chyfarpar gydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

Mae enillion ailbrisiant hefyd yn cael eu dibrisio, gyda swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng gwerth presennol dibrisiant a godir ar asedau a'r dibrisiant a fyddai wedi ei godi yn seiliedig ar eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Ni chodir dibrisiant yn y flwyddyn y prynir yr ased.

8.5 Asedau y ceir gwared arnynt ac Asedau nad ydynt yn Gyfredol a delir i'w Gwerthu

Mae'r asedau hyn yn cael eu marchnata'n rhagweithiol ar gyfer eu gwerthu ac mewn achosion ble y mae'r Cyngor yn disgwyl iddynt gael eu gwerthu yn y 12 mis nesaf. Fe nodir yr asedau yma ar wahân oherwydd bydd y gwerth ar y Fantolen yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na pharhau i'w ddefnyddio yn y dyfodol. Mae'r ased (neu grŵp gwaredu) yn cael ei ailbrisio yn union cyn ei ail-gategoreiddio ac yna ei gario ar yr isaf o'r swm hwn a gwerth teg llai costau gwerthu. Caiff gwerth teg asedau nad ydynt yn gyfredol a delir i'w gwerthu, eu mesur yn unol â'u lefel uchaf a gorau o ddefnydd. Pan fo gostyngiad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, mae'r golled yn cael ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dim ond hyd at swm unrhyw golledion a gydnabuwyd yn flaenorol yn y Gwared neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau y cydnabyddir enillion mewn gwerth teg. Ni chodir dibrisiant ar Asedau a delir i'w Gwerthu.

Os nad yw asedau (neu grŵp gwaredu) bellach yn cwrdd â'r meini prawf i'w dosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu, yna cânt eu hailddosbarthu'n ôl i asedau nad ydynt yn gyfredol a'u prisio ar yr isaf o'u swm cario cyn iddynt gael eu dosbarthu fel rhai y delir i'w gwerthu, addasu ar gyfer dibrisiant, amorteiddiad neu ailbrisiadau a fyddai wedi cael eu cydnabod petaent ddim wedi cael eu dosbarthu fel rhai a Delir i'w Gwerthu, a'u swm adferadwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio gwerthu.

'Grŵp gwaredu' yw grŵp o asedau, o bosib gyda rhai rhwymedigaethau cysylltiedig, y bwriada'r Cyngor gael gwared â nhw mewn un trafodyn unigol. Defnyddir y sail sy'n ofynnol ar gyfer mesur Asedau nad ydynt yn Gyfredol a ddsberthir fel rhai a delir i'w gwerthu i'r grŵp cyfan, ac mae unrhyw golled ddilynol yn lleihau swm cario'r Asedau nad ydynt yn Gyfredol yn y grŵp gwaredu yn y drefn ddsbarthu sy'n ofynnol gan SGR36.

Nid yw asedau fydd yn cael eu gadael neu eu sgrapio yn cael eu hailddosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu.

8.6 Cael Gwared ar Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Pan ceir gwared ag ased neu pan gaiff ei ddigomisiynu, dilëir swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu Asedau a delir i'w Gwerthu) i linell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r budd neu'r golled ar adeg gwaredu. Caiff y gost hon ei throsglwyddo wedyn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Mae derbyniadau o warediadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r budd neu golled ar waredu (h.y. wedi ei netio i ffwrdd yn erbyn gwerth cario'r ased adeg cael gwared arno). Mae unrhyw enillion ailbrisiant a gronnyd i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Mae symiau uwch na £10k a dderbynnir ar gyfer eitem a waredwyd yn cael eu categoreiddio fel derbyniadau cyfalaf ac ni fedrir ond eu defnyddio wedyn ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd neu eu gosod o'r neilltu i leihau angen gwaelodol y Cyngor i fenthycu (y gofyniad Cyllido Cyfalaf). Mae derbyniadau yn cael eu neilltuo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Nid yw gwerth dileu gwarediadau'n cael ei godi yn erbyn y Dreth Gyngor, oherwydd darperir yn llawn ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol dan drefniadau ar wahân ar gyfer Cyllido Cyfalaf. Mae symiau'n cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

8.7 Asedau nad oes eu hangen mwyach

Gwerth teg asedau nad oes eu hangen mwyach yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar adeg mesur. Bydd hyn yn seiliedig ar y lefel uchaf a gorau o ddefnydd.

8.8 Asedau Treftadaeth

Asedau Treftadaeth yw'r rheini y bwriedir eu cadw mewn ymddiriedolaeth i genedlaethau'r dyfodol oherwydd eu cysylltiadau diwydiannol, amgylcheddol neu hanesyddol. Maent yn cael eu dal gan y Cyngor yn unol â'i amcanion cyffredinol i warchod treftadaeth Ynys Môn. Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o asedau treftadaeth diriaethol megis adeiladau hanesyddol a gwaith celf.

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth weithredol (h.y. rheini sydd, ynghyd â chael eu dal am eu nodweddion treftadaeth, hefyd yn cael eu defnyddio gan y Cyngor am weithgareddau arall neu i ddarparu gwasanaethau arall) a chyfrif amdanynt fel asedau gweithredol, yn yr un modd ag asedau arall o'r math cyffredinol yna (e.e. adeiladau gweithredol).

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth ar y sail fwyaf priodol a pherthnasol i'r ased unigol neu ddothbarth yr asedau. Lle nad yw'n ymarferol i gael prisiad ar gost sy'n gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol, mesurir yr Asedau Treftadaeth ar gost hanesyddol (llai unrhyw dibrisiant cronedig, amorteiddio a cholledion amhariad fel sy'n briodol). Lle mesurir Asedau Treftadaeth ar brisiad, fe fesurir y swm cario yn ddigon aml i sicrhau fod y prisiadau yn parhau i fod yn gyfredol, ac ar gyfnodau dim mwy na phum mlynedd. Mewn achos lle na fedrir penderfynu ar gost neu werth Ased Treftadaeth heb fynd i gost anghymesur, ni fydd yr asedau'n cael eu cydnabod yn y Fantolen. Yn lle hynny, bydd yr ased yn cael ei datgelu yn y nodiadau i'r cyfrifon.

Pan fo Ased Treftadaeth ag oes benodol, darperir dibrisiant ar yr un sail â chategoriâu eraill o asedau (am fanylion, gweler y Polisi Cyfrifo am Ddibrisiant, 8.4 uchod).

Ni ddarperir dibrisiant ar Asedau Treftadaeth sydd ag oes amhenodol a gwerth gweddilliol uchel. Dylid adolygu swm cario Ased Treftadaeth pan fo tystiolaeth o amhariad, er enghraifft, pan mae wedi dioddef dirywiad ffisegol neu wedi cael ei dorri neu pan fo amheuan newydd yn codi ynglŷn â'i ddilysrwydd. Adnabyddir unrhyw amhariad ar yr un sail â dosbarthiadau arall o ased (am fanylion gweler Polisi Cyfrifo 8.3, Amhariad). Ar hyn o bryd, nid yw'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i gaffael mwy o Asedau Treftadaeth, ond mae'n ymateb i gyfleoedd i wella ei bortffolio fel maent yn codi. Cedwir y casgliadau celf yn Oriol Ynys Môn, gyda gwaith cynnal a chadw'n cael ei wneud pan fo'r angen. Rhannau o'r casgliad sy'n cael ei arddangos ar unrhyw adeg, tra gellir trefnu i gael mynediad i'r gweddill. Mae'r Eiddo Treftadaeth yn cael eu rheoli a'u cynnal a'u cadw, tra'n ystyried eu nodweddion treftadaeth, fel rhan o bortffolio cyffredinol y Cyngor o dir ac adeiladau.

8.9 Trin Asedau Ysgol

Cymerir yn ganiataol mai awdurdodau lleol sy'n rheoli'r ysgolion y maent yn eu cynnal. O'r herwydd, caiff asedau, rhwymedigaethau, cronfeydd wrth gefn a llif arian yr ysgolion a gynhelir gan yr Awdurdod eu cynnwys yn natganiadau ariannol y Cyngor.

Ymddiriedolwyr yr ysgol neu'r corff sefydledig sy'n berchen ar, ac yn rheoli, tir ac adeiladau ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig ac, o'r herwydd, ni chânt eu cynnwys ar Fantolen y Cyngor.

Caiff gwariant cyfalaf ar ysgolion cymunedol ei ychwanegu at falansau'r ysgolion hynny. Caiff balansau ysgolion unigol ar 31 Mawrth 2020 eu cynnwys ym Mantolen y Cyngor oherwydd eiddo'r Cyngor fydd unrhyw gyllidebau datganoledig i'r ysgolion sydd heb eu gwario.

I bwrpas cyfrifo, mae asedau ysgolion dan reolaeth wirfoddol ac ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol fel a ganlyn:-

- Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol: mae'r tir wedi ei gynnwys ar y Fantolen ond nid yr adeiladau;
- Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol: nid yw'r tir na'r adeiladau wedi eu cynnwys ar y Fantolen; ac
- Yn ychwanegol, nid yw'r tir na'r adeiladau yn Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys ar y Fantolen oherwydd mae'r asedau hyn wedi eu breinio gydag ymddiriedolwyr yr ysgol.

9. Eiddo Buddsoddiad

Eiddo buddsoddiad yw'r tir a'r adeiladau hynny a ddefnyddir i bwrpas cynhyrchu rhent a/neu ar gyfer cynnydd cyfalaf yn unig. Nid yw'r diffiniad yn cael ei fodloni os ydyw'r eiddo'n cael ei ddefnyddio mewn unrhyw ffordd i hwyluso darparu gwasanaethau neu i gynhyrchu nwyddau neu pan fo'n cael ei ddal i'w werthu.

Mae eiddo buddsoddiad yn cael eu cydnabod pan mae'n debygol y bydd buddion economaidd cynlluniedig ar gyfer y dyfodol yn llifo i'r Awdurdod ac y gellir mesur mewn modd dibynadwy gost neu werth teg yr eiddo buddsoddiad hwnnw. Caiff eiddo buddsoddiad eu mesur yn ôl cost yn y lle cyntaf ac, wedyn, yn ôl gwerth teg, gan ddibynnu ar faint y gellid ffeirio'r ased rhwng partïon gwybodus hyd braich. Yn unol a'r Côt, rhaid prisio Eiddo Buddsoddiad yn ôl y defnydd mwyaf a gorau y gellir ei wneud ohonynt, waeth beth fo bwriadau'r Cyngor ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu bod defnydd amgen wedi cael ei ystyried ar gyfer pob eiddo buddsoddiad ac, os byddai modd defnyddio'r eiddo i bwrpas arall a hynny'n codi ei werth teg, yna dylid defnyddio'r gwerth teg hwnnw. Nid yw'r eiddo'n cael ei ddibrisio, yn hytrach caiff eu hailbriso'n flynyddol yn unol â SAARh13 yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddyddiad y Fantolen. Mae enillion a cholledion adeg ailbriso'n cael eu symud i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yr un driniaeth yn union a roddir i enillion a cholledion wrth gael gwared ohonynt.

Mae rhent a dderbynnir am eiddo buddsoddiad yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Cyllido a Buddsoddiad ac yn arwain at gynnydd ym Malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, dan drefniadau statudol, ni chaniateir i enillion a cholledion a geir yn sgil ailbriso a gwerthu gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

10. Asedau Annirweddol

Mae asedau annirweddol yn asedau nad ydynt yn gyfredol, nac yn ariannol, y gellir eu hadnabod ar wahân ond nid oes ganddynt sylwedd ffisegol (er enghraifft, meddalwedd cyfrifiadurol). Caiff y rhain eu rheoli gan y Cyngor oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol. Nid yw gwariant ar ddatblygu gwefannau'n cael ei gyfalafu pan fo'r wefan yn cael ei defnyddio'n llwyr neu'n bennaf i hyrwyddo neu i hysbysebu nwyddau'r Cyngor neu ei wasanaethau. Caiff gwariant ar asedau annirweddol eu cyfalafu pan dybir y bydd buddiannau economaidd yn y dyfodol neu wasanaeth posib yn llifo o'r ased annirweddol i'r Cyngor. Mae oes economaidd defnyddiol asedau annirweddol yn cael ei benderfynu gan y gweithiwr proffesiynol perthnasol sy'n arwain ar brynu/datblygu'r ased annirweddol. Mae oes economaidd ddefnyddiol ased annirweddol yn fyrrach nag asedau dirweddol, er enghraifft, rhwng pump a saith mlynedd. Mae asedau annirweddol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth dros fywyd economaidd defnyddiol yr ased.

Yn y lle cyntaf, mesurir asedau annirweddol yn ôl y gost. Nid yw'r symiau'n cael eu hailbriso hyd oni fydd modd pennu gwerth yr asedau y mae'r Cyngor yn eu dal trwy droi at y farchnad weithredol. Yn ymarferol, nid oes yr un o'r asedau annirweddol y mae'r Cyngor yn eu dal yn bodloni'r maen prawf hwn ac, felly, cânt eu cario yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig. Mae swm dibrisiannol ased annirweddol yn cael ei amorteiddio dros ei oes ddefnyddiol i linell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Rhoddir prawf amhariad ar asedau annirweddol yn flynyddol a phryd bynnag y ceir arwydd bod amhariad ar yr ased. Mae unrhyw golledion a ganfyddir yn cael eu nodi yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd unrhyw enillion neu golledion wrth gael gwared ag ased annirweddol neu wrth roi'r gorau iddo yn cael ei nodi yn erbyn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo gwariant ar asedau annirweddol yn gymwys i'w ystyried fel gwariant cyfalaf i ddibenion statudol, ni chaniateir i amorteiddio, colledion amhariad nag enillion a cholledion cael gwared â'r asedau gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

11. Rhestrau Stoc a Contractau Tymor Hir

Cynhwysir rhestrau stoc yn y Fantolen yn ôl y gost neu'n ôl y gwerth gwerthu net - pa un bynnag o'r ddau sydd isaf. Mae cost rhestrau stoc yn cael ei aseinio trwy ddefnyddio fformiwla gostio 'Cyntaf i Mewn, Cyntaf Allan' (FIFO).

Rhoddir cyfrif am contractau tymor hir trwy godi ar y Gwarged neu ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn seiliedig ar werth y gwaith neu'r gwasanaeth a dderbynnir dan y contract yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mae gwaith sydd yn y broses o gael ei wneud yn cael ei gynnwys yn y Fantolen yn ôl y gost.

12. Arian Parod a Chywerthoedd Arian

Cynrychiolir arian parod gan arian mewn llaw ac adneuon gyda sefydliadau ariannol sy'n ad-daladwy heb gosb ar rybudd o ddim mwy na 24 awr. Mae cywerthoedd arian yn fuddsoddiadau hynod o hylifol sy'n aeddfedu ymhen tri mis neu lai o'r dyddiad prynu ac yn rhai y gellir eu trosi'n hawdd i symiau hysbys o arian parod heb beri unrhyw risg o bwys yn sgil newid mewn gwerth.

Yn y Datganiad Llif Arian, dangosir arian parod a chywerthoedd arian net o'r gorddrafftiau banc sy'n daladwy ar alw ac maent yn rhan hanfodol o reolaeth arian parod y Cyngor.

13. Offerynnau Ariannol

13.1 Ymrwymadau Ariannol

Mae ymrwymadau ariannol yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, cânt eu mesur i gychwyn ar werth teg, a'u cario ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae costau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario y rhwymedigaeth, wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Y gyfradd llog effeithiol yw'r gyfradd sy'n disgowntio'n union y taliadau arian parod a amcangyfrifir yn y dyfodol dros oes yr offeryn i'r swm y cafodd ei gydnabod arno'n wreiddiol.

Ar gyfer y mwyafrif o'r benthyciadau sydd gan yr Awdurdod, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill sy'n daladwy (a llog wedi cronni); a'r llog a godir i'r CIES yw'r swm sy'n daladwy am y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthycia.

Pan fo premiymau a disgowntiau wedi eu codi i'r CIES, mae'r rheoliadau yn caniatáu i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei thaenu dros y blynyddoedd i ddod. Mae gan yr Awdurdod bolisi o daenu'r enillion neu'r colledion dros y tymor oedd yn weddill ar y benthyciad yr oedd y premiwm yn daladwy yn ei erbyn, neu yr oedd y disgownt i'w dderbyn pan gafodd ei ad-dalu. Mae cysoniad y symiau a godir i'r CIES i'r taliad net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

13.2 Asedau Ariannol

Caiff asedau ariannol eu dosbarthu yn seiliedig ar ddull dosbarthu a mesur sy'n adlewyrchu'r model busnes ar gyfer dal yr asedau ariannol a'u nodweddion llif arian. Mae tri prif ddsbarth o asedau ariannol sef:-

- cost wedi'i amorteiddio;
- gwerth teg trwy elw neu golled (FVPL); a
- gwerth teg trwy incwm cynhwysfawr arall (FVOCI).

Model busnes yr Awdurdod yw dal buddsoddiadau er mwyn casglu llifoedd arian cytundebol. Felly, mae asedau ariannol yn cael eu dosbarthu fel cost wedi'i amorteiddio, heblaw am y rheini nad yw eu taliadau cytundebol ar ffurf talu'r prifswm a llog yn unig (h.y. lle nad yw'r llifoedd arian ar ffurf offeryn dyled sylfaenol).

Asedau Ariannol wedi eu Mesur ar Gost wedi'i Amorteiddio

Mae asedau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn ar werth teg. Wedyn cânt eu mesur ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n dderbyniadwy yn seiliedig ar swm cario yr ased wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Ar gyfer y mwyafrif o'r asedau ariannol y mae'r Awdurdod yn eu dal, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill y gellir ei dderbyn (ynghyd â llog wedi cronni) a'r llog a gaiff ei gredydu i'r CIES yw'r swm sydd i'w dderbyn am y flwyddyn yn y cytundeb benthycyca.

Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi gwneud nifer o fenthyciadau i weithwyr ar lai na chyfraddau'r farchnad (benthyciadau meddal). Mae'r Cyngor yn defnyddio cyfradd CThEM ar gyfer benthyciadau buddiol i weithwyr fel procsi ar gyfer gwerth y farchnad/cyfradd llog effeithiol. Os yw'r gwahaniaeth rhwng y gyfradd ostyngedig a'r gyfradd llog effeithiol yn fwy na £100k, caiff colled ei gofnodi ar y CIES am werth presennol y llog a fydd yn cael ei ildio dros oes yr offeryn, gan arwain at gost wedi'i amorteiddio is na'r prifswm sy'n weddill.

Caiff llog ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES ar gyfradd llog effeithiol fymryn yn uwch na'r gyfradd a dderbynnir gan y gweithwyr, ac effaith y gwahaniaeth yw cynyddu cost wedi'i amorteiddio y benthyciad yn y Fantolen. Mae'n ofynnol yn y darpariaethau statudol mai effaith benthyciadau meddal ar Falans y Gronfa Gyffredinol yw'r llog sy'n dderbyniadwy am y flwyddyn ariannol – mae cysoniad y symiau a gaiff eu debydu neu eu credydu i'r CIES i'r enillion net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod, yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES.

13.3 Model Colled Credyd Disgwyliedig

Mae'r Awdurdod yn cydnabod colledion credyd disgwyliedig ar bob un o'i asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio [neu FVOCI pan fo'n berthnasol], naill ai ar sail 12 mis neu sail oes. Mae'r model colled credyd disgwyliedig ar sail oes (model symledig) hefyd yn gymwys i symiau les sy'n dderbyniadwy ac asedau contract. Dim ond colledion oes sy'n cael eu cydnabod ar gyfer symiau masnach derbyniadwy (dyledwyr) a ddelir gan yr Awdurdod.

Bydd y Cyngor hefyd yn ymestyn y drefn symledig i symiau derbyniadwy ar les a masnach ac asedau contract os oes cydran gyllido sylweddol.

Mae colledion amhariad yn cael eu cyfrifo i adlewyrchu'r disgwyliad efallai na fydd y llifoedd arian yn y dyfodol yn digwydd oherwydd gallai'r benthyciwr fethu talu ei rwymedigaethau. Mae risg credyd yn chwarae rhan hollbwysig wrth asesu colledion. Os yw risg wedi cynyddu'n sylweddol ers i offeryn gael ei gydnabod i gychwyn, caiff colledion eu hasesu ar sail oes. Os yw'r risg heb gynyddu'n sylweddol, neu os yw dal yn isel, caiff colledion eu hasesu ar y sail colledion disgwyliedig dros 12 mis.

Ar gyfer 2019/20, yng nghyswllt Mân Ddyledwyr roedd y canrannau dyledion drwg canlynol yn berthnasol:-

6 mis i 1 flwyddyn: 50%;
1 flwyddyn i 2 flynedd: 75%;
Dros 2 flynedd: 100%.

Byddai canrannau uwch yn berthnasol ar gyfer rhai dyledwyr penodol, gan ddwyn i gof amgylchiadau personol e.e. cwmni wedi diddymu, methdaliad personol.

Ar gyfer dyledwyr oedd wedi eu gohirio h.y. ffioedd preswyl Gwasanaethau Cymdeithasol oedd wedi eu gohirio tra'n aros i eiddo werthu (lle roedd pridiant ar yr eiddo), roedd darpariaeth o 10% yn berthnasol waeth beth yw'r oedran – er y byddai darpariaeth uwch yn berthnasol mewn rhai amgylchiadau e.e. cyflwr presennol yr eiddo neu werth yr eiddo neu anghydfod.

Mae SAARh yn ei gwneud yn ofynnol i adnabod dyledion yn gynt (nid yw'r arfer cyfredol yn darparu ar gyfer dyledion yn gynt na chwech mis oed, er y byddai darpariaeth yn cael ei wneud ar gyfer amgylchiadau dyledwyr unigol sy'n hysbys e.e. methdalwr, oedran llai na hyn) ac mae'n rhaid eithrio dyledion sector cyhoeddus (ar hyn o bryd mae dyledion ar gyfer y bwrdd iechyd lleol, preseptwyr mawr a lleol (cynghorau)/cyrff sy'n codi trethi ac ati, a gweinyddiaethau canolog/datganoledig ac ati wedi eu cynnwys). Gan roi ystyriaeth i SAARh9, mae angen lwfansau amharu colledion diwygiedig ac fe wneir yr ystyriaethau canlynol i gyrraedd y lwfansau diwygiedig.

Nid yw SAARh9 yn diffinio diffyg ar ddyled, ond mae'n ofynnol i sefydliad ddarparu diffiniad o'r fath sy'n gyson â'i ddibenion rheoli credyd. Defnyddir y diffiniad canlynol at ddibenion y gofyniad lwfans amharu colledion ar gyfer Mân Ddyledion, sy'n ddigon syml ac sy'n gyson â rheolaeth credyd yr Awdurdod –

Mae dyledwyr wedi diffygio ar ddyled (at ddibenion lwfans amharu colledion yng nghyswllt Mân Ddyledwyr) os nad oes taliad wedi'i dderbyn yn erbyn dyled yn y system Dyledwyr Civica (erbyn 31 Mawrth bob blwyddyn) pan fo oedran y ddyled yn fwy nag 14 diwrnod calendr o'r dyddiad pwynt treth.

Cynigir y lwfansau canlynol ar gyfer cyfnodau o hyd at chwech mis:-

- Diwrnod 1 i 14 niwrnod ar ôl codi'r anfoneb – 2%;
- 1 - 30 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 15 diwrnod i 45 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 2.5%;
- 31 - 60 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 46 diwrnod i 75 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 4.5%;
- 61 - 90 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 76 diwrnod i 105 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 7.5%;
- 91 – 168 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 106 diwrnod i 182 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 15%.

Byddai'r Cyngor wedyn yn parhau i ddefnyddio'r canrannau cyfredol ar gyfer dyledion hŷn na chwech mis o'r dyddiad pwynt treth h.y.

- 183 – 365 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 50%;
- 366 – 730 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 75%;
- 731 diwrnod neu fwy o'r dyddiad pwynt treth – 100%.

Taliadau wedi eu gohirio

O 183 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth mae'r rhain i gael eu cymhwyso ar 10% YN UNIG ac nid ar y cyfraddau uwch a ddangosir. Dim darpariaeth ar gyfer dyledion gohiriedig sy'n llai na chwech mis oed. Mae gan y Cyngor bridiannau cyfreithiol wedi'u sicrhau yn erbyn cartrefi unigolion, felly, mae'r swm ar gyfer amhariad yn is.

Yr enillion neu'r golled amhariad flynyddol fydd y newid mewn colledion credyd disgwylidig cydol oes dros y flwyddyn.

13.4 Asedau Ariannol yn cael eu Mesur ar Werth Teg trwy Elw neu Golled (FVPL)

Mae asedau ariannol sy'n cael eu mesur ar werth FVPL yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn a'u cario ar werth teg. Mae enillion neu golledion gwerth teg yn cael eu hadnabod wrth iddynt gyrraedd yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau.

Mae mesuriadau gwerth teg yr asedau ariannol yn seiliedig ar y technegau canlynol:-

Offerynnau gyda phrisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu – pris y farchnad offerynnau eraill gyda thaliadau sefydlog a chanfyddadwy – dadansoddiad llif arian gostyngedig.

Mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur wedi eu categorio yn unol â'r tair lefel ganlynol:-

Mewnbynnau Lefel 1 – prisiau wedi'i dyfynnu (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd actif ar gyfer asedau yr un fath y gall yr Awdurdod gael mynediad atynt ar y dyddiad mesur.

Mewnbynnau Lefel 2 – mewnbynnau ar wahân i'r prisiau wedi'u dyfynnu sydd wedi'u cynnwys yn Lefel 1 sy'n ganfyddadwy ar gyfer yr ased, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol.

Mewnbynnau Lefel 3 – mewnbynnau anghanfyddadwy ar gyfer yr ased.

13.5 Y Datganiadau Ariannol

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

13.6 Asedau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu

Nid oes gan y Cyngor asedau ariannol ar gael i'w gwerthu ac yn annhebygol o gael rhai yn y tymor byr gan ni chynhwysir yr asedau ariannol yma yn y Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2019/20.

14. Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn

14.1 Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo rhywbeth wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu ddehongliadol i'r Cyngor sy'n debygol o fod angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu wasanaeth posibl, a phan fo modd darparu amcangyfrif dibynadwy o faint y rhwymedigaeth. Er enghraifft, efallai bod y Cyngor yn rhan o achos llys fyddai'n debygol o arwain yn y pen draw at wneud setliad neu dalu iawndal.

Codir darpariaethau fel traul ar y llinell gwasanaeth priodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur yn ôl yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad y Fantolen o'r gwariant sydd ei angen i setlo'r rhwymedigaeth, gan gymryd i ystyriaeth y risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan fo taliadau'n cael eu cyflwyno, yn y diwedd, rhoddir nhw yn erbyn y ddarpariaeth a gludir yn y Fantolen. Mae setliadau amcangyfrifedig yn cael eu hadolygu ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol – pryd y bydd hi'n llai na thebygol y bydd angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu gwneir setliad llai na'r disgwyl), caiff y ddarpariaeth ei gwrthdroi a'i rhoddi mewn credyd yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl hawlio cyfran neu'r cyfan o'r taliad i setlo'r ddarpariaeth oddi ar barti arall (e.e. oddi ar hawliad yswiriant), caiff ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol ond os oes sicrwydd go bendant y bydd ad-daliad ar gael os ydyw'r Cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth.

Mae'r Awdurdod wedi gwneud darpariaeth ar gyfer costau setlo hawliadau ar gyfer ôl-dâl yn codi o daliadau gwahaniaethol a wnaed cyn i'r Awdurdod weithredu ei Strategaeth Tâl Cyfartal. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn caniatáu i setliadau gael eu cyllido o'r Gronfa Gyffredinol yn y flwyddyn y gwnaed y taliadau mewn gwirionedd yn hytrach na'r flwyddyn pan gafodd y ddarpariaeth ei sefydlu. Mae'r ddarpariaeth, felly'n cael ei chydbwysu gan Gyfrif Ôl-dâl Tâl Anghyfartal sydd, yn effeithiol, yn canslo'r darpariaeth i sero. Petai unrhyw hawliadau tâl cyfartal yn cael eu cyllido o'r gronfa gyffredinol yn y flwyddyn, caiff y taliadau yma eu tynnu o'r Ddarpariaeth Tâl Cyfartal a'r gronfa wrth gefn Ôl-dâl Tâl Anghyfartal na ellir ei ddefnyddio. Yn debyg, petai cyfarwyddyd cyfalafu yn cael ei gymhywso yn ystod y flwyddyn, yn unol â hynny bydd rhaid lleihau y Ddarpariaeth Tâl Cyfartal a'r gronfa wrth gefn Ôl-dâl Tâl Anghyfartal na ellir ei ddefnyddio. Byddent yn cael eu lleihau ar gyfer y swm a gyllidir gan y cyfarwyddyd cyfalafu. Dylai'r balans ar y ddarpariaeth a'r gronfa wrth gefn berthnasol adlewyrchu yr hawliadau sydd heb eu setlo ac unrhyw hawliadau newydd y dyfodol yn unig.

14.2 Rhwymedigaethau wrth gefn

Mae rhwymedigaeth wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi rhwymedigaeth bosib ar y Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor. Mae rhwymedigaethau wrth gefn hefyd yn codi mewn amgylchiadau ble byddai darpariaeth yn cael ei gwneud fel arall ond naill ai nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau neu ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Ni chydabyddir rhwymedigaethau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon (Nodyn 42).

14.3 Asedau wrth gefn

Mae ased wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi ased bosib i'r Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor.

Ni chydabyddir asedau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon ble mae'n debygol y bydd mewnlif o fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib (Nodyn 43).

15. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn cadw amryw o gronfeydd wrth gefn sy'n adlewyrchu i ba raddau y mae ei asedau'n fwy na'i ymrwymadau ac unrhyw gyfyngiadau, statudol neu wirfoddol, a roddir ar y defnydd o'r balansau hyn. Mae gan y Cyngor y disgresiwn i osod o'r neilltu symiau penodol fel Cronfeydd wrth Gefn y mae'n dymuno eu clustnodi i ddibenion polisi i'r dyfodol, i ymdrin â materion wrth gefn neu i reoli llif arian. Ceir crynodeb o'r rhan yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Caiff Cronfeydd wrth Gefn eu creu trwy drosglwyddo symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Pan ceir traul sydd i'w gyllido o gronfa wrth gefn, caiff ei godi ar y gwasanaeth priodol yn y flwyddyn honno i'w sgorio yn erbyn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yna trosglwyddir y gronfa wrth gefn yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn fel nad oes taliad net yn erbyn y Dreth Gyngor ar gyfer y gwariant.

Cedwir rhai Cronfeydd wrth Gefn penodol er mwyn rheoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol, offerynnau ariannol, buddiannau ymddeoliad a buddiannau gweithwyr ac nid ydynt yn cynrychioli adnoddau y gellir eu defnyddio i'r Cyngor - eglurir y Cronfeydd wrth Gefn hyn yn y polisiau a'r nodiadau perthnasol.

16. Cydnabyddiaeth Refeniw

Caiff refeniw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y cafodd ei ennill yn hytrach na phan gafodd yr arian ei dderbyn. Mae hyn yn ymwneud ag incwm a geir o werthu nwyddau (a gynhyrchir gan y Cyngor i ddibenion eu gwerthu neu eu prynu i bwrpas ailwerthu), darparu gwasanaethau (ac eithrio gwasanaethau a wnelont yn uniongyrchol â chontractau adeiladu), llog, breindaliadau a difidendau, trafodion nad oes modd eu cyfnewid (h.y. y Dreth Gyngor) a lle cynt yr oedd rhwymedigaeth wedi'i hadnabod (h.y. credydwr) ar ôl bodloni'r meini prawf cydnabyddiaeth refeniw. Caiff refeniw ei gydnabod hefyd ar enillion a all godi neu beidio o weithgareddau cyffredin megis enillion ar ail-brisio asedau nad ydynt yn gyfredol, enillion ar werthu asedau nad ydynt yn gyfredol ac enillion ar asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu. Lle mae'r Awdurdod yn gweithredu fel asiant, dim ond yr incwm a delir i'r Cyngor ar gyfer ei rôl fel asiant fydd yn cael ei gydnabod yn y cyfrifon. Ni fydd y swm sy'n gysylltiedig â'r trydydd parti (sef y prif swm) yn cael ei gynnwys yn y cyfrifon.

Mae refeniw'n cael ei gydnabod a'i fesur yn ôl gwerth teg y gydnabyddiaeth a dderbynnir. Dyma'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad busnes trefnus rhwng y rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar y dyddiad mesur. Bydd ad-daliadau a setliadau ariannol, lle'n berthnasol, yn cael eu cymryd i ystyriaeth wrth fesur gwerth teg y gydnabyddiaeth a gafwyd.

Os yw'r taliadau'n cael eu cyflwyno yn ôl telerau gohiriedig, mae'r gydnabyddiaeth a dderbynnir yn cael ei lleihau i'w gwerth presennol er mwyn sicrhau gwerth teg. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm hwn a chyfanswm y taliadau a dderbynnir yn cael ei gydnabod fel refeniw llog yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau. Mae derbyniadau tymor byr heb raddfa llog dynodedig yn cael eu mesur yn ôl y swm ar yr anfoneb wreiddiol pan fo effaith disgownt yn amherthnasol. Nid oes gwahaniaeth rhwng dyddiad cyflenwi a dyddiad talu yn achos trafodion digontract a rhai lle nad oes cyfnewid yn digwydd h.y. refeniw yng nghyswllt y Dreth Gyngor a threthi cyffredinol ac, felly, mesurir y trafodion hyn yn ôl y symiau llawn a dderbynnir yn eu cylch.

17. Llog Mewnol

Buddsoddir balansau arian gan y Cyngor yn unol â'i Bolisiâu Rheoli Trysorlys a Buddsoddi ac fe gronnir a chredydir y llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Credydir llog i'r cronfeydd ymddiriedol a chronfeydd trydydd parti eraill ar sail y raddfa llog cyfartaleddig a enillwyd gan y Cyngor. Mae rhai cronfeydd wrth gefn yn derbyn llog trwy drosglwyddiad sydd wedi ei glandro ar yr un sail.

18. Prydlesau

Lle mae hynny'n berthnasol ac yn hanfodol, caiff prydlesau eu categorio fel prydlesau ariannol lle mae telerau'r brydles yn trosglwyddo'n sylweddol yr holl risgiau a'r enillion sy'n gysylltiedig â pherchenogaeth yr eiddo, offer neu gyfarpar o'r prydleswr i'r prydlesai. Nid yw'r Cyngor yn dal unrhyw brydlesau o'r math yma ac, o'r herwydd, mae'r prydlesau y mae'r Cyngor yn eu dal yn cael eu categorio fel prydlesau gweithredu. Lle mae prydles yn ymwneud â thir ac adeiladau, caiff y tir a'r adeiladau eu categorio ar wahân. Caiff trefniadau nad ydynt â statws gyfreithiol prydles ond sy'n trosglwyddo hawl i ddefnyddio ased yn gyfnewid am daliad eu cyfrif amdanynt dan y polisi hwn lle mae cyflawni'r trefniant yn dibynnu ar ddefnyddio asedau penodol. Mae asedau wedi cael eu hadolygu gan gymryd i ystyriaeth lefel bwysigrwydd y rhenti blynyddol a gwerthoedd cyfalaf ac mae eu cynnwys yn y cyfrifon yn seiliedig ar y lefelau hyn.

18.1 Y Cyngor fel Prydlesai

18.1.1 Prydlesau Ariannol

Os yn berthnasol ac o werth sylweddol, byddai eitemau o Eiddo, Offer a Chyfarpar a ddelir dan brydlesau ariannol yn cael eu cydnabod ar y Fantolen ar gychwyn y brydles yn ôl eu gwerth teg wedi ei fesur ar adeg sefydlu'r brydles (neu yn ôl gwerth cyfredol y taliadau isaf ar y brydles os ydynt yn is na'r gwerth teg). Wrth gydnabod yr ased, gwneir ymrwymiad cyfatebol i dalu i'r prydleswr. Caiff y costau uniongyrchol cychwynnol i'r Cyngor eu hychwanegu at swm cario'r ased. Caiff premiymau a delir ar adeg sefydlu prydles eu defnyddio i ddibrisio ymrwymiad y brydles. Caiff rhenti wrth gefn eu codi fel treuliau yn ystod y cyfnodau y bu iddynt godi.

Caiff taliadau prydles eu rhannu rhwng:-

- taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo, offer neu gyfarpar – a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y brydles; a
- tâl ariannol - sy'n cael ei ddebydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Os yw eiddo, offer a chyfarpar yn cael eu cydnabod dan brydlesau ariannol, yna byddid yn cyfrifo amdanynt drwy ddefnyddio'r polisiau sy'n gyffredinol berthnasol i asedau o'r fath ar yr amod y codir am ddibrisiant dros gyfnod y brydles os yw'r cyfnod hwnnw'n llai na oes ddefnyddiol dybiedig yr ased (lle nad yw perchenogaeth yr ased yn trosglwyddo i'r Cyngor ar ddiwedd cyfnod y brydles).

Nid oes rhaid i'r Cyngor godi'r Dreth Gyngor i dalu costau dibrisiant neu ailbriso a cholledion amhariad sy'n codi mewn perthynas ag asedau a brydlesir. Yn lle hynny, gwneir cyfraniad blynyddol call o gyllid referniw tuag at y buddsoddiad cyfalaf tybiedig yn unol â gofynion statudol. Yn lle dibrisiant ac ailbriso a cholledion amhariad, felly, ceir cyfraniad referniw ym Malans y Gronfa Gyffredinol a hynny drwy addasiad yn y Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn i gyfrif am y gwahaniaeth rhwng y ddau.

18.1.2 Prydlesau Gweithredol

Caiff rhent a delir mewn perthynas â phrydlesau gweithredol ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaethau sy'n eiwa o ddefnyddio'r eiddo, offer neu gyfarpar a brydlesir. Codir tâl ar sail linell syth dros gyfnod oes y brydles, hyd yn oed oes nad yw hyn yn cyfateb i batrymau taliadau (e.e. cyfnod o rent am ddim ar gychwyn y brydles).

18.2 Y Cyngor fel Prydleswr

18.2.1 Prydlesau Ariannol

Os bydd y Cyngor yn caniatáu prydles ariannol ar gyfer eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, yna caiff yr ased berthnasol ei ddibrisio ar y Fantolen fel un y cafwyd gwared arni. Os yn berthnasol, ar gychwyn y brydles bydd swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu'n Asedau a Ddelir i'w Gwerthu) yn cael ei ddibrisio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni. Caiff enillion, sy'n cynrychioli buddsoddiad net yr Awdurdod yn y brydles, ei gredydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni (h.y. yn cael ei ddebydu yn erbyn gwerth cario'r ased ar adeg cael gwared arni), gyda chofnod o ased prydles (dyledwr tymor hir) yn y Fantolen. Caiff rhent a geir ar gyfer prydles ei rannu rhwng:-

- Taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y corff a brydlesodd yr ased (ynghyd ag unrhyw bremiymau a dderbyniwyd); ac
- Incwm Cyllido, sy'n cael ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Yn unol â statud, ni chaniateir defnyddio'r enillion a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar adeg cael gwared â'r ased i ychwanegu at Falans y Gronfa Gyffredinol a rhaid trin hyn fel derbyniad cyfalaf. Lle derbyniwyd premiwm, rhaid symud hwn allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Lle bydd y swm sy'n daladwy mewn perthynas â'r ased a brydlesir yn cael ei setlo drwy dalu rhent yn y blynyddoedd ariannol sydd i ddod, caiff hyn ei symud allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf sydd wedi eu Gohirio yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fydd rhenti'n cael eu derbyn yn y dyfodol, bydd yr elfen ar gyfer y derbyniadau cyfalaf ar ôl cael gwared o'r eiddo yn cael eu defnyddio i ddileu'r swm sy'n ddyledus gan y corff a brydlesodd yr ased. Bryd hynny, bydd y derbyniadau cyfalaf sydd wedi eu gohirio yn cael eu trosglwyddo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf.

Nid yw gwerth dileu asedau y ceir gwared arnynt yn cael ei godi yn erbyn y dreth gyngor oherwydd gwneir darpariaeth lawn ar gyfer costau asedau nad ydynt yn gyfredol mewn trefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Caiff y symiau, felly, eu trosglwyddo o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

18.2.2 Prydlesau Gweithredol

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles weithredol dros eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, cedwir yr ased yn y Fantolen. Mae incwm rhent yn cael ei gredu i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Gwneir credydau ar sail llinell-syth dros oes y brydles, hyd yn oed os nad yw hyn yn cyd-fynd â'r patrwm taliadau (e.e. telir premiwm ar gychwyn y brydles). Mae costau uniongyrchol cychwynol yr eir iddynt wrth negodi a threfnu prydles yn cael eu hychwanegu at swm cario'r ased perthnasol a'u codi fel traul dros oes y brydles ar yr un sail ag incwm rhent.

19. Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau nad ydynt yn Gyfredol

Mae gwasanaethau a gwasanaethau cymorth yn gyfrifol am y symiau canlynol er mwyn cofnodi gwir gost dal asedau nad ydynt yn gyfredol yn ystod y flwyddyn:-

- Dibrisiant asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth;
- Ailbrisió a cholledion amhariad ar asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion cronedig yn y Gronfa Ailbrisió wrth Gefn y gellir dileu'r colledion yn ei herbyn; a
- Amorteiddio asedau anniriaethol sydd i'w priodoli i'r gwasanaeth.

Nid yw'n ofynnol i'r Cyngor godi'r dreth gyngor i dalu am y costau hyn. Fodd bynnag, mae'n ofynnol iddo neilltuo cyfraniad blynyddol o refeniw tuag at ei ofyniad benthycy cyffredinol. Felly, disodlir y costau hyn gan y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (MRP) ar ffurf trafodiad addasu gyda'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru reoliadau newydd yn 2008/09 sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer MRP, gan gynnwys opsiwn i ddarparu MRP dros oes ased. Mae'r polisi hefyd yn caniatáu gohirio'r MRP tan y comisynir yr ased.

Cyfrifir darpariaeth y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) fel 2% o Ofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR) CRT cychwynol. Adolygodd y Cyngor ei bolisi MRP a newidodd y dull o gyfrifo MRP ar gyfer elfen Cronfa'r Cyngor o 1 Ebrill 2018. Yn flaenorol, roedd y Cyngor wedi cyfrifo MRP ar sail balans lleihau o 4% ar gyfer benthycy â chefnogaeth a sail oes asedau ar gyfer eitemau cyfalaf a ariennir gan fenthycy heb gymorth. Mae'r dull newydd yn darparu dull cyson a bydd gwariant a gyllidir gan fenthycy â chefnogaeth hefyd yn cael ei godi ar sail oes asedau. Ar gyfer asedau a gyllidir gan fenthycy â chefnogaeth ar 1 Ebrill 2018, tybiwyd bod bywyd y rhain yn 50 o flynyddoedd gan y byddai'r benthyciad wedi cyllido nifer o asedau. Bydd unrhyw asedau newydd ar ôl 1 Ebrill 2018 a gyllidir drwy fenthycy â chefnogaeth a benthycy digefnogaeth yn cael eu seilio ar oes asedau a ddisgwyllir mewn gwirionedd ar gyfer yr ased hwnnw. Newidiwyd methodoleg MRP i sicrhau dull gweithredu cyson a mwy darbodus sy'n cyfateb yn fwy cywir y MRP â bywyd yr ased sy'n cael ei gyllido.

Mae eithriad i'r polisi hwn yn codi mewn perthynas â gwariant sy'n ddarostyngedig i gyfarwyddyd cyfalafu a gyhoeddwyd o dan Adran 40 (6) o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989. Caiff unrhyw wariant o'r fath ei amorteiddio naill ai yn unol â'r polisi uchod neu dros nifer y blynyddoedd a bennir yn y cyfarwyddyd.

Cofnodir trafodion mewn perthynas ag eiddo buddsoddi yn erbyn llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsodd yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

20. Grantiau a Chyfraniadau'r Llywodraeth

P'un a ydynt yn cael eu talu ar gyfrif, trwy randaliadau neu fel ôl-ddyledion, cydnabyddir grantiau llywodraeth a chyfraniadau a rhoddion trydydd parti fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor pan fo sicrwydd rhesymol:-

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau sydd ynghlwm â'r taliadau; ac
- y derbynnir y grantiau neu gyfraniadau.

Ni chaiff symiau a gydnabyddir fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes bydd yr amodau sydd ynghlwm i'r grant neu'r cyfraniad yn cael eu bodloni. Amodau grant yw'r gofynion y mae'n rhaid eu diwallu er mwyn bod yn gymwys i dderbyn y grant, er enghraifft, adeiladu ysgol neu allbynnau allweddol a benodir o fewn yr amodau. Mae unrhyw arian a roddwyd fel grantiau a chyfraniadau, a'r amodau perthnasol heb eu bodloni, yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwy. Pan fo'r amodau'n cael eu bodloni, mae'r grant neu'r cyfraniad yn cael ei roddi fel credyd yn y llinell gwasanaeth perthnasol (grantiau a chyfraniadau referniw priodoladwy) neu fel Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (grantiau referniw heb eu hamgáu a'r holl grantiau cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, maent yn cael eu gwyrddroi o Balans Cronfa'r Cyngor drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fo grant heb ei ddefnyddio eto i gyllido gwariant cyfalaf, mae'n cael ei symud i'r Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio. Pan fo wedi'i ddefnyddio, mae'n cael ei symud i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Mae'r symiau yn y Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y cânt eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf.

Mae rhai cyrff sy'n rhoddi grantiau yn gosod cyfyngiadau neu'n pennu i ba bwrpas y gellir defnyddio'r grant ond nid ydynt yn dweud a fydd angen ad-dalu'r grant ai peidio.

21. Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)

Mae gwariant yr aethpwyd iddo yn ystod y flwyddyn y gellir ei gyfalafu dan ddarpariaethau statudol ond yn wariant nad yw'n creu ased nad yw'n gyfredol wedi ei godi fel gwariant i'r gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Pan fo'r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chost y gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthycia, mae trosglwyddiad yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yna'n gwyrddroi'r symiau a godwyd fel nad oes effaith ar lefel y Dreth Gyngor.

22. Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol

Mae costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu codi ar y gwasanaethau hynny sy'n cael y buddiant o'r cyflenwad neu o'r gwasanaeth yn unol â threfniadau'r Awdurdod ar gyfer atebolrwydd a pherfformiad ariannol ar gyfer y pwrpas o gyfrifyddu cost-llawn ar gyfer dychweliadau ystadegol statudol, er enghraifft, dychweliadau blynyddol RA a RO Llywodraeth. Fodd bynnag, ar gyfer monitro'r gyllideb a'r cyfrifon blynyddol statudol, fe eithrir ad-daliadau ac fe adroddir ar wasanaethau corfforaethol a chefnogol fel cylchrannau gwasanaeth ac fe'i ddelir yn gyfrifol am reolaeth cyllideb.

23. Arian Tramor

Mae gan y Cyngor nifer o gynlluniau a gaiff gymorth grant o Ewrop lle mae'r grantiau efallai'n cael eu dyrannu mewn Ewros (mai nifer y cynlluniau hyn yn lleihau). Agorwyd cyfrif banc Ewro i gefnogi'r cynlluniau hyn. Caiff y balans ar y cyfrif hwn ar ddiwedd y flwyddyn ei drosi yn ôl y cyfraddau cyfnewid fel yr oeddynt ar 31 Mawrth, gyda'r enillion neu'r colledion canlyniadol yn cael eu cydnabod yn y llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

24. Buddiannau'r Gweithwyr

24.1 Buddiannau sy'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Y buddiannau tymor byr i'r gweithwyr yw'r rheini sy'n cael eu talu cyn pen 12 mis i ddiwedd y flwyddyn – buddiannau megis cyflogau wythnosol a misol, gwyliau blynyddol gyda thâl, absenoldeb gwaeledd gyda thâl, taliadau bonws a buddiannau heblaw arian i'r gweithwyr presennol a'r rheini'n cael eu cydnabod fel treuliau i'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn pryd y rhydd y gweithwyr wasanaeth i'r Cyngor. Darperir ffigur gronnu ar gyfer costau hawliadau gwyliau (neu unrhyw fath o absenoldeb, e.e. amser i ffwrdd *in lieu*) a enillwyd gan weithwyr a'r rheini heb eu cymryd cyn diwedd y flwyddyn a hawl ganddynt i'w cario drosodd i'r flwyddyn ariannol ddilynol.

Mae'r ffigur cronol yn seiliedig ar y cyfraddau perthnasol i gyflogau wythnosol a misol yn y flwyddyn gyfrifo ddilynol, sef pryd y bydd y gweithiwr yn cymryd y budd. I atal amrywiadau gael effaith ar y Dreth Gyngor, mae'r newidiadau blwyddyn ar flwyddyn yn y gost a gynhyrchir gan y cronni yma'n cael ei godi yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau, ond wedyn caiff ei wyrdroi trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronol, fel bod buddiannau gwyliau yn cael eu codi yn erbyn referniw yn ystod y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd ynddi.

Nid yw'r Cyngor yn rhoddi buddiannau tymor hir i weithwyr h.y. y rheini nad oes disgwyl y byddant yn cael eu talu neu eu setlo cyn pen 12 mis i ddyddiad y Fantolen.

24.2 Buddiannau Terfynu

Buddiannau terfynu yw'r symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymdeol cyffredin neu benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddo gwirfoddol. Codir y buddiannau hyn ar sail gronol i'r llinell gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan na fedr y Cyngor mwyach dynnu'n ôl y cynnig o'r buddiannau hynny neu mewn achosion lle mae'r Awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Pan fo buddiannau terfynu'n golygu ychwanegu at bensiynau (fel arfer ar ffurf blynyddoedd ychwanegol), mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu bensiynwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer ychwanegiadau pensiwn a dalwyd fel buddiannau ar adeg terfynu cyflogaeth a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn.

24.3 Buddiannau Ôl-Gyflogaeth

Mae gan weithwyr y Cyngor hawl i fod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn sydd ar wahân i'w gilydd:-

- Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar ran yr Adran Addysg; a
- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddiannau diffiniedig i aelodau (lwmp swm ymddeol a phensiwn), a enillwyd tra oedd gweithwyr yn gweithio i'r Cyngor.

24.4 Cynllun Pensiwn Athrawon

Oherwydd trefniadau cynllun yr athrawon, nid yw'n bosib fel arfer priodoli'r atebolrwydd am y buddiannau hyn i'r Cyngor. Felly, mae cyfrif am y cynllun fel petai'n gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid oes yn y Fantolen gydnabyddiaeth yng nghyswllt unrhyw atebolrwydd i dalu buddiannau yn y dyfodol. Codir yn erbyn y llinell Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Asiantaeth Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

24.5 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Gall unrhyw weithwyr (ac eithrio athrawon) a Chynghorwyr, yn amodol ar feini prawf cymhwysio penodol, ymuno gyda'r Cynllun Pensiwn ar gyfer Llywodraeth Leol. Enw'r Cynllun yw Cronfa Bensiwn Gwynedd a chaiff ei gweinyddu gan Gyngor Gwynedd yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar ran y cyflogwyr sy'n rhan ohono. Yn unol â Safon Gyfrifo Ryngwladol (SGR19), mae'r Cynllun ar gyfer Llywodraeth Leol yn cael ei gyfrif fel cynllun buddiannau diffiniedig.

Mae'r rhwymedigaethau i Gynllun Pensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen yn ôl dull actiwaraid gan ddefnyddio'r dull uned ragamcanedig - h.y. asesiad o'r taliadau a wneir yn y dyfodol yng nghyswllt buddiannau ymddeoliad a enillwyd hyd yma gan y gweithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau yng nghyswllt cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiant y gweithwyr, ayyb., a hefyd ar ragamcanion yng nghyswllt enillion rhagamcanedig y gweithwyr presennol.

Rhoddir disgownt yn erbyn y rhwymedigaethau i lawr i'w gwerth yn ôl prisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt real, yn seiliedig ar raddfa dychweliad arwyddol ar fondiau Llywodraeth y DU wedi ei addasu ar gyfer ychwanegiad at y cynnyrch sy'n adlewyrchu'r risg ychwanegol sydd ynghlwm wrth ddefnyddio cynnyrch Bondiau Corfforaethol AA - a adwaenir fel taeniad credyd.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor wedi'u cynnwys yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg:-

- Stociau a ddyfynnir - pris bid presennol;
- Stociau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol;
- Stociau fesul uned - pris bid bresennol; ac
- Eiddo – eu gwerth ar y farchnad.

Mae'r newid yn y rhwymedigaethau pensiwn net yn cael ei ddadansoddi fesul pedwar rhan:-

- a) Costau gwasanaeth cyfredol - cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - wedi ei ddyrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau y mae'r gweithwyr yn gweithio iddynt.

- b)** Costau gwasanaeth y gorffennol - y cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd penderfyniadau a wnaed eleni ac effaith y rheini yn ymwneud â nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd ym mlynnyddoedd y gorffennol - debyd i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r Costau na Ddosberthir. Llog net ar yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig, h.y. y costau llog net i'r Cyngor - mae'r newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig sy'n codi o dreigl amser yn cael ei godi i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cael ei glandro drwy ddefnyddio'r gyfradd ddisgowntio a ddefnyddiwyd i fesur yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod, i'r ymrwymiad net diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod (gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig net (yr ased) yn ystod y cyfnod fel canlyniad cyfraniadau a thaliadau buddiannau).
- c)** Ail-fesuriad yn cynnwys:-
- Yr enillion ar asedau'r cynllun (ac eithrio unrhyw symiau sydd eisoes wedi'u cynnwys yn y llog net ar fuddiannau net diffiniedig) sy'n cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;
 - Enillion a Cholledion Actiwaraid - newidiadau yn yr ymrwymadau pensiwn net sy'n codi am nad yw'r digwyddiadau yn cyfateb i'r rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraid diwethaf neu oherwydd bod yr actiwaraid wedi diweddarau eu rhagdybiaethau. Mae hyn yn cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.
- ch)** Cyfraniadau a dalwyd i Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian parod a dalwyd i mewn fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r gronfa pensiwn fel setliad o rwymedigaethau; heb ei gyfrif fel traul.
- Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa pensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiwnwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa pensiwn a phensiwnwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau felly'n fesur o'r manteision i'r Gronfa Gyffredinol yn sgil yr arfer o gyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na phan enillir buddiannau gan weithwyr.

24.6 Buddiannau Dewisol

Yn ogystal, mae gan y Cyngor rai pwerau cyfyngedig i dalu buddiannau ymddeoliad dewisol pan fo gweithwyr yn ymddeol yn gynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau y tybir eu bod am godi yn sgil rhoi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon) yn cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad a gwneir cyfrif amdanynt gan ddefnyddio'r un polisïau â'r rheini a ddefnyddir yng nghyswllt Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

25. Eitemau Eithriadol

Lle mae hynny'n berthnasol a lle mae eitemau o incwm a gwariant yn sylweddol yng nghyswllt y cyfrifon yma, caiff natur a swm yr eitemau eu datgelu ar wahân naill ai ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau ar y cyfrifon, gan ddibynnu ar arwyddocâd yr eitemau o ran cael dealltwriaeth o berfformiad ariannol y Cyngor.

26. Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)

Gan fod y Cyngor yn gweithredu fel asiant ar gyfer casglu incwm TA, nid yw'n cynnwys y sefyllfa ariannol o ran y trethdalwyr ac nid yw ond yn adrodd ar y sefyllfa ariannol net gyda'r Llywodraeth Ganolog yn ei Fantolen. Felly, os ydi'r swm a gesglir gan yr Awdurdod oddi ar drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu) yn fwy na delir i Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth, mae'r swm sydd heb ei dalu eto i Lywodraeth Cymru in cael ei gynnwys yn y Fantolen fel credydwr. Yn yr un modd, os yw'r arian a dalwyd i Llywodraeth Cymru yn fwy na'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu), mae'r swm dros ben yn cael ei gynnwys yn y Fantolen fel dyledwr. Mae'r Cyngor yn cadw cofnod o ddyledion TA, lwfansau amhariad, rhagdaliadau a gordaliadau yn ei gofnodion cyfrifon sylfaenol; fodd bynnag, i ddiben y cyfrifon terfynol, caiff y balansau hyn eu cyfuno'n un cyfrif asiantaeth, gyda'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr/credydwyr yn ymddangos fel ffigwr net ar gyfer y gronfa genedlaethol. Cost y lwfans casglu a dderbynnir gan Gyngor Sir Ynys Môn yw incwm y Cyngor sy'n bilio a chaiff ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nid yw'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Llif Arian heblaw am yr arian a ddelir yn ôl mewn perthynas â'r lwfans casglu. Mae unrhyw wahaniaeth rhwng yr arian a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr TA â'r arian sydd yn cael ei dalu i'r Gronfa Drethi Annomestig yn cael ei gynnwys o fewn y gweithgareddau ariannol yn Natganiad y Llif Arian.

27. Incwm a Gwariant Asiantaeth

Yn unol ag amryfal bwerau statudol, gall Cyngorau gytuno gydag awdurdodau lleol eraill, cwmnïau dŵr ac adrannau'r llywodraeth i wneud gwaith ar eu rhan. Caiff y corff sy'n gwneud y gwasanaethau asiantaeth ei ad-dalu gan y corff cyfrifol hyd at swm a gymeradwywyd ynghyd ag unrhyw gyfraniad y cytunwyd arno tuag at gostau gweinyddol. Dim ond y symiau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor, er enghraifft y ffioedd a gafwyd am ddarparu gwasanaethau'r asiantaeth, fydd yn cael eu cynnwys yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyngor.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithredu yn ysod y flwyddyn fel asiant ar ran:-

Llywodraeth Cymru - casglu Trethi Annomestig (TA) a thalu'r symiau a gasglwyd i Lywodraeth Cymru, llai'r swm a gadwyd yn ôl ar gyfer y lwfans costau casglu;

Llywodraeth Cymru – Benthyciadau Cartrefi Gwag, lle mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant rhwng Llywodraeth Cymru a derbynyddion y Benthyciadau Cartrefi Gwag.

**DATGANIAD ARIANNOL ATODOL
CYFRIF REFENIW TAI (CRT)**

Datganiad Incwm a Gwariant am y flwyddyn yn diweddu 31ain Mawrth 2020

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
<u>Gwariant</u>		
Rheoli a Chynnal a Chadw - Atgyweirio a Chynnal a Chadw	3,512	3,684
Rheoli a Chynnal a Chadw - Goruchwyllo a Rheoli	5,134	4,572
Rhenti, Ardrethi, Trethi a Thaliadau Eraill	61	39
Dibrisiant, Amhariad a Cholledion Ailbrisiio Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol	9,989	11,372
Costau Rheoli Dyled	12	12
Symudiad yn y Ddarpariaeth Amhariad ar gyfer Dyledion Drwg	118	89
Symudiad yng Nghroniad Absenoldebau Cronedig	71	(51)
Cyfanswm Gwariant	18,897	19,717
<u>Incwm</u>		
Rhenti Preswyl	(18,025)	(17,089)
Rhenti Dibreswyl	(219)	(215)
Taliadau am Wasanaethau a Chyfleusterau	(209)	(174)
Cyfraniadau tuag at Wariant	(92)	(168)
Arall	(172)	(308)
Cyfanswm Incwm	(18,717)	(17,954)
Gwariant Net Gwasanaethau CRT fel yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan	180	1,763
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Costau Craidd Corfforaethol a Democrataidd	56	56
Gwariant Net Gwasanaethau CRT	236	1,819
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Incwm a Gwariant Gweithredol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan		
(Ennill) ar werthu Asedau Nad Ydynt yn Gyfredol CRT	-	-
Ailbrisiio Asedau	(31)	7
Llog Taladwy a Thaliadau Cyffelyb	1,773	1,765
Llog ac Incwm o Fuddsoddiad	(38)	(16)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Derbyniadwy:	-	-
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(2,660)	(2,664)
- Arall	(1,541)	(7)
Diffyg am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	(2,261)	(915)

Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT

Eitemau a gynhwysir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant CRT ond a eithriwyd o'r symudiad ar Falans CRT am y flwyddyn

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Blaenorol	(8,387)	(7,380)
Diffyg/(Gwarged) am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	-	-
Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifo ac Ariannu yn ôl Statud	(2,261)	904
Gostyngiad/(Cynnydd) Net cyn Trosglwyddiadau i / o Gronfeydd Wrth Gefn	(210)	(1,007)
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd Wrth Gefn a Glustnodwyd	-	202
Gostyngiad/ (Cynnydd) Net yn y Flwyddyn ar y CRT	(210)	(805)
Addasiad i arian wrth gefn	-	(202)
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Cyfredol	(8,597)	(8,387)

NODIADAU AR Y CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

NODYN 1 – CYFRIF REFENIW TAI

Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn gofnod o wariant ar, ac incwm o, ddarparu tai Cyngor lleol, ac mae ffurf a chynnwys y Cyfrif yn cael ei ragnodi gan statud. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn cael ei "amgáu" a rhaid iddo fod yn hunangynhaliol. Mae cyfraniadau i ac o'r Cyfrif Refeniw Tai (e.e. o Gronfa'r Cyngor) yn cael eu cyfyngu i amgylchiadau arbennig.

NODYN 2 – STOC DAI

Yn dilyn prynu allan o'r cynllun Cymhorthdal Tai, mae gan y Cyngor bolisi o brynu anheddau addas a oedd gynt ym mherchenogaeth y Cyngor a'u dychwelyd i stoc dai'r Cyngor. Yn ystod 2019/20, prynwyd 20 eiddo o'r fath (12 yn 2018/19). Yn ogystal, mae'r Cyngor wedi ailgychwyn adeiladu anheddau CRT newydd, gan ychwanegu 20 uned o'r fath yn 2019/20. Ar 31 Mawrth 2020, cyfanswm yr anheddau yn y stoc dai oedd 3,858, wedi eu rhannu fesul math o annedd fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2020	31 Mawrth 2019
Stoc y Cyngor		
Tai	2,045	2,028
Tai Unllawr	1,055	1,045
Fflatiau	751	738
Fflatiau un ystafell	7	7
Cyfanswm Stoc y Cyngor	3,858	3,818

NODYN 3 – GWARIANT CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI

	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Buddsoddiad cyfalaf		
Tai	11,811	9,028
Ffynonellau Cyllido		
Derbyniadau Cyfalaf	-	-
Grantiau llywodraeth a chyfraniadau eraill	(4,202)	(2,671)
Cyllido Refeniw Uniongyrchol	(7,609)	(6,357)
Cyfanswm	(11,811)	(9,028)

Defnyddiwyd y Lwfans Atgyweiriadau Mawr o £2.660m ar gyfer 2019/20 yn llawn yn ystod y flwyddyn (£2.659m yn 2018/19).

NODYN 4 – DIBRISIANT AC AMHARIAD MEWN PERTHYNAS AG EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

	2019/20 Dadgydnabod £'000	2019/20 Dibrisiant £'000	2019/20 Cyfanswm £'000	2018/19 Dadgydnabod £'000	2018/19 Dibrisiant £'000	2018/19 Cyfanswm £'000
Tir	-	-	-	-	-	-
Anheddau	6,213	3,533	9,746	7,504	3,572	11,076
Eiddo Arall – Asedau Gweithredol	-	243	243	-	297	297
	6,213	3,776	9,989	7,504	3,869	11,373

NODYN 5 – DERBYNIADAU CYFALAF O WAREDU TIR, TAI AC EIDDO ARALL YN Y CYFRIF REFENIW TAI

	2019/20 Nifer gwerthiannau	2019/20 £'000	2018/19 Nifer gwerthiannau	2018/19 £'000
Anheddau Cyngor				
Hawl i Brynu	-	-	-	-
Ad-dalu disgownt	1	(4)	-	-
Derbyniadau Arall				
Gwerthiant tir	-	-	-	-
Gwerthiant eiddo arall	-	-	-	-
Eiddo Morgais	-	(4)	-	-
Llai Gosod o'r Neilltu	-	-	-	-
CYFANSWM		(4)		

NODYN 6 – ÔL-DDYLEDION RHENT A DRWG DDYLEDION A DYLEDION AMHEUS

Yn ystod 2019/20, gwelwyd cynnydd o £0.133m yn y dyledion rhenti. Gweler yn y tabl isod grynodedb o ôl-ddyledion rhenti a rhagdaliadau:-

Ôl-ddyledion Rent	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Ôl-ddyledion Tenantiaid Cyfredol	550	429
Ôl-ddyledion Gyn-denantiaid	275	250
Cyfanswm Ôl-ddyledion Rent	825	679
Blaendaliadau	(229)	(216)
Cyfanswm Dyled	596	463

Mae darpariaeth yn y Fantolen ar gyfer drwg ddyledion a dyledion amheus. Roedd y rhain yn cynnwys £0.544m yn erbyn rhenti (£0.462m yn 2018/19).

NODYN 7 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er na fydd y buddiannau hyn yn daladwy hyd nes bo'r gweithwyr yn ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd angen eu datgelu ar yr adeg mae gweithwyr yn ennill eu hawl ar gyfer y dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hyn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu fod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, sydd wedi ei chyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

Cydnabyddir cost buddiannau ymddeoliad yng Nghost Net y Gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan fo'r fath fuddiannau yn cael eu talu yn y pen draw fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae gofyn ei godi yn erbyn y Cyfrif Refeniw Tai wedi ei seilio ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly, mae cost wirioneddol buddiannau ymddeoliad yn cael ei wyrdroi allan o'r Cyfrif Refeniw Tai ar ôl Gwariant Gweithredu Net. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn:-

Cyfrif Incwm a Gwariant CRT	2019/20 £'000	2018/19 £'000
Cost Gwasanaeth Gyfredol	(587)	(407)
Cyfraniadau Cyflogwr a dalwyd yn wirioneddol	587	407
Cyfraniad i'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn	-	-

Ni fu'n bosib pennu faint o gost llogau pensiwn a dychweliad disgwylidig ar yr asedau yn yr adroddiad actiwariaid sy'n gysylltiedig â'r Cyfrif Refeniw Tai, felly, mae'r rhain wedi eu dyrannu'n llawn i Gronfa'r Cyngor.

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Grŵp Mynediad Ynys Môn	Robert G Parry OBE FRAGS
Sioe Amaethyddol Môn	Kenneth P Hughes
Partneriaeth Cymunedau Mwy Diogel Gwynedd a Môn	Llinos Medi Huws
Canolfan Gyngori at Bopeth Ynys Môn	Nicola Roberts
Fforwm Iaith Môn	Lewis Davies, Gwilym O Jones, R Meirion Jones, Ieuan Williams, Bryan Owen
Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (Ynys Môn)	Richard Dew, Eric Wyn Jones Dafydd Roberts, Nicola Roberts, Robin Wyn Williams
Grŵp Cyfeirio Cydranddeiliaid Betsi Cadwaladr	Llinos Medi Huws
Pencampwr Gofalwyr	Robert G Parry OBE FRAGS
Pencampwr Diogelu Oedolion	Llinos Medi Huws
Pencampwr Plant Mewn Gofal	Richard Griffiths
Pencampwr Amrywiaeth	Margaret Murley Roberts
Pencampwr Cydraddoldeb	Nicola Roberts
Pencampwr Aelodau	Robert Llewelyn Jones
Pencampwr Pobol Hyn	Robert Llewelyn Jones
Pencampwr Sgriwtini	Gwilym O Jones
Pencampwr Lluoedd Arfog	Richard Dew
Pencampwr Plant a Phobl Ifnac	Llinos Medi Huws
Llys Llywodraethwyr Prifysgol Cymru Bangor	R Meirion Jones
Cwmni CYNNAL CBC	Margaret Murley Roberts
Cwmni Frân Wen	Vaughan Hughes
Pwyllgor Rheoli CYNNAL	R Meirion Jones, Dafydd Roberts
Partneriaeth Cyrchfan Môn (DAP)	Richard Dew
Panel Maethu	Richard Griffiths
Grŵp Llandrillo/Menai	R Meirion Jones
Cyd-Bwyllgor GwE	R Meirion Jones
Panel Mabwysiadu Gwynedd a Môn	Dylan Rees
Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd a Môn	Llinos Medi Huws
Pwyllgor Cronfa Bensiynau Gwynedd (Cyngor Gwynedd)	Robin Wyn Williams
Cyd-bwyllgor Cymru	John Griffith, Dafydd Rhys Thomas
Medrwn Môn	Llinos Medi Huws
Bwrdd Aelodau Consortiwm Awdurdodau Lleol Cymru (CLAW)	Robert G Parry OBE FRAGS
Menter Môn	Ieuan Williams
Cyd-Bwyllgor Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	Robert G Parry OBE FRAGS
Cyngor Iechyd Cymuned Gogledd Cymru (Pwyllgor Lleol Môn)	Trefor Lloyd Hughes MBE, Glyn Haynes, Dylan Rees
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Richard Griffiths, Dylan Rees, Eric Wyn Jones
Pwyllgor Archwilio Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Dylan Rees

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Panel Gweithredol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Richard Griffiths, Eric Wyn Jones
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Alun Wyn Mummery
Bwrdd Arweinyddiaeth Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Panel Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	Dylan Rees
Grŵp Llywio Adolygiad Cynllun Gwastraff Rhanbarthol Gogledd Cymru	Robert G Parry OBE FRAGS
Cydbwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Richard Dew, Robert G Parry OBE FRAGS
Bwrdd Cymunedau Mwy Diogel Gogledd Cymru	Llinos Medi Huws
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru	Carwyn Jones
Ymddiriedolaeth Addysgol Owen Lloyd Penrhoslligwy	Vaughan Hughes
Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus Môn a Gwynedd	Llinos Medi Huws
Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol	Llinos Medi Huws
Partneriaeth Cronfa Datblygu Cynaliadwy	Richard Dew
Ymddiriedolaeth yr Harbwr, Caernarfon	Robert G Parry OBE FRAGS
Pwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol	Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, R Meirion Jones, Alun Mummery
Cymdeithas Awdurdodau Lleol Cymru	Llinos Medi Huws, Ieuan Williams
Grŵp Cyswllt Prosiect Wylfa Newydd	John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth P Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Richard Owain Jones, Dafydd Rhys Thomas
Grŵp Cydranddeiliad y Safle Wylfa	John Griffith, Richard Griffiths, Kenneth P Hughes, Llinos Medi Huws, Aled Morris Jones, Gwilym O Jones, Richard Owain Jones

GEIRFA

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL

Mae Addasiad Blwyddyn Flaenorol yn addasiad perthnasol sy'n ymwneud â'r blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisïau cyfrifo neu gywiriad i gamgymeriadau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau cylchol arferol neu addasiadau o amcangyfrifon cyfrifo a wnaed mewn blynyddoedd blaenorol.

ADNODDAU HYLIFOL

Buddsoddiadau ased cyfredol sy'n rhwydd i'w gwaredu gan y Cyngor heb aflonyddu ar ei fusnes ac sydd naill ai:-

- Yn drosglwyddadwy'n hawdd i symiau hysbys o arian parod ar, neu'n agos at, y swm a gludir; neu
- Yn cael eu masnachu mewn marchnad weithredol.

AMHARIAD

Lleihad mewn gwerth ased nad yw'n gyfredol dan ei swm a gludir yn y Fantolen. Fel arfer, mae hyn oherwydd digwyddiad sydd wedi gostwng gwerth ased yn sylweddol, er enghraifft tân neu os mae ased wedi darfod.

ARIAN A NEILLTUIR (APPROPRIATION)

Y symiau a drosglwyddir rhwng y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r cronfeydd referniw neu gyfalaf wrth gefn.

ARCHWILIO CYFRIFON

Archwiliad annibynnol o faterion ariannol y Cyngor.

ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Dyma'r arian mewn llaw, arian a ordynnwyd, arian a ddelir mewn cyfrifon banc a buddsoddiadau tymor byr (e.e. 3 mis) ac y gellir eu trosi'n rhwydd i symiau ariannol sy'n hysbys.

ASED

Eitem sydd â gwerth i'r Cyngor mewn termau ariannol. Mae asedau'n cael eu categoreiddio fel rhai cyfredol neu rhai nad ydynt yn gyfredol:-

- Bydd ased cyfredol yn cael ei ddefnyddio neu â gwerth isel iawn yn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);
- Mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn rhoi buddiannau i'r Cyngor ac i'r gwasanaethau mae'n darparu ar eu cyfer am gyfnod o fwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol (e.e. canolfan gymuned), neu annirweddol (e.e. trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol).

ASED WRTH GEFN

Mae ased wrth gefn yn ased posib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor.

ASEDAU ANNIRWEDDOL

Gellir diffinio eitem annirweddol (nid un ffisegol) fel ased pan fo'r mynediad at fuddiannau economaidd i'r dyfodol y mae'n ei gynrychioli'n cael ei reoli gan yr endid adrodd. Mae Asedau Annirweddol y Cyngor hwn yn cynnwys trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL

Asedau mae'r Cyngor yn bwriadu eu dal am byth, nad oes iddynt oes ddefnyddiol benodadwy ac a all fod â chyfyngiadau ar eu gwaredu. Enghreifftiau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD

Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, y mae gwariant yn adferadwy yn unig drwy ddefnydd parhaus o'r ased a grëwyd. Enghreifftiau yw priffyrdd, llwybrau a phontydd.

ASEDAU GWEITHREDOL

Asedau nad ydynt yn gyfredol sy'n cael eu dal a'u meddiannu, defnyddio neu eu treulio gan y Cyngor wrth iddo ddilyn ei strategaeth ac wrth gyflenwi'n uniongyrchol y gwasanaethau hynny y mae ganddo gyfrifoldeb drostynt naill ai'n statudol neu'n ddewisol.

ASEDAU NAD YDYNT YN WEITHREDOL

Asedau nad ydynt yn gyfredol a ddelir gan y Cyngor ond nad ydynt yn cael eu meddiannu, defnyddio neu eu treulio'n uniongyrchol wrth gyflenwi gwasanaethau. Enghreifftiau yw eiddo buddsoddiad, asedau yn cael eu hadeiladu neu asedau gwarged i anghenion tra'n disgwyl eu gwerthu neu ailddatblygu.

ASEDAU TREFTADAETH

Ased sydd hefo rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technolegol, geoffisegol neu amgylcheddol sydd yn cael ei ddal a'i gynnal yn bennaf am ei gyfraniad at wybodaeth a diwylliant.

BENTHYCA DI-GEFNOGAETH

Gall y Cyngor fenthycu arian ychwanegol i'r benthycu â chefnogaeth y Llywodraeth i gyllido ei wariant cyfalaf cyn belled a'i fod yn fforddiadwy a chynaliadwy. Fe lywodraethir y pŵer yma gan Gôd Pwyllog CIPFA, a mae'r Cyngor yn lwyr gydymffurfio â hwn.

BENTHYCA DROS DRO

Arian a fenthycir am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCA GYDA CHEFNOGAETH

Mae'r Cyngor yn benthycu arian i gyllido rhan o'i raglen cyfalaf. Fe adnabyddir y benthycid gan Lywodraeth Ganolog yn ei glandriad cyllido ar gyfer y Cyngor.

BUDD-DALIADAU TAI

System o gymorth ariannol i unigolion tuag at gostau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau, gyda chymhorthdal gan lywodraeth ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU)

Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol, gytundebol neu adeiladol i'w dyfarnu, ac sy'n cael eu dyfarnu'n ôl pwerau dewisol y Cyngor fel y Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau Dewisol) 1996.

BUDDIANNAU YMDDEOLIAD

Bob ffurf o gydnabyddiaeth a roddir gan gyflogwr yn lle gwasanaethau a gyflenwyd gan weithwyr sy'n daladwy ar ôl terfyn y gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN)

Bydd buddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael eu cyfrifo yn natganiadau'r gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar awdurdodau i ddatgelu, fel rhan o ofynion datgelu sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad, cyfran o asedau'r cynllun pensiwn sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES HYFYW

Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi ar y dybiaeth y bydd y Cyngor yn parhau mewn bodolaeth weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCIADAU GWEITHIAU CYHOEDDUS (PWLB)

Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy'n rhoi benthyciadau am flwyddyn a/neu fwy i awdurdodau ar raddfeydd llog sydd ond ychydig yn uwch na'r rheini y gall y llywodraeth fenthycu ei hun.

CIPFA

Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifo. Y prif gorff proffesiynol a rheoleiddiol ar gyfer cyfrifon llywodraeth leol.

COLLEDION CREDYD

Hwn yw'r gwahaniaeth rhwng y symiau arian sy'n ddyledus i'r Awdurdod yn unol â'r contract a'r holl lif arian ddisgwylir i'r Awdurdod ei dderbyn, wedi ei ddisgowntio ar y raddfa llog effeithiol gwreiddiol.

COLLEDION CREDYD DISGWYLIEDIG 12 MIS

Hwn yw'r cyfran o golledion credyd disgwylidig oes gyfan sy'n cynrychioli'r colledion credyd disgwylidig sy'n deillio o ddiffyg offeryn ariannol sy'n bosib o fewn deuddeng mis ar ôl y dyddiad adrodd.

CONTRACT TYMOR HIR

Contract a ffurfir ar gyfer dylunio, cynhyrchu neu adeiladu ased sylweddol unigol neu ddarpariaeth gwasanaeth (neu gyfuniad o asedau neu wasanaethau sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio prosiect unigol), ble bo'r amser a gymerir i gwblhau'n sylweddol y contract o'r fath fel ei fod yn disgyn i mewn i fwy nag un flwyddyn ariannol.

COST GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU)

Y cynnydd mewn gwerth cyfredol o rwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y disgwylir iddo ddeillio o wasanaeth gweithiwr yn y flwyddyn bresennol.

COST GWASANAETH YN Y GORFFENNOL (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun sy'n gysylltiedig â gwasanaeth gweithiwr mewn blynyddoedd ariannol blaenorol sy'n deillio yn y flwyddyn ariannol bresennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeoliad.

COSTAU HEB EU DOSBARTHU

Dyma orbenion nad yw unrhyw ddefnyddiwr yn cael budd ohonynt yn awr ac, fel y cyfryw, nid ydynt yn cael eu dosrannu i wasanaethau.

COST LLOG (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig, y cynnydd disgwylidig yn ystod y flwyddyn ariannol o werth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun oherwydd bod y buddiannau yn un flwyddyn ariannol yn agosach at setliad.

CORFFORAETHOL A DEMOCRATAIDD CRAIDD

Mae'r Corfforaethol a Democrataidd Craidd yn cynnwys yr holl weithgareddau penodol y mae awdurdodau lleol yn ymgymryd â nhw oherwydd eu bod yn awdurdodau etholedig, amlbwrpas. Felly, mae cost y gweithgareddau hyn yn uwch na phe byddai cyfres o gyrrff annibynnol, un pwrpas, enwebedig yn rheoli'r un gwasanaethau. Felly, nid oes sail resymol dros ddyrannu'r costau hyn i wasanaethau.

COSTAU CYLLIDO CYFALAF

Costau cyllido cyfalaf yw unrhyw gostau ychwanegol sy'n deillio o fenthycu i gyllido prosiectau cyfalaf. Tuedda rhain i fod y llog sy'n daladwy ar fenthyciadau a gymerir a'r gost Darparieth Refeniw Isaf (MRP) a godir ar gyllid prosiectau drwy fenthyciadau. Y MRP yw'r isafswm mae'n rhaid codi i'r cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn daparu ar gyfer ad-dalu benthyciadau a symiau arall fenthycwyd gan y Cyngor.

CREDYDWR

Swm sy'n ddyledus i unigolion neu sefydliadau eraill gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol honno.

CRONFEYDD WRTH GEFN

Croniad gwarged, diffygion a meddiannau dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd wrth gefn o natur refeniw ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir defnyddio peth cronfeydd wrth gefn cyfalaf, fel y Gronfa Ailbrisió Wrth Gefn, i gwrdd â gwariant cyfredol.

CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY

Symiau penodol a osodir o'r neilltu ar gyfer pwrpasau polisi'r dyfodol neu ar gyfer digwyddiadau annisgwyl. Gall eu defnyddio i gyllido gwariant neu i leihau trethi.

CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

Y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i amsugno'r gwahaniaeth rhwng y canlyniad o ddefnyddio ymarferion cyfrifo cywir â gofyniad trefniadau statudol ar gyfer cyllido gwariant. Mae cronfeydd wrth gefn o'r fath yn cynnwys enillion a cholledion heb eu gwireddu mewn perthynas ag ail-brisio eiddo, offer a chyfarpar ble mae rhaid gwerthu'r ased cyn i'r gwerth fod ar gael.

CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH

Cronfeydd a weinyddir gan y Cyngor i bwrpasau fel gwobrwyon, elusennau, prosiectau penodol ac ar ran plant dan oed.

CRONIADAU

Symiau a gynhwysir yn y cyfrifon terfynol i gydnabod nwyddau/gwasanaethau a dderbyniwyd yn y flwyddyn neu incwm a gwariant a enillwyd neu yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn ariannol, ond nad oedd taliad gwirioneddol wedi ei dderbyn neu ei wneud ar ei gyfer ar 31 Mawrth.

CYDNABYDDIAETH ARIANNOL

Yr holl symiau a delir i, neu sy'n dderbyniadwy gan, weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (cyn belled ag y mae'r symiau hynny'n daladwy yn nhrefn incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau eraill a dderbyniwyd heblaw mewn arian parod. Mae cyfraniadau pensiwn sy'n daladwy gan y cyflogwr yn cael eu heithrio.

CYFNOD CYFRIFO

Y cyfnod o amser a gynhwysir yn y cyfrifon, fel arfer cyfnod o ddeuddeng mis yn cychwyn ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y Fantolen, fel arfer 31 Mawrth y flwyddyn ddilynol.

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys yr incwm a gwariant sy'n deillio o'r ddarpariaeth llety tai gan y Cyngor.

CYLLIDEB

Datganiad o faint o gyllid y mae'r Cyngor wedi ei neilltuo i bob gwasanaeth a swyddogaeth i'w wario neu ei godi mewn incwm ar gyfer y flwyddyn ariannol.

CYLLIDO CYFALAF

Cyllid sydd ar gael i dalu am wariant cyfalaf. Mae nifer o ffyrdd o gyllido gwariant cyfalaf yn cynnwys benthyca, prydlesu, cyllido refeniw uniongyrchol, derbyniadau cyfalaf defnyddiadwy, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd wrth gefn refeniw a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG

Cynlluniau pensiwn ble bo buddiannau a dderbynnir gan y cyfranogwyr yn annibynnol ar y cyfraniadau a dalwyd, ac nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â buddsoddiadau'r cynllun.

CYSONDEB

Y cysyniad fod triniaeth gyfrifo o eitemau tebyg o fewn blwyddyn ariannol ac o un flwyddyn i'r nesaf yr un fath.

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Mae'r datganiad yn anelu i ddangos sut defnyddir gwariant blynyddol a sut y'i gyllidiri o adnoddau. Dangosa'r golofn gynta, y gwariant net a godir i'r Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT, y gwir effaith o'r gost o ddarparu gwasanaethau am y flwyddyn, ac eithrio addasiadau cyfrifo.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN

Dangosir y datganiad y symudiad o gychyn y flwyddyn i'w diwedd ar gyfer yr holl gronfeydd wrth gefn ddefnyddiadwy a ddelir gan y Cyngor ac y gellir eu defnyddio i gyllido costau'r Cyngor neu i leihau trethiant lleol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio.

DARPARIAETH

Swm a osodir o'r neilltu yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n sicr neu'n debygol iawn, o ddigwydd ond bod y symiau neu'r dyddiadau pryd y byddant yn digwydd yn ansicr.

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR

Un o brif ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cofnodi'r holl incwm a gwariant ar gyfer y Cyngor wedi ei gategoreiddio'n unol â gofynion safonol CIPFA fel y gellir cymharu awdurdodau.

DATGANIAD LLIF ARIAN

Mae'r datganiad llif arian yn dangos y newidiadau yn yr arian a'r cywerthoedd ariann sydd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol.

DERBYNIADAU CYFALAF

Yr elw o waredu tir neu asedau eraill nad ydynt yn gyfredol. Gellir defnyddio cyfrannau o dderbyniadau cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd, o fewn y rheolau a osodir i lawr gan y llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i gyllido gwariant refeniw.

DIBRISIANT

Mesur o'r gost o wisgo allan, defnyddio neu fel arall leihau oes economaidd ddefnyddiol asedau nad ydynt yn gyfredol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, p'un a yw hynny o ddefnydd, treuliad amser neu ddarfodiad trwy newidiadau technegol neu rai eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y Fantolen a'r dyddiad yr awdurdoddir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon Terfynol.

DYCHWELIAD DISGWYLIEDIG AR ASED AU PENSIWN

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig a gyllidir, hwn yw'r raddfa dychweliad ar gyfartaledd, yn cynnwys incwm a newidiadau mewn gwerth teg ond yn net o dreuliau cynllun, a ddisgwylir dros weddill oes y rhwymedigaeth gysylltiedig ar yr asedau gwirioneddol a ddelir gan y cynllun.

DYLED NET

Benthyciadau'r Cyngor llai arian parod ac adnoddau hylifol.

DYLEDWR

Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor gan unigolion neu sefydliadau eraill am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARIAID

I gynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y newidiadau mewn gwarged neu ddiffyg actiwaraidd sy'n codi oherwydd:-

- Nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r tybiaethau actiwariaid a wnaethpwyd i'r prisiant diwethaf (enillion a cholledion profiad); neu
- Fod y tybiaethau actiwaraidd wedi newid.

GRANT CYNNAL REFENIW

Grant a delir gan Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, yn cyfrannu tuag at gost gyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH

Grantiau a wneir gan y llywodraeth tuag at naill ai wariant refeniw neu gyfalaf gan ddisgwyl cydymffurfriad yn y gorffennol neu i'r dyfodol gyda rhai amodau penodol sy'n ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau hyn fod yn benodol i gynllun neilltuol neu gall gefnogi gwariant refeniw'r Cyngor yn gyffredinol.

GWAITH YN MYND YN EI FLAEN (WIP)

Cost gwaith a berfformir ar brosiect heb ei orffen ar ddyddiad y Fantolen.

GWARIANT CYFALAF

Gwariant ar brynu ased nad yw'n gyfredol, a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau tu draw i'r flwyddyn ariannol gyfredol, neu wariant sy'n ychwanegu at, ac nid cynnal yn unig, werth ased presennol nad yw'n gyfredol. Mae enghreifftiau'n cynnwys : adeiladu ysgol newydd, prynu offer TG, adnewyddu sylweddol cartref gofal.

GWARIANT REFENIW

Treuliau dydd i ddydd o ddarparu gwasanaethau.

GWARIANT REFENIW A GYLLIDIR O GYFALAF O DAN STATUD (REFCUS)

Gwariant y gellir ei ohirio'n gywir (h.y. ei drin fel cyfalaf o ran natur) ond nad yw'n arwain at, neu'n parhau i gydweddu ag, ased diriaethol. Enghreifftiau o daliadau gohiriedig yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWASANAETHAU ASIANTAETH

Y Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor i drydydd parti neu ar ran sefydliad arall.

GWERTH GWEDDILLIOL

Gwerth net ased y gellir ei wireddu ar ddiwedd ei oes ddefnyddiol.

GWERTH LLYFR NET

Y swm y mae asedau nad ydynt yn gyfredol yn cael eu cynnwys yn y Fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu werth cyfredol llai'r symiau cronus ar gyfer dibrisiant.

GWERTH NET

Gwerth y Cyngor o gyfanswm asedau llai cyfanswm rhwymedigaethau.

GWERTH TEG

Gwerth teg ased yw'r pris y gellid ei gyfnewid amdano mewn trafodion hyd braich, llai, ble bo'n berthnasol, unrhyw grantiau derbyniadwy tuag at brynu neu ddefnyddio'r ased.

GWERTH TRETHADWY

Rhent tybiedig blynyddol hereditament, a ddefnyddir i bwrpasau Trethi Annomestig.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW (MRP)

Yr isafswm sydd raid ei godi ar y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn darparu ar gyfer ad-daliad benthyciadau a symiau eraill a fenthycir gan y Cyngor.

LLOG A DDERBYNNIR NEU A DELIR

Defnyddir y dull gyfradd log sydd mewn grym gweithredol i fesur beth yw gwerth cludadwy ased ariannol neu rywmedigaethau a fesurir yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig, ac i ddyrannu incwm neu dreuliau cysylltiedig i'r cyfnod perthnasol. Y gyfradd log sydd mewn grym yw hwnnw sy'n rhoddi disgownt cysáct ar y taliadau arian parod neu'r derbyniadau amcangyfrifedig yn y dyfodol dros oes ddisgwyledig yr offeryn ariannol yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo'n y lle cyntaf. Mae'r gyfradd log sydd mewn grym yn cael ei diwygio yn ôl y tâl llog neu'r derbyniadau gwirioneddol trwy'r Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn i sicrhau mai dim ond llog gwirioneddol a godir yn erbyn y Dreth Gyngor.

Yn achos asedau a rhywmedigaethau ariannol a gludwyd yn ôl y gost gan fod y llog sydd mewn grym yr un faint â'r llog cludo, mae'r gwerth cludo'n cael ei ddiwygio ar gyfer llog cronrus.

MATEROLIAETH

Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau y gellid disgwyl iddynt, pe gadewid hwy allan neu eu cam-ddatgan, arwain at lurguniad o'r datganiadau ariannol ac, yn y pen draw, gamarwain defnyddiwr y cyfrifon.

OES ECONOMAIDD DDEFNYDDIOL (UEL)

Y cyfnod dros yr hwn y bydd y Cyngor yn cael buddiannau o ddefnydd ased nad yw'n gyfredol.

PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Ceir diffiniad manwl o Bartïon Cysylltiedig yn SGR 24. I bwrsasau'r Cyngor, ystyrir fod partïon cysylltiedig yn cynnwys Llywodraeth Ganolog, Awdurdodau Lleol a chyrrff arall, sy'n codi un ai praeseptau neu ardollau ar y Cyngor. Gall partïon cysylltiedig hefyd gynnwys is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig, a cydfenter a phartïon cydfenter ac yn enwedig Aelodau a phrif swyddogion y Cyngor.

Pan yn ystyried pwy sy'n barti cysylltiedig, rhoddir sylw hefyd i drafodion yn gysylltiedig ag aelodau teulu agos neu gartref unrhyw unigolyn a restrir.

PRAESEPT

Yr ardoll a wneir gan awdurdodau praesept ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm y Dreth Gyngor ar eu rhan.

PRYDLES ARIANNOL

Prydles sy'n trosglwyddo'n sylweddol risgiau a gwobrwyon perchnogaeth ased nad yw'n gyfredol i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL

Prydles ble mae'r berchnogaeth o'r ased nad yw'n gyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF

Y cynlluniau cyfalaf mae'r Cyngor yn bwriadu eu cynnal dros gyfnod penodol o amser.

RHESTRAU STOC

Eitemau o ddeunyddiau crai a deunyddiau mae'r Cyngor wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal gan ddisgwyl defnydd i'r dyfodol. Enghreifftiau yw deunyddiau traul, deunyddiau crai a gwaith sy'n mynd yn ei flaen.

RHWYMEDIGAETH

Rhwymedigaeth yw pan fo gan y Cyngor ddyled i'w thalu i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae rhwymedigaeth gyfredol yn swm a fydd yn dod yn daladwy neu y gellid ei galw i mewn yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf, e.e. credydwy'r neu arian parod wedi'u gordynnu.
- Mae rhwymedigaeth ohiriedig yn swm sydd, drwy drefniant, yn daladwy tu draw i'r flwyddyn nesaf ar ryw bwynt yn y dyfodol neu i'w dalu i ffwrdd trwy swm blynyddol dros gyfnod o amser.

RHWYMEDIGAETH WRTH GEFN

Mae rhwymedigaeth wrth gefn naill ai'n:-

- Rhwymedigaeth bosib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor; neu'n
- Rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol ble nad yw'n debygol y bydd angen trosglwyddiad o fuddiannau economaidd, neu na ellir mesur swm y rhwymedigaeth gyda dibynadwyedd digonol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN

Rhwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl y dyddiad prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun a fesurir yn ystod y dull uned a ragamcenir yn adlewyrchu'r buddiannau mae'r cyflogwr wedi ymrwmo i'w darparu am wasanaeth hyd at y dyddiad prisiant.

TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r Trethi Annomestig yn ardoll ar fusnesau wedi'i seilio ar raddfa genedlaethol yn y bunt a osodir gan y llywodraeth a'i luosi gan werth trethadwy asesedig yr eiddo dan sylw. Caiff ei gasglu gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna ei ailddosbarthu'n ôl i gefnogi cost gwasanaethau.

TRAFODION PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Mae'r Datganiad o Ymarfer a Argymhellir yn gwneud datgeliad o unrhyw drafodion perthnasol rhwng y Cyngor a Phartiön Cysylltiedig yn ofynnol er mwyn sicrhau fod cydranddeiliaid yn ymwybodol pryd mae'r trafodion hyn yn digwydd a'r swm a goblygiadau hynny.

Y FANTOLEN

Datganiad o werth cywir a theg o'r asedau, rhwymedigaethau a balansau eraill cofnodedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

Llyfryddiaeth

CIPFA 2019. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Rhestr Wirio Datgeliadau 2019/20. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 - Canllawiau ar gyfer Ymarferwyr. CIPFA, Llundain.

CIPFA 2019. Côd Ymarfer ar gyfer Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2019/20 – Diweddariad o Argraffiad 2019/20.

CIPFA 2020. Bwletin 4: Cau'r Datganiadau Ariannol 2019/20. CIPFA. Llundain.

CIPFA 2019. Gweithdai Cau Cyfrifon 2019/20 - Diweddariad yn dilyn y Gyfres a Chwestiynau Cyffredin. CIPFA. Llundain

CIPFA 2014. Bwletin LAAP 99: Arian Wrth Gefn a Balansau Awdurdodau Lleol. CIPFA. Llundain.

CIPFA 2016. Rôl y Prif Swyddog Ariannol yn Llywodraeth Leol. CIPFA. Llundain.

Trysorlys EM 2015. Llawlyfr Adroddiadau Ariannol (FReM) 2015/16.

Llywodraeth Cymru, Ystadegau ar gyfer Cymru, Ystadegau Cryno ar gyfer Rhanbarthau Economaidd Cymru, Gogledd Cymru, 30 Mai 2019.

Llywodraeth Cymru 2014. Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 Rhif 3362 (W337), Llywodraeth Cymru.

Llywodraeth Cymru 2018. Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygio) Rheoliadau 2018 Rhif 91 (W22).

Datganiad Llywodraethu Blynyddol

2019/2020

Egwyddor	Sicrwydd
Egwyddor A - Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	Sicr Tud. 134
Egwyddor B - Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid	Sicr Tud. 136
Egwyddor C - Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol	Sicr Tud.138
Egwyddor D - Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu	Sicr Tud. 140
Egwyddor E - Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo	Sicr Tud. 144
Egwyddor F - Rheoli risgiau a perfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref	Sicr Tud. 147
Egwyddor G - Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio	Sicr Tud. 149

Cynnwys

Rhagarweiniad	129
Sgôp y Cyfrifoldeb	132
Y Fframwaith Llywodraethu	132
Dadansoddiad o Fframwaith Llywodraethu 2019/20	134
Egwyddor A 1374	
Egwyddor B 13936	
Egwyddor C 138	
Egwyddor D 1430	
Egwyddor E 1474	
Egwyddor F 15047	
Egwyddor G 149	
Adolygu Effeithiolrwydd	152
Materion Llywodraethu Sylweddol.....	1563
Materion Llywodraethiant a nodwyd	1563
Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd 2018/19	1568
Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol	156

Rhagarweiniad

Er mwyn dangos Llywodraethu da, rhaid i'r Awdurdod ddangos ei fod yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd (ac ategol) sydd yn y 'Framework for Delivering Good Governance in Local Government' (CIPFA / Solace, 2016). Mae'r datganiad hwn wedi'i baratoi yn unol â'r egwyddorion hynny.

Mae agweddau ar drefniadau llywodraethu'r Cyngor wedi cael eu cryfhau a'u moderneiddio yn ystod y blynyddoedd diweddar ar draws nifer o themâu llywodraethu. Mae cynllun cyfredol y Cyngor wedi bod yn ei lle ers 2017 ac mae'n rhoddi pwyslais ar ein trefniadau llywodraethu fel modd o gyflawni allbynnau'r cynllun.

<https://www.anglesey.gov.uk/documents/Dogfennau-Cy/Cyngor/Democratiaeth/Cynllun-y-Cyngor/Cynllun-Cyngor-2017-2022.pdf>

At hyn, dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, datblygwyd chwech o themâu allweddol gan staff a rheolwyr i gefnogi ein nodau a'n hamcanion -

1. Proffesiynol a Threfnus

Rydym yn ymrwymo i ddatblygu partneriaeth ddemocrataidd a phroffesiynol a fydd yn darparu arweiniad effeithiol a chryf ac yn sefydlu'r ymddygiadau proffesiynol a sefydliadol sy'n angenrheidiol i sicrhau gwelliant.

2. Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig

Byddwn yn sefydlu amgylchedd a diwylliant sy'n annog ac yn meithrin syniadau a datrysiadau arloesol a chreadigol sy'n edrych y tu draw i'r sefydliad er mwyn ceisio datrysiadau uchelgeisiol a fydd yn fanteisiol i'n cwsmeriaid, ein dinasyddion a'n cymunedau.

3. Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned

Byddwn yn ymgysylltu'n egniol gyda chymunedau, dinasyddion a chwsmeriaid, yn mofyn eu barn, yn deall eu hanghenion ac yn ymateb iddynt gan egluro'n llawn a chyfathrebu ein gweithredoedd.

4. Gwerthfawrogi a Datblygu'n Pobl

Byddwn yn gwerthfawrogi ac yn datblygu ein pobl er mwyn sicrhau bod ganddynt y sgiliau a'r cymhelliant a'u bod bob amser yn broffesiynol yn y modd y maent yn gweithio. Byddwn yn cydnabod llwyddiant, arloesedd ac ymrwymiad i ddarparu gwasanaeth cwsmer rhagorol.

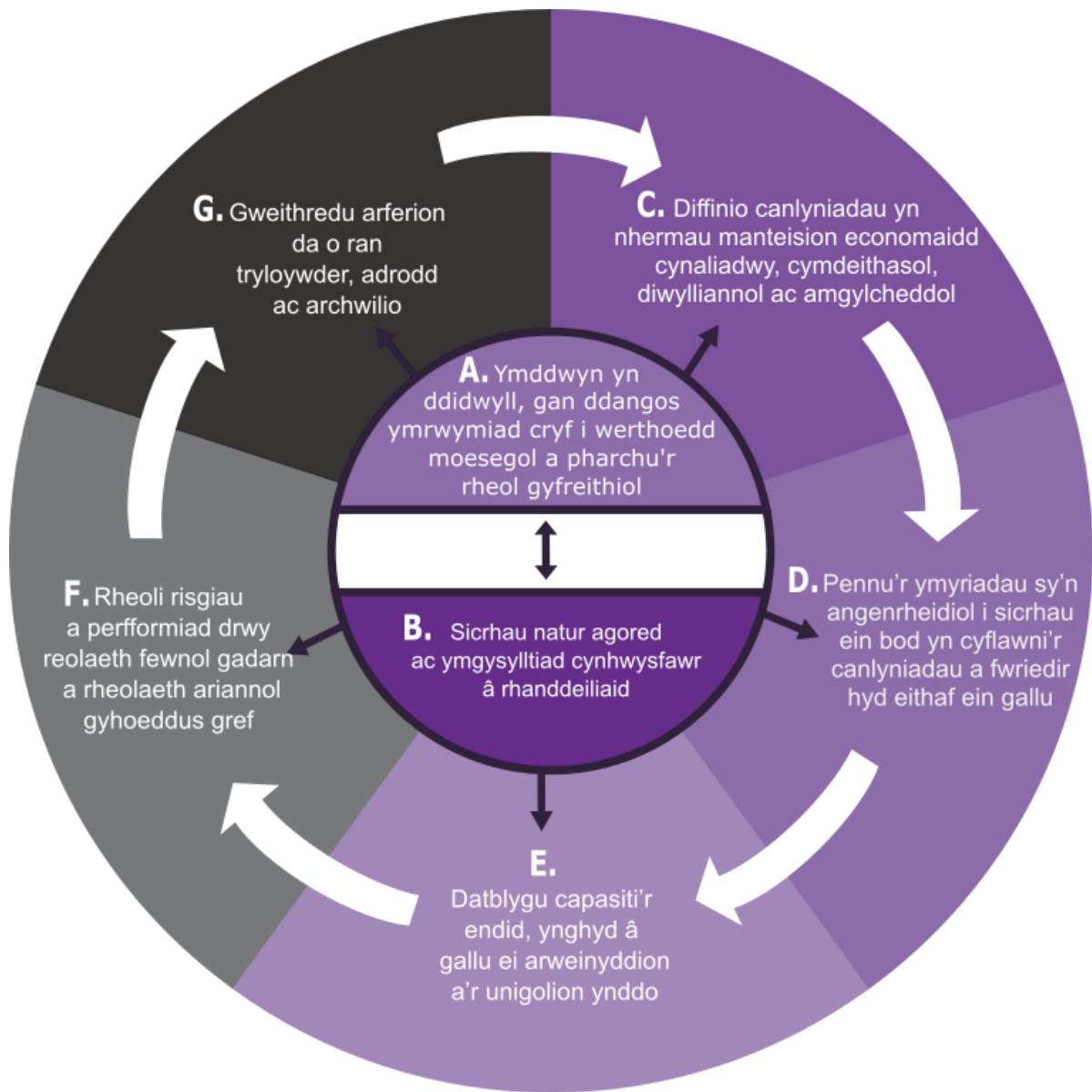
5. Wedi Ymrwymo i Bartneriaeth

Rydym yn deall na fedrwn gyflawni'r trawsnewidiad angenrheidiol ar ein pennau ein hunain ac rydym yn ymrwymo i weithio mewn partneriaeth gyda'n partneriaid yn y sectorau cyhoeddus, gwirfoddol a phreifat er mwyn sicrhau twf a datblygiad cynaliadwy.

6. Cyflawni

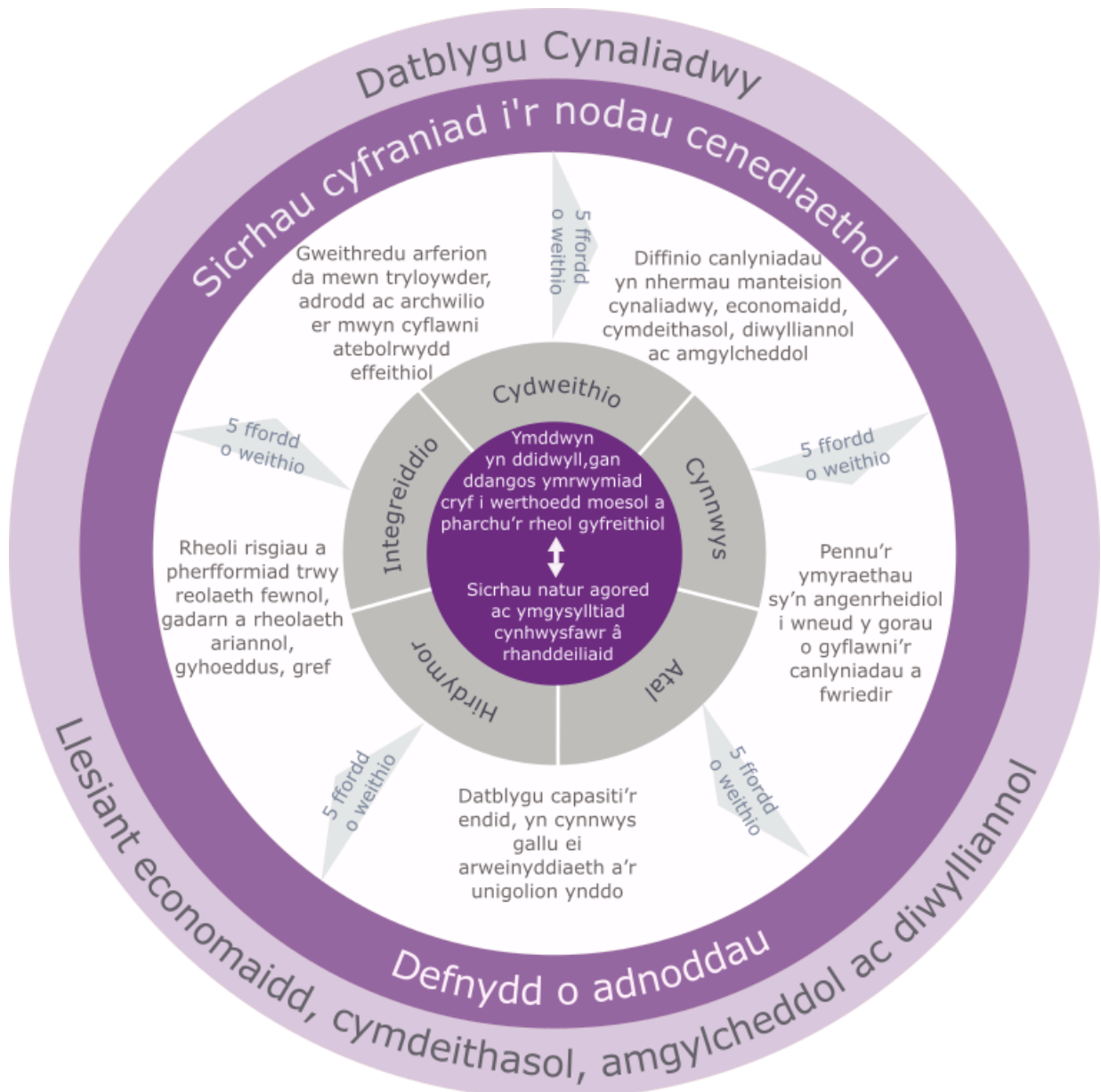
Rydym yn canolbwyntio ar ganlyniadau ac allbynnau ac yn ymdrechu i wella ein perfformiad yn y meysydd pwysig o'n gwaith.

Gellir alinio'r rhain â'r saith egwyddor craidd yn fframwaith CIPFA/SOLACE. Mae'r rhain wedi eu cynnwys yn 'Delivering Good Governance in Local Government' (Wales) 2016 sydd wedi'i addasu at ddibenion llywodraeth leol :-

Ffynhonnell: Delivering Good Governance in Local Government: Framework (2016 Edition)

Mae'r Cyngor yn anelu at gyflawni safonau llywodraethu da drwy lynu wrth y saith egwyddor craidd uchod a hefyd wrth yr egwyddorion sydd yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio Sylfaen Côd Llywodraethu Corfforaethol y Cyngor.

Ffynhonnell: Delivering Good Governance in Local Government Guidance Notes for Welsh Authorities (2016 Edition)

Yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol hwn, rydym wedi ceisio dangos sut mae'r holl themâu ac egwyddorion allweddol uchod wedi bod yn ganolog i'n holl ymdrechion yn ystod 2019/20. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi fod datganiad eleni yn cael ei ddrafftio ar adeg pan amharwyd ar strwythurau a systemau llywodraethu arferol o ddydd i ddydd oherwydd ein hymateb wrth fynd i'r afael â phandemig COVID-19.

Roedd yr ymateb cyflym hwn (dros nos) yn ystod y 4edd wythnos o Fawrth, yn cynnwys ffyrdd newydd o weithio wrth ddelio â dyfodol ansicr iawn a wireddwyd trwy'r fframwaith llywodraethu argyfwng a sefydlwyd ac ymrwymiad a diwydrwyd y gweithlu a'i bartneriaid.

Arweiniwyd hyn gan ein Uwch Arweinwyr trwy sefydlu Tîm Ymateb Rheoli Argyfwng a rhai pwerau dirprwyedig a ddirprwywyd i'r Swyddogion perthnasol a'r Aelodau etholedig.

Sgôp y Cyfrifoldeb

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei weithredu'n unol a'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrif amdano'n briodol, yn cael ei ddefnyddio'n ddarvoudus, yn effeithlon ac yn effeithiol.

Hefyd mae dyletswydd ar y Cyngor dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 i wneud trefniadau i sicrhau bod **gwelliant parhaus** o ran y modd y mae'n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth weithredu'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am roi yn eu lle drefniadau iawn ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau, ac mae hynny'n cynnwys trefniadau i reoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

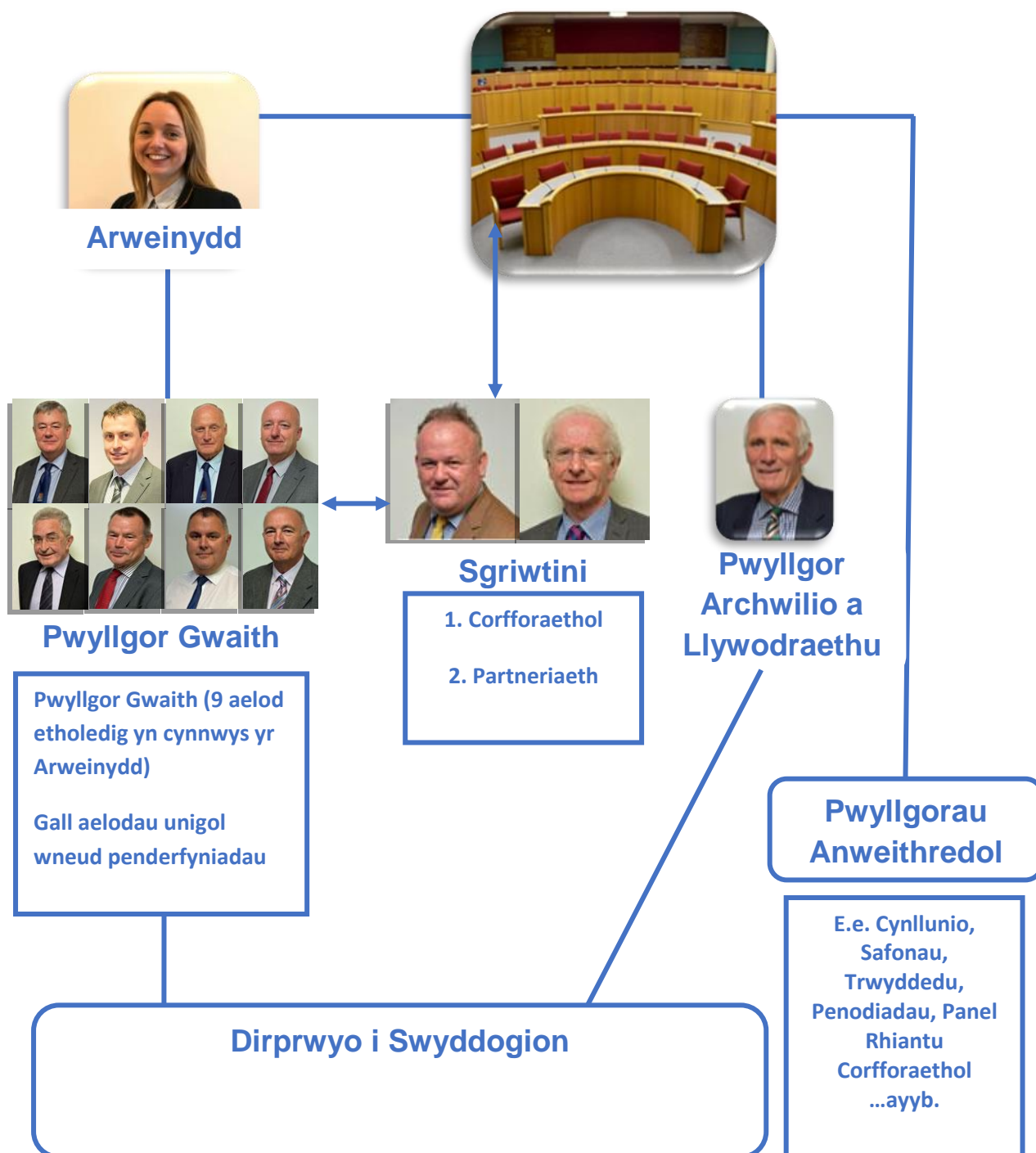
Mae'r Cyngor wedi cymeradwyo a mabwysiadu côd llywodraethu corfforaethol lleol sy'n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE 'Delivering Good Governance in Local Government'. Mae'r côd lleol hwn i'w adolygu yn ystod 2020/21.

Mae'r datganiad hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio a'r côd ac yn ateb gofynion ymarfer priodol anstatudol sy'n annog cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Hefyd, mae'n diwallu gofynion rheoliad 4(2) Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reolaeth fewnol.

Y Fframwaith Llywodraethu

Mae'r fframwaith llywodraethu'n cynnwys y systemau a'r prosesau, y diwylliant a'r gwerthoedd, sy'n rhoi cyfeiriad i ac sy'n rheoli'r awdurdod a'i weithgareddau, a thrwy'r rheiny mae'n atebol i'r gymuned, yn ymgysylltu â'r gymuned ac yn ei harwain. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro pa mor dda y mae'n cyflawni ei amcanion strategol ac ystyried a yw'r amcanion hynny wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol, cost-effeithiol.

Mae'r system o reolaeth fewnol yn rhan sylweddol o'r fframwaith honno, ac wedi'i llunio i reoli risg hyd at lefel resymol. Does dim modd iddi gael gwared â phob risg o fethu cyflawni polisiau, nodau ac amcanion a dim ond sicrwydd rhesymol, nid sicrwydd llwyr, y gellir ei rhoi o ran effeithiolrwydd. Ceir trosolwg bras o strwythur rheolaeth gwleidyddol CSYM yn y darlun isod –

Mae'r fframwaith llywodraethu wedi bod yn ei lle yn y Cyngor am y flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2019, ac mae'n parhau i fod yn berthnasol hyd at ddyddiad cymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon. Nodir yn y ddogfen lle cyflwynwyd trefniadau newydd yn ystod y flwyddyn.

Dadansoddiad o Fframwaith Llywodraethu 2019/20

Disgrifir y fframwaith cyfredol fel y bo'n berthnasol i bob un o'r saith egwyddor Llywodraethu Corfforaethol yn y pynciau cydgysylltiol fel y'u hamlinellir ac sydd ar gael yn:

<https://www.ynysmon.gov.uk/cy/Cyngor/Cyngor.aspx#as?folderIds=3099,4000>

Mae'r crynodeb a ganlyn yn canolbwyntio ar y gwaith i ddatblygu a chryfhau'r fframwaith ac yn amlinellu meysydd o wendid a nodwyd yn ystod blwyddyn ariannol 2019/20.

<i>Egwyddor A</i>	
Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Proffesiynol a Threfnus
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae gan y Cyngor Sir brosesau gwneud penderfyniadau clir a thryloyw sy'n ymgorffori gwerthoedd moesegol cryf ac sy'n gyfreithlon. Mae'r codau ymddygiad yn nodi'r disgwyliadau ar gyfer ymddwyn yn onest.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r chwe thema allweddol a ymgorfforir yng Nghynllun y Cyngor ar gyfer 2017-22 yn gosod allan gwerthoedd y Cyngor a chaiff y rhain eu gwreiddio'n gadarn yng ngweithgarwch trawsnewidiol y Cyngor a'i weledigaeth i'r dyfodol ar gyfer eu cyflawni. O'r herwydd, mae'r Chwe Thema Allweddol yn parhau i danategu'r ffordd gorfforaethol o weithio a chaiff pwysigrwydd llywodraethu da ei bwysleisio yn y Cynllun Corfforaethol.

Mae nifer o godau ymddygiad a phrotocolau yn eu lle fel rhan o'r Cyfansoddiad i sicrhau safonau uchel o ymddygiad ac ymarweddiad. Ceir Polisi Atal Twyll a Llygredd yn y Cyfansoddiad gydag is-gynlluniau yn eu lle. Maent yn cynnwys Côd Ymddygiad i Swyddogion, sy'n statudol. Bellach mae Cyfarwyddyd Lleol wedi'i gyhoeddi a'i anfon at yr holl staff yn ystod 2018/19.

Mae'r Swyddog Monitro yn gweithredu fel y swyddog arweiniol ar gyfer y Pwyllgor Safonau (PS), gyda saith o'i naw aelod wedi'u penodi'n allanol a'r gweddill yn Aelodau Etholedig. Mae'r Pwyllgor yn datblygu ac yn cefnogi annibyniaeth a gwrthrychedd yn hytrach na llywodraethu gwleidyddol ac mae'n cyflawni hyn yn y ffyrdd a ganlyn:

- Adroddiad Blynyddol y Cadeirydd i'r Cyngor
- Rhaglen Waith yn cael ei chymeradwyo'n flynyddol gan y Cyngor
- Pedwar cyfarfod chwarterol a chymaint o gyfarfodydd arbennig ag sy'n angenrheidiol er mwyn ymdrin â chyfeiriadau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a cheisiadau am ganiatâd arbennig
- Ymdrin ag unrhyw faterion a gyfeirir dan y Protocol Datrysiaid Lleol
- Ymdrin ag unrhyw gais gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru am wybodaeth leol
- Hyfforddiant a datblygiad a drefnir gan y PS ac/neu a gynhelir gan y PS.

Mae fforwm y pwyllgor Safonau hefyd yn cynnal sesiynau dysgu blynyddol ac mae Adroddiad ar y Fforwm Pwyllgor Safonau a'r hyn a ddysgwyd o'r Fforwm yn cael eu derbyn gan y Pwyllgor. Nodir enghreifftiau o'r mathau o ddysgu a gyflawnwyd fel rhan o'r fforwm hwn yn ystod y flwyddyn fel a ganlyn –

- Cyflwyniad gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru
- Gwersi gan y Pwyllgor ar Safonau mewn Adolygiad Bywyd Cyhoeddus o'r Cod Ymddygiad yn Lloegr
- Trafodaeth y Cyd-bwyllgor Safonau ar greu cydbwyllgor safonau rhanbarthol.
- Trafodaeth ynghylch Adroddiadau WAO mewn perthynas â dau gyngor cymunedol o fewn CSYM.
- Adolygu tair cofrestr o ddiddordeb yr holl aelodau etholedig a chyfethol y Cyngor Sir gan adrodd yn ôl yn unigol i'r aelodau hynny ac ar y cyd ar ganfyddiadau ac argymhellion ar gyfer gwella a rhannu arfer dda.
- Cefnogi Cadeirydd y Pwyllgor Safonau i ddelio â datrysynnau cwynion lleol.
-

Yn ogystal â'r uchod, ac yn barhad o 2018/19, ceir cydweithio rhwng y ddau dîm rheoli trwy'r cyfarfodydd Penaethiaid ac aelodau'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth sy'n gweithredu fel swyddogion cyswllt i Benaethiaid Gwasanaeth i sicrhau cyfathrebu clir ar sut y caiff blaenoriaethau strategol/corfforaethol eu gweithredu yn y Gwasanaethau.

Gyda phenodiad y Prif Weithredwr newydd yn ystod y flwyddyn, mae fforymau strategol pellach wedi'u sefydlu rhwng Uwch Swyddogion a'r Pwyllgor Gwaith i ddarparu cyfeiriad strategol ar nifer o ffrydiau gwaith. Mae'r rhain yn cynnwys cyfarfodydd strategol Uwch Dîm Arweinyddiaeth bob pythefnos ynghyd â thrafodaethau Pwyllgor Gwaith strategol yn ôl yr angen.

Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid

Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Canolbwyntio ar y Cwsmer, y Dinesydd a'r Gymuned
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor yn bodoli i wasanaethu ei drigolion ac mae'n ddibynnol ar amrywiaeth eang o randdeiliaid i weithio'n effeithiol mewn partneriaeth. Mae mecanweithiau ymgysylltu ac ymgynghori ar waith.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Cynhelir pob **Pwyllgor Gwaith** a chyfarfodydd y Cyngor yn gyhoeddus (ac eithrio pan fo eitemau eithriedig) a chaiff yr holl bapurau eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae pob adroddiad a gyflwynir i bwyllgor yn cynnwys adroddiad eglurhaol, sy'n rhoi crynodeb o'r adroddiad, yr argymhellion y gofynnir am eu caniatáu a'r rhesymeg dros wneud yr argymhelliad hwnnw, a hynny er mwyn dangos yr ymresymiad am y penderfyniadau a'r dystiolaeth.

Mae **Blaenraglen Waith** gyfun ar gyfer y Pwyllgor Gwaith a'r Pwyllgorau Sgriwtini ar gael yn gyhoeddus ac yn cael eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor. Mae yna amserlenni clir ar gyfer cyflwyno, cyhoeddi a dosbarthu adroddiadau.

Fel gyda blynyddoedd blaenorol ac yn yr hinsawdd ariannol sydd ohoni, mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo weithio'n agos gyda'i bartneriaid allweddol yn y maes gwaith hwn er mwyn osgoi dyblygu ac i ddefnyddio'i adnoddau'n effeithiol.

Ceir tystiolaeth o ymgysylltu da ar lefel gwasanaeth sy'n dangos sut mae'r Cyngor yn rhannu ei benderfyniadau a cheir tystiolaeth o ddiwylliant cynyddol o ymddiriedaeth a dealltwriaeth gyda'i ddinasyddion e.e.

- Ymgynghori ar y Gyllideb
- Moderneiddio Ysgolion - Ardal Llangefni

Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn parhau i gydnabod mai 'nid da lle gellir gwell' piau hi o ran ehangu'r grŵp o ddinasyddion sy'n mynd ati i ymgysylltu (yn cynnwys grwpiau anodd eu cyrraedd) ac mae'r broses safonol a symlach ar gyfer ymgysylltu ar draws y sector cyhoeddus a'r trydydd sector wedi dod yn weithreddol.

Defnyddir **model ymgysylltu cymunedol** fel sylfaen ar gyfer gwella agwedd gorfforaethol at ymgysylltiad cymunedol. Ers dechrau ei ddefnyddio, mae'r model hwn wedi'i deilwrio i'w ddefnyddio mewn gwahanol waith ymgysylltu ac ymgynghori. Mae'r model hwn wedi'i gymeradwyo gan y **Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori** diwygiedig dan arweiniad y Dirprwy Brif Weithredwr a chyda aelodaeth o sefydliadau allanol megis Medrwn Môn.

Mae'r Bwrdd Ymgysylltu ac Ymgynghori hefyd yn gweithredu ar draws Cynghorau yng nghyswllt yr ymgysylltiad a'r ymgynghoriad ac mae hyn yn lleihau dyblygu, yn sicrhau gweithredu torfol wrth ymgysylltu ac mae'n gwella ein gwybodaeth am ardal fel Cyngor.

Er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i gyfrannu at y nod corfforaethol o '*ganolbwyntio mewn modd rhagorol ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned*' (6 Thema Allweddol), sefydlwyd y **Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes** yn Ionawr 2019 gan ddisodli'r Bwrdd Rhagoriaeth Gwasanaeth Cwsmer. Mae'n gyfrifol am bob agwedd ar Wasanaeth Cwsmer ac yn monitro ein gwelliannau ym mhrofiad cwsmer i'n trigolion gyda'r ffocws yn cael ei roi yn y lle cyntaf yn ystod 2019/20 ar

- Adnabod a gweithredu blaenoriaethau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r Strategaeth Ddigidol fel yr amlinellwyd gan y Penaethiaid a thrwy hynny ei gwneud hi'n haws i drigolion ymgysylltu â'r Cyngor drwy nifer cynyddol o sianeli digidol

Cytunwyd ar y **Siarter Gwasanaeth Cwsmer** bellach yn 2015 ar ôl ymgynghori â grwpiau o randdeiliaid rheng flaen, swyddogion, Aelodau Etholedig, staff ac undebau llafur. Mae'n parhau i amlinellu ein haddewid i'r cwsmer ynghylch sut y byddwn yn ymdrin â'u ceisiadau ac yn ogystal, yn amlinellu'r disgwyliadau sydd gennym o'n defnyddwyr gwasanaeth er mwyn sicrhau y ceir dealltwriaeth glir o'r cychwyn cyntaf. Ymhlith y gwerthoedd a gynhwysir yn y Siarter mae, 'rhoi'r cwsmer yn gyntaf' a mabwysiau agwedd o 'fedru gwneud'. Yn unol â'i bolisi iaith, mae'r Cyngor wedi ymrwymo i sicrhau bod gwasanaeth ar gael yn newis iaith defnyddiwr y gwasanaeth ac o dan y Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes a nodwyd, mae'r gofyniad i ddiweddarau'r strategaeth yn nod allweddol ar gyfer 2020/21. Bydd angen i'w allbwn ystyried y 'byd newydd' y byddwn yn gweithredu trwyddo o ganlyniad i'r pandemig cyfredol a'i effaith ar weithgaredd cymdeithasol / wyneb yn wyneb.

Mae gweddarlledu cyfarfodydd yn enghraifft gadarnhaol o sut mae Ynys Môn wedi datblygu ei didwylledd a ffocws ar ei gwsmeriaid / ddinasyddion, a hynny trwy weddarlledu cyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Cynllunio a Gorchmynion a'r Cyngor. Fel hyn mae hi byth ac mae hefyd yn ychwanegu at dryloywder y broses gwneud penderfyniadau ac mae'n dwyn i mewn gynulleidfa lawer ehangach ar gyfer dadleuon. Mae hon yn enghraifft effeithiol o'r rhaglen newid sianel ac ymgyrch barhaus y Cyngor i roi sylw i adfywiad democrataidd a sicrhau mwy o gyfranogiad gan rhanddeiliaid.

Cyhoeddwyd adroddiadau blynyddol ar eu gwaith gan Sgrwtini yn ogystal â'r Pwyllgorau Safonau ac Archwilio. Ers Mehefin 2014, mae Aelodau Etholedig unigol hefyd wedi bod yn cyhoeddi adroddiadau blynyddol a thrwy hynny yn pwysleisio atebolrwydd a didwylledd gwaith y Cyngor.

Mae trefniadau'n mynd yn ôl flynyddoedd ar gyfer ymgysylltu â gweithwyr: gydag Undebau Llafur trwy'r Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol Cyd Lleol a chyfarfodydd llai ffurfiol ac wrth gyfathrebu â staff yn gyffredinol trwy e.e. bwletin staff misol. Ymgynghorwyd â rheolwyr a staff a'u cynnwys yn y broses ar gyfer gwneud penderfyniad ar sawl mater fel rhan o'r agenda ddatblygiadol.

Mae **Polisi Pryderon a Chwynion** yn weithredol ac mae'n rhoi pwyslais ar Ofal Cwsmeriaid, cofnodi'n systemataidd yr holl bryderon, eu datrys yn gynnar a dangos gwarsi a ddysgwyd a gweithredu gwelliannau. Mae'r Polisi'n seiliedig ar Bolisi Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru fel sy'n ofynnol gan Lywodraeth Cymru.

Cyhoeddir gwybodaeth ystadegol am gwynion fesul gwasanaeth yn fisol ar wefan y Cyngor ac mae hyn yn ffurfio rhan o adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio sydd hefyd yn ymdrin ag unrhyw gwynion yr ymdrinnir â nhw dan y Polisi Chwythu'r Chwiban.

<i>Egwyddor C</i>		
Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol		
Themâu Cysylltiedig:	Allweddol	Yn canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r Gymuned Wedi ymrwymo i bartneriaeth Cyflawni
Casgliad yr Hunan-asesiad:		Sicr – mae'r Cyngor Sir yn gweithio gyda chymunedau i gynllunio canlyniadau. Wrth bennu polisiau a strategaethau, mae'r Cyngor Sir yn edrych ar ganlyniadau yn y tymor hir, gan ystyried manteision economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol cynaliadwy.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae Cynllun newydd y Cyngor 2017-2022 (a fabwysiadwyd ym Medi 2017) yn llywio gwaith y Cyngor ac yn rhoi sicrwydd o gyfeiriad ar gyfer yr ardal leol yn ystod 2019/20.

Mae'r cynllun yma yn disgrifio blaenoriaethau'r Cyngor yn gryno ac yn glir ac yn egluro sut mae'r blaenoriaethau'n adlewyrchu barn y cyhoedd ac wedi ei alinio gyda cyfeiriad y cynllun ariannol tymor canol. Mae hwn yn tanlinellu'r adnoddau sy'n ofynnol i wireddu'r cynllun cyfredol. Rhydd y Cynllun Corfforaethol fframwaith sy'n cynorthwyo i lunio cyllideb y gall yr Awdurdod asesu yn ei erbyn a rhoi cyfrif i'r gymuned ar lefel y cynnydd a wnaed yn erbyn targedau a osodwyd, a'u hysbysu yng nghyswllt meysydd i'w gwella ymhellach. Yn ogystal, caiff y **Strategaeth Ariannol Tymor Canol** ei hadolygu'n flynyddol, yn unol â blaenoriaethau corfforaethol a ddiffinnir yn nhermau'r Dogfen Cyflawni Blynyddol ac sy'n dangos yn gryno ein nodau o ran buddion economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol. Un maes sydd wedi bod eisiau yw strategaeth newid hinsawdd gorfforaethol i ddarparu cyfeiriad yn y dyfodol ar faterion amgylcheddol. Bydd hyn yn cael ei wireddu yn ystod 2020/21.

Mae pob gwasanaeth hefyd yn llunio **Cynllun Cyflawni Gwasanaeth** blynyddol sy'n dangos yn glir sut maent yn cyfrannu tuag at gyflawni ein blaenoriaethau corfforaethol. Mae pob cynllun gwasanaeth yn cynnwys mesurau i dystio sut y bydd gweithredoedd yn gwneud gwahaniaeth. Fel y dywedwyd, caiff cynlluniau gwasanaeth eu hadolygu'n flynyddol a chânt hefyd eu monitro'n rheolaidd trwy gynhyrchu cerdyn sgorio chwarterol - sy'n edrych ar sut mae gwasanaethau'n cyflawni yn erbyn y blaenoriaethau yn eu cynllun. Adroddir y cerdyn sgorio i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth, ac fe'i hystyrir gan y Pwyllgor Sgriwtini a'r Pwyllgor Gwaith a drosglwyddir yn fyw trwy we-ddarlledu.

At hyn, caiff **gwasanaethau eu hadolygu** bob chwe mis - gan edrych yn benodol ar y gyllideb a gwariant ym Mehefin ac ar berfformiad a chanlyniadau rhwng Tachwedd ac Ionawr. Mae aelodau o'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth ac aelodau etholedig yn herio perfformiad gwasanaethau'n galed yn y sesiynau adolygu gwasanaeth. Yna, cytunir yn y cyfarfodydd ar weithredoedd i roi sylw i faterion neu wella perfformiad yn erbyn targedau dros y 12 mis nesaf.

Mae partneriaeth a chydweithrediad yn parhau i fod yn hanfodol i'r ffordd y mae'r Cyngor yn ceisio cyflawni ei uchelgeisiau a'i raglen gorfforaethol. I Gyngor 'bychan' mae'n ffordd bwysig o greu capasiti ac mae'n sylfaenol i'n dull gweithredu o gyflawni blaenoriaethau ar y cyd. Credwn fod llwyddo i weithio mewn partneriaeth yn hanfodol i sicrhau gwasanaethau gwell i'n cwsmeriaid ac i sicrhau bod Ynys Môn yn llwyddiannus. Bydd gwella llesiant ein dinasyddion dan y ddeddfwriaeth newydd yn dibynnu'n fwyfwy arnom yn gweithio mewn partneriaeth ag eraill.

Mae'r Cyngor yn parhau i ymgysylltu'n frwd â nifer o bartneriaethau strategol yn genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Yn ddiweddar, adolygwyd y meini prawf a'r rhesymeg dros fynd i bartneriaeth fel rhan o'r polisi a'r cyfarwyddyd ynghylch partneriaeth ac mae'r rheini'n parhau i fod yn berthnasol.

Mae Gwasanaethau Cymdeithasol Môn wedi ymrwymo i bartneriaeth sy'n gweithio'n lleol, isranbarthol, rhanbarthol a chenedlaethol er mwyn darparu allbynnau a fydd o les ddinasyddion a'u cymunedau. Mae hyn wedi'i gydnabod fel cryfder mewn adroddiadau archwilio allanol i ni adeiladu arnynt. Mae'r Gwasanaethau Plant ac Oedolion yn parhau i gymryd rhan frwd yn holl raglenni Cymru Gyfan a Gogledd Cymru i wella'r modd y caiff gwasanaethau cymdeithasol eu darparu trwy gydweithrediad.

Mae trefniadau llywodraethu yn eu lle trwy **Gydweithredfa Gwella Gwasanaeth Cymdeithasol a Llesiant Gogledd Cymru (NWSWIC)** a'r **Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol**. Mae gan NWSWIC raglen gynhwysfawr o welliant trwy gydweithrediad yn ei lle sy'n canolbwyntio ar y gofynion dan Ran 9 **Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014**. Mae modd tystio ymhellach i ethos y bartneriaeth hon trwy gydweithrediad Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr trwy'r Bwrdd Cyflawni Integredig.

Mae'r **Gymraeg** yn ganolog i fywyd Môn ac mae'n rhan o'i threftadaeth ddiwylliannol, doreithog. Er mwyn hyrwyddo'r Gymraeg yn strategol ar lefel gymunedol, mae'r Cyngor wedi sefydlu Fforwm Iaith mewn cydweithrediad â'i bartneriaid allweddol. Mae ei rôl yn cynnwys nodi cyfleoedd ar gyfer prosiectau cydweithredol megis Arfor, cynorthwyo i asesu effeithiau prosiectau economaidd graddfa fawr ar y Gymraeg a chraffu gwaith y Cyngor wrth hyrwyddo materion iaith.

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu **Strategaeth iaith Gymraeg** gyda'r nod o gynyddu'r defnydd a wneir o'r Gymraeg yn ein cymunedau i 60% erbyn 2021. Mae hyn, ynghyd â chwrdd â disgwyliadau y Safonau Iaith Gymraeg yn rhoi fframwaith cadarn i waith partneriaeth y dyfodol er mwyn sefydlu'n gadarn y defnydd a wneir o'r Gymraeg ar draws gwasanaethau a darpariaeth mewn cymunedau.

Mae'r Cyngor ar hyn o bryd yn y broses o ddatblygu cynllun gweithredu newid hinsawdd a fydd yn arwain penderfyniadau sy'n ymwneud â newid hinsawdd dros y tymor sydd i ddod. Mae'n cael ei ddatblygu trwy ddull traws-gyngor o dan arweinyddiaeth ein Dirprwy Brif Weithredwr ac mae'n ceisio dysgu o'r buddion hinsawdd a grëir gan lawer yn y gweithlu ac adeiladu arnynt.

<i>Egwyddor D</i>	
Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Arloesol, Uchelgeisiol ac Eangfrydig
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – mae'r Cyngor Sir yn gwneud penderfyniadau ar ymyriadau yn seiliedig ar ei weledigaeth glir ar gyfer gwasanaethau, gan ymgysylltu â chymunedau, rheoleiddwyr ac arbenigedd ymarferol swyddogion gwasanaeth proffesiynol. Mae'r cyfuniad hwn yn arwain at optimeiddio cyflawniad y deilliannau a fwriedir

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn **Gyfansoddiad** cydnabyddedig sy'n gosod allan yn glir sut mae'r Cyngor yn gweithredu a sut y gwneir penderfyniadau ac mae angen dilyn gweithdrefnau i sicrhau tryloywder ac atebolrwydd effeithlon.

Mae'r trefniadau ar gyfer dirprwyo penderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith i Aelodau unigol bellach wedi ennill eu plwyf ar draws yr Awdurdod.

Ers nifer o flynyddoedd, mae Aelodau a'r cyhoedd wedi cael y fantais lawn o gael gweld papurau pwyllgor a gwybodaeth ategol.

Aelodau Etholedig sy'n **cymeradwyo Polisi ac yn gwneud penderfyniadau** ac mae'r cyfarfodydd yn agored i'r cyhoedd ac eithrio pan drafodir materion eithriedig gan Aelodau Etholedig dan Atodlen 12A Deddf Llywodraeth Leol 1972.

Mae'r Cyngor yn cyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn. Mae'n cymeradwyo polisiau cyffredinol ac yn gosod y gyllideb yn flynyddol. Mae'r Cyngor yn cytuno ar ffurf Pwyllgorau'r Awdurdod (yn unol â darpariaethau Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 lle bo'n briodol), yn penodi arweinydd y Cyngor (sydd yn ei dro/thro yn penodi Pwyllgor Gwaith y Cyngor) ac yn cynnal yr holl swyddogaethau eraill a neilltuir iddo dan y Cyfansoddiad.

Mae llywodraethu gwleidyddol wedi'i sefydlu'n gadarn yn yr awdurdod ers yr etholiad diwethaf ac mae grŵp arweinyddol traws-bleidiol o 21 aelod etholedig nawr yn arwain yn Cyngor. Gwnaed newidiadau penodol i'r Cyfansoddiad, megis cyflwyno tymor pedair / pum mlynedd ar gyfer Arweinydd y Cyngor ac mae hyn wedi arwain at sefydlogrwydd gwleidyddol.

Mae'r sylfeini hyn wedi creu strwythur sy'n caniatáu ar gyfer llywodraethu gwleidyddol effeithiol. Dengys y dystiolaeth o'r ychydig flynyddoedd diwethaf broses o wneud penderfyniadau sy'n gweithio ac yn effeithiol, gyda pheirianwaith priodol ar gyfer sicrwydd a gwella perfformiad.

Mae'r dull gweithredu'n cynnwys **y Cyngor, y Pwyllgor Gwaith, y Pwyllgor Archwilio, Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd, Cynllunio a Thrwyddedu, Sgriwtini, a'r Pwyllgor Safonau.**

Mae gan y **Cyngor** gyfrifoldeb am y fframwaith cyllideb a pholisi. Materion i'r Cyngor yw adroddiadau llywodraethu allweddol a'r Cyngor sy'n cytuno ar y gyllideb refeniw a chyfalaf blynyddol.

Y **Pwyllgor Gwaith** yw'r corff allweddol i wneud penderfyniadau ac mae'n cynnwys yr Arweinydd (sy'n cymryd y portffolio Gwasanaethau Cymdeithasol) ac wyth Deilydd Portffolio, sy'n cymryd cyfrifoldeb am y portffolios a ganlyn:

- Addysg, Llyfrgelloedd, Ieuenctid a Diwylliant
- Cynllunio a'r Gwarchod y Cyhoedd
- Trawsnewid Gwasanaethau & Iaith Gymraeg
- Cyllid
- Corfforaethol
- Prifffyrdd, Eiddo a Rheoli Gwastraff
- Datblygiadau Mawr a Datblygu'r Economi
- Tai a Chefnogi Cymunedau.
-

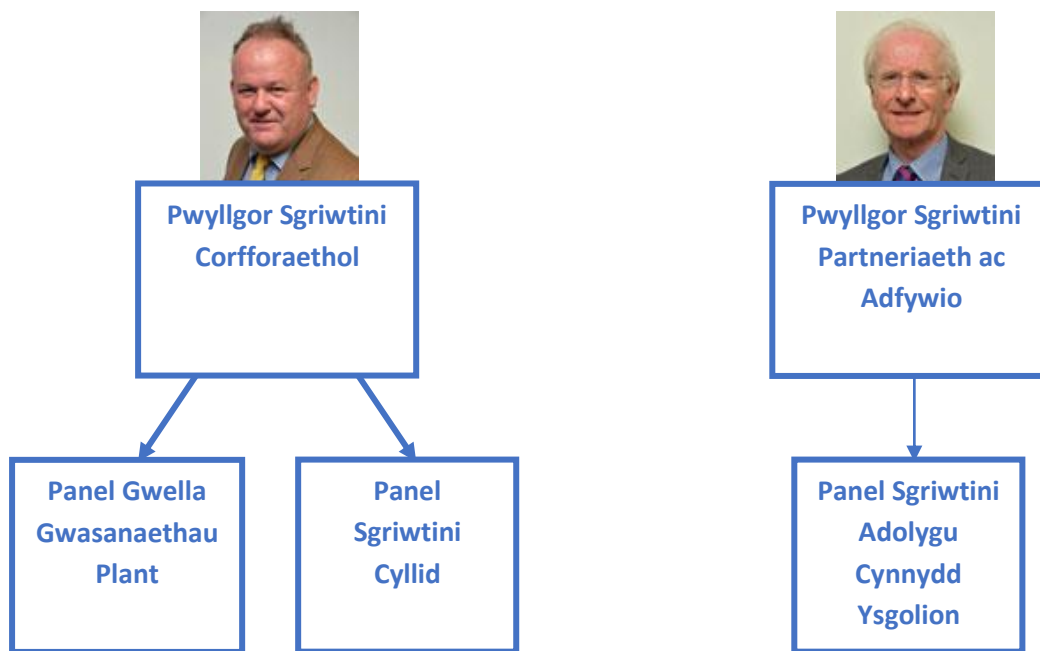
Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn rhan allweddol o fframwaith llywodraethu'r awdurdod. Mae gan y Pwyllgor ddau aelod lleig cyfetholedig sy'n ehangu ei brofiad a'i wybodaeth annibynnol. Mae'r rhain wedi'u penodi am gyfnod y Cyngor cyfredol.

Mae'r Pwyllgor yn rhoi sicrwydd annibynnol i'r Cyngor a'i swyddogion statudol ar ba mor ddigonol yw'r fframweithiau llywodraethu a rheoli risg, yr amgylchedd rheoli mewnol a chywirdeb yr adrodd ariannol. Wrth oruchwylio gwaith archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig i sicrhau fod trefniadau sicrwydd effeithiol yn eu lle.

Mae'r Pwyllgor yn cynnal hunanasesiad blynyddol o'i berfformiad sy'n llywio'i flaengynllun gwaith.

Mae'r **Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd** yn cyfarfod yn chwarterol ac mae'n gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth i Aelodau sy'n cynnwys; datblygiad Aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Cyngor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân sy'n gosod allan eu rolau a'u cyfrifoldebau. Mae'r Cadeirydd hefyd yn gweithredu fel Pencampwr Datblygu Aelodau. Mae Pwyllgorau Sgrwtini'n rhan o'r modd y mae'r Cyngor yn gweithredu. Eu prif swyddogaeth yw dal y sawl sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliant, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rôl yn y broses o ddatblygu ac adolygu polisïau. Drwy sicrhau fod penderfyniadau'n cael eu gwneud mewn modd cadarn ac effeithiol mae sgrwtini Aelodau'n gwneud cyfraniad hanfodol bwysig i drefniadau llywodraethu effeithiol.

Mae'r swyddogaeth sgrwtini yn y Cyngor yn parhau i gael ei chyflawni drwy strwythur sy'n cynnwys dau riant bwyllgor a thri panel:

Canolbwynt gwaith y **Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol** yw darparu sicrwydd ynghylch:

- perfformiad a chyflawniad yr holl wasanaethau
- sicrhau bod y Cyngor yn llwyddo i gyflawni ei amcanion corfforaethol ac amcanion y gwasanaethau
- cefnogi a gwneud argymhellion ar gyfer gwelliant parhaus

Prif ffocws y **Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio** yw sicrhau bod buddiannau dinasyddion yr Ynys yn cael eu hyrwyddo ac y gwneir y defnydd gorau o adnoddau'r Cyngor yn unol â blaenoriaethau'r Cyngor ac y ceir gwerth ychwanegol o weithio gyda phartneriaid. Mae cylch gorchwyl y pwyllgor yn cynnwys trefniadau rhanbarthol a chenedlaethol ynghyd â threfniadau lleol. Y pwyllgor hwn hefyd yw'r Pwyllgor Trosedd ac Anhrefn dynodedig fel sy'n ofynnol dan Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006 a'r pwyllgor dynodedig hefyd ar gyfer craffu gwaith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn a Gwynedd.

Yn ddiweddar, rydym wedi mabwysiadu rhaglen ddatblygu sy'n darparu fframwaith ar blaenoriaethu nifer o themâu allweddol. Dros y 12 mis diwethaf, bu ein ffocws ar:

Atgyfnerthu ymagwedd "Cyngor gyfan" tuag at Sgrwtini	Gwella'r effaith a gaiff Sgrwtini	Adeiladu capasiti a gallu ar gyfer Sgrwtini effeithiol	Gwella ymgysylltiad cyhoeddus yn ein gwaith Sgrwtini	Llesiant Cenedlaethau'r Cyfodol a Sgrwtini
--	-----------------------------------	--	--	--

Mae Aelodau'n cynrychioli Sgrwtini ar wahanol Fyrddau Mewnol a grwpiau adolygu a phwrpas hyn yw hyrwyddo cynhwysiant, ychwanegu gwerth at y drafodaeth ac adrodd yn ôl i'w Pwyllgorau Sgrwtini ar gynnydd a chodi meysydd sydd angen eu craffu'n ffurfiol efallai. Mae'r ddau Bwyllgor Sgrwtini'n cyflwyno adroddiadau ar eu gweithgareddau i'r Cyngor yn ei gyfarfod blynyddol.

Er mwyn gyrru'r rhaglen newid a chyflawni Cynllun y Cyngor, mae Fframwaith Rheoli Rhaglenni ar waith.

Mae dau **Fwrdd Rhaglen Trawsnewid Corfforaethol** fel a ganlyn –

1. Bwrdd Rhaglen Llywodraethiant Corfforaethol, a
2. Bwrdd Rhaglen Trawsnewid Gwasanaethau.
- 3.

Mae'r rhain â throsolwg o nifer o brosiectau blaenoriaeth uchel y mae'r Cyngor wedi ymrwymo i'w cyflawni ac y mae'n gyfrifol am osod cyfeiriad ar eu cyfer.

Mae'r naill Fwrdd Trawsnewid Corfforaethol a'r llall yn cynnwys cynrychiolwyr o'r ddau Bwyllgor Sgrwtini a'r Pwyllgor Gwaith, gan roi cyfle i nodi meysydd lle gall rôl yr Aelodau ychwanegu gwerth un ai at y Byrddau eu hunain neu drwy'r broses Sgrwtini. Mae'r dull corfforaethol o reoli prosiectau a rhaglenni'n aeddfedu flwyddyn ar ôl blwyddyn yn sgil cryfhau ein trefniadau Llywodraethu. Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi arfer da mewn rhai o'n rhaglenni ac mae prosiectau a rhaglenni eraill wedi cael llwyddiant cenedlaethol yn ogystal â chydabyddiaeth Brydeinig dros yr ychydig o flynyddoedd diwethaf.

Mae enghreifftiau (di-gynhwysfawr) o'r canlyniadau a fwriadwyd a wireddwyd trwy'r fframwaith hwn yn cynnwys –

- Cadarnhau ein safle fel Cyngor sy'n perfformio'n dda yng Nghymru
- Agoriad Ysgol Santes Dwynwen, Niwbwrch
- Gwireddu parhaus bod bron i 70% o wastraff cartref yn cael ei ailgylchu bob blwyddyn
- Agoriad Neuadd y Farchnad, Caergybi wedi'i hailwampio gyda llyfrgell newydd y dref

Mae gwaith pellach yn symud yn ei flaen ar draws gwahanol raglenni a phrosiectau ond mae pandemig COVID-19 wedi dod â stop i drafodion o ddydd i ddydd mewn nifer o feysydd oherwydd bod nifer o aelodau staff wedi cael eu hailgyfeirio i brosiectau a rhaglenni a ddatblygwyd i ddelio â'r achosion a sicrhau bod trigolion Ynys Môn a staff y Cyngor yn cael eu hamddiffyn ac yn cael eu cadw mor ddiogel â phosibl tra hefyd yn cael eu cefnogi yn unol â hynny.

Mae'r ffordd y mae'r Cyngor wedi ymateb i sefyllfa argyfwng COVID-19 wedi cael ei gefnogi gan -

- Llywodraethu cadarn ar gyfer ei ymateb brys
- Darpariaeth TG gadarn ac effeithiol sy'n sail i'r trefniadau ymateb brys cyfredol
- Proses effeithiol ar gyfer casglu, dadansoddi a rhannu ffynonellau gwybodaeth lleol, rhanbarthol a chenedlaethol er mwyn galluogi gwneud penderfyniadau lleol gwybodus.
- Ymgysylltu'n effeithiol a chydweithio â strwythurau a threfniadau ymateb brys rhanbarthol er mwyn dysgu am arfer da gan awdurdodau eraill a sefydliadau ymateb brys

Mae'r uchod yn dangos bod gan y Cyngor systemau a strwythurau priodol mewn lle i bennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i gyflawni'r canlyniadau a fwriadwyd i'r eithaf hyd yn oed ar adegau pan fydd yn wynebu sefyllfa frys ryngwladol fel COVID-19. Mae hefyd yn amlinellu sut y bydd llywodraethu mewnol yn cael ei ddefnyddio i lywio, dylanwadu, monitro a gyrru gweithgareddau'r awdurdod ymlaen i sicrhau bod yr Ynys yn adfer o'r argyfwng.

<i>Egwyddor E</i>	
Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Gwerthfawrogi a Datblygu ein Pobl
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae'r Cyngor Sir â'r strwythurau a'r arweinyddiaeth briodol yn ei lle a phobl a chanddynt y sgiliau a'r cymwysterau cywir i sicrhau ei fod yn gweithredu'n effeithlon ac yn effeithlon er mwyn cyflawni'r canlyniadau a ddeisyfir. Bod polisïau a strategaethau clir yn eu lle i brofi bod ganddo'r capasiti i gyflawni'r hyn sy'n ofynnol ohono ynghyd â'r capasiti gweithredol.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r Cyngor wedi llwyddo i fodloni gofynion **Siarter Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar gyfer Cefnogi Aelodau** i gydnabod y gwaith yr ydym wedi'i wneud i roi cefnogaeth o safon uchel i Aelodau i'w galluogi i ymgymryd â'u gwahanol rolau, sy'n amrywio o arweinydd cymunedol i'w cyfrifoldebau arbennig yn y Cyngor.

At hyn, mae'r rhan fwyaf o Aelodau wedi cael adolygiadau datblygiad proffesiynol ac mae anghenion hyfforddi wedi'u nodi o'r rhain. Yn ei ddyddiau cynnar ym Môn, gwelir bod datblygiad o'r fath yn allweddol i alluogi aelodau i fod yn fwy effeithiol yn eu rôl. Mae hyn wedi'i ymestyn ymhellach i gynnwys Aelodau Annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y mae eu perfformiad a'u hamcanion yn cael eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau. Caiff hyfforddiant aelodau ei fonitro gan Bwyllgor Gwasanaethau Democrataidd y Cyngor.

Dros y 12 mis diwethaf mae'r Cyngor wedi parhau i ddefnyddio'r sesiynau briffio i aelodau sydd bellach wedi ennill eu plwyf, sef sesiynau briffio ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu gwerthfawrogiad a dealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn cynnal trafnodeathau a chyn craffu ymhellach mewn fforymau cyhoeddus.

Mae Strategaeth Pobl y Cyngor yn parhau i gefnogi gweledigaeth y Cyngor a fframwaith i ni ddatblygu ymhellach y modd yr ydym yn rheoli pobl.

Mae gan y Strategaeth Pobl bum blaenoriaeth allweddol:

- Recriwtio a chadw'r bobl orau (arloesol, uchelgeisiol ac eangfrydig)
- Ysbrydoli rhagoriaeth gwasanaeth (canolbwyntio ar y cwsmer, y dinesydd a'r gymuned)
- Creu effeithlonrwydd sefydliadol (proffesiynol a threfnus)
- Ymgysylltu, datblygu a rheoli ein Talent (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu)
- Datblygu sgiliau a chapasiti ein gweithlu (gwerthfawrogi ein pobl a'u datblygu).

Mae'r **Fforwm Rheolwyr** yn parhau gydag egni diwygiedig ac mae bellach yn cael ei arwain gan y Pennaeth Gwasanaeth Plant mewn cydweithrediad â Swyddogion. Fel rhan o'u gweithgarwch, rhoddwyd i unigolion ar draws yr awdurdod gyfle i weithio ar brosiectau a strategaethau corfforaethol.

Mae'r [seremoni gwobrwyo staff](#) yn parhau ac mae'n cydnabod, yn dathlu, ac yn hyrwyddo llwyddiannau staff y Cyngor. Bob dydd mae'n staff yn gweithio'n galed i gyflawni gwasanaethau cyhoeddus i bobl Môn, ac mae gwobrwyo staff yn gyfle i arddangos gwaith da a dangos faint yr ydym yn gwerthfawrogi ein pobl. Mae chwe chategori o wobrau sy'n efelychu'r '*Chwe Thema Allweddol*'. Yn ystod 2018 cafodd y seremoni ei hymestyn ymhellach i gynnwys gwobrau cydnabod staff gan gynnwys Dysgwr Cymraeg y Flwyddyn, Gwobr yr Arweinydd, Gwobr y Pwyllgor Gwaith a Gowbr y Cadeirydd.

Yn ystod 2019 cynhaliwyd arolwg staff ac rydym yn aros i gyhoeddi'r canlyniadau. Gohiriwyd hyn o ganlyniad i ymateb y Cyngor i bandemig y Coronafirws.

Mae gan y Cyngor **Gynllun Cydraddoldeb 2020-24** strategol a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Gwaith ym Mawrth 2020 sy'n amlygu'n hymrwymiad i gydraddoldeb, wrth ddarparu gwasanaethau ac fel cyflogwr mawr, ac i gael gwared â gwahaniaethu'n annheg ac anghyfreithlon yn ein holl bolisiau, gweithdrefnau ac arferion. Yn ei adroddiad monitro blynyddol i'r Comisiwn Cydraddoldeb cynhwysir cynnydd ar ei flaenoriaethau allweddol ac mae'r Cyngor yn aelod allweddol o rwydwaith Cydraddoldeb Gogledd Cymru.

Mae ymgysylltiad mewnol yn hanfodol i ddatblygu diwylliant 'Tîm Môn' ac mae angen mireinio ac adolygu ymhellach ar ôl y pandemig gan ddefnyddio'r dysgu i ddod hyd yn oed yn fwy effeithiol ac effeithlon gyda'n **Fframwaith Cyfathrebu Mewnol** er mwyn galluogi a sicrhau fod Swyddogion ar bob lefel yn y Cyngor yn cymryd mwy o ran. Mae sylwadau a barn staff ac Aelodau o ran cyfrannu tuag at yr agenda gorfforaethol yn cael eu croesawu a'u gwerthfawrogi. Mae'r cyfleoedd sydd ar gael ar hyn o bryd yn cynnwys:

- Cyfarfodydd Penaethiaid misol
- Cynhadledd Rheolwyr Chwarterol
- Sesiynau Briffio Aelodau
- Gweithdai Thematig (h.y. y gyllideb)
- Cyfarfodydd Rheoli Gwasanaeth
- Adolygiadau Gwasanaeth Blynyddol
- Cyfarfodydd Tîm
- Goruchwyliaeth Un i Un
- Gwerthuso gweithwyr
- Cynlluniau awgrymiadau staff
- Defnyddio Y Ddolen i gael gwybodaeth gyson am gynlluniau corfforaethol
- Defnyddio Medra Môn fel newyddlen

Er bod cyfathrebu mewnol, corfforaethol wedi gwella'n sylweddol dan arweinyddiaeth yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth diwygiedig o dan y Brif Weithredwr newydd - y teimlad o hyd yw bod hwn yn faes gwaith sy'n gwella o hyd ac sy'n datblygu o dan y cyfleoedd a roddir gan welliannau mewn technolegau. Mae'r cyflwyniad o 'MS Teams' a chyflwyniadau 'youtube' yn enghraifft o hyn ac mae wedi bod yn allweddol yn y ffordd y mae'r Cyngor wedi cynnal ei fusnes yn ystod y pandemig.

Mae'r sesiynau briffio, anffurfiol, rheolaidd i Aelodau (a nodwyd yn gynharach) yn ei gwneud yn bosib cael gwell dealltwriaeth o feysydd gwaith penodol ac yn caniatáu iddynt baratoi ar gyfer sgriwtini a gwneud penderfyniadau gwybodus.

Rydym yn Gyngor cwbl ddwyieithog ac mae cyfran uchel o'n staff a'r rhan fwyaf o'n haelodau yn Gymry Cymraeg iaith gyntaf. O'r herwydd, cynhyrchir yr holl ohebiaeth gorfforaethol yn ddwyieithog, gan roi i staff ac aelodau'r gallu i gyfathrebu yn eu dewis iaith. Cefnogir siaradwyr nad ydynt yn rhugl eu Cymraeg i wella eu sgiliau iaith mewn amgylchedd cynhwysol.

Rheoli risgiau a perfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref

Themâu Cysylltiedig:	Allweddol	Yn broffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda
Casgliad yr Hunan-asesiad:		Sicr – Mae gan y Cyngor system rheoli perfformiad effeithiol sy'n hwyluso cyflawniad effeithiol ac effeithlon ei wasanaethu. Mae rheoli risg a rheolaethau mewnol yn rhannau hanfodol a phwysig o'r system rheoli perfformiad ac maent yn angenrheidiol ar gyfer cyflawni'r canlyniadau sydd yng Nghynllun y Cyngor.

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae Fframwaith Rheoli Perfformiad yn ei le sy'n cychwyn gyda Chynllun y Cyngor ar gyfer y tymor canol (mae'r cynllun cyfredol, fel y dywedwyd uchod, ar gyfer 2017/2022) a Chynllun Cyflawni Blyneddol bob blwyddyn wedyn. Yn y rhain, nodir blaenoriaethau allweddol y Cyngor a'r hyn y mae'n gobeithio ei gyflawni. Mae'r fframwaith hefyd yn cynnwys adroddiadau ar reoli perfformiad er mwyn nodi a yw'r Cyngor yn cyflawni'r amcanion a gynlluniwyd. Mae'r adroddiadau hyn yn cynnwys cardiau sgorio chwarterol, heriau hanner blwyddyn i Wasanaethau ac adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Gwaith ac i Sgriwtini.

Mae'r Fframwaith Perfformiad yn parhau i esblygu a chanolbwyntio ar waith hunanasesu Penaethiaid Gwasanaethau, ac ar feysydd allweddol risg a thrawsnewid. Yn ystod 2019/20, cynhaliwyd cyfres o Adolygiadau Gwasanaeth oedd yn ymwneud ag -

- (i) Arbedion a Chyllidebau Gwasanaeth (Mehefin-Gorffennaf 2019)
- (ii) Perfformiad (Tachwedd 2019 - Ionawr 2020).

Daeth yr Adolygiad Perfformiad i'r casgliad fod tystiolaeth gyffredinol fod y Gwasanaethau'n dangos gwelliant parhaus. Llwyddwyd i gyflawni hyn o ganlyniad i ymrwymiad cyson ac awydd ar ran y Pwyllgor Gwaith ac Aelodau Etholedig, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth i yrru gwelliannau ac amcanion.

Daeth yr adolygiad **Polisi a Fframwaith Rheoli Risg** yn 2017 i'r casgliad, er bod gwaith i'w wneud o hyd i wreiddio rheoli risg yn llawn trwy'r Cyngor, mae cynnydd wedi'i wneud ac mae'n parhau. Mae hyn yn parhau i fod yn wir ar hyn o bryd yn 2020 a gellir dangos tystiolaeth yn y ffordd y mae'r Cyngor Sir wedi cydlynu ei ymdrechion i ddelio â phandemig COVID 19.

Gweithredwyd meddalwedd rheoli risg yn ystod 18/19 a fydd o gymorth i wella effeithiolrwydd y modd y caiff risgiau'r Cyngor ei rheoli drwy wella'r dulliau o gofnodi, asesu, monitro ac adrodd ar risgiau a sefydlu rheoli risg ymhellach ym mhrosesau'r Cyngor. Yn ychwanegol at hyn, mae'r feddalwedd yn darparu cyfleuster i gofnodi'r 'tair

llinell sicrwydd' a fydd yn rhoi gwell sicrwydd i'r sawl sy'n gyfrifol am sicrhau bod unrhyw risgiau i'r Cyngor yn cael eu rheoli'n effeithiol.

Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn parhau i adolygu y **Gofrestr Risg Gorfforaethol** ar sail chwarterol. Mae disgwyl i wasanaethau ddiweddarau eu cofrestru risg yn chwarterol gyda risgiau "coch" neu "ambr" yn cael eu huwch-gyfeirio i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth iddyn nhw ystyried eu cynnwys ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Yn ystod 2019/2020 cyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ddiweddariadau ar y Gofrestr Risg Gorfforaethol.

Ers dechrau'r pandemig, mae'r Tîm Ymateb Rheoli Argyfwng (EMRT) wedi ystyried y risgiau esblygol sy'n gysylltiedig â'r pandemig ac yn ei reoli'n effeithiol i liniaru iechyd parhaus dinasyddion, staff ac aelodau etholedig yn y broses orau o wneud penderfyniadau.

Rhoes y Pwyllgor Gwaith ei gymeradwyaeth i'r **Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC)** am y cyfnod 2018/19 i 2020/21 ym Medi 2019. Adnabu'r CATC yr arbedion posib yr oedd eu hangen dros y cyfnod tair blynedd gan osod y strategaeth ar gyfer cyllideb 2019/20. Rhoes y Cyngor llawn ei gymeradwyaeth i'r gyllideb ariannol yn ei gyfarfod ym mis Mawrth 2020. Roedd y gofyn i wneud toriadau ac arbedion i'r gyllideb yn rhan ganolog o waith gosod y gyllideb. Noda'r cynllun a ddiweddarwyd bod angen parhau i ganolbwyntio ar ostwng y gyllideb a nodi rhagor o arbedion dros y tair blynedd nesaf er mwyn sicrhau sefydlogrwydd ariannol y Cyngor yn y dyfodol, yn enwedig yng ngoleuni datblygiadau diweddar a gorfod ymdopi â chostau ychwanegol o ganlyniad i'n dull o ddelio â'r pandemig rhyngwladol.

Cynhaliwyd Proses Cynllunio'r Gyllideb o Fehefin 2019 hyd at Mawrth 2020. Roedd hyn yn cynnwys ymgynghori gyda grwpiau statudol, yn cynnwys y Fforwm Ysgolion, Cynghorau Tref a Chymuned, a busnesau, yn ogystal ag â rhanddeiliaid eraill. Rhoddwyd ystyriaeth gan y Pwyllgor Gwaith i'r sylwadau a wnaed yn ystod yr ymgynghoriad wrth iddynt lunio eu cynigion ar gyfer y gyllideb derfynol ac arweiniodd at dynnu'n ôl rai cynigion a diwygio rhai eraill.

Mae'r Cyngor wedi parhau i ddatblygu a sefydlu'n gadarn strwythurau, systemau, prosesau a threfniadau cefnogol i sicrhau eu bod yn cefnogi'r pwysau sydd ar Awdurdod Lleol yn yr 21ain ganrif. Mae trefniadau ffurfiol yn eu lle i reoli perfformiad, cyllid, rhaglenni a chontractau sy'n cyfrannu at gynnal elfennau allweddol llywodraethu. Mae rhain yn cynnwys -

- **Adroddiadau ariannol chwarterol** (Refeniw a Chyfalaf)
- Mae trefniadau Rheoli Trysorlys y Cyngor yn dilyn ymarfer proffesiynol a chânt eu hadolygu'n rheolaidd gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn.
- Dengys Hunanasesiad Archwilio Mewnol yn erbyn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) fod y gwasanaeth yn cael ei gyflawni i'r safonau gofynnol. Mae'r cynllun gweithredu gan Aseswyr Ansawdd Allanol PSIAS wedi cael ei weithredu'n llwyr.

- Mae'r **strategaeth gaffael** bellach wedi cael ei hymestyn ar draws y Cyngor sy'n allweddol i lwyddiant parhaus yr Awdurdod wrth gaffael cynhyrchion a gwasanaethau. Mae'r tîm Caffael wedi datblygu a sefydlu polisïau newydd, strategaeth rheoli contractau, yn ogystal ag adolygu'r weithdrefn gontractau. Mae hyfforddiant ar y strategaeth a'r rheolau gweithdrefn contractau wedi cael ei gynnal yn ystod y flwyddyn gyda hynny'n arwain at well cydymffurfiaeth.
- Cadarnhaodd y **Dystysgrif Cydymffurfio Flynyddol** bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i gyfrifoldebau yng nghyswllt adrodd ariannol, defnyddio adnoddau, cynllunio gwelliant a rheoli perfformiad.
- Parhaodd y Cyngor i wneud cynnydd sylweddol mewn perthynas â **llywodraethiant gwybodaeth** yn ystod y flwyddyn. Dan arweinyddiaeth yr Uwch-berchennog Risg Gwybodaeth (SIRO), mae Bwrdd Llywodraethu Gwybodaeth Corfforaethol (CIGB) yn parhau i fod mewn bodolaeth. Mae'r Grŵp hwn yn fforwm priodol ar gyfer rhoi sylw i faterion llywodraethiant corfforaethol. Mae'n derbyn adroddiadau ynghylch y modd y mae pob Gwasanaeth yn perfformio o ran meysydd rheoli gwybodaeth allweddol. Mae'n asesu risg ac yn argymhell ac yn monitro camau unioni er mwyn lliniaru'r risg i'r asedau gwybodaeth y mae'r Penaethiaid Gwasanaeth perthnasol yn berchen arnynt. Gall y CIGB adrodd yn uniongyrchol ar faterion i Uwch Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor.

Ym marn y SIRO, mae cryn dystiolaeth ddogfennol sy'n dangos:

- Bod trefniadau'r Cyngor ar gyfer sicrhau cydymffurfiaeth gyda Llywodraethu Gwybodaeth a diogelu data yn rhesymol effeithiol;
- Mae'r Cyngor wedi llwyddo i gwrdd â'r heriau sy'n gysylltiedig â gweithredu'r ddeddfwriaeth diogelu data newydd ac mae'n gweithredu mewn modd sy'n cydymffurfio;
- Mae'r Cyngor â phrosesau yn eu lle i brofi i'r ICO ei fod yn cydymffurfio ac mae'n cydymffurfio gydag egwyddor atebolrwydd GDPR;
- Mae rheoli data yn parhau i fod yn risg ganolig i'r Cyngor ac mae'n debygol o aros felly oherwydd sensitifrwydd y data personol y mae'n ei brosesu, sy'n amrywio o wasanaeth i wasanaeth

Egwyddor G	
Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio	
Themâu Allweddol Cysylltiedig:	Yn broffesiynol ac yn cael ei redeg yn dda
Casgliad yr Hunan-asesiad:	Sicr – Mae Aelodau Etholedig y Cyngor a'r Uwch Reolwyr yn atebol am wneud penderfyniadau a darparu gwasanaethau sy'n cael eu cefnogi gan archwiliadau mewnol ac allanol. Mae gweithgareddau'n cael eu hymgymryd â nhw mewn dulliau tryloyw a chlir y gall cydranddeiliaid eu deall ac ymateb iddynt

Y modd yr ydym yn gwneud hyn:

Mae'r holl raglenni a'r adroddiadau ar gael ar Wefan y Cyngor oni bai eu bod yn cynnwys gwybodaeth eithriedig. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am 'ddatganiadau o ddi-ddordeb' a wneir mewn cyfarfodydd. Cyhoeddir Cofrestr Diddordebau'r Aelodau ar Wefan y Cyngor hefyd.

Fel y nodwyd yn flaenorol yn Adran D, mae dau **Bwyllgor Sgriwtini**; y naill yn ymwneud â gwaith mewnol y Cyngor - *Sgriwtini Corfforaethol*, a'r llall yn ymwneud â phartneriaethau allanol ac effaith y Cyngor ar ei gymunedau - *Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio*. Mae'r ddau bwyllgor hyn wedi galluogi i Aelodau edrych ar y Cyngor, ei rôl a'i effaith mewn modd cyfannol a chorfforaethol.

Mae'r **Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd** yn gyfrifol am adolygu'r gefnogaeth a roddir i Aelodau sy'n cynnwys; Datblygu aelodau, adnoddau staffio, cyfleusterau, a sicrhau ei bod yn ddigonol. Rhoddwyd i Gadeirydd y Pwyllgor ddisgrifiad swydd penodol, ac mae gan aelodau'r pwyllgor ddisgrifiad swydd ar wahân, sy'n gosod allan rolau a chyfrifoldebau. Y Cadeirydd, hefyd, yw'r Pencampwr Datblygu Aelodau ac mae'n cymryd rhan yng nghyfarfodydd rhwydwaith Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru lle rhennir arfer gorau.

Mae'r **Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu** yn cyfarfod yn rheolaidd i ystyried effeithlonrwydd rheolaeth fewnol, gwaith rheoli risg a threfniadau llywodraethu'r Cyngor. Mae'n monitro gwaith archwilwyr ac arolygwyr allanol a mewnol, yn monitro perthynas rhwng archwilwyr a staff ac yn monitro'r ymatebion i argymhellion archwilio ac arolygu.

Mae nifer o Aelodau wedi cael adolygiadau datblygiad proffesiynol ac fe nodwyd anghenion hyfforddi o'r rhain. Bellach, mae hyn wedi'i ymestyn i gynnwys Aelodau annibynnol o'r Pwyllgor Safonau y caiff eu perfformiad a'u hamcanion eu hadolygu gan Gadeirydd y Pwyllgor Safonau.

Mae'r Cyngor wedi parhau gyda'r arfer o gynnal sesiynau briffio i aelodau'n unig yn fisol ar ddatblygiadau mawr / strategaethau allweddol a chynigion y gyllideb. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i gynyddu'r gwerthfawrogiad a'r ddealltwriaeth ehangach o wahanol gynlluniau cyn eu trafod a'u craffu ymhellach mewn fforymau cyhoeddus.

Mae gan y Cyngor berthynas wrthrychol a phroffesiynol gyda'i archwilwyr allanol a'i arolygwyr statudol, fel y tystir gan yr Adroddiad Gwelliant Blyneddol. Mae modd gweld hwn yma – https://www.audit.wales/system/files/publications/1356A2019-20_Isle_of_Anglesey_AIR_Welsh.pdf

Yn ystod 2019/20, parhaodd y gwasanaeth Archwilio Mewnol i weithredu'r safonau a nodwyd yn Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) (Mawrth 2017) a'r Nodyn Cymhwysiad Llywodraeth Leol. Mae'r Siarter Archwilio Mewnol yn diffinio pwrpas, awdurdod a chyfrifoldeb y swyddogaeth archwilio mewnol a arweinir gan y Pennaeth Archwilio a Risg.

Yn ogystal, cydnabuwyd fod gweithgareddau sy'n gysylltiedig â rheoli risgiau yn chwarae rôl greiddiol a hanfodol wrth gynnal system gadarn o reolaeth fewnol.

Er mai'r rheolwyr sy'n dal y cyfrifoldeb am adnabod a rheoli risgiau, un o rolau allweddol archwilio mewnol yw darparu sicrwydd fod y broses o reoli'r risgiau hynny wedi cael ei rheoli'n briodol.

Y ffordd orau i weithgarwch archwilio mewnol proffesiynol gyflawni ei ddiben fel congl-faen llywodraethiant yw gosod ei waith yng nghyd-destun fframwaith rheoli risg y sefydliad ei hun.

Mae archwilio mewnol ar-sail-risg yn caniatáu i archwilio mewnol roi sicrwydd i'r 'rheini sy'n gyfrifol am lywodraethiant' fod prosesau rheoli risg yn rheoli risgiau'n effeithiol, mewn perthynas â'r archwaeth risg. Mae hefyd yn anelu ym mhob cam i atgyfnerthu cyfrifoldebau'r rheolwyr a'r aelodau etholedig dros reoli risg.

O ganlyniad, mae'r cynllun Archwilio Mewnol yn newid yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn yn dilyn ymweliadau gan y Pennaeth Archwilio a Risg â gwasanaethau a newidiadau i'r gofrestr risg gorfforaethol.

Bydd yr Uwch Dîm Rheoli, Aelodau a swyddogion o Archwilio Mewnol a Thrawsnewid Corfforaethol yn cyfarfod yn rheolaidd â rheoleiddwyr allanol i drafod y Gofrestr Risg Gorfforaethol, datblygiadau allweddol, canfyddiadau'r holl adroddiadau allanol ac i roi diweddariad ar gynnydd a wneir i weithredu argymhellion.

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Cyngor wedi llwyddo i reoli a gwerthuso'i hun yn rheolaidd ac, yn sgil hynny, mae barn rheoleiddwyr wedi bod yn gadarnhaol o ran parodrwydd i gyflawni.

Cafodd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd eu harchwilio'n wreiddiol gan Arolygiaeth Gofal Cymru ym mis Tachwedd 2016 a nodwyd bod angen gwneud gwelliannau. Yn eu hadroddiad dilyn i fyny yn ddiweddar ([Adroddiad Arolwg Gwasanaethau Plant– Hydref 2018](#)) nodwyd:

- “Llwyddodd y gwasanaethau plant i ddangos eu bod wedi gwneud gwelliannau sylweddol mewn nifer o feysydd allweddol a bod angen gwneud gwaith pellach mewn rhai meysydd eraill.
- Mae morâl y staff yn uchel ac mae awydd ac ymrwymiad ar bob lefel i barhau i weithio'n galed ar y siwrnai i welliant er mwyn darparu gwasanaethau ardderchog ar gyfer plant.
- Mae arweinyddiaeth a llywodraethiant cryf yn y gwasanaethau plant. Roedd modd i aelodau'r cyngor ddangos sut yr oeddynt wedi cyfrannu tuag at y siwrnai i wella'r gwasanaethau plant. Mae uwch swyddogion yn weladwy, ar gael ac yn gyrru'r gwelliannau”.

Parhaodd y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd â'r gwaith da sydd eisoes wedi'i wneud gan y gwasanaeth a datblygwyd Cynllun Datblygu Gwasanaeth newydd ar ddechrau'r flwyddyn ariannol a oedd yn cynnwys y meysydd a nodwyd gan AGC, yn dilyn eu hail archwiliad, fel rhai yr oedd angen eu datblygu. Mae hyn yn cael ei fonitro'n rheolaidd gan y Panel Gwella Plant sy'n cynnwys Swyddogion ac Aelodau Etholedig fel aelodaeth.

Mae Llywodraeth Cymru, wedi barnu bod mwyafrif llethol ysgolion Môn bellach yn perfformio'n effeithiol (ysgolion sydd â graddfa melyn neu wyrdd) gydag 13 o'r ysgolion cynradd hyn yn y categori uchaf (gwyrdd) yn 2019 (o gymharu â 11 yn 2018). Mae modd gweld bod nifer yr ysgolion sydd wedi'u rhoi yn y categori coch (h.y. ysgolion y mae arnynt angen cefnogaeth sylweddol) wedi parhau ar ddim yn ystod 2019.

Mae Fframwaith Estyn ar gyfer arolygu ysgolion yr awdurdod yn asesu safonau addysgu, dysgu a llesiant disgyblion mewn ysgolion unigol. Arolygodd Estyn 6 o ysgolion cynradd yn 2018/19 a dangosodd y canlyniadau nad oedd angen camau dilyn i fyny mewn 5 o'r ysgolion tra bod angen i Estyn adolygu 1 ysgol. Ar hyn o bryd, mae 2 ysgol yn parhau i fod yng nghategoriâu dilyn i fyny Estyn, a chaiff yr ysgolion hyn eu monitro gan y Panel Sgriwtini Safonau Addysg.

Adolygu Effeithiolrwydd

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn gyfrifoldeb am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithlonrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y drefn rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithlonrwydd wedi ei siapio gan waith rheolwyr o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, gan adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol, a hefyd gan sylwadau a wnaed gan archwilwyr allanol ac asiantaethau arolygu ac archwilio eraill.

Mae effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu wedi ei werthuso trwy gyfuniad o:-

- canlyniadau adolygiadau a monitro cyson yn ystod y flwyddyn gan swyddogion a phwyllgorau;
- adolygiad o ddogfennau perthnasol a baratowyd o fewn y flwyddyn neu yn ymwneud â'r flwyddyn;
- adolygiad o gynnydd yn erbyn y Cynllun Corfforaethol;
- adolygu adborth gan Estyn ac AGC a'r panelau sgriwtini cysylltiedig ar y gwaith gwella sy'n gysylltiedig ag Addysg a'r Gwasanaethau Plant;
- cyfres o gyfweiliadau gyda swyddogion allweddol;
- trafodaeth gyda, a chael sylwadau gan, grwpiau o swyddogion ac aelodau gan gynnwys yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith.

Yn ogystal, mae adolygiadau a monitro rheolaidd yn cynnwys:-

- gweithgarwch rheoli risg ffurfiol, gan gynnwys ystyriaeth benodol i'r risgiau hynny sy'n gysylltiedig â phrosesau llywodraethu;
- Archwilio Mewnol, y mae eu gwaith yn cymryd ystyriaeth o risgiau sydd wedi eu hadnabod, trwy archwiliadau cyson o'n prif systemau, sefydliadau, prosiectau mawr a phrif brosesau llywodraethu gan gynnwys rheoli risg, a hynny'n unol â'r strategaeth archwilio mewnol flynyddol ac yn cynnwys gwaith 'dilyn-i-fyny' i sicrhau fod uwch swyddogion yn gweithredu'r argymhellion sydd wedi eu cytuno;
- yr asesiad blynyddol o'r swyddogaeth Archwilio Mewnol gan archwilwyr allanol y Cyngor;
- gwaith Pwyllgorau Sgriwtini a phwyllgorau eraill y Cyngor gan gynnwys ei bwyllgorau Archwilio a Llywodraethu a Safonau,
- barn ac argymhellion archwilwyr allanol y Cyngor ynghyd ag asiantaethau adolygu ac arolygwyr eraill,
- monitro cyson gan aelodau ac uwch-reolwyr o welliant a pherfformiad yn erbyn y Cynllun Corfforaethol a'r cynlluniau a'r strategaethau cefnogol.

Cymeradwyir y polisïau allweddol, ac unrhyw ddiwygiadau iddynt gan y Pwyllgor Gwaith, ac fe'u mabwysiadir yn ffurfiol gan y Cyngor Sir fel bo'r angen.

Materion Llywodraethu Sylweddol

Daeth ein hadroddiad Archwilio Mewnol ein hunain ar gyfer 2019/20 i'r casgliad canlynol – **Nid oes unrhyw faterion sydd â risg neu effaith sylweddol uchel sy'n cyfiawnhau eu cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.**

Yn ystod 2019-20, rydym wedi gweld bod uwch reolwyr yn y Cyngor yn gefnogol ac yn ymatebol i'r materion a godwyd gennym. Mae gennym berthynas dda â'r rheolwyr; maent yn rhannu'r meysydd yn agored lle maent yn eu hystyried yn broblemau posibl ac yn ystyried canlyniadau ein gwaith fel cyfle i wneud gwelliannau. Rydym hefyd wedi cael ein comisiynu i wneud gwaith ymgynghorol yn ystod y flwyddyn ar gais y rheolwyr, sy'n rhoi dangosydd cryf bod rheolwyr yn barod i ymgysylltu ag Archwilio Mewnol i sefydlu amgylcheddau risg a rheoli da.

Materion Llywodraethiant a nodwyd

Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd 2018/19

Mae'r tabl isod yn amlinellu'r Materion Llywodraethiant a nodwyd yn ystod 2018/19 ac yn cynnwys diweddariad ar gynnydd a wnaed yn ystod 2019/20:

Camau gweithedu a nodwyd i fynd i'r afael â'r gwendidau	Swyddog Arweiniol / Gwasanaeth / Bwrdd	Diweddariad ar gynnydd
<ul style="list-style-type: none"> Cynyddu'r ddealltwriaeth o Ddiogelu Corfforaethol yn y Gwasanaethau. Dylid gwneud hyn trwy hyfforddiant cyffredinol a lefel uwch fel sy'n briodol. 	Bwrdd Diogelu Corfforaethol	Gweithredir hyfforddiant fel y bo'n briodol trwy gydol y flwyddyn trwy'r 'Learning Pool'. I fod yn fodiwl blynyddol rheolaidd yn y blynyddoedd i ddod.
<ul style="list-style-type: none"> Cychwyn ail-lenwi'r balansau cyffredinol drwy weithredu'r gyllideb newydd y cytunwyd arni yn dilyn y broses o osod y gyllideb Parhau i adolygu'r trefniadau ar gyfer diweddaru, cytuno ar a monitro'r Strategaeth Ariannol ar gyfer y Tymor Canol 	Swyddog A151	<p>Mae ffigurau alldro drafft 2019/20 yn dangos tanwariant cyffredinol o £ 250k.</p> <p>Mae'r pandemig presennol wedi newid sefyllfa ariannol y Cyngor yn sylweddol a gallai hyn leihau'r balansau yn sylweddol. Bydd yn rhaid gwneud gwaith pellach.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Parhau â'r gwaith da sydd eisoes wedi cael ei wneud gan y gwasanaeth a datblygu Cynllun Datblygu Gwasanaeth newydd yn dilyn yr ail archwiliad 	Pennaeth Gwasanaeth – Gwasanaethau Plant a Theuluoedd	Mae'r Cynllun Datblygu Gwasanaeth wedi bod mewn lle ers Ebrill 2019. Adolygir hwn yn y Panel Gwasanaethau Cymdeithasol yn fisol.

<ul style="list-style-type: none"> • Dylai'r holl Wasanaethau adolygu eu gwariant er mwyn sicrhau fod contractau addas i'r pwrpas yn eu lle 	<p>Pob Pennaeth Gwasanaeth</p>	<p>Mae Adnoddau wedi adolygu'r holl wasanaethau allanol ac mae contract mewn lle ar gyfer yr holl wasanaethau</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Lleihau i'r eithaf yn y dyfodol ar achosion o ddal cymorthdaliadau'n ôl drwy gytuno ar amserlen gydag archwilwyr allanol ac uwchgyfeirio materion fel y cytunwyd gan archwilwyr allanol os nad yw'r amserlen yn cael ei pharchu. 	<p>Swyddog A151</p>	<p>Mae'r WAO wedi cymryd drosodd yr archwiliad o'r cymorthdaliadau sy'n ddyledus (17/18 a 18/19). Mae'r gwaith wedi symud ymlaen ac rydym yn agos at gwblhau'r cymhorthdal 17/18 a fydd yn rhyddhau tua £6m mewn daliadau cymhorthdal yn ôl</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Cytuno ar strategaeth gorfforaethol newydd ar gyfer Gwasanaeth Cwsmer 	<p>Bwrdd Trawsnewid Prosesau Busnes</p>	<p>Mae cyfeiriad strategol ar gyfer gwasanaeth cwsmeriaid wedi'i ddatblygu o dan y Bwrdd ac wedi'i lofnodi gan y Penaethiaid.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Monitro effeithiau Credyd Cynhwysol ac effeitholrwydd unrhyw gamau lliniaru 	<p>Pennaeth Gwasanaeth – Tai</p>	<p>Cyflwyno'r Credyd Cynhwysol ac arweinydd y Cyngor ar gyfer y gwaith hwn yw'r Rheolwr Gwasanaeth, Tai Cymunedol Trefnir cyfarfod hwb Credyd Cynhwysol aml-asiantaeth yn rheolaidd - mae angen adolygiad</p> <p>Gwasanaethau O'Toole yn parhau i ateb y galw am hawliau lles / Cymorth cyngor i drigolion ledled yr Ynys. Mae pedwar achos wedi cael eu datblygu i sicrhau ein bod yn cefnogi'r rhai sy'n ei chael hi'n anodd gyda Thrafnidiaeth ac i sicrhau bod dull a arweinir gan y Gymuned mewn lle.</p> <p>Mae'r berthynas â'r DWP yn rhagorol.</p> <p>Diweddariadau Corfforaethol aml i sicrhau bod staff y Cyngor yn ymwybodol o ble i droi pe bai angen cefnogaeth UC ar gyfer unrhyw breswlydd</p> <p>Adolygir cynllun gweithredu ar ôl gweithredu bob yn ail fis ac adroddir ar y cynnydd i Hwb UC</p>

<ul style="list-style-type: none"> Mae gweithgor traws-adrannol yn cynnwys y Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 fel pencampwr, wedi cael ei sefydlu i sicrhau cydymffurfiaeth o ran PCI DSS. 	Swyddog A151	Mae'r gweithgor bellach yn cwrdd bob chwarter o dan Gadeiryddiaeth y Rheolwr Refeniw a Budd-daliadau. Mae'r holl staff wedi derbyn yr hyfforddiant angenrheidiol a chynhelir yr asesiadau risg priodol i sicrhau cydymffurfiad parhaus.
--	--------------	---

Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Rydym wedi ein cyngori ar oblygiadau canlyniad yr adolygiad o effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu a bod y trefniadau yn parhau i gael eu hystyried fel rhai sy'n addas i bwrpas yn gyson â'r fframwaith llywodraethu. Mae'r meysydd sydd wedi cael sylw a'r rhai sydd i'w trafod yn benodol trwy weithredu o'r newydd wedi eu hamlinellu yn y ddogfen.

Rydym yn bwriadu cymryd camau priodol i ymdrin â'r gwendidau hyn a'r rhai eraill a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac i wella ymhellach ein trefniadau llywodraethu a sicrwydd yn y flwyddyn sydd i ddod. Fe fyddwn yn monitro gweithrediad y gwelliannau trwy'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac fel rhan o'n hadolygiad blynyddol nesaf.

Ar ran Cyngor Sir Ynys Môn

Arweinydd y Cyngor
Dyddiad: 8 Medi 2020

Prif Weithredwr
Dyddiad: 8 Medi 2020

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
CYFARFOD:	CYNGOR SIR
DYDDIAD:	9 MEDI 2020
TEITL YR ADRODDIAD:	Adroddiad Blynyddol Arweinydd y Cyngor
ADRODDIAD GAN:	Arweinydd y Cyngor
PWRPAS YR ADRODDIAD:	

Rhagair

Dyma fy nhrydydd adroddiad blynyddol fel Arweinydd y Cyngor, ac yn wir, ni welwyd yr hyn oedd o'n blaen wrth gynllunio am ein tymor yn 2017. Mae'r adroddiad yn rhoi braslun o weithgaredd y Cyngor o Fai 2019 hyd at Mai 2020. Mae'r adroddiad mewn dau ran, ein llwyddiannau cyn y Pandemic ac wedyn trosolwg o ymateb y Cyngor i'r argyfwng Cofid 19.

Mae'n bwysig nodi ar gychwyn yr adroddiad fy niolchiadau i bawb sy'n sicrhau llwyddiant y Cyngor er mwyn gwasanaethu pobl Ynys Môn. Hoffwn roi clod haeddiannol i bawb sy'n gweithio mor galed wrth i'r awdurdod berfformio ymysg y gorau yng Nghymru yn 2018/2019. Nid maint sy'n creu llwyddiant ond y parodrwydd i weithio er lles y gymdeithas.

Beth ydym wedi ei wneud-

Unedau Busnes

Mae datblygu unedau busnes yn parhau ar yr ynys. Mae'r unedau newydd yn Llangefni wedi ei llenwi yn barod. Mae nifer helaeth o ymholiadau yn parhau am rhai newydd Caergybi er yr effaith negyddol mae Cofid-19 wedi cael ar yr economi.

Cynllun Adfer Gogledd yr Ynys

Yn dilyn penderfyniad Reheu I gau'r ffatri yn Amlwch penderfynodd y Pwyllgor Gwaith i gefnogi'r ardal drwy gytuno ar gynllun adfer economaidd gogledd yr ynys. Derbyniwyd £495,000 gan NDA y gwaith hwn.

Rhaglen Ynys Ynni

Rydym yn parhau i gefnogi rhaglen Ynys Ynni i gefnogi datblygiadau economaidd wedi eu seilio ar greu ynni. Mae cynllun Morlais i greu ynni o'r môr yn dangos cynnydd. Yn ogystal mae Minesto yn adeiladu ffatri i adeiladu eu technoleg ym Mhorthladd Caergybi. Mae disgwyl i San Steffan wneud datganiad ar ganiatâd Wylfa Newydd yn yr Hydref.

Bid Twf Y Gogledd

Arwyddodd chwe arweinydd y gogledd yr 'Heads of terms' gyda'r ddwy Lywodraeth er mwyn symud Bid Twf y gogledd i'r cam nesaf. Cyfwerth a £ 220miliwn. Mae gan Ynys Môn gynlluniau cyffrous yn rhan o'r Fargen Twf er enghraifft Morlais, Porthladd Caergybi a chynlluniau arloesol yn Msparc. Rwyf bellach wedi fy ethol fel yr Arweinydd arweiniol yn y maes Ynni ar ran y gogledd.

Arfor

Cynllun grantiau yw Arfor I fusnesau ddatblygu a defnyddio'r laith. Mae 11 busnes wedi derbyn grantiau datblygu busnes ac 14 busnes wedi derbyn grantiau'r laith Gymraeg ym Môn eleni.

Creu Gwaith - Cefnogi'r laith

Adeilad a chyflenwi Tai

Daeth 104 o dai gwag yn ôl i fod yn aelwydydd wrth i ni gynyddu premiwm treth cyngor ar dai gwag. Rydym yn datblygu tai Cyngor ar 6 safle ar draws yr ynys er mwyn ymateb i'r angen lleol. Rydym yn gweithio mewn partneriaeth gyffrous gyda Chartrefi Conwy sy'n cynhyrchu tai arloesol mewn uned yng Nghaergybi er mwyn cartrefu pobl Ynys Môn.

Llawr y Dref

Cwblhawyd cynllun adnewyddu unedau Llawr y Dref i fod yn gartrefi cysurus. Rydym wedi newid polisi gosod er mwyn sicrhau'r defnydd gorau o'r fflatiau i'r gymuned yn Llangefni. Mewn cydweithrediad gyda'r Gwasanaeth Plant agorwyd dwy fflat hyfforddi i'n pobl ifanc sy'n gadael gofal.

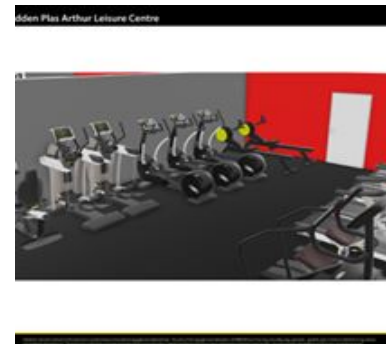

Trac ac Adtrac

Mae cynllun Trac ac Adtrac wedi gweithio yn llwyddiannus gyda chriw o bobl ifanc, a braf oedd gwahodd rhai i'r Cyngor er mwyn iddynt hwy rannu'r sgiliau coginio roeddynt wedi'i ddysgu.

Hamdden

Mae gwella adnoddau hamdden yr ynys yn gyson yn nod gennym. Eleni cawsom arian grant i greu cae 3G bychan yn David Hughes. Adnewyddwyd offer yn yr Ystafell ffitrwydd ym Mhlas Arthur.

Neuadd y Farchnad

Agorwyd Neuadd y Farchnad yng Nghaergybi yn dilyn gwaith atgyweirio sylweddol ar ôl bod yn wag am flynyddoedd. Mae'r adeilad wedi'i achub i fod yn ganolbwynt i'r dref. Ymgartrefodd yn Llyfrgell yn daclus yn yr adeilad newydd gan gynnig gwasanaeth i'r holl genedlaethau ddod at ei gilydd mewn awyrgylch croesawgar. Rydym yn parhau i farchnata swyddfeydd amlwrpas i'w gosod.

Parc Adfer

Agorwyd Parc Adfer yng Nglannau Dyfrdwy, sef Canolfan ailgylchu i wasanaethu 5 o gynghorau'r gogledd. Bydd y datblygiad hwn yn cynhyrchu trydan allan o'r gwastraff.

Rhesymoli defnydd ynni'r Cyngor

Buddsoddwyd £250,000 gan y Cyngor i leihau ein defnydd o ynni. Rydym wedi gweld nifer o gynlluniau er enghraifft gwella effeithlonrwydd y boiler cynhesu twr a phaneli solar yn ein canolfannau hamdden, ysgolion a prif adeilad wrth dderbyn arian grant ychwanegol.

Cynlluniau Atal Llifogydd

Cwblhawyd cynlluniau atal llifogydd yn Llansadwrn, Pentraeth a Biwmares yn ystod y flwyddyn ddiwethaf ynghyd a chynlluniau atal llifogydd bach. Mae cyfanswm y gwariant ar gynlluniau atal llifogydd am 2019/2020 yn £3.5M.

Cyllideb

Rydym wedi cytuno ar gyllideb 20/21 sydd wedi'n galluogi i roi arian ychwanegol i wasanaethau Cymdeithasol ac Addysg. Mae'n bwysig nodi bod gosod cyllideb y Cyngor yn mynd yn fwy heriol gyda llai o arbedion posib a phwysau ar wasanaethau wrth i anghenion y boblogaeth dwysau.

Rhieni Maeth

Gwelwyd nifer rhieni maeth yn cynyddu ystod y flwyddyn oherwydd y newid yn ein cynnig gyda gostyngiad yn nhreth Cyngor, aelodaeth hamdden a thocyn parcio. Mae hyn sicrhau bod plant yr ynys yn gallu byw yma ym Môn.

Canolfannau Gofal

Rydym wedi datblygu caban gofal plant yn Ysgol Morswyn, Caergybi, ac ysgol Pencarnisiog. Bydd y rhain yn cynnig gofal plant drwy ddydd a gofal yn ystod y gwyliau ysgol. Erbyn mis Medi bydd dau arall wedi ei gorffen yn Ysgol Esceifiog a Thywyn.

Denu Talent

Roedd cynllun denu talent yn llwyddiant unwaith eto eleni. Gwelwyd 9 person ifanc yn manteisio ar y cyfle Denu Talent, gyda rhai ohonynt yn derbyn swydd yn yr Awdurdod.

Cynllunio Lle

Mewn cydweithrediad gyda Medrwn Môn rydym wedi cyrraedd y wardiau canlynol er mwyn Cynllunio anghenion yr ardal Twrcelyn, Llifon, Rhosyr, Aethwy a'r ardal wledig o Ganolbarth Môn. Hoffwn ddiolch i staff Medrwn Môn a thrigolion yr ardaloedd am roi eu hamser i drafod anghenion lleol a sefydlu grwpiau gweithgar.

Sioe Môn

Yn anffodus ni chafwyd Sioe Môn eleni ond mi oedd dau ddiwrnod Sioe Môn yn ofnadwy o lwyddiannus. Mae presenoldeb y Cyngor yn y Sioe yn gyfle gwych i rannu gwybodaeth am waith eang y Cyngor. Braff ydi croesawu pawb am sgwrs ac i gael eu hadborth.

Ymgysylltu gyda phobl ifanc

Pleser o'r mwyaf yw cael arwain criw o bobl ifanc o amgylch adeilad y Cyngor i godi eu hymwybyddiaeth am wasanaethau'r Cyngor. Mae'r sesiynau cwestiwn ac ateb yn heriol ac yn dangos pobl ifanc yr ynys ar eu gorau.

Ymateb i'r argyfwng Cofid-19

Wrth i'r argyfwng Cofid-19 gau amdanom fel cymdeithas roedd y Cyngor yn ymateb ac yn addasu yn gyflym iawn er mwyn sicrhau diogelu'r bregus mewn cymdeithas a chefnogi'r anghenus. Rwy'n cydymdeimlo'n ddwys gyda phawb sydd wedi talu'r pris eithaf yn yr argyfwng, mae profedigaeth yn anodd mewn amseroedd arferol ond yn yr argyfwng hwn mae wedi rhoi pwysau dwysach ar deuluoedd a ffrindiau.

Beth yr ydym wedi ei wneud –

Sefydlwyd llinell ffon argyfwng 7 diwrnod yr wythnos er mwyn cefnogi'r gymuned fregus. Cawsom nifer helaeth o ymholiadau yn enwedig gan fusnesau lleol. Hoffwn ddiolch i'r staff i gyd am eu parodrwydd i weithio'r oriau ychwanegol ac am fod yn llais cysurus ochr arall i'r ffon.

Llinell Ffôn Argyfwng

Mae ein llinell ffôn argyfwng ar gael 7 diwrnod yr wythnos.
Ffôn: 01248 750057 rhwng 10yb-4yp.

Opsiynau y ddewislen ffôn yw:

- Cymorth cyllid busnesau
- Gwasanaethau Oedolion
- Gwasanaethau Plant (gan gynnwys Teulu Môn)
- Mynediad i'r system gymorth leol
- Canolfannau gofal ysgolion
- Treth Cyngor a Refeniw
- Grastraff ac Allgylchu
- Budd-dal a gostyngiad Treth Cyngor
- Llythyr Cysgodli
- Pob ymholiad arall

Mae diweddariadau gwasanaeth ar gael ar ein gwefan: cynghorn.gov.uk/coronafeirys ac ar ein cyfrifon cyfryngau cymdeithasol

**GRONFA CADERNID ECONOMAIDD
ECONOMIC RESILIENCE FUND**

Mae Gronfa Cadernid Economaidd Llywodraeth Cymru bellach ar agor.

Mae busnesau Ynys Môn sydd angen cymorth ariannol yn ystod pandemig Coronavirus, yn cael eu hargwngio i wirio eu cymhwysedd a gwneud cais i'w gynnwys i'r ffordd.

Caiswch drwy Business Wales
<https://fundchecker.businesswales.gov.wales/>

The Welsh Government's Economic Resilience Fund is now open.

Anglesy businesses needing financial support, during the Coronavirus pandemic, are urged to check their eligibility and to apply as soon as possible.

Apply through Business Wales at:
<https://fundchecker.businesswales.gov.wales/>

Cawsom dîm argyfwng i ymateb i'r pwysau economaidd lleol, roedd hyn yn ar y cyd rhwng yr adran gyllid a datblygu economi'r Cyngor. Diolch i'r staff i gyd am ymateb ac am eich llafur diflino i wasanaethu'r ynys.

Roedd rhaid gwneud y penderfyniad anodd bod Ynys Môn ar gau er mwyn diogelu ein cymunedau rhag ymlediad y firws. Hoffwn ddiolch i bawb am gefnogi'r safbwynt ac i swyddogion gwarchod y cyhoedd a'r heddlu am ymateb yn amserol os oedd pryderon lleol am ddiffyfydd cydymffurfio.

Ar gychwyn yr argyfwng daeth y Cyngor, Medrwn Môn a Menter Môn at ei gilydd er mwyn creu cefnogaeth gymunedol. Gwelwyd dros 800 o wirfoddolwyr yn cynnig eu hunan i gefnogi cymunedau Ynys Môn. Diolch I bob un ohonynt am ddiogelu'r anghenus yn ein cymdeithas. Drwy arweiniad Menter Môn gwelwyd cynllun Neges yn cael ei sefydlu er mwyn sicrhau prydau bwyd maethlon i'r bregus yn ein cymdeithas. Hoffwn ddiolch i gwmni Dylan's a staff yr Adran Dai a Phrifffyrdd am sicrhau bod y bwyd yn cyrraedd y stepen drws.

Ar gychwyn yr argyfwng roedd pecynnau bwyd yn cael ei danfon allan i gartrefi plant cinio am ddim. Hoffwn ddiolch i staff ieuencid y Cyngor am sicrhau hyn. Trefnwyd i daliadau uniongyrchol fynd i deuluoedd yn gymwys am ginio am ddim unwaith cawsom eglurhad ar y sefyllfa tymor canol.

PRYDAU YSGOL AM DDIM

O'r 27/04/2020 bydd gan rieni plant sy'n gymwys am brydau ysgol am ddim yr hawl i dderbyn taliad o £19.50 ar gyfer pob plentyn cymwys, dros drosgwyddiad cyfrif banc.

Tyddli taliadau yn cael eu gwneud yn awtomatig ac yn ddiwyllt system pecynnau cwsio ddiwyllt.

Er mwyn hawlio, cwblhewch y ffurflen ar-lein www.ynysmon.gov.uk/prydau-ysgol-am-ddim-covid-19 neu ffonwch ein llinell gymorth ar 01248 752 292 sy'n agored rhwng 9-5 bob dydd.

Sylwch bod hysoddedau'r Ffurflys yn hysoddedau cym 20/04/201 i sicrhau taliadau.

Am fwy o wybodaeth, cyngor aeth gwersi neu yn eiddo am bwyd a chofrestru i'r hysoddedau.

01248 731888

Diolch

Gair sydd wedi'i ddefnyddio gymaint yn ystod fy adroddiad ond amhosib i'w ddefnyddio gormod. Mae amgylchiadau'r flwyddyn o Fai 2019 i Mai 2020 wedi'i newid pob un ohonom. Gallwn ymfalchïo fel Cyngor o'n staff a'n cymunedau. Gyda'n gilydd gallwn wneud gwahaniaeth, wrth gyd-dynnu dangoswn nerth ein hynys fach.

CYNGOR SIR YNYS MÔN

CYFARFOD:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	8 Medi 2020
TEITL:	Adroddiad Blynyddol Cadeirydd y Pwyllgor Safonau
ADRODDIAD GAN:	John R Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Safonau ac Aelod Annibynnol o'r Pwyllgor Safonau
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Adrodd ar Weithgareddau'r Pwyllgor Safonau yn 2019/20 a sicrhau Cymeradwyaeth y Cyngor i Raglen y Pwyllgor ar gyfer 2020/2021
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (est 2568) lbxcs@ynysmon.gov.uk

Rhagarweiniad

1. Mae'r Pwyllgor Safonau yn bwyllgor statudol sy'n cynnwys 9 aelod (2 gynghorydd sir, 5 aelod annibynnol a 2 o aelodau cyngor cymuned). Mae manylion y Pwyllgor a'i aelodaeth ar gael [yma](#).
2. Aelodau Annibynnol:

Daeth tymor pedwar o'r pum aelod annibynnol i ben ar 19 Rhagfyr 2019.

Yn dilyn proses agored a chystadleuol, a gynhaliwyd gan Banel Dewis Pwyllgor Safonau'r Cyngor, yn ystod Haf 2019, penodwyd pedwar aelod annibynnol newydd; cychwynnodd eu tymor ar 20 Rhagfyr 2019 ac mae'n dod i ben ar 19 Rhagfyr 2027.

Daw tymor y pumed aelod annibynnol i ben ar 11 Rhagfyr 2025.

Rhaid penodi'r Cadeirydd o blith yr aelodau annibynnol. Daeth tymor Mr Michael Wilson fel aelod annibynnol, ac fel Cadeirydd, i ben ar ôl wyth mlynedd ym mis Rhagfyr 2019 a phenodwyd Mr John R Jones yn Gadeirydd mewn cyfarfod o'r Pwyllgor Safonau ym mis Chwefror 2020.

3. Cynghorwyr Tref a Chymuned:

Penodwyd dau gynrychiolydd y cynghorau tref a chymuned yn 2017. Bydd eu penodiadau yn rhedeg am gyfnod tan yr etholiad llywodraeth leol nesaf (Mai 2022) neu hyd nes na fyddant yn aelodau o gynghorau cymuned mwyach, p'un bynnag sy'n digwydd gyntaf.

4. Cynghorwyr Sir:

Penodir dau aelod y Cyngor Sir yn flynyddol gan y Cyngor.

CC-022335/583810 (S:569309)

Yn ystod 2019-2020, daeth tymor y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes ar y Pwyllgor i ben a phenodwyd y Cynghorydd John Arwel Roberts, ynghyd â'r Cynghorydd Dafydd Rhys Thomas.

5. Mae gan y Pwyllgor Safonau y rolau a'r swyddogaethau canlynol (ymhlith rhai eraill) mewn perthynas ag aelodau'r Cyngor Sir ac aelodau cynghorau tref / cymuned: -
 - (a) hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan aelodau;
 - (b) cynorthwyo aelodau i gadw at eu Côd Ymddygiad;
 - (c) cynghori, hyfforddi, neu drefnu i hyfforddi aelodau;
 - (ch) ystyried ceisiadau am ganiatadau arbennig;
 - (d) delio ag unrhyw atgyfeiriadau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC), neu Banel Dyfarnu Cymru (y Pwyllgor Safonau cenedlaethol i bob pwrpas).

Cefndir

6. Yn ei gyfarfod ar 14 Mai 2019 penderfynodd y Cyngor Sir gymeradwyo Rhaglen y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2019/2020. Nododd y Rhaglen wreiddiol feysydd gwaith, amserlen ac adnoddau arfaethedig. Atgynhychir y ddogfen hon yn **ATODIAD A** i'r Adroddiad hwn ac fe'i diweddarwyd i gynnwys y gwaith a gyflawnwyd ers hynny yn erbyn yr amcanion a osodwyd yn wreiddiol.
7. Mae **ATODIAD B** i'r Adroddiad hwn yn cynnwys Rhaglen y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2020/2021, a gyflwynir i'w chymeradwyo gan y Cyngor.

Sylwadau'r Cadeirydd

8. Dyma fy adroddiad cyntaf fel Cadeirydd. Cefais fy mhenodi'n Gadeirydd ym mis Chwefror 2020. Hoffwn achub ar y cyfle i ddiolch i aelodau'r Pwyllgor am eu hyder ynof wrth fy mhenodi i swydd y Cadeirydd. Rwyf wedi ymrwymo i weithio fel rhan o dîm ac i barhau â'r gwaith pwysig y mae'r Pwyllgor hwn wedi'i wneud hyd yma. Credaf yn gryf fod gan bob aelod o'r Pwyllgor gyfraniad gwerthfawr i'w wneud a, thrwy weithio fel tîm, gyda chefnogaeth swyddogion ac aelodau etholedig, bydd safonau ymddygiad uchel yn parhau i gael eu cynnal yn Ynys Môn. Rwy'n awyddus i'r Pwyllgor barhau â'i ddull rhagweithiol ac i weithio gydag aelodau etholedig a chyfetholedig y Cyngor Sir, ac aelodau'r 40 o gynghorau tref a chymuned ar yr Ynys, i gefnogi'r safonau ymddygiad uchaf posib.
9. Penodwyd fi'n Gadeirydd ar ôl i ddau dymor Mr Michael Wilson fel Cadeirydd ddod i ben, sef cyfnod o dros wyth mlynedd. 'Rwy'n diolch i Mr Wilson am ei ymrwymiad a'i arweinyddiaeth fel Cadeirydd, ac i'r tri aelod annibynnol arall (Mr Islwyn Jones (a oedd hefyd yn Is-Gadeirydd), Mrs Dilys Shaw a Ms Denise Harris-Edwards) y daeth eu cyfnodau i ben yn ystod y flwyddyn, am eu cyfraniad gwerthfawr i'r Pwyllgor Safonau. Fe wnes i fwynhau gweithio gyda nhw ac rydw i wedi dysgu o'u profiadau. Gwnaethpwyd y rhan fwyaf o'r gwaith a gwblhawyd yn ystod 2019-2020 yn ystod tymor Mr Wilson fel Cadeirydd ac mae ef wedi cymeradwyo cynnwys **Atodiad A** i'r adroddiad hwn, i'r graddau y mae'n ymwneud â materion hyd at fis Rhagfyr 2019.
10. Gydag ymadawiad pedwar aelod annibynnol yn ystod y flwyddyn, ac ymddeoliad y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes o'r Pwyllgor - a diolchaf iddo hefyd am ei gyfraniad - mae'r adroddiad hwn yn gyfle i mi groesawu'r aelodau annibynnol newydd a benodwyd. Dechreuodd Dr Rhys Davies, Mrs Celyn Menai Edwards, Mrs Gill Murgatroyd a Mrs Sharon Warnes eu tymhorau ar 20 Rhagfyr 2019. Penodwyd Dr

Rhys Davies yn Is-Gadeirydd hefyd. Croesewir y Cynghorydd John Arwel Roberts fel cynrychiolydd newydd y Cyngor Sir.

11. Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am ei gyfraniadau diwyd trwy gydol y flwyddyn a chydnabod y gefnogaeth a'r cyngor a gafwyd gan y swyddogion sy'n cynorthwyo'r Pwyllgor. Hoffwn ddiolch hefyd i aelodau'r Cyngor Sir am eu parodrwydd i ymgysylltu â gwaith y Pwyllgor.
12. Byddai'r adroddiad hwn fel arfer yn cael ei gyflwyno yng Nghyfarfod Blynyddol y Cyngor ym mis Mai 2020. Fodd bynnag, mae'r pandemig Coronafeirws wedi amharu ar y drefn arferol. Er nad yw hyn yn effeithio ar y wybodaeth mewn perthynas â'r cynnydd a wnaed hyd yma yn erbyn amcanion 2019-2020, mae'r rhaglen waith ar gyfer 2020-2021 wedi'i lleihau'n sylweddol i adlewyrchu'r ffaith y bu'n rhaid addasu i'r amgylchiadau fel maent ar hyn o bryd. Mae'r rhaglen waith yn **Atodiad B** yn cynnwys manylion am waith arfaethedig y Pwyllgor (cyn y pandemig) ynghyd â gwybodaeth mewn perthynas â'r gwaith y rhoddir blaenoriaeth iddo, h.y. y gofynion statudol. Bydd yr adroddiad blynyddol ar gyfer 2020/2021, wrth gwrs, yn cynnwys manylion hyd at ddiwedd y flwyddyn, ond gyda dim ond dwy ran o dair o'r flwyddyn i fynd, roeddwn i'n meddwl ei bod hi'n amserol i mi gyfeirio at y sefyllfa sydd ohoni a'r effeithiau ar waith y Pwyllgor hyd yma. Mae'r Pwyllgor yn bwriadu rhoi blaenoriaeth i'w rwymedigaethau statudol er mwyn adlewyrchu blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor ac argaeledd adnoddau a chapasiti.

12.1 Atgyfeiriadau / Cwynion Côt Ymddygiad

Mae'r Pwyllgor Safonau yn derbyn adroddiadau bob chwarter, ac yn ei gyfarfodydd cyffredin, sy'n darparu gwybodaeth ystadegol am nifer a statws cwynion Côt Ymddygiad a wnaed i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn erbyn (a) aelodau CSYM a (b) aelodau cynghorau tref a chymuned.

Yn yr adroddiadau ar gyfer Ebrill 2019 - Mawrth 2020,

- Cyfeiriwyd dwy gŵyn at OGCC yn erbyn aelodau cynghorau tref a chymuned. Penderfynodd OGCC beidio ag ymchwilio i'r cwynion hyn. Mae OGCC hefyd wedi gwneud penderfyniad mewn perthynas â dwy gŵyn a godwyd yn ystod y flwyddyn flaenorol, y ddwy mewn perthynas â chynghorau tref a chymuned; penderfynodd beidio ag ymchwilio i un ohonynt ac, yn achos y llall, penderfynodd, ar ôl ymchwilio, na thorrrwyd y Côt.
- Gwnaed un gŵyn i'r OGCC yn erbyn aelod o CSYM ond penderfynodd OGCC beidio ag ymchwilio iddi.
- Nid oes yr un gŵyn wedi ei chyfeirio gan OGCC i sylw'r Pwyllgor Safonau.

Mae'r Pwyllgor yn parhau i gredu bod hunanreoleiddio yn gweithio a bod adrodd wrth OGCC am ychydig o gwynion, pan fo hynny'n angenrheidiol ac yn briodol, yn arwydd o sefydliad sy'n deall y gwahaniaeth rhwng y taro a'r gwrthdaro sy'n anochel mewn gwleidyddiaeth a materion a allai fod yn ddifrifol ac a allai gyfiawnhau ymchwiliad annibynnol. Mae'r Pwyllgor o'r farn bod nifer a lefel y cwynion i OGCC yn arwydd o iechyd corfforaethol da; ac mae'n werth nodi mai dyma fu'r patrwm ers nifer o flynyddoedd.

Atgoffir yr aelodau bod Protocol Datrysiad Lleol gwirfoddol ac anffurfiol yn bodoli, a allai ddatrys materion yn gyflymach ac yn fwy effeithiol na gwneud cwyn i OGCC, mewn amgylchiadau lle gall anghydfodau godi rhwng aelodau. Cefais hyfforddiant ar

gyfryngu i baratoi ar gyfer cynnal cyfarfodydd o dan y broses Datrysiad Lleol yn 2018. Bwriadwyd trefnu hyfforddiant cyfryngu pellach, yn enwedig i gynorthwyo aelodau annibynnol newydd o'r Pwyllgor Safonau, fel rhan o raglen waith y Pwyllgor ar gyfer 2020/2021. Fodd bynnag, mae hyn yn annhebygol o dan yr amgylchiadau presennol. Os nad yw'n bosib yn ystod y tymor hwn, bydd yn un o amcanion y Pwyllgor ar gyfer 2021/2022.

Er nad oes unrhyw gosb o dan y broses datrysiad lleol, mae'n cynorthwyo'r partion i ddod i ddatrysiad cyfeillgar pan fo anghydfod / pan fo perthynas wedi torri i lawr. [Cyflwynwyd adroddiad i gyfarfod y Pwyllgor Safonau ym mis Mawrth 2020](#) mewn perthynas â'r Protocol Datrysiad Lleol cyfredol yn y Cyngor hwn. Mae'r Pwyllgor wedi penderfynu ehangu sgôp yr amgylchiadau lle gellir defnyddio'r Protocol Datrysiad Lleol. Mae copi o'r Protocol Datrysiad Lleol ar ei newydd wedd ynghlwm fel **Atodiad C** i'r adroddiad hwn. Y prif newidiadau yw:

- gall Cynghorwyr Sir, neu, yn ôl disgrisiwn y Cadeirydd, Cynghorwyr Tref a Chymuned ddefnyddio'r broses;
- gall aelod arall neu uwch swyddog o'r Cyngor Sir sbarduno'r broses (os yw'r mater yn ymwneud â Chynghorydd Sir) ond ni all y broses gael ei sbarduno gan drydydd parti;
- gall Cadeirydd y Pwyllgor Safonau ddirprwyo'r gwaith o gynnal y broses, gan gynnwys y cyfarfodydd cyfryngu, i unrhyw aelod o'r Pwyllgor Safonau.

Mae OGCC wedi egluro eisoes, er nad yw'n rheidrwydd cyfreithiol, ei fod yn disgwyl i gynghorau tref a chymuned gymryd pob cam rhesymol i ddatrys materion mewnol trwy ddefnyddio eu trefniadau datrys lleol eu hunain. Mae'r Pwyllgor Safonau yn cymeradwyo hynny'n gryf, lle bo hynny'n briodol, ac mae hwn yn un maes a ystyriwyd gan y Pwyllgor Safonau yn ystod ei adolygiadau o gynghorau tref a chymuned. Mae'r Protocol diwygiedig hefyd yn cynnig cymorth i gynghorau tref a chymuned yn hyn o beth (fel y nodwyd uchod).

12.2 Cyfarfodydd

Mae'r Pwyllgor fel arfer yn cyfarfod yn ffurfiol ddwywaith y flwyddyn. Rhaid cael o leiaf un cyfarfod pob blwyddyn yn unol â'r gofyn statudol. Mae'r cyfarfod a drefnwyd ar gyfer Medi 2020 wedi'i ganslo ond mae'n debygol y bydd y Pwyllgor yn cyfarfod yn ffurfiol cyn diwedd 2020.

Wrth gwrs, gellir galw cyfarfodydd arbennig i sicrhau y cydymffurfir gydag unrhyw rwymedigaethau statudol a bydd cyfarfodydd anffurfiol yn parhau i gael eu cynnal yn unol ag anghenion busnes. Yn wir, mae hyn eisoes wedi digwydd a chynhaliwyd cyfarfod arbennig ym mis Chwefror 2020 gyda'r unig bwrpas o benodi Cadeirydd ac Is-Gadeirydd. Cafwyd cyfarfodydd anffurfiol, sesiynau hyfforddi a chyfarfod o'r Panel Caniatâd Arbennig hefyd yn ystod y flwyddyn (gweler 12.3 isod).

12.3 Caniatadau Arbennig

Gall y Pwyllgor Safonau roi caniatadau arbennig, mewn rhai amgylchiadau a ddiffinnir gan statud, lle na fyddai'r aelod fel arall yn gallu cymryd rhan mewn trafodaeth neu benderfyniad oherwydd diddordeb personol sylweddol (sy'n rhagfarnu). Weithiau bydd y Pwyllgor Safonau mewn sefyllfa i roi caniatâd arbennig sy'n goresgyn y diddordeb sy'n rhagfarnu, os bodlonir rhai amodau. Mae'r Rheoliadau Caniatadau Arbennig yn berthnasol i aelodau'r Cyngor Sir ac aelodau cynghorau tref a chymuned.

Yn 2019/2020 rhoddodd y Pwyllgor Safonau un caniatâd arbennig yn dilyn cais gan aelod o gyngor cymuned. Gellir gweld yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Safonau ym mis Gorffennaf 2019 [*yma*](#).

Mae'r Pwyllgor Safonau hefyd wedi adolygu a dosbarthu'r Nodyn Briffio ar Ganiatâd Arbennig ar gyfer [aelodau'r Cyngor Sir](#) a [chynghorwyr tref a chymuned](#).

Cynghorir holl aelodau'r Cyngor Sir ac aelodau cynghorau tref a chymuned i ystyried a allai cais am ganiatâd arbennig fod yn briodol iddynt mewn rhai amgylchiadau ac fe'u hanogir i gysylltu â'r Swyddog Monitro i gael cyngor.

12.4 Datblygiad Personol

Mae'r Pwyllgor Safonau yn argymhell i'r holl aelodau eu bod yn parhau i ymgysylltu â'r Rhaglen Hyfforddi a Datblygu a gynigir gan y Cyngor Sir a'u bod yn cymryd rhan yn eu Hadolygiadau Datblygiad Personol gyda'u Harweinwyr Grŵp. Mae'r angen i adnewyddu a diweddarau sgiliau a gwybodaeth yr un mor berthnasol i aelodau profiadol ag y mae i'r aelodau hynny a etholwyd yn fwy diweddar ac, yn wir, i aelodau cyfetholedig hefyd.

Mae'r Pwyllgor Safonau yn dymuno edrych ar yr hyfforddiant a gynigir ar gyfer aelodau fel rhan o'i raglen waith ar gyfer 2020-2021, ynghyd â'r hyfforddiant ymsefydlu y bwriedir ei gynnig ar ôl yr etholiadau llywodraeth leol ym mis Mai 2022.

12.5 Cofrestrau o Ddiddordebau

Cynhaliwyd adolygiad o Gofrestrau o ddiddordebau aelodau etholedig a chyfetholedig y Cyngor Sir yn Haf 2019. Gellir gweld yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor ym mis Medi 2019 [*yma*](#).

Roedd y Pwyllgor yn gyffredinol fodlon â'r canfyddiadau a nododd y bu gwelliannau amlwg ers yr adolygiadau blaenorol a gynhaliwyd. Rhaid canmol yr aelodau am eu hymrwymiad i faterion Côd Ymddygiad ac am eu hymdrechion i sicrhau y cydymffurfir â'r gofynion statudol. Nodwyd nad oedd pob aelod wedi cyflwyno adroddiad blynyddol; nid yw'n ofyn statudol ond credir ei bod yn arfer dda ac anogir aelodau i ddarparu'r wybodaeth hon.

O ganlyniad i adroddiadau Swyddfa Archwilio Cymru ar faterion llywodraethu mewn dau gyngor cymuned yn Ynys Môn, cynhaliodd y Pwyllgor Safonau adolygiadau yn y cynghorau hynny yn ystod 2019-2020. Er nad oedd hyn yn rhywbeth a ragwelwyd pan baratowyd rhaglen waith y Pwyllgor, roedd y Pwyllgor o'r farn ei bod yn briodol ac yn amserol iddo gynnig cymorth i'r cynghorau cymuned hyn gyda materion a oedd yn ymwneud â'r Côt Ymddygiad. Cynhaliwyd yr adolygiadau hyn ym mis Gorffennaf a mis Hydref 2019 ac adroddwyd ar y canfyddiadau a'r argymhellion yn llawn i'r cynghorau cymuned perthnasol; roedd y Pwyllgor Safonau wedi cadarnhau'n benodol na fyddai'r adroddiadau hyn yn cael eu cyhoeddi ond y byddent yn cael eu rhannu â Swyddfa Archwilio Cymru.

ARGYMHELLION: -

1. Nodi'r Rhaglen a gyflawnwyd gan y Pwyllgor Safonau rhwng Ebrill 2019 a Mai 2020 yn **ATODIAD A**.

2. Cymeradwyo Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2020/2021 a amlinellir yn **ATODIAD B**, gan dderbyn y gall ffactorau megis capasiti'r Cyngor, gan gynnwys ei gapasiti swyddogion, gael effaith ar faint o'r gwaith y bydd modd ei wneud.
3. Cymeradwyo'r Protocol Datrysiad lleol fel y diwigiwyd ef ac yn unol ag **ATODIAD C**.

RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR SAFONAU – MAI 2019 I EBRILL 2020

		AMSERLEN	ADNODDAU	STATWS AR DDIWEDD Y FLWYDDYN
1.	Cynnal gwrandawiadau i achosion honedig o dorri'r Cod Ymddygiad yn dilyn eu cyfeirio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC)	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Dim atgyfeiriadau hyd yma.
2.	Cynnal gwrandawiadau i geisiadau am Ganiatâd Arbennig	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Cais am ganiatad arbennigwedi ei dderbyngan Gyngorydd Cyngor Cymuned gyda'r gwrandawriad yn cael ei gynnal ar 18.07.2019. Rhoddwyd caniatâd arbennig i'r unigolyn ar sail yr amodau a nodir yn y Cofnodion. Gweler y ddolen i'r cais/cofnodion y gwrandawriad. Adroddiad wedi'i baratoi i'r Pwyllgor Safonau ar pob achos o Ganiatâd Arbennig yn ei gyfarfod ar 17 Medi, 2019. Gweler y ddolen i'r adroddiad. Dim adroddiad yng nghyfarfod Mawrth 2020 gan

				na chafwyd unrhyw geisiadau am ganiatâd arbennig.
3.	Cyflawni swyddogaeth ymgynghorol mewn perthynas â materion sy'n codi dan Brothocol Datrysiad Lleol y Cyngor	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir cais 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Cadeirydd y Pwyllgor Safionau wedi cynnal amrywiaeth o gyfarfodydd yn ystod y flwyddyn – Proses datrysiad lleol wedi ei chynnal rhwng Cynghorydd Sir a'r Cadeirydd gyda chanlyniad boddhaol. Bu'r Cadeirydd gyfarfod a Chynghorydd mewn perthynas â mater o ran Cofrestr Buddiannu un Aelod. Cafodd y mater ei ddatrys yn dilyn y cyfarfod. Ystyriaeth o'r Protocol Datrysiad Lleol o ran cwyn a godwyd yn erbyn Cynghorydd Sir, Fodd bynnag, nid oedd Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn ystyried y mater i fod yn addas ar gyfer y Protocol Datrysiad Lleol. Bu'r Cadeirydd gyfarfod â Chynghorydd mewn perthynas â'r mater yn y Cyngor Tref a Chymuned. Ni aeth y mater ymlaen i

				gyfryngu o dan y broses Protocol datrysiad lleol.
4.	Goruchwylio hyfforddiant a datblygiad ar y Côt Ymddygiad i Aelodau yn unol â pharagraff 2.6 y Cod.	<ul style="list-style-type: none"> • Yn barhaus 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<p><u>CYNGHORAU TREF A CHYMUNED:-</u> <u>CYNGHORAU TREF A CHYMUNED:-</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad ar yr Adolygiad o'r Gofrestr Buddiannau mewn sampl o'r Cynghorau Tref a Chymuned (a gnhalwyd yn Rhagfyr 2018-Chwefror 2019) wedi ei hanfon at y Cynghorau Tref a Chymuned ar 16.04.2019 gyda chais am gadarnhad bod yr un peth yn cael ei gynnwys ar Agenda'r Cyngor Tref a Chymuned a chopi o'r cofnodion yn cael eu hanfon ymlaen at y Pwyllgor Safonau. Gweler yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Safonau yn ei gyfarfod ym Medi 2019 mewn perthynas â'r ymatebion a gafwyd. • Anfonwyd llythyrau at 10 Cyngor Tref / Cymuned er mwyn eu cynghori, o ganlyniad i'w cydweithrediad wrth ymateb i ohebiaeth Pwyllgor Safonau na fyddant

				<p>yn destun adolygiad yn ystod y rownd nesaf (2020).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nodyn Briffio ar Geisiadau am Ganiatâd Arbennig gan Gynghorwyr Tref a Chymuned wedi'i ddiweddarau. I'w rannu gan Glercod y Cynghorau Tref a Chymuned fel rhan o'r Cylchlythyr a anfonir at y Cynghorau Tref a Chymuned ddwywaith y flwyddyn. • Nodyn Methodoleg ar Adolygu Cofrestr Buddiannau Aelodau Cynghorau Tref a Chymuned wedi ei ddiweddarau. Hwn i'w ddosbarthu cyn unrhyw adolygiadau yn y dyfodol a gynhelir gan y Pwyllgor Safonau. <p><u>AELODAU CYNGOR SIR:-</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nodyn Methodoleg ar yr Adolygiad o Gofrestr Buddiannau ar gyfer Aelodau wedi'i ddiweddarau a'i ddosbarthu i Aelodau Etholedig ar 01.05.2019 ac ar gyfer aelodau cyfetholedig ar 28.05.2019.
--	--	--	--	---

				<ul style="list-style-type: none">• Adroddiad ar yr Adolygiad o'r Gofrestr Buddiannau ar gyfer Aelodau (a gynhaliwyd ym Mehefin 2019) wedi'i dosbarthu i aelodau etholedig a chyfetholedig ar 05/11/2019.• Rhaglen wedi'i chyflwyno / datblygiadau wedi eu trafod gan y Rheolwr Datblygu Adnoddau Dynol mewn cyfarfodydd o'r Pwyllgor Safonau ym Medi 2019 a Mawrth 2020.• Rhaglen hyfforddiant wedi ei chyhoeddi i Aelodau.• Siartr Datblygu Aelodau – mae'r Cyngor wedi derbyn y dyfarniad hwn am gyfnod o dair blynedd o fis Gorffennaf 2019.• Nodyn Briffio ar geisiadau am Ganiatâd Arbennig gan Aelodau Etholedig y Cyngor Sir wedi'i ddiweddarau. I'w rannu ag aelodau fel rhan o Gylchlythyr a anfonir at Aelodau CSYm ddwywaith y flwyddyn.• Mae sgwrs wedi'i chynnal rhwng y Pwyllgor Safonau a Swyddfa Ombwdsmon
--	--	--	--	--

				Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru mewn perthynas â materion penodol yn y Llyfrau Achosion Cod Ymddygiad gan y Ombwdsmon. Adroddiadau ar yr ymatebion i'r ymholiadau a godwyd gan y Pwyllgor Safonau wedi eu cyflwyno i'r Pwyllgor (fel eitemau agenda cyfrinachol) yng nghyfarfodydd 17.09.2019 a 11.03.2020 o'r Pwyllgor Safonau.
5.	Adolygu sampl o'r Cofrestrau o Ddiddordebau'r Aelodau fel y cânt eu cadw gan y cynghorau tref a chymuned gan roi unrhyw gyngor a chanllawiau angenrheidiol wedi hynny.	<ul style="list-style-type: none"> • Erbyn diwedd Ebrill 2019 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Adolygiad wedi'i gynnal ym Mehefin 2019 gan ddefnyddio'r Nodyn Cyngor Methodoleg (a ddosbarthwyd 01.05.2019 / 28.05.2019 – a nodwyd uchod) • Llythyr canfyddiadau cyffredinoll wedi ei anfon at yr holl aelodau etholedig a chyfetholedig ar 05/11/2019 (ATODIAD A1)
6.	Cyflawni rôl yr ymgynghorai mewn perthynas ag unrhyw newidiadau arfaethedig i'r Cyfansoddiad sy'n berthnasol i rôl y Pwyllgor Safonau yn enwedig lle gallai newidiadau	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfansoddiad a Chylch Gorchwyl y Pwyllgor Safonau wedi'i ystyried ar ffurf adroddiad yn y cyfarfod a gynhaliwyd ar 17.09.2019.

	arfaethedig o'r fath ragfarnu mewn modd anghymesur, hawliau neu ddiddordebau unrhyw grŵp lleiafrifol.			
7.	Cyflawni rôl yr ymgynghorai mewn perthynas ag unrhyw newidiadau deddfwriaethol/polisi arfaethedig sy'n berthnasol i faes cyfrifoldeb y Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Panel Dethol y Pwyllgor Safonau wedi penodi pedwar Aelod Annibynnol newydd i'r Pwyllgor Safonau. Gweler yr adroddiad afel y'i cyflwynwyd i'r Cyngor Sir. Adolygiad o ran a yw cynghorau tref a chymuned wedi cynnwys trefniadau hyfforddiant ar gyfer clercod ac aelodau* Adolygodd y Pwyllgor Safonau yr Adroddiadau Blynyddol gan Aelodau'r Cyngor Sir ac fe gysylltwyd yn uniongyrchol ag Aelodau, fel bo'n briodol, er mwyn eu hannog i gwblhau'r adroddiadau. <p>* Fel rhan o adolygiad parhaus y Pwyllgor Safonau o drefniadau llywodraethu corfforaethol mewn cynghorau tref a chymuned o ran eu bod yn ymwneud â chylch gwaith y Pwyllgor Safonau.</p>

8.	Gwneud unrhyw argymhellion i'r Cyngor ar gyfer gwella'r meysydd gwaith hynny sy'n berthnasol i'r Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Argymhelliad wedi'i wneud gan y Pwyllgor Safonau yn dilyn ei broses Adolygu mewn perthynas â materion TGCh / gwefan - er mwyn galluogi aelodau cyfetholedig i ychwanegu gwybodaeth o gwmpen ar gyfer 'Datganiadau o Ddiddordeb', 'Rhoddion a Lletygarwch', a 'hyfforddiant' [dim ond enwau Aelodau Etholedig sydd wedi eu cynnwys yn y gwmpen ar hyn o bryd]. Mae'r un peth yn destun ffi o £5,000
9.	Cadeirydd y Pwyllgor Safonau i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor yn amlinellu gwaith y pwyllgor yn ystod y flwyddyn flaenorol.	<ul style="list-style-type: none"> • Mai 2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Cadeirydd 	<ul style="list-style-type: none"> • Cadeirydd Mai 2019 I Rhagfyr 2020 wedi cymeradwyo ei "ran" o o'r adroddiad/rhaglen waith. Cadarnhaodd Mr Michael Wilson y byddai'n fodlon cydgyflwyno'r adroddiad gyda'r Cadeirydd newydd petai angen. O dan yr amgylchiadau, ni ofynnwyd i Mr Wilson fynychu. • Cadeirydd newydd wedi ei benodi ym mis Ionawr 2020. Mr John R Jones sy'n

				cyflwyno'r adroddiad hwn i'r Cyngor llawn.
10.	I Gadeirydd ac aelodau eraill y Pwyllgor Safonau i fynychu unrhyw gyfarfodydd o'r Cyngor Sir neu ei Bwyllgorau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Dim wedi eu mynychu
11.	Sicrhau bod gwybodaeth a sgiliau'r Pwyllgor Safonau'n cael eu datblygu a'u diweddarau drwy:		<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Fe wnaeth aelodau cyngor tref a chymuned o'r pwyllgor safonau ymgymryd ag adolygiad o gofrestri aelodau annibynnol y Pwyllgor Safonau ym Mehefin 2019. Anfonwyd llythyrau cynghori unigol at bob aelod o'r Pwyllgor Safonau ar 19.07.2019. Diweddarwyd Nodyn Cyngor Methodoleg ar gyfer cynnal adolygiadau o Gofrestri Buddiannau Aelodau. Rhannwyd hyn ag aelodau ar 1/52019 ac aelodau cyfetholedig ar 28/5/2019. Diweddarwyd y Nodyn Cyngor Methodoleg ar gynnal adolygiadau yn y cynghorau tref a chymuned.

	<ul style="list-style-type: none"> - Adolygu'n rheolaidd achosion y penderfynwyd arnynt gan: <ul style="list-style-type: none"> o awdurdodau perthnasol eraill o Panel Dyfarnu Cymru 	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfarfodydd arferol y Pwyllgor 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Darparwyd i'r Pwyllgor Safonau yn y cyfarfodydd 17.09.2019 a 11.03.2019. • Cyhoeddwyd y cyntaf i Aelodau Cyngor Sir ar 4/10/2019. Mae'r ail i'w rannu gydag Aelodau fel rhan o gylchlythyr dwywaith y flwyddyn ar Aelodau CSYM. • Cyhoeddwyd y cyntaf i Gyngorau Tref a Chymuned ar 4/10/2019. Mae'r ail i'w rannu ag aelodau fel rhan o Gylchlythyr i'r Cyngorau tref a Chymuned a anfonir ddwywaith y flwyddyn.
	<ul style="list-style-type: none"> - Cymryd rhan a gwneud cyfraniad yn Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru 	<ul style="list-style-type: none"> • Dwywaith y flwyddyn 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • 24.06.2019 – Cyfarfod Fforwm wedi'i gynnal gan Gyngor Sir y Ffluint. Mynychwyd gan y Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Safonau. Gweler y ddolen i'r adroddiad.
	<ul style="list-style-type: none"> - Cymryd rhan a gwneud cyfraniad yng Nghynhadledd Pwyllgorau Safonau Cymru Gyfan 	<ul style="list-style-type: none"> • Un bob 2 flynedd – cynhaliwyd y diwethaf ar 14.09.2018, felly bydd yn nesaf yn 2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Dim cynhadledd wedi'i threfnu hyd yma.

	<ul style="list-style-type: none"> - I'w adolygu dan gynllun adolygu perfformiad yn debyg i hwnnw a ddefnyddir gan aelodau'r Cyngor Sir 	<ul style="list-style-type: none"> • Unwaith pob dwy flynedd – bydd angen gwneud hyn yn 2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Dim proses PDR yn berthnasol i aelodau cyfetholedig y Pwyllgor Safonau. Mae'r PDR nesaf i'w gynnal yn 2020 pan fydd tymor y pedwar aelod annibynnol newydd wedi dechrau. • O ganlyniad i gyfyngiadau â'r system electronig, fel gyda'r holl Aelodau o'r Cyngor Sir (etholedig a Chyfetholedig), cynghorir aelodau'r Pwyllgor safonau i sicrhau eu bod yn diweddarar cofnodion hyfforddiant eu hunain.
12.	<p>Monitro cynnydd o ran cwynion ynghylch aelodau a gafodd eu cyflwyno i OGCC a dadansoddi'n flynyddol y wybodaeth ynglŷn â'r cwynion sy'n berthnasol i'r Cyngor Sir a'r cynghorau tref a chymuned er mwyn nodi unrhyw dueddiadau neu faterion sy'n peri pryder neu sy'n dangos fod angen hyfforddiant.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yn chwarterol 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad i'r pwyllgor Safonau ar 17.09.2019 a 11.03.2020 • Bydd y matrices cwynion yn cael ei gylchredeg i Aelodau'r Pwyllgor Safonau bob Chwarter yn Ebrill (Ionawr-Mawrth), Gorffennaf (Ebrill-Mehefin), Hydref (Gorffennaf-Medi) ac Ionawr (Hydref-Rhagfyr). Mae'n nodi manylion y cwynion a dderbyniwyd a'r cynnydd a wnaed o ran y cwynion sy'n cael eu hymchwilio iddynt

				<p>gan yr Ombwdsmon mewn perthynas ag (a) Aelodau'r Cyngor Sir a (b) Aelodau'r Cyngorau Tref a Chymuned.</p> <ul style="list-style-type: none">• Adroddiad gan yr Ombwdsmon a chrynodeb o'r Llyfr Achosion cwynion Cod Ymddygiad a dderbyniwyd gan yr Ombwdsmon ar gyfer Chwefror a Mai 2019 wedi'i adrodd i'r pwyllgor Safonau ar 17.09.2018. Cafodd yr adroddiad ei gylchredeg i Aelodau'r Cyngor Sir ar 04.10.2019 a chynghorau tref a chymuned ar 04.10.2019.• Adroddiad gan yr Ombwdsmon a chrynodeb o'r Llyfr Achosion cwynion Cod Ymddygiad a dderbyniwyd gan yr Ombwdsmon ar gyfer Medi a Hydref 2019 wedi'i adrodd i'r pwyllgor Safonau ar 11.03.2020. Adroddiad i'w gynnwys yn y cylchlythyr a anfonir at Aelodau'r Cyngor Sir ddwywaith y flwyddyn ac
--	--	--	--	---

				Aelodau'r Cyngorau Tref a Chymuned yn dilyn hynny.
13.	Cynnal cyswllt gydag Arweinyddion Grwpiau er mwyn trafod materion sydd o bryder/diddordeb cyffredin.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Y Cadeirydd 	<ul style="list-style-type: none"> 05.09.2019
14.	Adroddiad ar ddangosyddion perfformiad chwarterol ar gyfer y Pwyllgor Safonau ac adrodd yn ôl fel mater o drefn	<ul style="list-style-type: none"> Cyn Ebrill 2020 Yn chwarterol 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Adroddir yn Chwarterol
15.	Gwneud gwaith ar gyfer hyfforddi ac anwytho'r 4 aelod annibynnol newydd ar y Pwyllgor Safonau, unwaith y byddant wedi eu penodi. Y bwriad fyddai i'r aelodau newydd hynny fynychu cyfarfod ffurfiol olaf y Pwyllgor Safonau cyfredol ym Medi 2019.	<ul style="list-style-type: none"> Pedair swydd wag i'w llenwi erbyn 19 Rhagfyr 2019 pan fydd cyfnod pedwar o'r pum aelod cyfredol yn dod i ben. 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Cyflwynodd Panel Dethol y Pwyllgor Safonau adroddiad i'r Cyngor ar 10 Medi 2019 yn argymhell enwau'r pedwar unigolyn i'w penodi fel aelodau annibynnol o'r Pwyllgor Safonau. Cadarnhawyd y penodiadau. Cafodd y pedwar aelod annibynnol newydd eu gwahodd i fynychu (er mwyn goruchwyllo) cyfarfod y Pwyllgor Safonau a gynhaliwyd ar 17 Medi 2019. Mynychodd tri ohonynt. Datblygwyd rhaglen hyfforddiant / cynefino (gyda mewnbwn gan yr Aelodau newydd) ond cafodd ond ei gwblhau yn rhannol o

				ganlyniad i'r coronafeirws. Caiff yr hyfforddiant ei gynnwys ar raglen waith y flwyddyn nesaf hefyd.
--	--	--	--	--

From: "Mared W. Yaxley" <MaredYaxley@ynysmon.gov.uk>
Date: Tuesday, 5 November 2019 at 12:06:18
To: "Aelodau Members" <AelodauGW6@anglesey.gov.uk>, "Islwyn Jones" <IslwynJones@ynysmon.gov.uk>, "Denise-Harris Edwards" <Denise-HarrisEdwards@ynysmon.gov.uk>, "Dilys Shaw" <DilysShaw@ynysmon.gov.uk>, "John R. Jones" <JohnJones@ynysmon.gov.uk>, "Keith R. Roberts" <KeithRoberts@ynysmon.gov.uk>, "Iorwerth Roberts" <IorwerthRoberts2@ynysmon.gov.uk>, "anestgrayfrazer@aol.com" <anestgrayfrazer@aol.com>, "Dyfed W. Jones" <DyfedJones@ynysmon.gov.uk>, "Llio Johnson" <LlioJohnson@ynysmon.gov.uk>, "Dilwyn Evans" <DilwynEvans@ynysmon.gov.uk>, "John Mendoza" <JohnMendoza@ynysmon.gov.uk>, "dafydd@mentermon.com" <dafydd@mentermon.com>
Cc: "Michael Wilson" <MichaelWilson@ynysmon.gov.uk>, "Lynn Ball" <LynnBall@ynysmon.gov.uk>, "Medwen Jones" <MedwenJones@ynysmon.gov.uk>
Subject: Pwyllgor Safonau - Adolygiadau o Gofrestrau Diddordebau Aelodau / Standards Committee - Review of the Registers of Interests for Members

At sylw aelodau etholedig a chyfetholedig:

Annwyl Aelod,

Fel y gwyddoch, fel rhan o'i raglen waith flynyddol, cynhaliodd y Pwyllgor Safonau adolygiad o'r tair Cofrestr mewn perthynas â datganiadau o ddi-ddordebau gan Aelodau. Mae'r Pwyllgor Safonau'n credu mai ei rôl yw cynorthwyo Aelodau i gydymffurfio â'u dyletswyddau ac mae'n bleser gennyf ddweud bod yr adolygiad diweddaraf hwn yn galonogol ac yn sicr yn welliant o gymharu â'r blynyddoedd blaenorol ond bod lle i wella ymhellach yn achos rhai Aelodau.

Diolch am eich cefnogaeth a'ch cymorth gyda'r adolygiad. Roedd yr wybodaeth a adolygwyd yn cynnwys: -

- Y Gofrestr Sefydlog
- Datganiadau o ddi-ddordeb a wnaed mewn cyfarfodydd
- Cofrestr Rhoddion a Lletygarwch
- Adroddiadau Blynyddol yr Aelodau
- Rhaglenni a Chofnodion Cyfarfodydd
- Hyfforddiant a gynigir gan y Cyngor a Chofnod Hyfforddi pob aelod
- Adolygiadau Datblygiad Personol (dim manylion – dim ond fod hyn wedi'i gynnig)
- Bywgraffiadau fel y maent yn ymddangos ar wefan y Cyngor
- Rhestr Cyrff Allanol

Yn dilyn Adolygiad eleni, mae'r Pwyllgor yn gofyn i chi roi sylw dyladwy i'w gasgliadau cyffredinol / argymhellion fel a ganlyn: -

Y Gofrestr Sefydlog

Cafwyd enghreifftiau yn ddiweddar o gwynion yn cael eu cyflwyno i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) oherwydd nad oes digon o wybodaeth yn cael ei chynnwys ar Gofrestr Sefydlog rhai unigolion. O'r herwydd, anogir Aelodau i gymryd y materion isod yn benodol i ystyriaeth:

1. Sicrhau bod cyfeiriadau a daliadau tir wedi'u disgrifio'n glir ac yn gyflawn. Mae disgwyl fod tir yn cael ei ddisgrifio yn ddigonol i berson lleol ei adnabod. Dylid cynnwys cyfeiriad post neu ddisgrifiad o'r tir. Os ydi Aelodau eisiau cynnwys rhif daliad / teitl y tir efo'r Gofrestr Tir yn ychwanegol yna byddai hyn yn dderbyniol ond ni ddylai fod yr unig ffordd i ddisgrifio'r eiddo neu'r tir. Yn ychwanegol at hyn, os nad oes gan Aelod ddi-ddordeb mewn unrhyw dir, dylent nodi 'Dim' neu 'Dim Diddordebau' ar y gofrestr.

2. Mae hefyd yn bwysig bod Aelodau'n datgelu eu haelodaeth o gyrrff cyhoeddus, elusennau a chymdeithasau cyhoeddus eraill. Dylai aelodau nodi enw a chyfeiriad llawn y sefydliadau / elusennau y maent yn aelodau ohonynt. Dylai'r Aelodau hefyd adolygu eu Cofrestrau i sicio eu bod wedi cynnwys manylion am eu statws yn y sefydliadau hynny.
3. Ble mae Aelodau'n datgan eu bod yn llywodraethwyr ysgol, dylid nodi enw'r ysgol ar y Gofrestr ac ym mha gapasiti y maent yn gwasanaethu, h.y. wedi eu penodi gan y Cyngor, rhiant-llywodraethwr ac ati. Y rheswm am hynny yw fod hyn yn effeithio ar hawl Aelodau i siarad/pleidleisio ar rai materion oherwydd efallai y bydd modd/na fydd modd dibynnu ar y caniatâd sydd wedi ei gynnwys yn y Côd Ymddygiad.
4. Ble mae Aelodau wedi eu hethol neu eu cyfethol ar Gyngor Tref/Cymuned arall, dylid cynnwys aelodaeth y Cyngor hwn yn y Gofrestr Sefydlog.
5. Atgoffir Aelodau o'r angen statudol i ddiweddarau'r Gofrestr Sefydlog o fewn 28 diwrnod i unrhyw newid.
6. Atgoffir Aelodau hefyd o'r angen statudol i ddiweddarau'r Gofrestr Sefydlog yn dilyn pob etholiad, hyd yn oed os nad yw'r wybodaeth yn newid.
7. Er nad yw'n ofyniad statudol, anogir Aelodau i adolygu eu Cofrestr Sefydlog yn flynyddol hyd yn oed os nad oes unrhyw newidiadau er mwyn diweddarau'r dyddiad (sy'n ymddangos ar-lein) ac sy'n dangos bod y Gofrestr yn cael ei hadolygu gan yr Aelod.

Datgan diddordebau mewn cyfarfodydd

1. Pan fydd Aelodau'n ticio'r blwch i ddatgan diddordeb, rhaid iddynt hefyd nodi manylion y diddordeb hwnnw. Rhaid i natur y diddordeb ac a yw'r diddordeb hwnnw yn ddiddordeb personol neu'n un sy'n rhagfarnu fod yn amlwg ar y ffurflen.
2. Mae angen mwy o eglurder mewn perthynas â'r wybodaeth a ddarperir gan yr Aelodau ynghylch natur y diddordeb a'r modd y mae'n ymwneud â'r eitem ar yr agenda.
3. Ni ddylai Aelodau ddefnyddio byrfodau sefydliadau ac ati ar y ffurflenni datgan na chymryd yn ganiataol bod gan y sawl sy'n ei darllen wybodaeth gefndirol am y diddordeb sy'n cael ei datgan.
4. Anogir Aelodau i lenwi'r ffurflenni'n gyflawn gan ateb pob cwestiwn yn y drefn gywir.
5. Os yw Aelodau'n ansicr ynghylch a oes ganddynt ddiddordeb y mae angen ei ddatgan mewn cyfarfodydd, dylent ofyn am gyngor.

Cofrestr Rhoddion a Lletygarwch

1. Un datganiad a nodwyd mewn perthynas â rhoddion a lletygarwch.
2. Gwahoddir Aelodau i ail-ymgyfarwyddo eu hunain â'r [Protocol Rhoddion a Lletygarwch](#) er mwyn sicrhau eu bod yn gwybod pryd i'w datgan.

Adroddiadau Blynyddol

1. Nid yw'r holl Adroddiadau Blynyddol yn ymddangos ar y wefan ac mae'r Pwyllgor Safonau'n gwneud ymholiadau ynghylch hyn.
2. Mae dau o'r 30 Aelodau wedi penderfynu peidio â chyhoeddi Adroddiadau Blynyddol. Er nad oes unrhyw ofyniad statudol ar Aelodau i gynhyrchu Adroddiadau Blynyddol, mae'r Pwyllgor Safonau o'r farn bod hyn yn arfer dda ac anogir Aelodau i ddarparu'r wybodaeth hon.

Hyfforddiant

1. Wrth gynnal yr adolygiad hwn, rhoes y Pwyllgor Safonau ystyriaeth i'r cofnod hyfforddiant sydd ar gael ar-lein (mae pob Aelod yn bersonol gyfrifol am eu diweddarau) a rhestr o bresenoldeb aelodau mewn digwyddiadau hyfforddiant a drefnwyd gan yr Adain Adnoddau Dynol. Mae'r Pwyllgor Safonau'n pryderu fod Aelodau yn gwneud cam â nhw eu hunain oherwydd ymddengys eu bod yn cofnodi llai o sesiynau hyfforddiant ar-lein nag y maent wedi eu mynychu mewn gwirionedd.

2. Ar y llaw arall, ystyriwyd bod nifer y digwyddiadau hyfforddiant a fynychwyd gan rai Aelodau'n isel (fel yr oedd eu presenoldeb mewn cyfarfodydd). Codwyd y mater hwn gyda'r Arweinyddion Grwpiau. Anogir Aelodau i fynychu hyfforddiant a chyfarfodydd yn unol â'r ceisiadau y maent yn eu derbyn.
3. Anogir Aelodau i gwblhau eu cofnod hyfforddiant ar-lein ar ôl bob digwyddiad hyfforddiant. Mae hyfforddiant yn cynnwys digwyddiadau yn y dosbarth, e-ddysgu a sesiynau briffio.
4. Mae'r Pwyllgor Safonau'n ceisio trefnu hyfforddiant pellach i Aelodau ynghylch sut i ddiweddarau eu cofnodiadau hyfforddiant.
5. Mae ymholiadau'n mynd rhagddynt hefyd ynghylch cofnodi hyfforddiant aelodau cyfetholedig oherwydd nid yw hyn yn bosibl ar hyn o bryd. Ym marn y Pwyllgor Safonau, mae hyn yn wendid yn y system y dylid ei gywiro cyn gynted ag sy'n bosibl er mwyn darparu sicrwydd a thryloywder.

Adolygiadau Datblygiad Personol

1. Nid yw ADP yn orfodol ac maent y tu allan i sgôp uniongyrchol y pwyllgor Safonau. Fodd bynnag, mae Arweinyddion Grwpiau wedi cael eu hannog i gynnig yr opsiwn o ADP i Aelodau ac anogir Aelodau i fynychu pan gânt wahoddiad.
2. Mae ADP yn declynnau defnyddiol i ddatblygu cynllun anghenion hyfforddiant ar gyfer pob Aelod a bwydo i mewn i'r hyfforddiant a gynigir i Aelodau yn gyffredinol er mwyn sicrhau bod hyfforddiant yn benodol, yn ddefnyddiol, wedi'i dargedau ac yn rhoi gwerth am arian.

Bywgraffiad

Fel y gwyddoch, mae gan bob Aelod adran bywgraffiad ar wefan y Cyngor. Nid yw'r wybodaeth yn y bywgraffiad bob amser yn cyfateb i'r wybodaeth sydd wedi'i chynnwys yn y Gofrestr Sefydlog ar gyfer pob Aelod. Anogir Aelodau i adolygu eu bywgraffiadau a'u croes-gyfeirio gyda'u Cofrestrau Sefydlog a'r gofrestr o gyrff allanol a ddelir gan y Cyngor.

Aelodaeth a Phresenoldeb ar Gyrrff Allanol

Gofynnwyd i Arweinyddion grwpiau ailystyried y cyfrifoldeb a roddir ar rai Aelodau unigol mewn perthynas â chyrff allanol oherwydd mae'r Pwyllgor Safonau yn pryderu fod baich gwaith rhai Aelodau'n anghymesur (hyd yn oed ar ôl diystyru'r cyflogau uwch a delir i rai aelodau). Er mai mater i'r Cyngor yw hwn, mae'r Pwyllgor Safonau o'r farn y dylai'r Cyngor adolygu ei aelodaeth ar y cyrrff allanol y mae ymrwymiad arno i anfon cynrychiolwyr iddynt. Dylai disgwyliadau'r Cyngor o'i Aelodau fod yn realistig.

Aral

Mae nifer o Ganiatadau Arbennig wedi cael eu rhoddi i Aelodau'n ddiweddar. Mae'r Pwyllgor Safonau'n ymholi ynghylch a fyddai modd creu dolen i'r holl Ganiatadau Arbennig, efallai o dudalen bywgraffiad pob Aelod, neu o fewn eu hadroddiadau blynyddol.

Mae'r canfyddiadau hyn yn nodi casgliadau cyffredinol yr adolygiad. Mae rhai Aelodau unigol wedi derbyn negeseuon e-bost personol gan y Pwyllgor Safonau gydag argymhellion ar gyfer adolygu / diweddarau / esbonio peth o'r wybodaeth a gyhoeddwyd. Lle ystyriwyd bod hynny'n angenrheidiol, gofynnwyd i rai Aelodau gyfarfod â mi. Yn y llythyrau, rydym wedi gofyn am ymatebion. Lle na dderbyniwyd ymatebion, cofiwch y byddwn yn codi'r mater gyda'ch Arweinyddion Grwp.

Mae'r Pwyllgor yn gwerthfawrogi eich bod chi i gyd yn brysur iawn ac yn ymwybodol mai dim ond un o nifer o dasgau y mae'n rhaid i chi fynd i'r afael â nhw yw hon. Fodd bynnag, gobeithiwn y bydd yr argymhellion uchod yn cynorthwyo i arbed amser i'r Aelodau oherwydd bydd gwella safon y ffurflenni, gobeithio, yn osgoi beth allai fod yn gwynion di-sail sy'n draul ar amser pawb. Fel y gwelsom, mae diffyg eglurder mewn achosion diweddar wedi arwain at gwynion/heriau oherwydd nad yw'r Ffurflenni Datgan Diddordeb wedi cael ei cwblhau'n gyflawn/yn gywir.

Cofion,
Mike Wilson
Cadeirydd y Pwyllgorau Safonau
Cyngor Sir Ynys Môn

FAO elected and co-opted members

Dear Member,

As you are aware, as part of its annual work programme, the Standards Committee conducted a review of the three Registers of Members' declarations of interests. The Standards Committee believes its role is to assist Members to comply with their duties, and I am pleased to report that this latest review was encouraging and certainly an improvement on previous years, but still with room for further improvement by a few Members.

Thank you for your support and assistance with the Review. The information reviewed included:-

- The Standing Register of Interests
- Declarations of Interests in meetings
- The Gifts & Hospitality Register
- Members' Annual Reports
- Agenda and Minutes of Meetings
- Training offered by the Council and the Training Record of each Member
- Personal Development Reviews (no detail – only that it has been offered)
- Biography as included on the Council's website
- Outside Bodies list.

Following this year's Review, the Standards Committee asks that you have due regard to its general findings / recommendations, which are as follows:-

The Standing Register

There have been examples recently of complaints being submitted to the Public Services Ombudsman for Wales (PSOW) as a result of a lack of information being included on the Standing Register of some individuals. Members are therefore encouraged to take note of the following matters in particular:

1. To ensure that addresses and land holdings are clearly and fully described. There is a requirement that land is sufficiently described so that it is identifiable by a local person. A postal address or description should be included. If Members also want to include a holding number / title number with the Land Registry, this is acceptable but it should not be the only way to describe property or land. Additionally, if a Member has no interest in land they should enter 'None' or 'No Interest' on the Register.
2. It is also important that Members disclose their membership of other public bodies, charities and associations. Members should provide the full name and address of organisations/charities of which they are members. Members should review their Registers to check that they have included details of their role/status within any such organisations.
3. Where Members state they are school governors, the Register should identify the school and also in what capacity i.e. appointed by the Council / parent governor etc. The reason for this is because this affects Members' right to speak/vote on some

matters as the inbuilt dispensation in the Code of Conduct may/may not be relied upon.

4. Where Members are elected or co-opted onto another Town/Community Council, membership of that Council should be included in the Standing register.
5. Members are reminded of the statutory requirement to update the Standing Register within 28 days of any changes occurring.
6. Members are also reminded of the statutory requirement to update the Standing Register following every election, even where the information is unchanged.
7. Whilst not a statutory requirement, Members are encouraged to review their Standing Register annually even if there are no changes so as to refresh the date (which appears online) and which demonstrates that the Register is being reviewed by the Member.

Declaration of Interests in Meetings

1. When Members are ticking the box to declare an interest they must also provide details of that interest. Both the nature of the interest, and whether that interest is a personal or a prejudicial interest must be evident on the form.
2. Greater clarity is required in respect of the information supplied by Members regarding the nature of the interest and how it relates to the item on the agenda.
3. Members should not use abbreviations of organisations etc. on the declaration forms, nor assume the reader has any background information in relation to the interest being declared.
4. Members are encouraged to fully complete the forms by answering each relevant question in their correct order.
5. If Members are unsure as to whether they have a declarable interest in meetings they should seek advice.

Register of Gifts and Hospitality

1. One declaration was noted in respect of gifts and hospitality.
2. Members are invited to re-familiarise themselves with the [Protocol of Gifts and Hospitality](#) to ensure they are aware when declarations may be required.

Annual Reports

1. Not all Annual Reports appear on the website and the Standards Committee is making enquiries in this regard.
2. Two of the thirty Members have decided not to publish Annual Reports. Whilst there is no statutory requirement for Members to produce Annual Reports, it is considered best practice by the Standards Committee and Members are encouraged to provide this information.

Training

1. In conducting this review, the Standards Committee considered the training record available online (which each Member is personally responsible for updating) and a list of Member attendance at training events provided by the Human Resources Section. The Standards Committee is concerned that Members are doing themselves a dis-service as Members seem to be recording fewer training sessions online than they have actually attended.
2. On the other hand, the number of training events attended by some Members was considered to be low (as was attendance at meetings). This has been raised with Group Leaders. Members are encouraged to attend training and meetings in accordance with the requests made.
3. Members are encouraged to complete their online training record after every training event. Training includes classroom events, e-learning and briefing sessions.

4. The Standards Committee is trying to arrange further training for Members on how to update their training records.
5. Enquiries are also ongoing in relation to the recording of training by co-opted members as this is not currently possible online. The Standards Committee considers this to be a limitation in the system which should be ratified as soon as possible so as to provide assurance and transparency.

Personal Development Reviews

1. PDRs are not compulsory and they are outside the direct scope of the Standards Committee. However, Group Leaders have been encouraged to ensure the option of a PDR is offered to Members and Members are encouraged to attend when invited.
2. PDRs are a useful tool for developing a training needs plan for each Member and feeding into the training offered to Members generally so as to ensure training is specific, useful, targeted and good value for money.

Biography

As you know, each Member has a biography section on the Council's website. The information included in the biography does not always match the information contained within the Standing Register for each Member. Members are encouraged to review their biographies and cross-reference with their Standing Register and the register of outside bodies held by the Council.

Membership and Attendance on Outside Bodies

Group Leaders have been asked to reconsider the responsibility on outside bodies placed on various individual Members, as the Standards Committee is concerned that the workload of some Members is disproportionate (even disregarding senior salaries). Whilst this is a matter for Council, the Standards Committee considers that the Council should review its membership on outside bodies to which it is committed to sending Members. The Council's expectations of its Member should be realistic.

Miscellaneous

A number of Dispensations have been granted recently to Members. The Standards Committee is making enquiries as to whether it would be possible for a link to all Dispensations to be created, perhaps from each Member's biography page, or within their annual report.

These findings set out the general conclusions of the Review. Some Members have received personal emails from the Standards Committee with recommendations for review / updating / explaining some of the information which has been published. Where it was considered necessary, some Members have been requested to meet with me, or letters have been sent for responses. Where responses have not been received, please be aware that we will be raising the matter with Group Leaders.

The Committee appreciates that you are all very busy and is aware that this task is only one of a number that you have to address. However, we hope that the above recommendations will assist in saving time for Members as improving the standard of the forms will hopefully avoid, what may be potentially groundless and time consuming complaints. As we have seen, a lack of clarity in recent cases has resulted in complaints/challenges being issued because Declaration of Interest Forms have not been fully/accurately completed.

Regards,

Mike Wilson

Cadeirydd y Pwyllgor Safonau / Chair of the Standards Committee.

Cyngor Sir Ynys Môn / The Isle of Anglesey County Council

Document: CC-019486-MY/522928

RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR SAFONAU – MAI 2020 I EBRILL 2021

		AMSERLEN	ADNODDAU	STATWS AR DDIWEDD Y FLWYDDYN	
Tudalen 244	1.	Cynnal gwrandawiadau i achosion honedig o dorri'r Côd Ymddygiad i Aelodau yn dilyn eu cyfeirio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC)	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
	2.	Cynnal gwrandawiadau i geisiadau am Ganiatâd Arbennig	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir ceisiadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
	3.	Cyflawni rôl ymgynghorol mewn perthynas ag unrhyw faterion sy'n codi dan Brotocol Datrysiaid Lleol y Cyngor	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir cais 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
	4.	Goruchwyllo hyfforddiant a datblygiad ar y Côd Ymddygiad i Aelodau yn unol â pharagraff 2.6 y Côt	<ul style="list-style-type: none"> Parhaus 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
	5.	Adolygu sampl o'r Gofrestr o Ddiddordebau Aelodau fel y cânt eu cadw gan y cynghorau tref a chymuned, a rhoi unrhyw gyngor a chanllawiau angenrheidiol wedi hynny	<ul style="list-style-type: none"> Yn ddibynnol ar adnoddau – fel arfer byddai'n cael ei amserlennu erbyn diwedd Ebrill 2021 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	

6.	Cyflawni rôl ymgynghorai mewn perthynas ag unrhyw newid arfaethedig i'r Cyfansoddiad sy'n berthnasol i rôl y Pwyllgor Safonau ac yn enwedig lle gallai newidiadau arfaethedig o'r fath ragfarnu mewn modd anghymesur, hawliau a diddordebau unrhyw grŵp lleiafrifol.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd fydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
7.	Cyflawni rôl ymgynghorai mewn perthynas ag unrhyw newidiadau deddfwriaethol / polisi arfaethedig ac ati sy'n berthnasol i faes cyfrifoldeb y Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd fydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
8.	Gwneud unrhyw argymhellion i'r Cyngor ar gyfer gwella'r meysydd gwaith hynny sy'n berthnasol i'r Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd fydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
9.	Cadeirydd y Pwyllgor Safonau i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor yn amlinellu gwaith y pwyllgor yn ystod y flwyddyn flaenorol.	<ul style="list-style-type: none"> Mai 2020 (neu pan gynhelir Cyfarfod Blynyddol y Cyngor) 	<ul style="list-style-type: none"> Cadeirydd 	
10.	Y Cadeirydd neu aelodau eraill y Pwyllgor Safonau i fynychu unrhyw gyfarfodydd o'r Cyngor Sir neu ei Bwyllgorau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd fydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
11.	Sicrhau fod gwybodaeth a sgiliau'r Pwyllgor Safonau'n cael eu datblygu a'u diweddarw drwy:-		<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
	<ul style="list-style-type: none"> Adolygu'n rheolaidd achosion y penderfynwyd arnynt gan <ul style="list-style-type: none"> awdurdodau perthnasol eraill 	<ul style="list-style-type: none"> Cyfarfod arferol o'r Pwyllgor 		

	○ Panel Dyfarnu Cymru			
	- Cymryd rhan a chyfrannu yn Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru	• Yn ddibynol ar adnoddau – fel arfer byddai'n cael ei amserlennu ddwywaith y flwyddyn		
	- Cymryd rhan a chyfrannu yng Nghynhadledd Pwyllgorau Safonau Cymru Gyfan.	• Un bob 2 flynedd – cynhaliwyd y diwethaf ar 14.09.2019, felly byddai'r nesaf yn 2020, ond fe'i gohiriwyd oherwydd y pandemig Coronafeirws.		
	- I'w adolygu dan gynllun adolygu/gwerthuso perfformiad tebyg i'r un a ddefnyddir gan aelodau'r Cyngor Sir.	• Unwaith bob dwy flynedd – un i'w gynnal yn 2020 – ond bydd yn ddibynol ar adnoddau.		
12.	Monitro cynnydd o ran cwynion ynghylch aelodau a gafodd eu cyflwyno i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a	• Yn ddibynol ar adnoddau – fel arfer byddai'n	• Swyddog Monitro	

	dadansoddi'n flynyddol y data am gwynion sy'n berthnasol i'r Cyngor Sir a chynghorau tref a chymuned er mwyn nodi unrhyw dueddiadau neu faterion sy'n peri pryder neu'n amlygu anghenion hyfforddiant.	cael ei amserlennu'n chwarterol.		
13.	Cynnal cyswllt ag Arweinyddion Grwpiau er mwyn tafod unrhyw faterion sydd o bryder	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd fydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Cadeirydd 	
14.	Adolygu dangosyddion perfformiad ar gyfer y Pwyllgor Safonau ac adrodd arnynt fel mater o drefn.	<ul style="list-style-type: none"> Yn ddibynnol ar adnoddau – fel arfer byddai'n cael ei amserlennu cyn Ebrill 2021. 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
15.	Cynnal rhaglen o hyfforddiant ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Safonau yn unol ag Atodiad B1 , fel y cytunwyd arno gan y Pwyllgor Safonau yn ei gyfarfod ym mis Mawrth 2019.	<ul style="list-style-type: none"> Yn ddibynnol ar adnoddau – fel arfer byddai'n cael ei amserlennu cyn Ebrill 2021. 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
16.	Ystyried hyfforddiant ar gyfer Aelodau – anwytho aelodau newydd (yn dilyn etholiadau Mai 2022) ac, fel mater ar wahân, hyfforddiant blynyddol ar gyfer pob aelod, yn unol â rhaglen Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (Atodiad B2)	<ul style="list-style-type: none"> Yn ddibynnol ar adnoddau – fel arfer byddai'n cael ei amserlennu cyn Ebrill 2021. 	<ul style="list-style-type: none"> 	

Atodiad B1:

Tudalen 248

Hyfforddiant	Naratif	Math o hyfforddiant	Dyddiad Arfaethedig a gytunwyd gan y Pwyllgor – ond bydd rhaid addasu'r amserlen yn unol â gofynion busnes o ganlyniad i'r pandemig Coronafeirws
Côd Ymddygiad	Mae'n rhaid i holl Aelodau'r Pwyllgor Safonau ddilyn y Côd Ymddygiad. Mae'r Cod yn nodi bod yn rhaid i Aelodau fynychu o leiaf un sesiwn hyfforddiant ar y Côd Ymddygiad yn ystod pob tymor llawn, presenoldeb o'r fath i ddigwydd yn ystod y chwe mis yn dilyn cael eu hethol.	Modiwl E-ddysgu ar "Foeseg a Safonau" Hyfforddiant Ystafell Ddosbarth i'w ddarparu yn fewnol gan y Swyddog Monitro.	Ar gael ar gais Mai 2020
Caniatâd Arbennig	Gall Cynghorwyr Tref a Chymuned wneud cais am ganiatâd arbennig. Bydd Panel o aelodau'r Pwyllgor Safonau yn ystyried cais ysgrifenedig am ganiatâd arbennig mewn Gwrandawriad.	Sesiwn hyfforddiant ystafell ddsbarth ar Ganiatâd Arbennig (y sail ar gyfer rhoi caniatâd arbennig / y fethodoleg ar gyfer cynnal gwrandawriadau ac ati) i'w darparu'n fewnol gan y Swyddog Monitro. Bydd hyfforddiant penodol ar y cais am ganiatâd arbennig gerbron y Panel yn cael ei ddarparu cyn pob Gwrandawriad am Ganiatâd Arbennig ac fe'i darperir yn fewnol gan y Swyddog Monitro.	Haf 2020 Yn ôl yr angen yn ystod 2020/21
Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus	Yng nghyfarfodydd ffurfiol y Pwyllgor Safonau (Mawrth a Medi) darperir diweddariad ar yr achosion sydd wedi eu hystyried gan OGCC	Darperir dau adroddiad y flwyddyn ac fe gynhelir trafodaeth yn y Cyfarfodydd.	Mawrth 2020 Medi 2020

Hyfforddiant	Naratif	Math o hyfforddiant	Dyddiad Arfaethedig a gytunwyd gan y Pwyllgor – ond bydd rhaid addasu'r amserlen yn unol â gofynion busnes o ganlyniad i'r pandemig Coronafeirws
Cymru (OGCC) / Panel Dyfarnu Cymru (PDC) – adolygu achosion	a PDC.		Mawrth 2021
Cyfansoddiad CSYM	Darparu trosolwg cyffredinol o Gyfansoddiad y Cyngor o ran y ffordd y gallai effeithio ar y Pwyllgor Safonau.	Sesiwn hyfforddiant gyffredinol yn yr ystafell ddosbarth ar y Cyfansoddiad i'w chynnal yn fewnol gan y Swyddog Monitro.	I'w gadarnhau – 2020
Cyfryngu yng nghyd-destun y Protocol Datrysiaid Lleol	Mae Aelodau'r Pwyllgor Safonau yn hanfodol i'r broses Datrysiaid Lleol yn unol â'r Protocol sydd wedi'i fabwysiadu gan y Pwyllgor ac sydd wedi'i gymeradwyo gan yr Arweinwyr Grwpiau.	Darparwr allanol i gynhyrchu a darparu sesiwn hyfforddiant bwrpasol ar gyfer aelodau'r Pwyllgor Safonau yn seiliedig ar Brotocol Datrysiaid Lleol CSYM.	Mai / Mehefin 2020
Gwrandawiadau Pwyllgor Safonau	Er na ragwelir unrhyw Wrandawiadau yn y dyfodol agos, mae angen i'r Pwyllgor Safonau gynnal Gwrandawiadau petai OGCC yn cyfeirio mater ar gyfer ei benderfynu.	Holi darparwr allanol – efallai y gellid gwneud hyn ar y cyd â Phwyllgor neu Bwyllgorau Safonau eraill.	I'w drefnu ymhellach pan fydd angen (os yw'n debygol y bydd angen Gwrandawriad)
Cydraddoldeb ac Amrywiaeth Seibr Ddiogelwch	Hyfforddiant cyffredinol sydd wedi'i adnabod fel bod yn berthnasol ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Safonau o'r rhestr o hyfforddiant a ofynnwyd amdano ar gyfer Aelodau Etholedig.	Modiwlau E-ddysgu.	Ar gael yn ôl yr angen

Hyfforddiant	Naratif	Math o hyfforddiant	Dyddiad Arfaethedig a gytunwyd gan y Pwyllgor – ond bydd rhaid addasu'r amserlen yn unol â gofynion busnes o ganlyniad i'r pandemig Coronafeirws
GDPR			
<p>Diogelu (Sylfaenol)</p> <p>Trais yn erbyn merched; Prevent; Camfanteisio'n rhywiol ar blant (CSE); Caethwasiaeth Fodern</p> <p>Iechyd a Diogelwch</p> <p>Trwyddedu* / Cynllunio*</p> <p>* os ar y Pwyllgor</p>	Dyma restr o'r hyfforddiant y gofynnir i Aelodau Etholedig ei gwblhau.	<p>Pob un (ac eithrio Trwyddedu a Chynllunio) i'w cwblhau gan aelodau'r Pwyllgor Cynllunio drwy e-ddysgu</p> <p>Efallai y bydd modd cynnal sesiynau ystafell ddosbarth.</p>	<p>Ar gael yn ôl yr angen</p> <p>I'w gadarnhau - 2020</p>
Cadeirio Cyfarfodydd	I'w gynnig i'r Cadeirydd a'r Is-gadeirydd sydd newydd eu penodi, os ydynt yn dymuno.		I'w gadarnhau – 2020

Atodiad: B2

Pryd	Beth	Cynulleidfa	Dull Darparu	Deunyddiau hyfforddiant ar gael / angen deunydd hyfforddiant?	Pwy sy'n trefnu / darparu?
DARPAR YMGEISWYR					
2015-17	<p><u>Rhaglen Amrywiaeth mewn Democratiaeth</u> -</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ymgyrch hyrwyddo • Nosweithiau Agored/ Digwyddiadau • Fideos • Hyfforddiant e.e. Cyfryngau Cymdeithasol • Mentora • Canllawiau • Canllawiau i Gyflogwyr 	Darpar Ymgeiswyr	Amrywiol	Amrywiol	LLC
2016	Canllawiau Ymgeiswyr CLILC (ar-lein)	Darpar Ymgeiswyr	Canllaw	D/B	CLILC
2016	Taflen Taliadau i Gynghorwyr	Darpar Ymgeiswyr	Taflen	D/B	Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol
2016	<p>Canllawiau a Gwybodaeth Ar-lein</p> <p>Diwrnodau/Nosweithiau Agored Mentora/Cysgodi</p> <p>Fideos Ar-lein</p> <p>Wythnos Ddemocratiaeth Leol (wythnos 10 Hydref) – gweithgareddau cysylltiadau</p>	Darpar Ymgeiswyr	Amrywiol	<p>Enghreifftiau:</p> <p>Conwy - http://www.conwy.gov.uk/upload/public/attachments/474/WanttobeaCountyBoroughCouncil/ortr.pdf</p> <p>Gwynedd https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Cynghorwyr-a-phwyllgorau/Bod-yn-Gynghorydd.aspx</p>	Cynghorau

	cyhoeddus, cysylltiadau ag ysgolion ac ati.				
AELODAU NEWYDD					
Wythnos Un	Rhannu Canllaw CLILC i Gynghorwyr	Holl Aelodau	Canllaw wedi'i argraffu ac ar-lein		CLILC Cynghorau (dosbarthu)
Wythnos Un	Cynefino (swyddfeydd y Cyngor a chyfleusterau'r sir)	Holl aelodau	Taith	Gwybodaeth / mapiau ac ati fel rhan o becyn cyflwyno a gynhyrchwyd ym mhob awdurdod.	Cynghorau
Wythnos Un	Cyflwyniad i'r Cyngor a llywodraethiant corfforaethol.	Holl aelodau	Prif Weithredwr	I'w ddatblygu'n lleol gan staff	Cynghorau
Wythnos Un	Cyflwyniad i TGCh ac offer TGCh	Holl aelodau (M)	Swyddogion TGCh, sesiynau unigol yn ystod y dydd	Sesiwn a chanllawiau i'w datblygu yn lleol gan staff	Cynghorau
Wythnos Un	Cyflwyniad i feysydd gwasanaeth	Holl aelodau	Holl uwch swyddogion, rhannu gwybodaeth allweddol am bolisïau.	Nid oes angen deunyddiau – bydd gwybodaeth sylfaenol yn cael ei gynnwys yn y pecyn cyflwyno, pwy 'di pwy ac ati.	Cynghorau
Wythnos Un	Sesiwn Côt Ymddygiad a Moeseg	Holl aelodau (M)	Swyddog Monitro. Fideo'r Ombwdsmon ar YouTube erbyn hyn, ffyn data hefyd.	Mae Swyddogion Monitro wedi derbyn deunyddiau gweithdy CLILC. E-ddysgu ar Academi Llywodraeth Leol Cymru Gyfan (AWA)	CLILC Cynghorau Castell nedd / Port Talbot / AWA (E-ddysgu)
6 mis cyntaf	Materion cyfansoddiadol gan gynnwys cymryd rhan mewn cyfarfodydd	Holl aelodau (M)	Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd/ swyddogion Gwasanaethau Democrataidd/ aelod profiadol	Deunyddiau ar gael ym mhob awdurdod	Cynghorau
6 mis cyntaf	Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru)	Holl aelodau (M)	Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	Modiwl E-ddysgu (adran gweithwyr) ar gael yn awr a deunyddiau lleol hefyd	Cynghorau AWA (E-ddysgu)

6 mis cyntaf	Penderfyniadau ar gyfer Cenedlaethau'r Dyfodol (Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol)	Holl aelodau (M)	Gweithdy – uwch swyddogion priodol ac aelodau profiadol. Ac e-ddysgu	E-ddysgu CLILC ar gael yn awr ar AWA. Mae Cydlynwyr Datblygu Cynaliadwy wedi derbyn deunyddiau Gweithdy CLILC.	Cynghorau AWA (E-ddysgu) CLILC/cydlynwyr Datblygu Cynaliadwy
6 mis cyntaf	Cyflwyniad i gydraddoldebau	Holl aelodau (M)	Swyddogion Cydraddoldeb – gweithdy ac e-ddysgu	Ar gael yn awr ar AWA – e-ddysgu a deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod.	Cynghorau AWA (E-ddysgu)
6 mis cyntaf	Diogelu	Holl aelodau (M)	Cyfarwyddwyr Addysg/Gwasanaethau Cymdeithasol Gweithdy ac e-ddysgu	Mae deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod. Llyfr Gwaith Cynghorydd yr Asiantaeth Gwella'r Gwasanaethau Cymdeithasol ar gael ar wefan CLILC. E-ddysgu diogelu oedolion ar AWA.	Cynghorau AWA (E-ddysgu)
6 mis cyntaf	Rheoli Data a Rhyddid Gwybodaeth	Holl aelodau (M)	Gweithdy ac e-ddysgu	2 fodiwl ar gael yn awr ar AWA – Ymwybyddiaeth Diogelu Data a Rhyddid Gwybodaeth	Cynghorau AWA (E-ddysgu)
6 mis cyntaf	Rhiant Corfforaethol	Holl aelodau (M)	Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol	Deunyddiau gweithdy ar gael yn awr ym mhob awdurdod. Llyfr Gwaith Cynghorydd yr Asiantaeth Gwella'r Gwasanaethau Cymdeithasol yn barod yn awr ac e-ddysgu i ddilyn	Cynghorau AWA/Caerdydd (E-ddysgu)
6 mis cyntaf	Cyllid gan gynnwys cyllidebu a rheoli trysorlys	Holl aelodau (M)	Cyfarwyddwyr Cyllid e-ddysgu	Mae Cyfarwyddwyr Cyllid wedi derbyn deunyddiau gweithdy CLILC	CLILC Cynghorau AWA
Cyn y cyfarfod cyntaf	Trefniadau newydd y Pwyllgor Cynllunio o'r Ddeddf Cynllunio	Pwyllgor Cynllunio (M)	Swyddog Cynllunio	Mae Penaethiaid Cynllunio wedi derbyn deunyddiau gweithdy CLILC.	Cynghorau CLILC OGCC
Cyn y cyfarfod cyntaf	Safonau	Pwyllgor Safonau (M)	Swyddog Monitro	Deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod yn awr	Cynghorau
Cyn y cyfarfod cyntaf	Trwyddedu	Pwyllgor Trwyddedu (M)	Swyddog Trwyddedu	Deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod yn awr	Cynghorau

Cyn y cyfarfod cyntaf	Archwilio	Pwyllgor Archwilio (M)	Swyddog Cyllid	Deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod yn awr	Cynghorau
Cyn cymryd rhan	Penodiadau, apeliadau a sgiliau cyfweld	Aelodau Panel (M)	Cyfarwyddwr AD	Deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod yn awr	Cynghorau
Cyn y cyfarfodydd sgriwtni cyntaf	Rôl Sgriwtni	Holl aelodau (M)	Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd/ Swyddogion Sgriwtni	Deunyddiau gweithdy ar gael ym mhob awdurdod. Modiwl e-ddysgu CLILC ar AWA.	Cynghorau CLILC/AWA/Peny-bont (E-ddysgu)
6 mis cyntaf	Cynllunio ar gyfer aelodau sydd ddim ar y pwyllgor Cynllunio – protocolau	Holl Aelodau (M)	Swyddogion Cynllunio/aelod profiadol	Mae Penaethiaid Cynllunio wedi derbyn deunyddiau gweithdy CLILC.	Cynghorau LLC/CLILC
Hydref/ Tachwedd 2017	5 gweithdy rhanbarthol CLILC: 6 Hydref yng Nghyngor Caerffili, 13 Hydref yng Nghanolfan Halliwell, Caerfyrddin, 3 Tachwedd Canolfan Fusnes Conwy, 10 Tachwedd Gwesty Marriott Abertawe	Holl aelodau newydd	I gynnwys: <ul style="list-style-type: none"> • Ysgrifennydd y Cabinet, Mark Drakeford AC • Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, Sophie Howe • Prif Weithredwr CLILC, Steve Thomas • Sesiynau ar: <ul style="list-style-type: none"> ○ Ymddygiadau Allweddol ar gyfer Cynghorwyr Llwyddiannus. ○ Cynghorwyr Digidol 		CLILC
2ail 6 mis	Arweinyddiaeth Gymunedol a Gwaith Achos	Holl aelodau	Uwch Aelod gyda'r Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd. e-ddysgu. Hwyluswyr allanol.	Modiwl e-ddysgu - y cynghorydd ward effeithiol ar AWA.	Cynghorau AWA (E-ddysgu)
2ail 6 mis	Datblygu Cabinet Newydd	Cabinet	Hwyluswyr allanol	Deunyddiau gan hwyluswyr allanol. Gweithdai arweinyddiaeth generig sy'n agored i aelodau ar gael drwy Academi Cymru. Gall CLILC gynorthwyo i drefnu hyfforddiant rhaglen arweinyddiaeth genedlaethol ar lefel leol. Bydd rhaid i Awdurdodau dalu.	Cynghorau Hwyluswyr allanol a gomisiynir. Academi Cymru

2ail 6 mis a pharhaus	Diweddariad ar bolisiau, gwasanaethau a gofynion deddfwriaethol	Pwyllgorau Perthnasol	Penaethiaid Gwasanaeth	Gan staff lleol fel a phryd fydd angen. Diweddariadau gan LLC/CLILC pan fyddant ar gael.	Cynghorau
2ail 6 mis	Cadeirio Sgriwtini (rheoli pwyllgorau a chyfarfodydd)	Holl gadeiryddion Sgriwtini	Hwyluswyr allanol	Deunyddiau gan hwyluswyr allanol Ar gael gan CLILC	Cynghorau Hwyluswyr allanol a gomisiynir
2ail 6 mis	Sgiliau Cadeirio (rheoli cyfarfod)	Holl Gadeiryddion	Hwyluswyr allanol E-ddysgu	E-ddysgu ar gael ar AWA	Cynghorau Hwyluswyr allanol a gomisiynir AWA (E-ddysgu)
2ail 6 mis	Cyfryngau Cymdeithasol	Holl aelodau	Swyddogion Cyfathrebu/TG neu hwyluswyr allanol yn dibynnu ar ddull lleol	Deunydd e-ddysgu i'w greu. CLILC yn drafftio diweddariad o'r llawlyfr cyfryngau cymdeithasol.	Cynghorau AWA (E-ddysgu Gwynedd)
2ail 6 mis	Gwaith y Consortia Addysg	Holl aelodau	Staff y consortia	Sesiwn 2 awr ar gyfer 5 awdurdod Canolbarth y De. Consortia eraill hefyd.	Consortia

Nodyn:

(M) = Trafodwyd hyfforddiant mandadol ar gyfer holl gynghorwyr. AWA <https://learning.wales.nhs.uk/?lang=cy>

CYNGOR SIR YNYS MÔN

PROTOCOL DATRYS ANGHYDFODAU YN LLEOL

Chwefror 2020

Pwrpas y Protocol

1. Pwrpas y Protocol anffurfiol a **gwirfoddol** hwn yw:
 - hyrwyddo safonau uchel o ymddygiad;
 - meithrin a chynnal perthnasau gwaith da;
 - rhoi sylw i gwynion lefel isel ynglŷn ag ymddygiad nad ydynt yn cyrraedd trothwy Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) mewn perthynas â thystiolaeth a/neu budd cyhoeddus;
 - delio gyda materion sy'n codi cyn gynted â phosib er mwyn osgoi mynd â'r mater ymhellach yn ddiangen;
 - diogelu enw da'r Cyngor.
2. Bwriad y Protocol yw ceisio datrys anghydfodau yn gyflym a chymodi'n brydlon drwy broses gyfryngu, gyda'r partion yn derbyn cymorth gan aelod o'r Pwyllgor Safonau er mwyn cyrraedd datrysiad derbyniol.
3. Er mwyn sicrhau anffurfioldeb, bydd gwaith papur yn cael ei gyfyngu i'r lleiafswm.
4. Nid yw'n ofyniad cyfreithiol i fabwysiadu Protocol o'r fath ond mae Llywodraeth Cymru ac OGCC wedi cynghori'n gryf iawn y dylai Awdurdodau Lleol gael trefniadau o'r fath mewn lle.
5. Nid bwriad y Protocol yw ymyrryd â, neu disodli unrhyw drefniadau disgyblu gan grŵp neu blaid; nac ychwaith drefniadau hunanreoleiddio gan aelodau. Nid bwriad y Protocol yw bwrw allan awdurdodaeth yr OGCC chwaith ond yn hytrach, ei ddiben yw delio gyda chategori cyfyngedig o gwynion na fyddai'n cyrraedd prawf trothwy OGCC ar gyfer cynnal ymchwiliad.

Sefyllfaoedd pan fydd y Protocol yn berthnasol

6. Mabwysiedir y Protocol er budd aelodau'r Cyngor ac mae i'w ddefnyddio mewn sefyllfaoedd pan fydd aelod yn mynegi pryder ynghylch aelod arall neu pan fydd uwch swyddog o'r Cyngor hwn yn mynegi pryder am ymddygiad aelod. Nid yw'r Protocol yn berthnasol ar gyfer cwynion yn erbyn aelodau gan drydydd partion.
7. Yn unol efo disgresiwn y Cadeirydd, a chyda cytundeb y partion perthnasol i'r mater, gellid defnyddio'r model hwn rhwng aelodau yn y Cynghorau Tref a Chymuned.
8. Ni fydd y Protocol ond yn berthnasol i achosion o gamymddwyn honedig gan aelodau o dan y paragraffau canlynol yn y Cod Ymddygiad, sef:
 - 4(a)
 Honiadau o fethu cyflawni dyletswyddau a chyfrifoldebau gyda ystyriaeth i'r egwyddor y dylai fod cyfle cyfartal i bawb,

4(b)

honiadau o fethu â dangos parch ac ystyriaeth at eraill;

4(c)

Honiadau fod aelod yn bwlio neu harasio unrhyw berson;

4(d)

Honiadau fod aelod yn ymddwyn mewn modd sy'n peryglu / debygol o beryglu didueddrwydd swyddogion y cyngor;

5(a)

Honiadau fod aelod wedi datgelu gwybodaeth gyfrinachol / gwybodaeth o natur gyfrinachol, heb ganiatâd;

5(b)

Honiadau fod aelod wedi rhwystro unigolyn rhag gweld gwybodaeth y mae gan y person hwnnw hawl i'w gweld yn ôl y gyfraith.

6(1)(a)

Honiadau fod aelod wedi ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ei hystyried yn un sy'n dwyn anfri ar ei swydd neu'r awdurdod;

6(1)(d)

honiadau bod aelod wedi gwneud cwynion blinderus, maleisus neu wamal yn erbyn aelodau eraill;

7(a)

Honiadau fod aelod wedi defnyddio neu wedi ceisio defnyddio ei safle yn amhriodol i roi mantais neu i osgoi anfantais iddi hi / iddo ef ei hun neu i unrhyw berson arall;

7(b)

Honiadau fod aelod wedi defnyddio, neu awdurdodi eraill i ddefnyddio adnoddau'r awdurdod yn annoeth / anghyfreithlon

9. Mater i ddisgresiwn y Cadeirydd ydi penderfynu os ydyn nhw'n meddwl fod y pryder sydd wedi ei fynegi yn rhy ddifrifol ar gyfer cyfryngu / i'w ddelio o dan drefn y Protocol yma.

Y Weithdrefn i'w dilyn yn unol efo'r Protocol

10. Gofynnir i aelod sy'n dymuno defnyddio'r Protocol gyflwyno eu pryder yn ysgrifenedig i Gadeirydd/Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau neu gyfarfod efo'r Cadeirydd/Is-Gadeirydd er mwyn cadarnhau:
- pa bryd ac ymhle y digwyddodd y camymddwyn honedig; a
 - sut a pham mae'r aelod wedi mynd yn groes i'r Cod.
- Mae ffurflen ysgrifenedig wedi ei hatodi i'r Protocol hwn a gellid ei ddefnyddio os bydd o gymorth i aelodau wrth iddynt gyflwyno eu pryder.
Os ydi'r pryder yn cael ei fynegi gan uwch swyddog, dylai'r mater gael ei gyfeirio at y Swyddog Monitro.
11. Mae'n rhaid i unrhyw bryder gael ei gyfeirio at Gadeirydd/Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau o fewn 14 diwrnod o ddyddiad y digwyddiad sy'n destun y pryder, neu 14 diwrnod o'r dyddiad y daeth yr unigolyn sy'n annog y broses Datrysiad Lleol i wybod am y digwyddiad. Bydd ystyried unrhyw bryder sydd yn dod tu allan i'r cyfyngiad amser hwn ar ddisgresiwn y Cadeirydd.
12. Bydd Cadeirydd/Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn ystyried y pryder ac yn cysylltu efo'r unigolyn sy'n mynegi'r pryder er mwyn cadarnhau os ydi nhw o'r farn fod y mater yn

addas o dan y Broses Datrysiad Lleol. Bydd y Cadeirydd/Is-Gadeirydd yn cysylltu efo'r unigolyn sydd wedi mynegi'r pryder gyda'i penderfyniad.

- 13 Os ydi'r Cadeirydd/Is-Gadeirydd yn fodlon cynorthwyo drwy Ddatrysiad Lleol, bydd y Cadeirydd/Is-Gadeirydd yn cysylltu'r unigolyn sy'n destun y pryder er mwyn egluro fod pryder wedi ei fynegi ac er mwyn gofyn os fydden nhw yn fodlon mynychu cyfarfod cyfryngu o dan y Protocol Datrysiad Lleol. Bydd manylion y pryder yn cael eu rhannu efo'r aelod. Bydd gofyn i'r unigolyn ymateb cyn diwedd 14 diwrnod.
- 14 Ar ôl derbyn ymateb cadarnhaol gan yr aelod, bydd Cadeirydd/Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau yn trefnu pedwar cyfarfod preifat ar adeg sy'n gyfleus i bawb, mor fuan â sy'n rhesymol bosib.

Bydd y cyfarfod cyntaf efo'r unigolyn sydd wedi mynegi'r pryder er mwyn casglu gwybodaeth a deall pa fath o ddatrysiad mae nhw'n dymuno ei weld;

Bydd yr ail gyfarfod efo'r unigolyn sy'n destun y pryder er mwyn egluro'r sefyllfa, gwranddo ar ei safbwynt a gweld a fydden nhw yn fodlon cyfarfod efo'r person sy'n mynegi'r pryder er mwyn ceisio cael datrysiad derbynol i'r ddau barti;

Yn drydydd, bydd cyfarfod pellach efo'r unigolyn sydd wedi mynegi pryder er mwyn cadarnhau os ydi'r aelod yn fodlon cyfarfod efo nhw ac egluro safbwynt yr aelod;

Yn bedwerydd, bydd cyfarfod rhwng yr unigolyn sy'n mynegi pryder a'r aelod sy'n destun y pryder gan anelu at ddatrysiad sydd wedi ei gytuno rhwng y partion. Ni fydd yr aelod o'r Pwyllgor Safonau yn llunio barn na'n gwneud unrhyw ganfyddiadau ond fe allant wneud rhai argymhellion anffurfiol i'r partion. Ni fydd argymhellion o'r fath yn rhwymol.

- 15 Er fod y Protocol hwn yn cyfeirio at y Cadeirydd/Is-Gadeirydd yn cynnal y broses gyfryngu, gall y Cadeirydd/Is-Gadeirydd ddirprwyo gweithredu 12 i 14 uchod i unrhyw aelod arall o'r Pwyllgor Safonau. Ni fydd aelodau'r Pwyllgor Safonau ond yn hwyluso'r cyfarfod cyfryngu os ydynt wedi derbyn hyfforddiant at y diben hwn.
16. Cynhelir y cyfarfodydd yn breifat.
- 17 Bydd gwaith papur yn cael ei gyfyngu i'r pryder gwreiddiol ysgrifenedig ac unrhyw nodiadau gaiff eu gwneud gan yr aelod o'r Pwyllgor Safonau yn y cyfarfodydd. Bydd yr holl nodiadau yn cael eu dinistrio yn syth ar ddiwedd y broses. Ni gedwir copiau a ni chaiff dim ei gylchredeg.
- 18 Os nad oes unrhyw ymateb wedi'i dderbyn o dan baragraff 13 uchod, o fewn y cyfnod 14 diwrnod, gellid anfon nodyn atgoffa. Os na fydd ymateb pellach, yna ni fydd cyfarfod yn cael ei drefnu. Mae angen cytundeb y ddwy ochr i'r broses gyfryngu lwyddo.
- 19 Mae cymryd rhan yn y Broses Datrysiad Lleol yn benderfyniad gwirfoddol a gall unigolyn dynnu yn ei ôl ar unrhyw adeg.

**FFURFLEN PROTOCOL DATRYS ANGHYDFODAU YN LLEOL -
I GYCHWYN Y BROSES GYFRYNGU**

A: Eich Manylion

Cyfenw:	Enw(au) cyntaf:	Teitl:
Cyfeiriad a Chod Post:		
Cyfeiriad E-bost:		
Rhif ffôn cyswllt yn ystod y dydd:		
Rhif Symudol:		

Nodwch ym mha rai o'r ffyrdd uchod yr hoffech i ni gysylltu â chi

B: Ynglŷn â'ch pryder (parhewch gyda'ch atebion i'r cwestiynau canlynol ar daflen(ni) ar wahân os oes angen)

C.1 Enw'r aelod rydych yn cwyno amdanynt:

C.2 Beth ydych chi'n ei feddwl maent wedi'i wneud o'i le?

C.3 Ydych chi'n meddwl eu bod wedi torri'r Cod Ymddygiad i Aelodau a pham?

C.4 Disgrifiwch sut ydych chi wedi cael eich effeithio gan yr ymddygiad sy'n destun eich pryder

C5. Pa bryd y daethoch yn ymwybodol gyntaf o'r mater sy'n destun eich pryder?

C.6 Ydych chi eisoes wedi ceisio datrys eich pryder gydag unrhyw un arall e.e. yr aelod yn uniongyrchol, arweinydd grŵp ac ati? Os ydych, rhowch fanylion cryno os gwelwch yn dda o sut, pa bryd y gwnaethoch, ac unrhyw ganlyniad.

C.7 Beth ydych chi'n ei ddisgwyl ar ddiwedd y broses?

Llofnod: _____

Dyddiad: _____

Pan ydych wedi cwblhau'r ffurflen hon, anfonwch hi at:

Cadeirydd/Is-Gadeirydd y Pwyllgor Safonau

E-bost: JohnJones@ynysmon.gov.uk

RhysDavies@ynysmon.gov.uk

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
ADRODDIAD I:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	8 Medi, 2020
TEITL YR ADRODDIAD:	Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgrwtini 2019/20
ADRODDIAD GAN:	Cadeiryddion y: 1. Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol 2. Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Adrodd ar waith y ddau bwyllgor sgrwtini yn ystod 2019/20 a darparu trosolwg o rhaglen waith sgrwtini ar gyfer 2020/21
SWYDDOG CYSWLLT: E-bost: Rhif Ffôn	Anwen Davies (Rheolwr Sgrwtini) AnwenDavies@ynysmon.gov.uk 01248 752578

1. Argymhellion

Gofynnir i'r Cyngor:

A1 Gymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgrwtini ar gyfer 2019/20

A2 Nodi'r cynnydd parhaus sy'n cael ei wneud o ran ein siwrnai ddatblygu Sgrwtini a'r effaith y mae hyn yn ei gael ar ymarfer

A3 Cymeradwyo i Gadeirydd y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol barhau i weithredu fel Pencampwr Sgrwtini ar gyfer y cyfnod rhwng Mai, 2020 a Mai, 2021 yn unol â'r trefniadau cenedlaethol a lleol oherwydd y pandemig presennol.

2. Cefndir a chyd-destun

2.1 Mae'r Adroddiad Blynyddol hwn ar Drosolwg a Sgrwtini yn trafod y gwaith a wnaed gan y ddau bwyllgor sgrwtini rhwng cyfarfod blynyddol y Cyngor ar 14 Mai 2019, a 19 Mai, 2020

2.2 Bu cadeiryddion y ddau bwyllgor sgrwtini yn arwain ar ddatblygu'r blaen raglenni gwaith yn ystod y cyfnod hwn. Caiff blaen raglenni gwaith y pwyllgorau sgrwtini eu cyflwyno i'r Fforwm Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Sgrwtini a gynhelir yn fisol ac i bob cyfarfod o'r pwyllgorau sgrwtini ar gyfer eu cymeradwyo.

2.3 Mae swyddogaeth sgrwtini y Cyngor wedi bod drwy daith wella dros y ddwy flynedd ddiwethaf yn sgil comisiynu'r Ganolfan Graffu Gyhoeddus i adolygu ein trefniadau sgrwtini yn lleol (Rhagfyr, 2017). Bellach mae rhaglen ddatblygu yn ei lle mewn cyd-destun gwella parhaus sy'n gyrru gwelliannau a datblygiadau ar gyflymder priodol a amlinellir yn yr adroddiad.

Mae effaith a gwerth ychwanegol gweithgaredd sgrwtini'n cyfrannu at flaenoriaethau corfforaethol y Cyngor drwy gefnogaeth a her.

3. Rôl Pencampwr Sgrwtini

3.1 Mae gan y Pencampwr Sgrwtini rôl bwysig o ran hyrwyddo'r swyddogaeth trosolwg a sgrwtini yn y Cyngor a gyda phartneriaid allanol yr Awdurdod. Nid yw'n swydd fandadol ac ni cheir unrhyw gydnabyddiaeth ariannol am ei gwneud. Ystyrir bod y rôl yn allweddol wrth ddangos ymrwymiad yr Awdurdod i sicrhau

bod Sgriwtini yn gwneud y gorau o gyfraniad Aelodau nad ydynt yn aelodau'r Pwyllgor Gwaith i berfformiad cyffredinol ac "iechyd corfforaethol" y sefydliad.

- 3.2** Ar 14 Mai, 2015 penderfynodd y Cyngor y dylid penodi cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn Bencampwr Sgriwtini ar gyfer y cyfnod rhwng Mai, 2015 a Mai, 2016 ac y byddai'r rôl yn cael ei gwneud gan y ddau gadeirydd sgrwtini bob yn ail. Yn unol â'r trefniadau lleol, bydd Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol yn parhau'n Bencampwr Sgriwtini ar gyfer 2020/21.

Atodiad:
Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgriwtini 2019/20

Adroddiad Blynyddol

Trosolwg a Sgrwtini: 2019-20

CYNNWYS

1	Rhagair
2	Ein strwythur lleol
3	Taith ddatblygu Sgriwtini yn lleol
4	Asesu effaith Sgriwtini
5	Edrych ymlaen i 2020/21
6	Cysylltu â Sgriwtini

ATODIADAU	
Atodiad 1	Beth ydy trosolwg a sgriwtini?
Atodiad 2	Cylch Gorchwyl ac Aelodaeth ein pwyllgorau sgriwtini
Atodiad 3	Y Weledigaeth ar gyfer Sgriwtini Effeithiol yn y Cyngor

1. RHAGAIR

Cynghorydd Aled Morris Jones

- **Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol 2019/20**
- **Pencampwr Sgriwtini 2019/20**

Mae'n bleser gennyf ddarparu trosolwg o waith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol dros y 12 mis diwethaf. Caiff sgôp gwaith y Pwyllgor ei drafod yn yr adroddiad hwn ac mae'n deg nodi bod y llwyth gwaith yn parhau i fod yn sylweddol ac amrywiol iawn. Cynhaliwyd cyfanswm o 10 cyfarfod yn ystod y flwyddyn ddinesig er mwyn i ni allu cwblhau ein rhaglen waith.

- **Gosod cyllideb flynyddol 2020/21** – rwy'n teimlo mai un o brif gyfrifoldebau'r Pwyllgor yw cyfrannu'n helaeth at y broses o osod cyllideb flynyddol y Cyngor gan fod y broses hon yn un hanfodol sy'n cael effaith bellgyrhaeddol ar bob maes a gwasanaeth o fewn y Cyngor ac ar y cyhoedd. Rhoddodd y Pwyllgor sylw ac ystyriaeth fanwl i'r cynigion o ran y gyllideb flynyddol ar gyfer 2020/21. Fel rhan o'r broses hon, ystyriodd y Pwyllgor y cynigion drafft cychwynnol, a hefyd ymatebion i'r ymgynghoriad cyhoeddus, a chyfrannu at y cynigion terfynol. Mae cyfraniad y **Panel Sgriwtini Cyllid** wedi ychwanegu gwerth at y broses hon hefyd, ac mae gwaith craffu manwl wedi cael ei gwblhau gan y Panel sydd wedi cynorthwyo'r Pwyllgor yn ei waith yn y maes hwn. Yn fy marn i, gwnaed cryn gynnydd yn ystod y 2 flynedd ddiwethaf o ran y broses o osod y gyllideb a'r cyfraniad a wnaed gan Sgriwtini i'r broses hon. Mae sylfaen gadarn mewn lle bellach wrth i ni symud tuag at baratoi'r gyllideb yn flynyddol o hyn ymlaen.
- **Monitro perfformiad yn chwarterol** – bu'r Pwyllgor fonitro perfformiad ar sail chwarterol yn ystod 2019/20, gan ddefnyddio'r cerdyn sgorio corfforaethol sy'n rhoi sylw i nifer o ddangosyddion ar gyfer pob gwasanaeth unigol. Mae'r cerdyn sgorio'n parhau i esblygu fel arf effeithiol i Aelodau Etholedig graffu ar berfformiad a data'r gwahanol wasanaethau.
- Mae ein gwaith fel pwyllgor hefyd wedi cynnwys monitro a chraffu ar nifer o **Adroddiadau Blynyddol** gan gynnwys Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr Statudol ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol, Adroddiad Blynyddol Cwynion Gwasanaethau Cymdeithasol, ac Adroddiad Perfformiad Blynyddol i enwi rhai ohonynt, sy'n elfen greiddiol o waith y Pwyllgor.
- **Blaenoriaethau trawsnewid** – rhoddodd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol sylw i nifer o faterion pwysig yn ystod y flwyddyn ddinesig ddiwethaf gan gynnwys y rhaglen moderneiddio ysgolion yn ardal Llangefni.

Ymgysylltu â'r cyhoedd a'n cymunedau

Rydym yn hynod o ddiolchgar i'r holl unigolion a grwpiau sydd wedi bod gerbron y Pwyllgor eleni i gyfrannu a rhoi tystiolaeth ar wahanol bynciau. Teimlaf fod hon yn un o agweddau pwysicaf Sgriwtini ac mae'n hanfodol ein bod yn rhoi cyfle i randdeiliaid gyfrannu, gwrandao ar leisiau a safbwyntiau'r unigolion o fewn ein cymuned i lywio ein penderfyniadau.

Hoffwn ddiolch yn fawr i aelodau ein dau banel sef y **Panel Sgriwtini Cyllid** a'r **Panel Sgriwtini Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol** sydd wedi gwneud cyfraniad gwerthfawr at waith y Pwyllgor hwn, ac sy'n cael eu gweld fel arfer dda yn genedlaethol.

I gloi, hoffwn bwysleisio bod swyddogaeth Sgriwtini o fewn y Cyngor yn parhau i ddatblygu o flwyddyn i flwyddyn, ac mae gwaith craffu'r Aelodau Sgriwtini wedi dylanwadu ar broses gwneud penderfyniadau'r Cyngor, ac wedi ychwanegu gwerth. Hoffwn ddiolch i holl aelodau'r Pwyllgor a'r Swyddogion am eu cymorth a'u cyfraniad nodedig yn ystod 2019/20.

Cynghorydd Aled Morris Jones

(Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pencampwr Sgriwtini)

Cynghorydd Gwilym O Jones

- **Cadeirydd y Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio 2019/20**

Mae rôl sgrwtini yn hollbwysig o fewn y Cyngor gan ei bod yn sicrhau bod y gwasanaethau gorau posibl yn cael eu darparu i drigolion Môn, ac yn galluogi i lais a phryderon y cyhoedd a chymunedau lleol gael eu clywed. Mae craffu yn sicrhau bod cynghorau yn dryloyw, sy'n cynnwys cyhoeddi gwybodaeth gynhwysfawr yn amserol er mwyn gallu dwyn unigolion sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif. Hefyd, mae cyfranogiad yn y broses graffu yn elfen bwysig. Rwy'n teimlo y bydd cyflwyno Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini yn gam positif i'r cyfeiriad cywir drwy ffurfioli'r broses er mwyn i'r cyhoedd allu mynegi eu barn yn agored mewn Pwyllgorau Sgrwtini. Yn y lle cyntaf, hoffwn ddiolch i Aelodau'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio am eu cyfraniadau a'u hymrwymiad diflino i waith y Pwyllgor sy'n gwneud cyfraniad pwysig i wireddu Cynllun y Cyngor a'i flaenoriaethau gwelliant, ac wrth gynnal safonau ein gwasanaethau cyhoeddus. Mae'n bleser gennyf ddarparu trosolwg a blas o'r gwaith y mae'r Pwyllgor wedi ymgymryd ag o yn ystod y 12 mis diwethaf. Mae'r Pwyllgor wedi gwneud argymhellion teg a chadarn i'r Pwyllgor Gwaith ar sawl pwnc a maes allweddol dros y cyfnod hwn, a gwaith partneriaid yr Awdurdod:

- Gwaith craffu o'r cydweithio llwyddiannus sy'n bodoli rhwng y **Cyngor, y Bwrdd Iechyd a sefydliadau megis Medrwn Môn**, gyda ffocws ar sicrhau eu bod yn cefnogi oedolion bregus yn ein cymunedau, a bod gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol o safon yn cael eu darparu. Gwelwyd prosiectau llwyddiannus rhwng y sefydliadau megis y gwasanaeth Gofal Nos (*Night Owls*) rhwng yr **Awdurdod** ac **Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwllans Cymru** sy'n lliniaru'r pwysau ar y gwasanaeth ambiwlans ac yn parhau i ofalu a thrin unigolion bregus heb iddynt orfod mynd i'r ysbyty. Bydd y gwaith craffu pwysig hwn yn parhau yn ystod 2020/21.
- **Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn a Gwynedd (BCG)** – Mae'r Pwyllgor yn arwain ar y gwaith o graffu ar waith y Bwrdd sy'n bartneriaeth rhwng Gwynedd a Môn, gan gynnwys y gwaith o wireddu Cynllun Llesiant Gwynedd a Môn, a'r trefniadau llywodraethiant. Cafwyd enghraifft o waith craffu da gydag Aelodau yn holi am y risgiau sy'n wynebu'r Bwrdd, a'r camau lliniaru arfaethedig fydd yn cael eu rhoi ar waith i fynd i'r afael â'r rhain. Mae'r gwaith o herio'r Bwrdd wedi bod yn effeithiol gyda chamau gweithredu yn deillio o gyfarfodydd, sy'n cefnogi'r gwaith o wella perfformiad a chanlyniadau'r Bwrdd.
- **Perfformiad ysgolion** – Mae gan y Pwyllgor gyfraniad allweddol o ran helpu'r Gwasanaeth Dysgu i wella perfformiad ysgolion, ac wedi craffu ar Adroddiad Safonau Ysgolion a gwaith GwE ar yr Ynys yn ystod y flwyddyn. Mae gwaith a chyfraniad y Panel Adolygu Cynnydd Ysgolion yn allweddol o ran monitro perfformiad ysgolion a'u dwyn i gyfrif. Mae Aelodau o'r Panel yn ymweld ag ysgolion cynradd ac uwchradd cyn iddynt ddod gerbron y Panel er mwyn cael trosolwg cynhwysfawr o'r ysgolion cyn iddynt graffu ar berfformiad. Drwy hyn mae'r Panel wedi bod yn herio ysgolion unigol yn gadarn a sicrhau bod Penaethiaid a Llywodraethwyr Ysgolion yn atebol am berfformiad ysgolion. Mae gan Aelodau'r Panel ddealltwriaeth o'r risgiau a'r heriau sy'n wynebu ysgolion unigol i'w cynorthwyo i graffu ar ddata a pherfformiad ysgolion. Bu i'r Panel gymryd rhan yn y prosiect cydweithio ar safonau ar draws 4 ysgol gynradd gyda'r Panel yn cael cyfle i arsylwi gwaith disgyblion a oedd yn fodel unigryw o gydweithio a dyma enghraifft o'r Cyngor yn ymgymryd â gweithgaredd craffu

arloesol.

- **Partneriaethau eraill** – Mae'r Pwyllgor wedi craffu ar amrywiol adroddiadau sy'n elfen greiddiol a phwysig o sicrhau bod gwaith partneriaethol yn ychwanegu gwerth at waith y Cyngor. Bu'r Pwyllgor yn craffu ar Adroddiad Blynyddol Bwrdd Partneriaeth Gogledd Cymru, Adroddiad Blynyddol Partneriaeth Diogelwch Cymunedol, ac Adroddiad Diogelu Corfforaethol (gan sicrhau bod y Cyngor yn cyflawni ei swyddogaethau mewn modd sy'n diogelu ac yn hyrwyddo lles plant ac oedolion a all fod mewn perygl). Hefyd, mae nifer o bartneriaid wedi bod gerbron y Pwyllgor gan gynnwys yr **Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru, Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru, ac Ymddiriedolaeth Gwasanaeth Ambiwllans Cymru**, a bu cwestiynu a chraffu manwl gan yr Aelodau ar eu gwaith ar yr Ynys er mwyn sicrhau gwasanaethau cyhoeddus o'r radd flaenaf i drigolion Môn.

Bu i'r Pwyllgor graffu ar gynigion **Trawsnewid Cyfleon Dydd Anableddau Dysgu** – ystyriwyd cynigion ar gyfer gwasanaethau'r dyfodol a'r angen i ddatblygu cyfleoedd cynaliadwy drwy foderneiddio gwasanaethau. Bu i'r Pwyllgor gyflwyno argymhellion i'r Pwyllgor Gwaith, a gafodd effaith ar y penderfyniad terfynol drwy ddiwygio'r cynigion y mae'r Cyngor yn mynd i ymgynghori arnynt.

Hoffwn ddiolch i holl aelodau'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio ac aelodau'r Panel Adolygu Cynnydd Ysgolion am y gwaith tîm effeithiol dros y flwyddyn ddiwethaf, am eu gwaith craffu manwl sy'n amlwg yn cael effaith ar benderfyniadau'r Cyngor, ac sy'n sicrhau bod buddiannau trigolion Môn yn ganolog ym mhopeth a wna'r Cyngor.

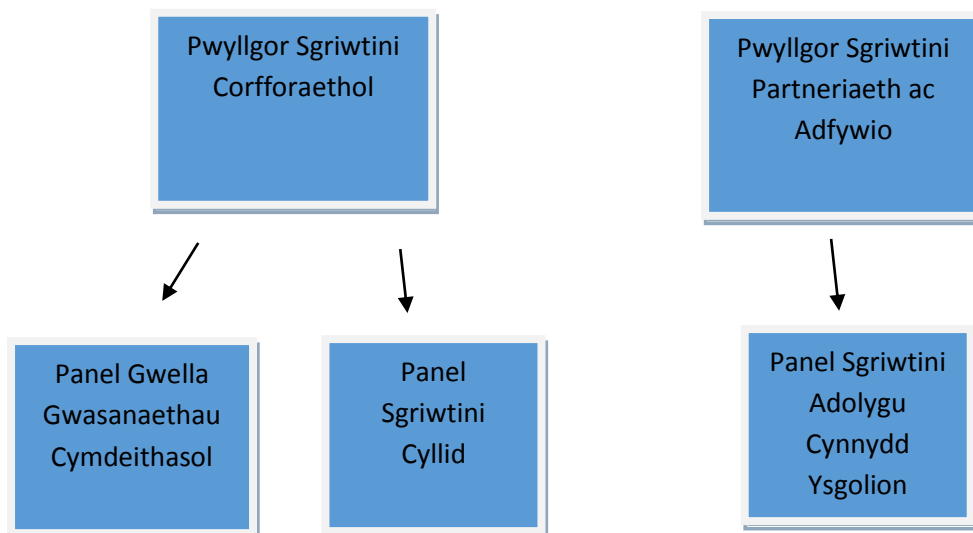
Cynghorydd Gwilym O Jones

(Cadeirydd y Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio)

2.0 EIN STRWYTHUR LLEOL

Mae pwyllgorau sgrwtini yn rhan o'r ffordd y mae llywodraeth leol yng Nghymru yn gweithredu. Eu prif bwrpas ydy dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliannau, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rhan yn y gwaith o ddatblygu ac adolygu polisiâu. Trafodir crynodeb o'r cyd-destun polisi cenedlaethol yn **ATODIAD 1**.

2.1 Mae ein strwythur lleol yn cynnwys 2 bwyllgor sgrwtini a thri panel:

Rhoddir crynodeb o gylch gorchwyl ac aelodaeth ein pwyllgorau sgrwtini yn **ATODIAD 2**.

3.0 TAITH DDATBLYGU SGRIWTINI YN LLEOL

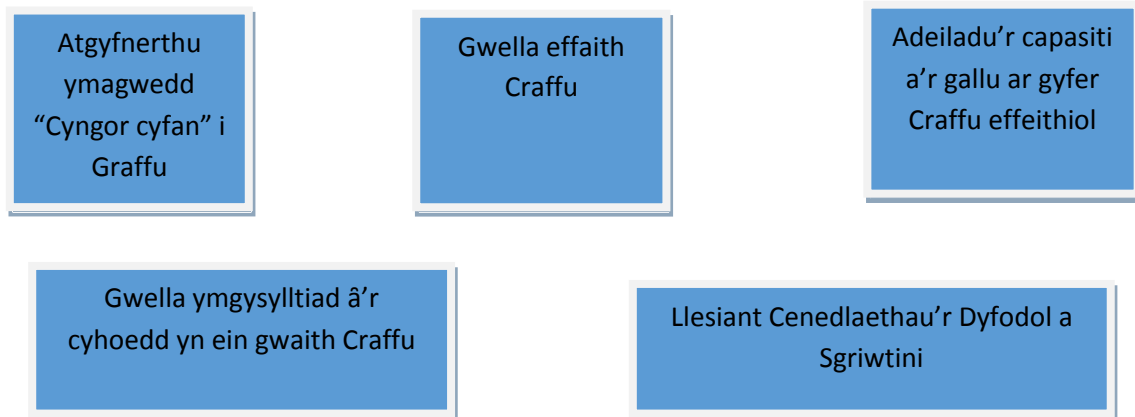
3.1 Mae swyddogaeth sgrwtini y Cyngor wedi bod drwy daith wella dros y ddwy flynedd ddiwethaf yn sgil comisiynu'r Ganolfan Craffu Gyhoeddus i adolygu ein trefniadau sgrwtini yn lleol (Rhagfyr, 2017). Mae'r rhaglen wella a roddwyd mewn lle o ganlyniad i'r adolygiad wedi dirwyn i ben bellach ac mae rhaglen ddatblygu yn awr yn ei lle mewn cyd-destun gwella parhaus. Bu i'r adolygiad ddarparu sylfaen gref i ddatblygu rôl craffu o fewn y Cyngor, a'i gwella, gan sicrhau bod Aelodau'r Pwyllgorau Sgrwtini yn chwarae rôl flaenllaw o ran blaenoriaethau gwelliant y Cyngor, ac yn cefnogi dull cadarn ac effeithiol o wneud penderfyniadau, ac yn parhau i esblygu mewn modd cadarnhaol. Mae'r sylfeini cadarn hyn bellach yn sail i'r rhaglen ddatblygu sy'n gyrru gwelliannau a datblygiadau ar gyflymder priodol.

3.2 Themâu ein Rhaglen Ddatblygu

Eto eleni, mae ein rhaglen ddatblygu wedi blaenoriaethu nifer o themâu allweddol (ceir crynodeb ohonynt isod), er mwyn darparu fframwaith cadarn i:

- Esbonio rôl a chyfraniad Sgrwtini i drefniadau llywodraethiant y Cyngor
- Nodi'r camau y mae angen eu cymryd yn y tymor byr a'r tymor canol er mwyn gwella Sgrwtini ymhellach.

SIWRNAI DDATBLYGU SGRIWTINI: THEMÂU ALLWEDDOL

Rydym yn ddiweddar wedi mabwysiadu rhaglen ddatblygu sy'n darparu fframwaith lleol ar gyfer parhau â'n siwrnai Sgrwtini. Ym Mharagraff 5 isod, ceir crynodeb o'r cynnydd a wnaed dros y flwyddyn ddiwethaf ac mae'n cychwyn mesur effaith y gwelliannau a wnaed gennym.

3.3 Adolygiad o Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus gan Swyddfa Archwilio Cymru

Cynhaliodd Swyddfa Archwilio Cymru (SAC) adolygiad o drefniadau craffu awdurdodau lleol ar waith y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ym mis Hydref 2019. Roedd yr adroddiad yn un cadarnhaol gydag agweddau o arfer dda. Nodwyd dau argymhelliad i wella'r trefniadau craffu presennol sef:

1. bod BGCau a chyrrff cyhoeddus yn defnyddio canfyddiadau'r Papur Trafod: Chwe thema i helpu i wneud craffu'n 'Addas ar gyfer y Dyfodol' gan Archwilydd Cyhoeddus Cymru i adolygu eu perfformiad presennol a nodi ble y mae angen iddynt gryfhau trefniadau a gweithgarwch trosolwg.
2. bod BGCau yn sicrhau bod pwyllgorau craffu'n ymgysylltu'n ddigonol ag ystod ehangach o randdeiliaid perthnasol sy'n gallu helpu i ddwyn BGCau i gyfrif.

O ganlyniad, aethpwyd i'r afael â'r argymhellion hyn mewn modd rhagweithiol, ac mae'r cynnydd a wnaed wedi'i amlinellu yn y tabl Effaith Taith Ddatblygu Craffu ar gyfer 2019.20 ym mharagraff 4.3 o'r adroddiad hwn.

4 ASESU EFFAITH SGRIWTINI

4.1 Llwyddodd Sgriwtini i sicrhau nifer o **allbynnau** pwysig yn ystod y flwyddyn sirol ddiwethaf sy'n mynd rhywfaint o'r ffordd tuag at ein cynorthwyo i asesu'r effaith y mae'r swyddogaeth wedi ei chael yn lleol:

- **Cyfarfodydd pwyllgor** – cynhaliwyd 20 o gyfarfodydd pwyllgorau sgriwtini yn ystod 2019/20.

Pwyllgor	Nifer y cyfarfodydd a gynhaliwyd
Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol	10
Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio	10

Mae trefniadau cadarn wedi cael eu sefydlu hefyd i sicrhau bod cadeiryddion y pwyllgorau sgriwtini yn rhoi adborth yng nghyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith ar faterion sydd wedi cael eu hystyried gan y ddau bwyllgor.

- **Cyfarfodydd y Paneli Sgriwtini** – cynhaliwyd cyfarfodydd rheolaidd o'r 3 phanel sgriwtini yn ystod 2019/20.

Panel	Nifer y cyfarfodydd a gynhaliwyd
Panel Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol	8
Panel Sgriwtini Cyllid	7
Panel Sgriwtini Adolygu Cynnydd Ysgolion	7

Mae gweithrediad y paneli hyn wedi cael ei sefydlu'n gadarn drwy:

- ✚ Sefydlu trefniadau llywodraethiant cadarn i gefnogi pob panel
- ✚ Sicrhau ffocws / cylch gorchwyl a rhaglen waith clir ar gyfer y paneli
- ✚ Sefydlu proses adrodd / uchafu er mwyn sicrhau yr adroddir ar waith y paneli sgriwtini yn chwarterol i'r ddau Riant Bwyllgor, gyda Chadeiryddion y Paneli yn cynnig argymhellion ar gynlluniau neu benderfyniadau arfaethedig
- ✚ Sicrhau'r cyflymder priodol ar waith y paneli, sy'n cydymffurfio â blaenoriaethau corfforaethol, a chraffu manwl ar bynciau hollbwysig i'r Cyngor.

- **Blaen raglenni gwaith** – mae'r arfer o flaen raglennu gwaith wedi hen sefydlu ac mae hynny'n atgyfnerthu gwaith y ddau bwyllgor sgriwtini. Mae'r rhaglenni hyn yn bwysig o ran cynorthwyo aelodau pwyllgorau sgriwtini i flaenoriaethu eu gwaith ac maent yn cael eu trafod

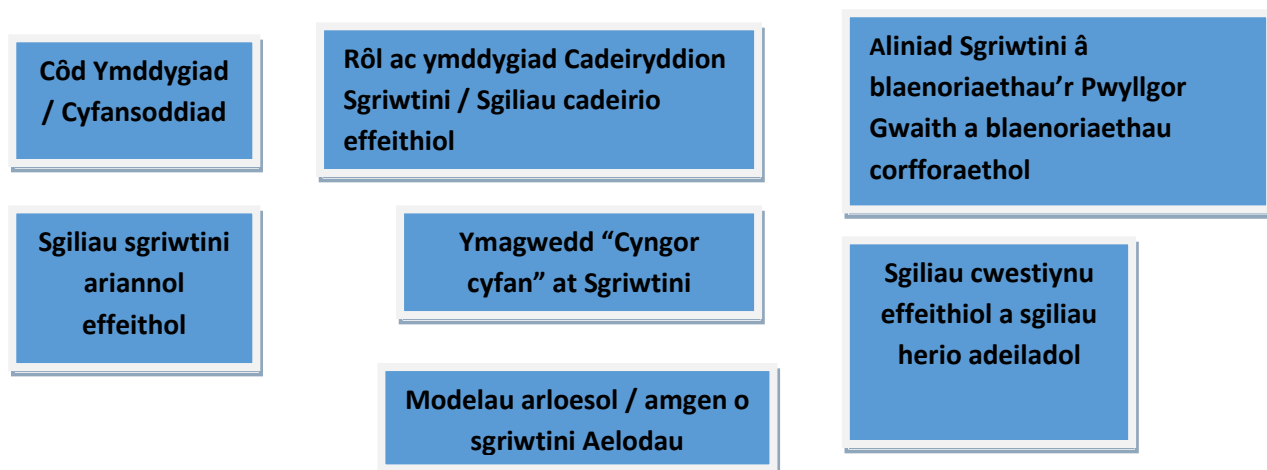
gyda'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth a'r Penaethiaid Gwasanaeth, ac yn cael eu trafod yn y Fforwm Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Sgrwtini. Mae'r naill bwyllgor a'r llall yn adolygu cynnwys eu blaen raglenni gwaith yn rheolaidd, ac mae'r Blaen Raglenni Gwaith yn eitem sefydlog ar raglen y ddau Bwyllgor, er mwyn sicrhau eu bod yn parhau i fod yn berthnasol ac er mwyn cadw ar y blaen â blaenoriaethau lleol. Mae ein trefniadau blaen raglennu gwaith bellach yn canolbwyntio fwyfwy ar:

- i. Agweddau strategol
- ii. Ymgysylltiad dinasyddion / rhanddeiliaid eraill a chanlyniadau
- iii. Blaenoriaethau Cynllun y Cyngor a'r rhaglen drawsnewid gorfforaethol ar gyfer 2017/2022
- iv. Risgiau
- v. Gwaith archwilio, arolygu a rheoleiddio
- vi. Materion ar flaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith.

- **Fforwm Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion** - mae'r Fforwm wedi'i hen sefydlu ac yn parhau i gwrdd bob mis. Ystyrir y Fforwm yn gyfrwng pwysig i oruchwylio rhaglenni gwaith y pwyllgorau sgrwtini ac i gyd-drafod y blaenoriaethau â Chadeiryddion ac Is-gadeiryddion Sgrwtini. Mae hefyd yn cymryd y cyfrifoldeb am arwain ar y gwaith o ddatblygu swyddogaeth drosolwg a sgrwtini'r Cyngor a'i gwella'n barhaus. Mae rôl y Fforwm yn cynnwys sgysiau misol rhwng y Pwyllgor Gwaith (Arweinydd), Cadeiryddion/Is-gadeiryddion Sgrwtini a'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (Prif Weithredwr) er mwyn sicrhau gwell aliniad rhwng rhaglenni gwaith.

- **Datblygu, hyfforddi a chefnogi Aelodau** – drwy:

✚ Sefydlu rhaglen ddatblygu raddol, wedi'i theilwro'n arbennig sy'n canolbwyntio ar elfennau allweddol llywodraethiant / sgrwtini:

✚ Cynnal sesiynau briffio misol ar gyfer rhannu gwybodaeth / codi ymwybyddiaeth Aelodau Sgrwtini ar faterion allweddol (ee Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, rôl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus). Hefyd, fel fforwm ar gyfer hunanasesiad Aelodau / adlewyrchu ar berfformiad sgrwtini.

- **Sgrwtini ar draws maes ehangach** – ymagwedd ehangach tuag at sgrwtini gan Aelodau wedi cael ei datblygu yn ystod y flwyddyn drwy:
 - i. Gynllunio ymlaen yn effeithiol er mwyn sicrhau bod aliniad rhwng y pynciau a drafodir mewn sesiynau briffio i Aelodau, paneli sgrwtini a chyfarfodydd o'r pwyllgorau sgrwtini llawn
 - ii. Sicrhau adroddiadau cadarn, lefel uchel ac amserol i'r pwyllgorau sgrwtini gan ddwyn sylw at unrhyw lithriad yn ôl yr angen

- iii. Datblygu ystod y pynciau a drafodir mewn sesiynau briffio Aelodau i gefnogi Craffu a sicrhau bod gwybodaeth ar gael i Aelodau ar bynciau strategol a thrawsnewid.
- **“Cau’r cylch Sgrwtini”** – drwy sefydlu trefniadau cadarn i:
 - i. Adrodd ar gynnydd neu uchafu materion o:
 - ✚ Baneli sgrwtini i’r rhiant bwyllgorau
 - ✚ Bwyllgorau sgrwtini i’r Pwyllgor Gwaith
 - ✚ Y byrddau rhaglen corfforaethol i’r pwyllgorau sgrwtini.
 - ii. Galluogi ac annog hunan-ddadansoddiad ac adlewyrchiad gan Aelodau Sgrwtini er mwyn nodi cryfderau a meysydd ar gyfer datblygiad / ffocws pellach.
- **Sgrwtini a Llesiant Cenedlaethau’r Dyfodol** – datblygu rôl Sgrwtini drwy:
 - ✚ Sicrhau bod Aelodau’n canolbwyntio ar y 5 ffordd i lunio cwestiynau
 - ✚ Gweithredu’r templed ar gyfer adroddiadau sgrwtini, sy’n rhoi llesiant cenedlaethau’r dyfodol wrth ei wraidd
 - ✚ Codi ymwybyddiaeth a rhoi gwybodaeth i Aelodau mewn sesiynau briffio a datblygu
 - ✚ Adolygu’r cynnydd a wnaed o ran datblygu rôl sgrwtini yn erbyn arfer orau
 - ✚ Sefydlu fframwaith i graffu gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a phartneriaethau allweddol.
- **Ymgysylltiad dinasyddion â Sgrwtini** – datblygu datganiad polisi fel y sylfaen ar gyfer datblygu ymhellach ein prosesau ymgysylltu gyda dinasyddion drwy sgrwtini Aelodau a sefydlu camau i sicrhau y gwrandewir ar lais dinasyddion wrth wneud penderfyniadau yn lleol. Mae’r ddau Bwyllgor Sgrwtini ynghyd â’r Pwyllgor Gwaith wedi cymeradwyo Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini, a bydd yn cael ei fabwysiadu ar yr amod y bydd y Cyngor Llawn yn ei gymeradwyo ym mis Medi, 2020. Amcan y Protocol yw cryfhau ymhellach ar ein trefniadau ymgysylltiad drwy osod fframwaith cadarn yn ei le. Bydd y Protocol yn sicrhau y bydd llais pobl a chymunedau Môn yn cael eu clywed ac yn cael eu cynnwys fel rhan o’r broses o wneud penderfyniadau, a sicrhau bod proses eglur a hwylus i’r cyhoedd allu rhannu eu barn gyda’r Pwyllgorau Sgrwtini.

Mesur canlyniadau:

4.2 Mae sefydlu ac asesu effaith Sgrwtini yn heriol oherwydd nid yw **canlyniadau** gweithgareddau trosolwg a sgrwtini bob amser yn weladwy ac nid oes modd yn aml eu mesur mewn modd systematig. Ymhellach, nid yw’n hawdd mesur gallu’r swyddogaeth sgrwtini i ddylanwadu ar y sawl sy’n gwneud penderfyniadau drwy drafodaeth a dadl. Fodd bynnag, ceir rhai enghreifftiau ble mae mewnbyn sgrwtini wedi ychwanegu gwerth ac / neu wedi dylanwadu ar y modd y mae cynigion wedi cael eu gweithredu gan y Cyngor:

Canlyniadau Craffu Cyffredinol

- **Blaen raglenni gwaith** – mae rhaglenni gwaith sgrwtini bellach yn rhaglenni treigl sy’n canolbwyntio ar ansawdd y gwaith craffu gyda llai o eitemau’n cael eu cynnwys er mwyn ychwanegu gwerth. Mae ein trefniadau hefyd yn sicrhau aliniad rhwng rhaglenni gwaith y Pwyllgorau Sgrwtini a rhaglenni gwaith y Pwyllgor Gwaith a’r Uwch Dîm Arweinyddiaeth, ac mae’r rhaglenni gwaith yn eitemau sefydlog ar raglenni’r ddau Bwyllgor Sgrwtini.

Canlyniad: rhaglen waith dreigl ar gyfer pwyllgorau sgrwtini wedi'i halinio â blaenoriaethau corfforaethol.

- **Datblygiad, hyfforddiant a chefnogaeth i Aelodau** – mae sicrhau bod gan Aelodau Etholedig sydd ynghlwm â Sgrwtini y sgiliau a'r gallu i ymgymryd â'r gwaith yn elfen hollbwysig o drefniadau craffu'r Cyngor. Mae Cynllun Hyfforddi a Datblygu Aelodau yn bodoli sy'n cynnwys elfennau megis cadeirio cyfarfodydd, penderfynu er lles cenedlaethau'r dyfodol (Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015), ac mae modiwl e-ddysgu 'Cyflwyniad i Graffu' ar gael i'r holl aelodau etholedig. Mae'r sesiynau briffio Aelodau misol yn sesiynau datblygu anffurfiol, ac yn fodd iddynt dderbyn gwybodaeth sy'n eu cynorthwyo i graffu.

Canlyniad: Mae Aelodau sy'n ymwneud â'r broses Sgrwtini yn meddu ar y sgiliau a'r cymwyseddau cywir ac maent yn gallu cael mynediad i'r cyfleoedd hyfforddiant a datblygiad y maent eu hangen er mwyn cyflawni eu rôl yn effeithiol (**penderyniadau gwell**).

- **Ymgysylltiad a chyfraniad dinasyddion** – roedd mewnbyn sgrwtini i'r rhaglen **moderneiddio ysgolion** (ardal Llangedfni) yn cynnwys ymgysylltiad uniongyrchol â llywodraethwyr ysgolion, rhieni a chymunedau lleol yn y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol, a chyfraniadau ganddynt, gyda hynny'n ychwanegu gwerth at y broses gwneud penderfyniadau. Cafwyd cyfraniadau gan Aelodau Etholedig lleol o ran y **Rhaglen Trawsnewid Cyfleon Dydd Anableddau Dysgu** yn y Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio a oedd yn mynegi pryderon ar ran y gymuned, ac yn sicrhau bod eu lleisiau yn cael eu clywed yn y broses hon o benderfynu ar ddatblygu'r ddarpariaeth bresennol. Yn sgil eu cyfraniadau bu i sylwadau Craffu ddylanwadu'n uniongyrchol ar eiriad yr argymhellion terfynol gerbron y Pwyllgor Gwaith i'w mabwysiadu.

Canlyniad: mae cyfraniad pobl leol a chydranddeiliaid eraill at y broses sgrwtini Aelodau wedi datblygu ymhellach ein gallu i sicrhau bod lleisiau pobl leol yn cael eu clywed fel rhan o'r broses gwneud penderfyniadau (**ymgysylltu'n well â'r cyhoedd**). Hefyd, sylfaen gref ar gyfer gwella canlyniadau ar gyfer y cyhoedd.

- **Hunan werthusiad; Mesur effaith sgrwtini** - yn dadansoddi effaith y daith wella a'r themâu allweddol a amlinellwyd fel rhan o'r daith hon, sef; Atgyfnerthu ymagwedd Cyngor cyfan i Graffu; Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Sgrwtini; Gwella effaith craffu; Adeiladu'r capasiti a'r gallu ar gyfer craffu; Gwella ymgysylltu â'r cyhoedd yn ein gwaith craffu. Fel rhan o'r asesiad pwysleisiwyd y llwyddiannau craffu diweddar, a'r meysydd i'w gwella ymhellach i lywio'r gwaith craffu. Nodwyd bod lefel dealltwriaeth yr Aelodau o gymhlethdodau amrywiol wasanaethau'r Cyngor wedi cynyddu'n aruthrol dros y flwyddyn.

Craffu Cyllidol

- **Y broses o osod y gyllideb ar gyfer 2020/21** - mae ymagwedd fwy strategol sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac ar arfer orau wedi'i sefydlu'n lleol mewn perthynas â gosod y gyllideb. Mae'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol wedi bod yn canolbwyntio ar nifer o faterion allweddol ac wedi cyflwyno argymhellion i'r Pwyllgor Gwaith o ran gosod y gyllideb ar gyfer 2020/21. Mae'r Panel Sgrwtini Cyllid wedi chwarae rôl bwysig yn y broses hon hefyd drwy graffu ar y cynigion cychwynnol ar gyfer y gyllideb refeniw a chyllideb gyfalaf a'r cynigion terfynol. Bu i argymhellion a sylwadau Craffu ddylanwadu ar benderfyniadau terfynol y Cyngor. Hefyd, bu i'r Panel Sgrwtini Cyllid ymgymryd â gwaith craffu manwl o ran ystyried pennu'r dreth gyngor mewn modd sy'n gwarchod gwasanaethau'r Cyngor a sicrhau darpariaeth ar gyfer y risgiau anodd eu mesur, ac sy'n fforddiadwy i'r cyhoedd. I grynhoi, bu i'r Panel a'r Pwyllgor ychwanegu gwerth at y broses gwneud penderfyniadau

Canlyniad: ymagwedd fwy systematig o sgrwtini ariannol ac fel rhywbeth sy'n hanfodol ar gyfer sicrhau rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn.

- **Monitro Cyllidebau Refeniw a Chyfalaf** - Mae'r Panel yn craffu ac yn monitro cyllidebau refeniw a chyfalaf y Cyngor yn chwarterol gan ganolbwyntio ar y meysydd gorwariant ac ymdrin ag unrhyw bwysau ariannol. Yn ogystal â hyn, mae'r Panel yn derbyn cyflwyniadau gan wasanaethau sy'n wynebu pwysau ariannol sylweddol ac sy'n gorwario er mwyn adnabod unrhyw fesurau lliniaru posibl. Mae'r Panel wedi craffu ar Strategaeth Creu Incwm y Cyngor er mwyn sicrhau'r effaith fwyaf.
- Rydym yn parhau i weithio ochr yn ochr â CIPFA Cymru i ddatblygu ein taith sgrwtini cyllid gyda CIPFA Cymru yn darparu arweiniad a chyngor proffesiynol fel ffrind beirniadol. Bwriedir adeiladu ar y sylfeini cadarn yma a pharhau i ddatblygu'r swyddogaeth craffu cyllidebol o fewn y Cyngor. Cynhaliwyd gweithdy datblygu yn amlinellu rôl y Swyddog A151 o fewn y Cyngor a chyfraniad gan CIPFA Cymru yn manylu ar rôl craffu cyllidol- egwyddorion a phroses, er mwyn cyfoethogi gwybodaeth yr Aelodau a rhoi'r sgiliau angenrheidiol iddynt graffu ar yr ochr gyllidebol. Bu'r gweithdy yn gyfle i adnabod blaenoriaethau wrth symud ymlaen a meysydd datblygu ar gyfer y Panel er mwyn cael rhagor o ddylanwad ac effaith.

Canlyniadau:

- Dull mwy systematig at graffu cyllidol sy'n seiliedig ar ganlyniadau gan wneud cyfraniad cadarn a phwysig at reolaeth ariannol a threfniadau llywodraethu.
- Gweithredu mesurau lliniaru effeithiol ychwanegol wrth ymateb i heriau ariannol yn y Gwasanaethau Plant a'r Gwasanaeth Dysgu.

Craffu ar Wasanaethau Cymdeithasol

- **Panel Sgrwtini Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol** - Mae'r Panel hwn yn awr wedi cyfuno Gwasanaethau Plant a Gwasanaethau Oedolion o dan ymbarél Gwasanaethau Cymdeithasol er mwyn galluogi fforwm cadarn i graffu ar holl agweddau gwaith y gwasanaeth cyfan. Mae'r Panel wedi bod yn craffu ar gynnydd y cynllun gwella Oedolion a'r cynllun datblygu gwasanaethau plant, ac wedi derbyn diweddariadau chwarterol ar argymhellion Arolygiaeth Gofal Cymru. Mae'r gwaith hwn hefyd wedi cynnwys Aelodau'r Panel yn derbyn sesiynau hyfforddi a chodi ymwybyddiaeth er mwyn cyfoethogi eu gwybodaeth am y maes a'r heriau a thrwy hynny datblygu ymhellach ar eu sgiliau craffu yn y maes gofal cymdeithasol. Gwelwyd Ymweliadau Laming yn parhau fel proses allweddol i'r Aelodau graffu ar agweddau o'r Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae craffu ar berfformiad y gwasanaethau cymdeithasol hefyd yn elfen sylweddol o raglen waith y Panel. Mae'r ffrwd waith hon wedi arwain at y canlyniadau positif isod:

Canlyniadau:

- ✚ Tîm o Aelodau sydd wedi datblygu gwybodaeth lefel uchel am gymhlethdodau a heriau y mae'r gwasanaethau cymdeithasol yn eu hwynebu ynghyd â lefel o arbenigedd yn y maes gwasanaeth hwn.
- ✚ Creu amodau sy'n ffafriol i Sgrwtini effeithiol, e.e. bu gwelliant go iawn yn lefel a dyfnder y cwestiynu gan y Panel sy'n herio ond yn hyrwyddo gwelliannau parhaus.
- ✚ Gweithgareddau Sgrwtini sy'n cael eu cynllunio'n dda, sy'n effeithlon ac yn wrthrychol ac yn seiliedig ar dystiolaeth o amrediad o ffynonellau gan gynnwys ymgymryd ag Ymweliadau Safle a siarad â defnyddwyr gwasanaeth sy'n rhoi mewnwelediad clir o safon y ddarpariaeth er mwyn craffu ar y maes.
- ✚ Aelodau Etholedig sydd â gwell dealltwriaeth o gymhlethdodau a risgiau yn y Gwasanaethau Cymdeithasol fel y gellir craffu'n fwy effeithiol, dal pobl i gyfrif a nodi blaenoriaethau wrth symud ymlaen o ganlyniad i'r amrediad o ffynonellau sydd ar gael iddynt.

- ✚ Trosolwg eang o berfformiad y Gwasanaethau Cymdeithasol - ariannol a pherfformiad yn erbyn y Cynllun Gwella.

(penderfyniadau gwell, canlyniadau gwell)

Craffu ar y maes Addysg

- **Monitro Perfformiad Ysgolion** – Mae Sgrwtini yn chwarae rhan weithredol yn y broses o fonitro ac annog gwelliant o ran perfformiad ysgolion a Gwasanaeth Dysgu'r Cyngor. Ers mis Mai 2019, mae Aelodau'r Panel Sgrwtini Adolygu Cynnydd Ysgolion wedi:
 - Cyfarfod â Phenaethiaid a Chadeiryddion Llywodraethwyr dwy ysgol gynradd.
 - Cyfarfod ag athrawon â Phenaethiaid y Grŵp Arweinyddiaeth Clwstwr y Cyfnod Sylfaen sy'n ceisio cynorthwyo ysgolion i gryfhau eu perfformiad yn y Cyfnod Sylfaen.
 - Derbyn gwybodaeth am berfformiad ysgolion gan y Gwasanaeth Dysgu a swyddogion y Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion ar gyfer Gogledd Cymru (GwE).
 - Mynychu gweithgareddau cysgodi GwE a'r Gwasanaeth Dysgu; gan gynnwys gweithgareddau gwaith clwstwr, ysgolion unigol, wedi mynychu sawl sesiwn hyfforddiant a gynhaliwyd gan GwE, ac wedi monitro safonau drwy ymweld ag ysgolion unigol ac yng nghyfarfodydd y Panel ei hun.
 - Monitro gweithrediad Cynllun Gweithredu'r Gwasanaeth Dysgu.
 - Cyfarfod ag un o Archwilwyr Ysgolion Estyn, ble soniwyd am gyfraniad gwerthfawr y Panel o ran cynnal safonau addysg ym Môn.
 - Cynnal ymarfer hunanwerthuso
 - Cyflwyno adroddiadau cynnydd amserol i'r rhant bwyllgor.

Cynhaliwyd Gweithdy Datblygu i benderfynu ar flaenoriaethau a meysydd datblygu a hefyd llywio rhaglen waith y Panel mewn modd effeithiol. Penderfynwyd i barhau â'r drefn o fonitro safonau mewn ysgolion, a chysgodi GwE a'r Gwasanaeth Dysgu, a rhoi trefniadau i gau'r cylch i gyfraniad y Panel gyrraedd y rhant Bwyllgor/ Pwyllgor Gwaith. Teimlwyd bod angen cryfhau ymhellach ar rôl Aelodau Etholedig fel llywodraethwyr ysgol (cyfaill beirniadol).

Derbyniwyd sylwadau calonogol gan Bennaeth ysgol gynradd ar ôl iddo ddod gerbron y Panel a nododd bod y gwaith o gydweithio â'r Panel wedi bod yn gadarnhaol a gwerthfawr i'r ysgol. Nododd ei fod wedi gallu dangos tystiolaeth o'r gwaith cydweithio rhwng yr ysgol a'r Panel i Arolygwyr Estyn fel rhan o'r trafodaethau a arweiniodd at yr ysgol yn cael ei thynnu o'r categori Gwelliant Sylweddol.

Canlyniadau:

- ✚ Y Penaethiaid a Chadeiryddion y Cyrff Llywodraethu sydd yn y pen draw yn gyfrifol am berfformiad ysgolion. Fodd bynnag, mae craffu adeiladol gan y Panel a'r Pwyllgor yn ystod y cyfnod hwn wedi cyfrannu tuag at wella addysg ar yr Ynys.
- ✚ Mae gan Aelodau'r Panel ddealltwriaeth gadarn o gymhlethdodau a risgiau ysgolion sy'n gymorth mawr iddynt wrth graffu'n effeithiol ar berfformiad ysgolion unigol, eu dal i gyfrif gan fod ganddynt wybodaeth gyflawn am safonau ysgolion a'r cyd-destun ehangach mae'r ysgolion yn gweithredu y tu mewn iddo.

Craffu Partneriaethol

- 13 -

- **Cydweithio gyda phartneriaid allweddol**

Mae craffu'r gwaith o gydweithio rhwng y Cyngor a sefydliadau cyhoeddus eraill yn hollbwysig, ac mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn tanlinellu'r angen i gryfhau craffu ar bartneriaethau ymhellach. Mae'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio wedi craffu ar nifer o bartneriaid yn ystod y flwyddyn ddinesig ddiwethaf, gan gynnwys: Awdurdod Tân Achub Gogledd Cymru, Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd a Heddlu Gogledd Cymru, Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaeth Ambiwlans Cymru, a Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol Gogledd Cymru i enwi rhai ohonynt.

Canlyniadau:

- ✚ Sicrhau bod partneriaid yn cydweithio i fodloni'r ymrwymadau statudol i weithio gyda'i gilydd. Cafodd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio sicrwydd bod partneriaid yn gweithredu'n effeithiol ar yr Ynys, a bod y gwasanaethau a gynigir o safon ac yn bodloni anghenion y boblogaeth leol.
- ✚ Mae Aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio wedi datblygu eu gwybodaeth a byddent mewn sefyllfa gryfach i ddarparu sgriwtini effeithiol drwy fonitro rheolaidd wrth symud ymlaen.
- ✚ Mae blaen raglen waith y Pwyllgor wedi aeddfedu, ac mae'r Aelodau yn meddu ar wybodaeth drylwyr a datblygedig am waith partneriaethol y Cyngor. Hefyd, mae'r cwestiynau craffu yn cynnig her i'r gwaith partneriaethol, ac yn fodd o sicrhau bod y gwaith partneriaethol yn cyfrannu at gyflawni Cynllun y Cyngor, ac yn cynnig gwasanaethau o'r radd flaenaf i drigolion Môn.

- **Craffu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Môn a Gwynedd**

Sefydlwyd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Môn a Gwynedd yn 2016 yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, sy'n pwysleisio'r angen i graffu ar bartneriaethau, a'r angen i gyrff cyhoeddus gydweithio er mwyn sicrhau gwell canlyniadau nawr ac yn y dyfodol. Craffwyd ar gynnydd ar wireddu'r Cynllun Llesiant ar 10 Mawrth, 2020.

Parhaodd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio i graffu ar y bartneriaeth bwysig hon yn ystod y cyfnod hwn.

Canlyniadau:

- ✚ Craffu ar strwythur llywodraethu a threfniadau darparu'r BGC. Cafodd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio sicrwydd fod y trefniadau llywodraethu yn cydymffurfio â gofynion statudol, ac nid oes angen unrhyw newidiadau ar hyn o bryd.
- ✚ Bu i'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio graffu ar gyflymder gweithredu ffrydiau gwaith y Cynllun Llesiant, a derbyniodd gadarnhad o'r prif risgiau a'r mesurau lliniaru, a'r camau ymarferol y mae'r Bwrdd yn eu cymryd er mwyn integreiddio eu blaenoriaethau i mewn i gynlluniau a strategaethau cyrff cyhoeddus eraill.

Mesur Effaith ein Siwrnai Ddatblygu:

4.3 Mae'r tabl isod yn crynhoi effaith rhai o'n meysydd datblygu allweddol ar gyfer 2019/20:

EFFAITH TAITH DDATBLYGU CRAFFU

Maes Blaenoriaeth	Sut	Canlyniad
Gweledigaeth ar gyfer Craffu	<p>Rydym wedi sicrhau dull Cyngor cyfan at sgrwtini.</p> <p>Mae gan y Cyngor Bencampwr Sgrwtini er mwyn sicrhau amgylchedd cefnogol er mwyn i sgrwtini lwyddo.</p> <p>Sylfeini cadarn wedi'u gosod gan Gadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Sgrwtini i wella canlyniadau ar gyfer y cyhoedd, gwell penderfyniadau a llywodraethiant.</p>	<p>Tystiolaeth → cynnydd yn hyder yr Aelodau; gwell sgrwtini mewn pwyllgorau; strategaeth gwestiynu; ansawdd cyfraniadau'r Aelodau yng ngwaith paneli ac aeddfedrwydd y strategaethau cwestiynu; teimlad o Dîm Sgrwtini ymysg y rhan fwyaf o'r Aelodau. <i>(penderfyniadau gwell, canlyniadau gwell)</i></p>
Blaen raglenni gwaith Sgrwtini	<p>Wedi datblygu ymhellach ein trefniadau a rhoi mwy o bwyslais ar:</p> <ul style="list-style-type: none"> • agweddau strategol • ymgysylltu â'r cyhoedd • blaenoriaethau Cynllun y Cyngor (2017/22), a rhaglenni trawsnewid corfforaethol • risgiau • gwaith archwilio, ymchwiliad a rheoleiddio • Eitemau sydd ar flaen raglenni gwaith y Pwyllgor Gwaith. <ul style="list-style-type: none"> • Wedi datblygu blaen adroddiad ar gyfer y rhaglen waith sy'n cael ei gyflwyno ym mhob Pwyllgor Sgrwtini. 	<p>Rhaglenni gwaith treigl sy'n canolbwyntio ar lai o eitemau er mwyn ychwanegu gwerthu, a chanolbwyntio ar ansawdd craffu.</p> <p>Aliniad – wedi sicrhau blaen gynllunio effeithio er mwyn cael aliniad rhwng pynciau a drafodwyd mewn sesiynau briffio Aelodau, paneli sgrwtini a chyfarfodydd pwyllgorau sgrwtini. Aliniad rhwng rhaglenni gwaith ar draws y Cyngor.</p> <p>Craffu wedi'i gynllunio'n dda, yn effeithiol ac yn wrthrchol. <i>(penderfyniadau gwell).</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Sgyrsiau alinio rhaglenni â'r Arweinydd a'r Prif Weithredwr yn y Fforwm Cadeiryddion/Is-gadeiryddion Sgriwtini (misol). • Trafodaeth fisol rhwng yr Arweinydd, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd a'r Rheolwr Sgriwtini. • Trafodaethau alinio rheolaidd → swyddogion sgriwtini a phenaethiaid gwasanaeth. 	
<p>Dulliau mwy arloesol o Sgriwtini</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfraniad y Panel Sgriwtini – mae'r Paneli wedi bod yn fodd o graffu'n fanylach ar wasanaethau a phynciau penodol, ac yn adrodd i'r Pwyllgorau Sgriwtini er mwyn llywio penderfyniadau. Mae hyn wedi cynnwys adolygu a datblygu rhaglenni gwaith y Paneli. • Hunan-werthuso – Mae'r tri phanel yn cynnal hunan werthusiad yn rheolaidd ac yn adrodd ar gynnydd i'r ddau riant Bwyllgor er mwyn mesur llwyddiannau, ac er mwyn adnabod blaenoriaethau wrth symud ymlaen. • Craffu y tu allan i Bwyllgorau- mae'r sesiynau 	<p>Dulliau mwy arloesol o ymgymryd â gwaith craffu (cynnig SAC ar gyfer gwella), arwain at well canlyniadau a chael mwy o effaith. (penderfyniadau gwell, canlyniadau gwell).</p>

	<p>briffio misol yn fodd o graffu ar feysydd allweddol y tu allan i gyfarfodydd ffurfiol, sy'n cynorthwyo'r Aelodau i graffu'n ddeallus ac yn gywrain yng nghyfarfodydd y Panel a'r Pwyllgorau Sgriwtini o ganlyniad.</p>	
Templed Sgriwtini	<ul style="list-style-type: none"> • Yn dilyn treialu templed sgriwtini newydd, sy'n cynnwys cwestiynau sgriwtini clir, cydymffurfiaeth â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), 2015, mae'r templed bellach yn weithredol ac wedi cael effaith ar ddyfnder y cwestiynu yn ystod cyfarfodydd. 	<p>Eglurder ynghylch rôl Sgriwtini → amcanion cryno, cwestiynau sgriwtini clir, cydymffurfiaeth â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. (penderfyniadau gwell)</p>
Datblygiad, hyfforddiant a chefnogaeth i Aelodau	<ul style="list-style-type: none"> • Mae rhaglen ddatblygu sgriwtini wedi'i datblygu. • Mae sesiynau briffio misol yn cael eu cynnal sy'n cyd-fynd ag eitemau ar raglenni gwaith amrywiol Bwyllgorau. • Craffu cyllid-gweithdy datblygu wedi'i hwyluso gan CIPFA wedi'i gynnal ym mis Awst 2019. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Egwyddorion a gwerthoedd ein gweledigaeth Sgriwtini yn amlygu eu hunain drwy ymddygiad Aelodau. 2. Strategaethau cwestiynu effeithiol ar waith . 3. Mae gan yr Aelodau sy'n ymwneud â Sgriwtini y sgiliau a'r cymwysedau cywir. 4. Mae gan Aelodau Sgriwtini fynediad at gyfleoedd hyfforddiant a datblygu y mae angen iddynt eu cymryd er mwyn cyflawni eu rôl yn effeithiol. (canlyniadau gwell, penderfyniadau gwell)

<p>Ymgysylltu â'r Cyhoedd</p>	<p>Mae cyfarfodydd y Pwyllgorau Sgrwtini wedi cael eu hysbysebu ar gyfryngau cymdeithasol y Cyngor i'w hyrwyddo.</p> <p>Mae Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgrwtini wedi cael ei greu, a bydd yn cael ei weithredu yn amodol ar gymeradwyaeth y Cyngor llawn.</p> <p>Wedi sicrhau llais y cyhoedd fel rhan o faterion strategol; Trawsnewid Cyfleon Dydd Anableddau Dysgu a Rhaglen Moderneiddio Ysgolion.</p>	<p>(Gwell canlyniadau, gwell penderfyniadau, ymgysylltu'n well)</p>
<p>Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC)</p>	<p>Rhodddwyd rhaglen yn ei lle er mwyn mynd i'r afael â'r ddau argymhelliad yn adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus.</p> <p>Mae Rheolwr Rhaglen Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Môn a Gwynedd wedi cydweithio'n agos â swyddogaeth sgrwtini'r Cyngor; wedi cytuno ar amserlenni craffu, a'r meysydd i'w craffu (craffu ar wireddu'r Cynllun Llesiant, yr Adroddiad Blynyddol, a'r trefniadau llywodraethu. Maent hefyd wedi cydweithio er mwyn ceisio alinio cylchoedd craffu i gyd-fynd â chyfarfodydd y Bwrdd.</p> <p>Mae'r BGC yn rhannu gwybodaeth a chofnodion</p>	<p>Craffu effeithiol ar waith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, gyda dealltwriaeth a hyder yr Aelodau yn cynyddu o dderbyn adroddiadau rheolaidd ar gynnydd y gwaith.</p> <p>Cydymffurfiaeth â chanllawiau cenedlaethol. (ymgysylltu'n well)</p>

	<p>er mwyn sicrhau bod gan y pwyllgorau craffu y wybodaeth angenrheidiol i graffu'n effeithiol.</p> <p>Mae Arweinyddion is-grwpiau'r BGC wedi cael eu gwahodd i gyfarfodydd o'r pwyllgorau craffu, sy'n sicrhau cyflwyniadau mwy cynhwysfawr ar gynnydd gwaith yr is-grwpiau.</p>	
--	---	--

4.4 Hunan-asesiad o effeithiolrwydd Sgriwtini

Mae ein gwaith o fesur canlyniadau ac effaith arferion Sgriwtini yn y Cyngor hefyd wedi cynnwys rhywfaint o waith arolwg gydag Aelodau eto eleni, drwy gyfrwng trafodaethau â'r Aelodau Sgriwtini a'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth.

Cwestiynau craidd yr hunanasesiad:

- Beth oedd yr uchafbwyntiau yn Sgriwtini dros y flwyddyn ddiwethaf?
- Yn eich tyb chi, pa effaith gafodd Sgriwtini yn ystod 2019/20 wrth gefnogi'r Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniadau cadarn?
- A oes unrhyw agweddau y gellir eu gwella neu gyflawni'n well i'r dyfodol?
- Pa anghenion datblygu sydd gennych yn y rôl i'r dyfodol?
- Unrhyw sylwadau cyffredinol eraill ynglŷn â dylanwad a / neu effaith y gwaith gan Aelodau Sgriwtini yn y prosesau gwneud penderfyniadau?
- A oes cyfleoedd yn eich barn chi i ddatblygu swyddogaeth sgriwtini ymhellach o fewn y Cyngor?

Yr hyn oedd gan ein Haelodau i'w ddweud.....

A. Aelodau Sgriwtini

Isod, ceir blas o'r hyn a ddywedodd Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Pwyllgorau Sgriwtini yn ystod trafodaeth a gafwyd am effaith Sgriwtini yn y Fforwm Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Pwyllgorau Sgriwtini. Mae canfyddiadau'r ymarfer hwn wedi cael eu bwydo i mewn i'n blaenoriaethau gwelliant ar gyfer 2020/21.

EDRYCH YN ÔL

Rydym wedi cael nifer o gyfleoedd yn ystod y flwyddyn i graffu'n fanwl ar sawl maes, ac yn bendant rydym wedi ychwanegu gwerth at sawl penderfyniad a wnaeth y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor llawn er budd y cyhoedd. Mae'r Aelodau yn cydweithio'n dda, ac rwy'n hynod o ddiolchgar iddynt am eu gwaith craffu da sy'n parhau i ddatblygu.

Mae craffu ar waith partneriaethol rhwng Gwasanaethau Cymdeithasol ac Iechyd er enghraifft yn gallu bod yn fwy heriol i'r Aelodau rwy'n teimlo, ac mae'n fwy anodd meddwl am gwestiynau craffu o'r herwydd.

Mae trefniadau craffu'r Panel Adolygu Cynnydd Ysgolion yn effeithiol iawn gan fod yr Aelodau yn hyddysg yn nhrefniadau cysgodi GwE a'r Gwasanaeth Dysgu gan eu bod yn mynychu hyfforddiant perthnasol a gynigir i athrawon, ac yn ymweld ag ysgolion unigol cyn i Bennaeth a Chadeirydd Llywodraethwyr yr ysgol ddod gerbron y Panel. O ganlyniad, mae'r Aelodau yn gofyn cwestiynau perthnasol ond eithaf heriol, ac yn cyfrannu'n rhagorol.

Mae'r Fforwm Cadeiryddion ac Is-Gadeiryddion Pwyllgorau Sgriwtini yn gyfle i edrych ar flaen raglenni'r ddau Bwyllgor, i fynegi barn a chodi unrhyw faterion craffu. Ond yn bwysicach fyth, mae'r Fforwm yn gyfle i dderbyn gwybodaeth.

Mae gwaith y Paneli yn werthfawr ac yn ychwanegu gwerth at brosesau craffu'r Cyngor gan eu bod yn cyfoethogi ein gwybodaeth fel Aelodau. Rydw i wedi dysgu cymaint am faes cymhleth ac eang Gwasanaethau Cymdeithasol, a'r heriau sy'n eu hwynebu, sy'n ddefnyddiol i ni wrth graffu ar waith y Gwasanaeth.

Mae'r Aelodau'n gwerthfawrogi pwysigrwydd darllen adroddiadau yn fanwl sy'n amlwg o'r cwestiynau y maent yn eu gofyn yn ystod y cyfarfodydd.

Edrych Ymlaen

Mae'r sesiynau datblygu craffu rydym wedi eu cael wedi bod yn werthfawr, ond rwy'n teimlo ei bod yn amser i ni fel Aelodau dderbyn mwy o sesiynau datblygu a hyfforddiant i'n cynorthwyo yn ein rôl.

Teimlaf fod angen i ni ychwanegu gwaith newydd at raglenni gwaith y Pwyllgorau a'r Paneli.

Mae enghreifftiau o adroddiadau maith a chymhleth sy'n anodd eu darllen. Gallai crynodebau o'r prif faterion pwysig sy'n deillio o'r adroddiadau ein helpu ni fel Aelodau i graffu, er yn llawn sylweddoli bod hyn yn heriol gyda materion cymhleth.

Mae gofyn i ni gryfhau lleisiau ein cymunedau a'n trigolion yn y broses graffu, a chyflwyno'r Protocol Siarad Cyhoeddus mewn Pwyllgorau Sgriwtini fydd yn symleiddio'r broses o wneud cais i siarad mewn Pwyllgorau Sgriwtini, ac yn arwain at fwy o gyfraniad ac ymgysylltu â'r gymuned. Bydd y Protocol yn codi ymwybyddiaeth y cyhoedd o'u hawl i siarad mewn Pwyllgorau Sgriwtini.

Mae gwaith craffu yn gallu cymryd 18 mis i ddwy flynedd er mwyn gweld ei werth llawn, gan nad yw cynlluniau a phenderfyniadau yn aeddfedu am dipyn. Mae angen ystyried sut i dystiola hyn yn yr Adroddiadau Blyneddol o hyn ymlaen er mwyn cael darlun cyflawn o effaith y gwaith craffu ar y Cyngor.

B. Uwch Dîm Arweinyddiaeth

Fe dderbyniwyd sylwadau gan aelodau'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth fel rhan o'r ymarferiad hunanasesiad:

Mae'r Aelodau yn gofyn cwestiynau craffu da yn ystod y sesiynau briffio misol, ac yn gwneud cyfraniad pwysig iawn i benderfyniadau a gwaith y Cyngor yn gyffredinol.

Mae'r trefniadau craffu yn effeithiol ac yn addas i bwrpas, ac yn gryfder oddi mewn i drefniadau llywodraethu'r Cyngor.

Mae effaith y Rhaglen Ddatblygu yn amlwg ar drefniadau craffu'r Cyngor, ac ar y gwaith craffu y mae'r Aelodau yn ymgymryd ag o.

Edrych Ymlaen

O ran ymarfer mewn cyfarfodydd, creu'r amodau i gadeiryddion y pwyllgorau sgrwtini gyflwyno'r cwestiynau craffu yn yr adroddiadau i gychwyn y drafodaeth. Amcan: y cwestiynau craffu yn fframio ystyriaeth y pwyllgor o'r pwnc dan sylw.

Parhau i hyrwyddo mewnbwn y paneli sgrwtini o ran eu gwaith monitro a dal i gyfrif mewn meysydd penodol.

Parhau â'r gwaith cynllunio a rhaglennu er mwyn sicrhau cydbwysedd rhwng rhaglenni gwaith y ddau bwyllgor sgrwtini.

Nodi mewn modd amlwg y gwerth ychwanegol yn sgil mewnbwn yr Aelodau Sgrwtini.

5.0 Edrych Ymlaen i 2020/21

- 5.1 Bydd yr Awdurdod yn parhau ar y cam nesaf o'i daith ddatblygu craffu, ac mae'r meysydd allweddol canlynol wedi'u blaenoriaethu yn y rhaglen ddatblygu a gyhoeddwyd yn ddiweddar ar gyfer gweithredu arnynt dros y misoedd i ddod:

MEYSYDD ALLWEDDOL DATBLYGU SGRIWTINI

Thema	Sut	Canlyniad ¹
Gweledigaeth	Parhau i brif lifo egwyddorion ein gweledigaeth, a sicrhau bod gan bob Aelod Etholedig a Swyddog ddealltwriaeth gadarn o bwrpas a gwerth craffu oddi mewn i lywodraethiant y Cyngor	<i>Canlyniadau gwell</i>
Datblygiad a chefnogaeth i Aelodau	<ul style="list-style-type: none"> • Datblygu ymhellach ar y rhaglen dreigl mewn lle i gefnogi a datblygu Aelodau Sgriwtini – ffocws ar hunan-asesu; sgiliau cadeirio; craffu data perfformiad; craffu cyllidol; materion technoleg gwybodaeth; E-ddysgu • Cynnal sesiynau briffio / datblygu / adolygu byr yn rheolaidd gyda'r Aelodau Craffu 	<i>Penderfyniadau gwell</i>
Paneli Sgriwtini	<p>Cefnogi gwaith y paneli craffu drwy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sicrhau bod blaen raglenni'r 3 phanel yn cyd-fynd â blaenoriaethau corfforaethol y Cyngor • Datblygu ffocws esblygol i waith y Paneli • Sicrhau bod y Paneli yn cwblhau ymarferion hunanarfarnu o leiaf unwaith y flwyddyn • Atebolrwydd drwy adrodd ar gynnydd gwaith y Paneli yn chwarterol, a pharhau i ffurfioli'r drefn o adrodd i'r Pwyllgorau Sgriwtini drwy Gadeiryddion y Paneli fel mater o drefn • Cyflymder gweithredu, a chraffu manwl ar ddata er mwyn cynorthwyo'r Pwyllgorau Sgriwtini gyda'u gwaith craffu 	<i>Penderfyniadau gwell</i>
Ymgysylltiad Cyhoeddus yn ein	<ul style="list-style-type: none"> • Ffurfioli ymhellach y trefniadau i ymgysylltu â'r cyhoedd, a sicrhau 	<i>Ymgysylltu'n well</i>

¹ Canlyniadau a Nodweddion am Drosolwg a Sgriwtini Effeithiol i Lywodraeth Leol – Craffu Da? Cwestiwn Da! Swyddfa Archwilio Cymru 2014

Thema	Sut	Canlyniad ¹
gwaith Craffu	<p>bod llais trigolion Môn yn cael ei glywed yn y broses graffu yn unol ag argymhelliad Swyddfa Archwilio Cymru.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Protocol Siarad Cyhoeddus – prif lifo unwaith bydd cymeradwyaeth y Cyngor Sir llawn, er mwyn sicrhau rhagor o gyfranogiad cyhoeddus drwy ddarparu strwythur clir i'r cyhoedd wneud cais am gael siarad mewn Pwyllgorau. 	
Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	<ul style="list-style-type: none"> • Parhau i gefnogi'r cadeiryddion i ddatblygu rôl sgrwtini wrth fodloni gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 • Gwreiddio strategaeth gwestiynu gadarn yn llawn drwy ddefnyddio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i sicrhau bod cwestiynau craffu allweddol yn cael eu cynnwys ym mhob adroddiad pwyllgor ac yn cael eu gofyn yng nghyfarfodydd y Pwyllgorau a'r Paneli. • Trafodaeth barhaus â'r Cyfarwyddwyr a'r Penaethiaid Gwasanaeth er mwyn sicrhau bod ymgysylltiad a Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn chwarae rhan amlwg yn ein trefniadau Craffu • Adolygu ein trefniadau er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a meddylfryd swyddfa'r Comisiynydd. 	Canlyniadau gwell
Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a gwaith partneriaethol	<ul style="list-style-type: none"> • Parhau i graffu gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus o gyflawni'r Cynllun Llesiant a threfniadau llywodraethu'r Bwrdd, ac effeithlonrwydd partneriaethau yn unol â'r canllawiau cenedlaethol • Parhau i wahodd partneriaid allweddol i ddod gerbron y Pwyllgorau er mwyn 	Ymgysylltu'n well

Thema	Sut	Canlyniad ¹
	<p>craffu ar eu gwaith ar yr Ynys.</p>	
<p>Modelau arloesol o Sgriwtini gan Aelodau</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yn sgil pandemig Covid-19, ystyried ffyrdd mwy arloesol ac effeithiol o graffu gan fanteisio'n llawn ar dechnoleg wrth ymgymryd â hyn. 	<p><i>Penderfyniadau gwell, canlyniadau gwell, ymgysylltu'n well</i></p>
<p>Aliniad a Pherchnogaeth o Raglenni Gwaith Sgriwtini</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Adolygu a diweddarau rhaglenni gwaith y pwyllgor a'r paneli craffu yn fisol, i alinio gyda'r broses o ddiweddarau blaen raglen waith y Pwyllgor Gwaith • Sicrhau trafodaeth o'r blaen raglen waith ym mhob cyfarfod o'r Fforwm cadeiryddion Sgriwtini / pwyllgor / paneli, a sicrhau mewnbwn Aelodau wrth lunio'r rhaglenni gwaith er mwyn sicrhau perchnogaeth ohonynt • Gwneud defnydd o'r arfer dda yn rhanbarthol ac yn genedlaethol i lywio'r rhaglenni gwaith 	<p><i>Penderfyniadau gwell, canlyniadau gwell</i></p>
<p>Hunanasesiad o'n trefniadau Sgriwtini lleol</p>	<p>Aelodau'n parhau i gwblhau ymarferion hunanasesu, sy'n cynnwys dynodi argymhellion er mwyn gwella'r trefniadau craffu presennol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • fel rhan o'r broses o baratoi'r Adroddiad Blynyddol Sgriwtini • i asesu canlyniadau ac effaith ein paneli sgriwtini 	<p><i>Canlyniadau gwell</i></p>
<p>Codi ymwybyddiaeth/rhannu gwybodaeth</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Adolygu'r wybodaeth ynglŷn â threfniadau craffu'r Cyngor sydd ar wefan y Cyngor, a'i diwygio er mwyn: <ol style="list-style-type: none"> 1. Sicrhau bod Aelodau Etholedig yn gallu llwyddo yn eu rôl 2. Galluogi i lais unigolion a rhanddeiliaid fod yn amlwg yn y broses graffu, drwy ddarparu gwybodaeth gyflawn a diweddaraf iddynt 	<p><i>Penderfyniadau gwell, canlyniadau gwell, ymgysylltu'n well</i></p>

6.0 CYSYLLTU Â SGRIWTINI

- 6.1 I ddysgu mwy am sgrwtini ar Ynys Môn neu i wneud unrhyw sylwadau cysylltwch os gwelwch yn dda â:

Yr Uned Sgrwtini,
Cyngor Sir Ynys Môn,
Swyddfeydd y Cyngor,
Llangefni.
Ynys Môn.
LL77 7TW

Anwen Davies	Rheolwr Sgrwtini (arwain ar gefnogi'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol)	(01248) 752578 AnwenDavies@ynysmon.gov.uk
Sioned Rowe	Swyddog Sgrwtini (arwain ar gefnogi'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio)	(01248) 752039 SionedRowe@ynysmon.gov.uk

Adroddiad Blynyddol Trosolwg a Sgrwtini: 2019/20

ATODIADAU

ATODIAD 1

BETH YW TROSOLWG A SGRIWTINI? Cyd-destun polisi cenedlaethol

Cyd-destun cenedlaethol:

Mae pwyllgorau sgrwtini yn rhan o'r ffordd y mae llywodraeth leol yng Nghymru yn gweithredu. Yn ogystal â sefydlu Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniadau, mae Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn ei gwneud yn ofynnol i sefydlu un neu ragor o bwyllgorau sgrwtini. Eu rôl pennaf yw dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliant, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rôl wrth ddatblygu ac adolygu polisïau.

Mae'r Ganolfan Graffu Gyhoeddus (CfPS)² yn arddel pedair egwyddor allweddol i gefnogi gwaith sgrwtini effeithiol gan Aelodau:

- i. Darparu her "cyfaill beirniadol" i'r rheini sy'n llunio polisïau ac yn gwneud penderfyniadau
- ii. Sicrhau y clywir llais a phryderon y cyhoedd a chymunedau
- iii. "Llywodraethwyr annibynnol eu meddwl" sy'n arwain y broses sgrwtini ac yn cymryd perchnogaeth ohoni
- iv. Yn seiliedig ar dystiolaeth ac yn gyrru gwelliant mewn gwasanaethau cyhoeddus.

Ym mis Ionawr 2017, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru Bapur Gwyn, sef "Diwygio Llywodraeth Leol: Cadernid ac Adnewyddiad". Roedd y Papur Gwyn yn gwahodd sylwadau ar gynigion ynghylch gweithio'n fandadol yn rhanbarthol i ddarparu amrediad o wasanaethau, rhoi sylw i faterion yn ymwneud â'r gweithlu a gweithredu ad-drefnu etholiadol. Fe wnaeth Llywodraeth Cymru gyhoeddi Papur Gwyrdd i ddilyn³ y llynedd yn

² Canllaw Sgrwtini Da, Canolfan Graffu Gyhoeddus 2004

³ Cryfhau Llywodraeth Leol: Cyflawni dros ein Pobl (20 Mawrth, 2018)

egluro ei ddyheadau ac ynddo mae'n cynnig datganiad o fwriad i gael llywodraeth leol gryfach, wedi ei grymuso yng Nghymru. Mae'r cynigion hyn yn amlinellu'r ymagwedd at y dyfodol i lywodraeth leol "i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus cryfach, mwy cydnerth a chynaliadwy gydag atebolrwydd democrataidd wrth eu gwraidd"⁴. Disgwylir y bydd cynigion penodol yn cael eu datblygu hefyd ynglŷn â swyddogaethau sgrwtini Aelodau a hynny o fewn y cyd-destun lleol a hefyd o ran dal i gyfrif y gwasanaethau a ddarperir trwy drefniadau rhanbarthol. Bydd rhaid i ni felly ddatblygu'n barhaus ein fframwaith a threfniadau sgrwtini lleol mewn ymateb i'r ddeddfwriaeth newydd arfaethedig a chyd-destun polisi cenedlaethol sy'n esblygu. Disgwylir y Bil Llywodraeth Lleol yn ddiweddarach eleni.

ATODIAD 2

CYLCH GORCHWYL AC AELODAETH EIN PWYLLGORAU SGRWTINI

Mae'r swyddogaeth trosolwg a sgrwtini yng Nghyngor Sir Ynys Môn yn parhau i gael ei chyflawni drwy gyfrwng strwythur sy'n cynnwys dau o riant bwyllgorau sgrwtini – Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio.

Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol

Cylch gorchwyl:

- Ffocws gwaith y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol yw darparu sicrwydd ynghylch cyflawni a darparu'r holl wasanaethau; sicrhau bod y Cyngor yn cyflawni ei amcanion corfforaethol a'i amcanion ar gyfer ei wasanaethau (fel yr amlinellwyd yn y Cynllun Corfforaethol, y Gyllideb Flynyddol, y Fframwaith Polisi a Chyllideb, y Fframwaith Rheoli Perfformiad, Polisiau Corfforaethol neu eu cynlluniau a'u polisiau olynol); a chefnogi a gwneud argymhellion ar gyfer gwelliant parhaus.
- Mae aelodau'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol yn cynnal cyfarfodydd paratoi cyn pob pwyllgor er mwyn paratoi a rhoi ffocws i'r drafodaeth yng nghyfarfodydd ffurfiol y pwyllgor. Ystyrir bod hyn yn arfer dda a bwriedir parhau â'r trefniadau hyn yn 2020/21.

Aelodaeth

- Y Cyngorydd Aled Morris Jones yw cadeirydd y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol a chaiff gefnogaeth gan yr Is-gadeirydd, sef y Cyngorydd Dylan Rees. Mae deg o aelodau'n gwasanaethu ar y pwyllgor⁵ gyda darpariaeth ar gyfer 4 aelod cyfetholedig:

⁴ Cryfhau Llywodraeth Leol: Cyflawni dros ein Pobl (20 Mawrth, 2018, p.2)

⁵ Mae aelodaeth cyngorwyr ar y Pwyllgorau Sgrwtini yn adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor

Aelodaeth Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol

	Enw	Ward	Parti Gwleidyddol / Grŵp		Enw	Ward	Parti Gwleidyddol / Grŵp
	Cyng Aled Morris Jones (Cadeirydd)	Twrcelyn	Annibynwyr Môn		Cyng Dylan Rees (Is- gadeiryd d)	Canolbarth Môn	Plaid Cymru
	Cyng Lewis Davies	Seiriol	Plaid Cymru		Cyng John Griffith	Talybolion	Plad Cymru
	Cyng Alun Roberts	Seiriol	Plaid Cymru		Cyng Nicola Roberts	Canolbarth Môn	Plaid Cymru
	Cyng Richard Griffiths	Twrcelyn	Y Grŵp Annibynnol		Cyng Richard O Jones	Twrcelyn	Y Grŵp Annibynnol
	Cyng J Arwel Roberts	Ynys Gybi	Plaid Lafur		Cyng Bryan Owen	Bro Aberffraw	Annibynwyr Môn

PWYLLGOR SGRIWTINI PARTNERIAETH AC ADFYWIO

Cylch gorchwyl:

- Prif ffocws y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio yw sicrhau yr hyrwyddir buddiannau Dinasyddion Ynys Môn ac y gwneir y defnydd gorau o adnoddau'r Cyngor, yn unol â blaenoriaethau'r Cyngor, sy'n dangos gwerth ychwanegol yn sgil gweithio gyda phartneriaid. Mae cylch gorchwyl y pwyllgor yn cynnwys trefniadau rhanbarthol a chenedlaethol yn ogystal â threfniadau lleol.
- Y pwyllgor hefyd yw'r Pwyllgor Trosedd ac Anhrefn enwebedig sy'n delio â materion trosedd ac anhrefn, fel sy'n ofynnol o dan Adrannau 19 a 20 o Ddeddf yr Heddlu a Chyfiawnder 2006. Hwn yw'r pwyllgor dynodedig hefyd ar gyfer craffu gwaith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn a Gwynedd.
- Mae'r Pwyllgor wedi cyflwyno'r arfer o gynnal cyfarfodydd briffio gydag aelodau cyn pob cyfarfod ffurfiol o'r pwyllgor sgriwtini. Caiff hyn ei weld fel arfer da a bwriedir parhau â'r trefniadau hyn yn 2020/21.

Aelodaeth:

- Y Cynghorydd Gwilym Jones yw Cadeirydd y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio a chaiff gefnogaeth gan yr Is-gadeirydd, sef y Cynghorydd Glyn Haynes. Mae deg o aelodau hefyd yn gwasanaethu ar y pwyllgor hwn gyda darpariaeth ar gyfer 4 aelod cyfetholedig:

Aelodaeth Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio

	Enw	Ward	Parti Gwleidyddol/ Grŵp		Enw	Ward	Parti Gwleidyddol / Grŵp
	Cyng Gwilym O Jones (Cadeirydd)	Llifon	Y Grŵp Annibynnol		Cyng Glyn Haynes (Is- gadeirydd)	Caergybi	Plaid Lafur
	Cyng Dafydd Roberts	Bro Rhosyr	Y Grŵp Annibynnol		Cyng Vaughan Hughes	Lligwy	Plaid Cymru
	Cyng Alun Roberts	Seiriol	Plaid Cymru		Cyng Margaret Roberts	Lligwy	Plaid Cymru
	Cyng Nicola Roberts	Canolbarth Môn	Plaid Cymru		Cyng Trefor Lloyd Hughes	Ynys Gybi	Plaid Cymru
	Cyng Kenneth P Hughes	Talybolion	Annibynwyr Môn		Cyng Robert Llewelyn Jones	Caergybi	Annibynwyr Môn

Gall ein pwyllgorau sgrwtini wneud eu gwaith mewn un o'r ffyrdd canlynol:

- Ystyried y pwnc yn ystod cyfarfod ffurfiol
- Ystyried y pwnc yn fanylach drwy sefydlu panel canlyniad sgrwtini NEU
- Cynnal sesiynau anffurfiol ar faes polisi penodol.

Unwaith eto yn ystod 2019/20, roedd y pwyllgorau sgrwtini yn ymwybodol o'r angen i geisio canolbwyntio eu gwaith ar ganlyniadau ac o fewn fframwaith Swyddfa Archwilio Cymru o nodweddion a chanlyniadau sgrwtini a throsolwg effeithiol mewn llywodraeth leol⁶:

- Canlyniadau gwell
- Penderfyniadau gwell
- Ymgysylltu'n well

Galw penderfyniadau i mewn: gall pwyllgorau sgrwtini "alw i mewn" penderfyniad a wnaed gan y Pwyllgor Gwaith, Aelod Portffolio neu swyddog sydd wedi cael pwerau dirprwyol gan y Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniad penodol. Nid yw'r pwyllgorau sgrwtini ond yn galw penderfyniad i mewn pan mae rheswm da dros wneud hynny (drwy Brawf o Arwyddocâd), ac yn ystod 2019/20 gwnaed hyn unwaith, gan y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol. Gwelwyd y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol yn galw mewn y penderfyniad canlynol gan y Pwyllgor Gwaith / Deilydd Portffolio:

1. Penderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith

- Adroddiad Blynnyddol a Chyfrifon Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn 2017/18

⁶ Craffu Da? Cwestiwn Da! Swyddfa Archwilio Cymru, 2014

ATODIAD 3

Gweledigaeth ar gyfer sgrwtini effeithiol yng Nghyngor Sir Ynys Môn

Gweledigaeth

Mae Sgrwtini yn Ynys Môn yn anelu at sicrhau gwell canlyniadau ar gyfer dinasyddion a chymunedau a hefyd ychwanegu at effeithiolrwydd y Cyngor drwy helpu i wneud gwasanaethau cyhoeddus yn fwy tryloyw, cynhwysol, atebol a chost effeithiol.

Egwyddorion Arweiniol ar gyfer Sgrwtini yn Ynys Môn

- Mae sgrwtini yn creu awyrgylch o gyd-ymddiriedaeth, cydweithio a rhannu cyfrifoldebau er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau ar gyfer cymunedau lleol.
- Mae Aelodau nad ydynt ar y Pwyllgor Gwaith yn anwleidyddol yn y modd y maent yn cyflawni eu swyddogaethau cefnogi a herio.
- Mae gweithgaredd sgrwtini yn ehangu yn uniongyrchol y sylfaen dystiolaeth sydd ar gael ar gyfer gwneud penderfyniadau a chyflwyno rhaglenni trawsnewid oherwydd mae'n rhoi syniad o'r modd y mae cymunedau lleol yn debygol o deimlo am y cynigion.
- Mae Aelodau nad ydynt ar y Pwyllgor Gwaith yn helpu i sicrhau y cymerir ymagwedd strategol, tymor hir pan mae bwriad i ail-gyflunio gwasanaethau ar raddfa fawr a hynny drwy ddarparu her adeiladol wrth roi prawf ar ragdybiaethau, edrych ar risgiau a herio'r modd y mae adnoddau'n cael eu blaenoriaethu.

Ein Gwerthoedd

Trosolwg a Sgrwtini yn Ynys Môn....

- Mae'n edrych 'ymlaen ac at allan' ac yn rhagweithiol yn hytrach nag yn 'fewnol ac mewn modd ymatebol'.
- Mae gan sgrwtini rôl sydd wedi ei diffinio'n glir ac sy'n cael ei gwerthfawrogi yn nhrefniadau gwella a llywodraethiant y cyngor.
- Mae'n anwleidyddol, yn gadarn o ran ei fethodoleg ac yn cynnwys amrediad eang o ffynonellau dystiolaeth a safbwyntiau gan gynnwys rhai gan bartneriaid strategol, rheoleiddwyr a'r cyhoedd.
- Mae'n cael ei arwain gan gynghorwyr sy'n cael y cyfleoedd hyfforddi a datblygu y maent eu hangen i ymgymryd â'u rôl yn effeithiol.
- Mae'n derbyn cefnogaeth effeithiol gan uwch dîm arweinyddiaeth y Cyngor sy'n sicrhau bod y wybodaeth a ddarperir ar gyfer trosolwg a sgrwtini o ansawdd uchel ac yn cael ei darparu mewn modd amserol a chyson.
- Mae'n cymryd i ystyriaeth pryderon a fynegir ar lefel ward mewn modd nad yw'n blwyfol wrth reoli ei raglen waith ar gyfer y dyfodol.

- Mae'n cael ei gynllunio'n dda, ei gadeirio'n effeithiol ac mae'n gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau sydd ar gael iddo.
- Mae'n cael ei gydnabod gan y pwyllgor gwaith a'r uwch dîm arweinyddiaeth fel mecanwaith pwysig yn y Cyngor ar gyfer ymgysylltiad cymunedol ac mae'n golygu ei bod yn haws i ddinasyddion ymwneud â llywodraethiant.
- Adeiladu ymddiriedaeth a pherthnasau cadarnhaol gydag amrediad eang o randdeiliaid mewnol ac allanol.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu / Cyngor Sir
Dyddiad:	1 Medi 2020 / 8 Medi 2020
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu 2019/20 – Adroddiad y Cadeirydd
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae gofyn i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu adrodd i'r rhai hynny 'sy'n gyfrifol am lywodraethiant' (y Cyngor Sir) asesiad o'i berfformiad a'i weithgareddau yn ystod y flwyddyn er mwyn dangos sut mae'r Pwyllgor wedi cyflawni ei gyfrifoldebau.	

1. Cyflwyniad

1.1. Mae'r adroddiad hwn yn manylu ar weithgareddau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant yn ystod 2019/20. Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethiant yn elfen bwysig o drefniadau llywodraethiant y Cyngor. Mae adrodd ar ei weithgareddau'n helpu i ddangos fod y Cyngor yn awdurdod sy'n cael ei reoli'n dda sydd yn ei dro yn cyfrannu at sicrhau ei fod yn gwneud y defnydd gorau o'i adnoddau.

2. Argymhelliad

2.1. Bod y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cymeradwyo Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gyfer 2019/20 cyn ei gyflwyno i gyfarfod o'r Cyngor Sir ar 8 Medi 2020.

Gwybodaeth Gefndirol

1. Mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn un o bwyllgorau statudol y Cyngor. Mae'n elfen allweddol o fframwaith llywodraethu'r Cyngor sy'n darparu adnodd annibynnol a lefel uchel i gefnogi llywodraethiant da a rheolaeth ariannol gyhoeddus gadarn.
2. Mae'r Pwyllgor yn darparu sicrwydd annibynnol i'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant ynghylch digonolrwydd y fframweithiau llywodraethu a rheoli risg, yr amgylchedd reoli fewnol ac uniondeb y drefn adrodd ariannol. Drwy oruchwylio archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, mae'n gwneud cyfraniad pwysig o ran sicrhau bod trefniadau sicrwydd effeithiol mewn lle.

Llywodraethu

3. Swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio yw bod yn fodlon fod datganiadau sicrwydd yr awdurdod, yn cynnwys y datganiad llywodraethu blynyddol, yn rhoi gwir adlewyrchiad o'r amgylchedd risg ac unrhyw weithredoedd sydd eu hangen i'w wella, a dangos sut mae llywodraethiant yn cefnogi'r gwaith o gyflawni amcanion yr awdurdod.
4. Derbyniodd y Pwyllgor y Datganiad Cyfrifon a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19 cyn iddynt gael eu hadolygu gan yr Archwilwyr Allanol yn ei gyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019. Yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2019, ar ôl derbyn Adroddiad yr Archwilwyr Allanol ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2018/19, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a nodi'r Datganiad Cyfrifon a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19. Argymhellodd y Pwyllgor fod y Cyngor Llawn yn ei dderbyn a chyfeiriodd y Datganiad Llywodraethu Blynyddol at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr i'w lofnodi, yn unol â'r gofyn statudol.
5. Mae dogfennau llywodraethu eraill a dderbyniwyd yn ystod y flwyddyn yn cynnwys:

Adroddiad Blynyddol Llywodraethu Gwybodaeth 2018/19

6. Roedd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a'r Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth dynodedig (SIRO) yn cynnwys dadansoddiad o'r prif faterion llywodraethu gwybodaeth ar gyfer y cyfnod ac yn cynnwys sicrwydd hefyd o welliant parhaus o ran rheoli risg gwybodaeth yn ystod y cyfnod.
7. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch y costau ynghlwm ag ymateb i'r 1,052 cais Rhyddid Gwybodaeth ac a yw peidio â bod yn ddigon agored neu dryloyw o ran argaeledd gwybodaeth yn ffactorau y gellir ei briodoli i'r cynnydd yn nifer y ceisiadau Rhyddid Gwybodaeth, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a mabwysiadu argymhellion yr adroddiad.

Pryderon, Cwynion a Chwythu'r Chwiban 2018/19

8. Ar 3 Medi 2019, roedd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro yn darparu gwybodaeth am faterion yn codi dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor. Roedd yr adroddiad yn cynnwys cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol hefyd, ond dim ond y rhai hynny lle nad oedd yr achwynydd yn ddefnyddiwr gwasanaeth.
9. Derbyniodd y Pwyllgor yr adroddiad fel un a oedd yn rhoi sicrwydd rhesymol fod y Cyngor yn cydymffurfio â'r prosesau sy'n ofynnol dan ei Bolisi Pryderon a Chwynion a'r Polisi/Canllawiau Chwythu'r Chwiban a derbyniwyd a nodwyd y Tabl Gwersi a Ddysgwyd yn yr adroddiad.

Derbyn Polisiâu 2018/19

10. Ar 3 Medi 2019, cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a oedd yn cynnwys manylion am gydymffurfiaeth â'r ail gylch o bolisiau a gyflwynwyd i'w cymeradwyo drwy gyfrwng system reoli Porth Polisi'r Cyngor, yn ogystal â lefelau cydymffurfiaeth y Gwasanaeth Dysgu ar gyfer y cylch cyntaf o bolisiau. Roedd yr adroddiad yn rhoi sicrwydd i'r Pwyllgor fod aelodau unigol o staff yn darllen, deall a derbyn yn ffurfiol bolisiau Llywodraethu Gwybodaeth allweddol. Derbyniodd y Pwyllgor y sicrwydd yn dilyn derbyn eglurhad pellach ynghylch sut yr oedd lefelau cydymffurfio'n cael eu monitro ar draws y Cyngor.

Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch 2018/19

11. Ar 3 Medi 2019, derbyniodd y Pwyllgor sicrwydd gan yr Ymgynghorydd Iechyd a Diogelwch Corfforaethol fod gan y Cyngor drefniadau priodol ar gyfer materion iechyd a diogelwch, drwy nodi'r ymrwymiad, y gallu a'r cyfeiriad o ran rheoli iechyd a diogelwch galwedigaethol. Wrth drafod yr adroddiad, gofynnodd y Pwyllgor am eglurhad ynghylch digwyddiadau RIDDOR, cyfrifoldeb am ddiogelwch personol Cynghorwyr a'r cynnydd mewn digwyddiadau treisgar.
12. Ar 23 Ebrill 2019, rhoddodd y Pwyllgor ystyriaeth i adroddiad dilyn i fyny i'r Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2017/18. Roedd yr adroddiad dilyn i fyny yn darparu dadansoddiad pellach mewn perthynas â materion a godwyd gan y Pwyllgor pan gyflwynwyd yr adroddiad iddo ym mis Chwefror 2019, ynghlŷn â'r categorïau 'Ymosodiadau Corfforol gan Berson' a'r cynnydd ymddangosiadol yn nifer yr achosion o drais corfforol ac a oedd y cynnydd yn arwydd o duedd sy'n esblygu.

Adroddiad Blynyddol Diogelwch Seibr 2018/19

13. Ar 3 Rhagfyr 2019, cyflwynodd y Rheolwr Gwasanaeth TG a Rheoli Perfformiad ei adroddiad, a oedd yn crynhoi'r bygythiadau seibr sy'n wynebu'r Cyngor gan roi trosolwg o rai o'r mesurau lliniaru sydd ar waith gan y Cyngor i daclo'r bygythiadau hyn. Roedd y Pwyllgor yn croesawu'r adroddiad fel un addysgiadol, a cheisiodd

sicrwydd pellach mewn perthynas â nifer o faterion gan gynnwys gwaith partneriaeth a chydweithio, trefniadau anwytho TG a pha mor agored yw'r Cyngor i dwyll.

Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2018/19

14. Ar 23 Gorffennaf 2019, cyflwynodd y Rheolwr Risg ac Yswiriant grynoded o'r hawliadau yn erbyn y Cyngor ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill 2014 a 31 Mawrth 2019. Roedd yr adroddiad yn darparu sylwadau hefyd ar dueddiadau mewn hawliadau a heriau i'r dyfodol.
15. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch yswiriant anaf personol, cronfeydd wrth gefn, hawliadau atebolrwydd cyhoeddus a dysgu gwersi, derbyniwyd a nodwyd yr adroddiad gan y Pwyllgor.

Polisi Gwirio ar Sail Risg

16. Ym mis Rhagfyr 2019, derbyniodd y Pwyllgor adroddiad gan y Rheolwr Budd-daliadau yn gofyn am farn y Pwyllgor ynghylch polisi newydd y Cyngor, a oedd yn ceisio canolbwyntio adnoddau ar wirio'r achosion budd-daliadau hynny lle mae anghysonderau/camgymeriadau'n debygol o ddigwydd, cyn i'r Rheolwr Budd-daliadau ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith er cymeradwyaeth. Yn dilyn trafodaeth ynghylch methodoleg o ran ystod oedran a chais i gynnwys trefniadau samplu ar hap, penderfynodd y Pwyllgor nodi'r Polisi Gwirio ar Sail Risg ar gyfer Budd-dal Tai / Gostyngiadau'r Dreth Gyngor gyda dau argymhelliad.

Rheoli Risg

17. Mewn perthynas â rheoli risg, swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio yw ystyried effeithlonrwydd trefniadau rheoli risg yr awdurdod a'r amgylchedd rheoli, adolygu proffil risg y sefydliad a chael sicrwydd bod rheolwyr yn cymryd y camau priodol ar faterion yn ymwneud â risg, yn cynnwys partneriaethau a chydweithio â sefydliadau eraill.
18. Yn ogystal, mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn cynnwys gofyniad i awdurdodau lleol benodi Pwyllgor â chyfrifoldeb am adolygu ac asesu trefniadau rheoli risg, mesurau rheoli mewnol a threfniadau llywodraethu corfforaethol y Cyngor. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu hefyd yn nodi'r angen iddo fodloni'r gofynion hyn.
19. Mae'r Pwyllgor wedi parhau i gefnogi datblygiad y fframwaith Rheoli Risg o fewn y Cyngor yn ystod y flwyddyn ac adolygodd Ddatganiad Polisi Rheoli Risg y Cyngor yn ei gyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019. Penderfynwyd derbyn y Datganiad Polisi Rheoli Risg fel y'i cyflwynwyd ac argymhell fod y Pwyllgor Gwaith yn ei gymeradwyo.
20. Ystyriodd y Pwyllgor risgiau corfforaethol y Cyngor ddwywaith yn ystod y flwyddyn, ar 3 Medi 2019 a 11 Chwefror 2020. Ym mis Medi 2019, ar ôl derbyn eglurhad ynghylch sut y byddai'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) yn penderfynu pa risgiau y byddai'n

eu hadolygu bob mis, trafodaeth ynghylch goddef y tri phrif risg, y term 'trychinebus' a rheoli'r risgiau hyn, a'r amserlen ar gyfer cyflwyno mesurau lliniaru ar gyfer Brexit, cafodd y Pwyllgor sicrwydd bod Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn cydnabod ac yn rheoli'r risgiau i nodau ac amcanion y Cyngor.

21. Ym mis Chwefror 2020, ar ôl derbyn eglurhad ynghylch cydnabod yr achosion o Coronafeirws fel risg yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol a chais am ddiweddariad ynghylch y Polisi Gwirio Risg, cafodd y Pwyllgor sicrwydd fod yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth yn cydnabod ac yn rheoli'r risgiau mewn perthynas â chyflawni blaenoriaethau'r Cyngor.

Datganiadau Ariannol

22. Mewn perthynas â datganiadau ariannol, swyddogaeth graidd y Cyngor yw adolygu'r datganiadau ariannol, barn yr archwiliwr allanol ac adroddiadau i aelodau, a monitro gweithredoedd rheolwr mewn ymateb i'r materion a godwyd gan archwilwr allanol.
23. Derbyniodd y Pwyllgor Datganiad o Gyfrifon drafft ar gyfer 2018/19, cyn iddynt gael eu harchwilio, yn ei gyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019. Ar ôl cael eglurhad ynghylch y gostyngiad ym malansau ysgolion, pwysau yn gysylltiedig â thâl athrawon, y Rhaglen Foderneiddio Ysgolion a rhwymedigaethau'r Gronfa Bensiwn, penderfynodd y Pwyllgor nodi'r datganiadau ariannol drafft nas archwiliwyd ar gyfer 2018/19.
24. Ar 3 Medi 2019, adroddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth / Swyddog Adran 151 i'r Pwyllgor y llwyddwyd i gwrdd â'r dyddiad cau statudol ar gyfer cwblhau'r cyfrifon archwiliedig ar gyfer 2018/19.
25. Yn yr un cyfarfod, cyflwynodd yr Arweinydd Ymgysylltu Archwilio Allanol ar gyfer yr Archwiliad Ariannol adroddiad yr Archwilwyr Allanol ar yr archwiliad o'r Datganiadau Ariannol ar gyfer 2018/19 (adroddiad ISA 260) i'r Pwyllgor ei ystyried. Cadarnhaodd yr Arweinydd Ymgysylltu, yn amodol ar gwblhau'r gwaith sy'n weddill yn foddhaol, mai bwriad yr Archwiliwr Cyffredinol oedd cyhoeddi adroddiad archwilio diamod ar y datganiadau ariannol unwaith y bydd yr Awdurdod wedi cyflwyno Llythyr Sylwadau yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn Atodiad 1 yr adroddiad.
26. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch taliad a wnaed i'r Gronfa Bensiwn (camddatganiad amherthnasol), dull yr Awdurdod mewn perthynas â diogelwch cyfrineiriau a mesurau rheoli cyfrineiriau ac argymhellion archwilio allanol sy'n weddill, gan gynnwys gwahanu dyletswyddau, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn a nodi'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2018/19. Penderfynodd hefyd argymhell fod y Cyngor Llawn yn ei dderbyn, a nodi Adroddiad yr Archwilwyr Allanol ar y Datganiadau Ariannol ar gyfer 2018/19 ac i gymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2018/19 a chyfeirio'r Datganiad at Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr i'w lofnodi.

Rheoli Trysorlys

27. Mae'r pwyllgor archwilio hefyd yn cefnogi'r Cyngor drwy ymgymryd â rôl ehangach o adolygu a monitro trefniadau rheoli trysorlys yn unol â Rheoli Trysorlys mewn Gwasanaethau Cyhoeddus: Côt Ymarfer a Nodiadau Canllaw Traws-Sector (CIPFA, 2017).
28. Yn unol â'i gylch gorchwyl a Chôt Ymarfer CIPFA ar gyfer Rheoli Trysorlys mewn Gwasanaethau Cyhoeddus (2011), ystyriodd y Pwyllgor yr Adolygiad Blynyddol o Weithgareddau Rheoli Trysorlys ar gyfer 2018/19. Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) yr adroddiad i'r Pwyllgor ei ystyried a chraffu arno yn unol â'r rheoliadau dan Ddeddf Llywodraeth Leol 2003 a Chynllun Dirprwyo Rheoli Trysorlys y Cyngor ar gyfer 2018/19 ar 23 Gorffennaf 2019.
29. Ar ôl derbyn eglurhad ynghylch y tanwariant ar y gyllideb gyfalaf a'r polisi Darpariaeth Isafswm Refeniw, nododd y Pwyllgor y byddai'r ffigyrau alldro yn yr adroddiad yn parhau i fod yn ffigyrau dros dro nes y byddai'r archwiliad o'r Datganiad Cyfrifon 2018/19 wedi'i gwblhau a'i gymeradwyo; byddai unrhyw addasiadau sylweddol i'r ffigyrau sydd wedi eu cynnwys yn yr adroddiad yn cael eu hadrodd arnynt fel bo'n briodol. Nododd y Pwyllgor hefyd y dangosyddion darbodus a thrysorlys dros dro ar gyfer 2018/19 yn yr adroddiad a chytunwyd i'w argymhell i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw.
30. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad Rheoli Trysorlys canol blwyddyn yn ei gyfarfod ar 3 Rhagfyr 2019 i fonitro datblygiadau a thueddiadau. Eglurodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 weithgareddau buddsoddi'r Cyngor gyda Chyngor yn Lloegr y cafwyd adroddiadau amdano yn y wasg yn ddiweddar, a nodwyd yr eglurhad gan y Pwyllgor.
31. Craffodd y Pwyllgor ar Ddatganiad o'r Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor ar gyfer 2019/20 ar 11 Chwefror 2020. Yn dilyn sylw am wireddu asedau nad oedd eu hangen bellach, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn y Datganiad o'r Strategaeth Rheoli Trysorlys ar gyfer 2020/21 ac argymhell y Datganiad i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw pellach.
32. Ar 11 Chwefror 2020, cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 ddatganiad o Arferion Rheoli Trysorlys yr Awdurdod yn unol â Chod Ymarfer CIPFA ar Rheoli Trysorlys (2017). Yn dilyn eglurhad ynghylch pwerau cyffredinol y Cyngor i fuddsoddi, cyfleusterau gorddrafft y Cyngor, statws credyd awdurdodau lleol a manylion yr Ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys/Gwasanaeth Ymgynghorol arbenigol, cymeradwyodd y Pwyllgor yr Arferion Rheoli Trysorlys diwygiedig a phenderfynodd eu hanfon ymlaen i'r Pwyllgor Gwaith heb unrhyw sylw pellach.
33. Wrth graffu ar yr adroddiadau uchod, adolygodd y Pwyllgor y risgiau sy'n wynebu'r Cyngor a'i allu i reoli risg mewn perthynas â'i weithgareddau Rheoli Trysorlys.

Archwilio Mewnol

34. Mewn perthynas â swyddogaethau archwilio mewnol yr awdurdod, swyddogaeth graidd y Pwyllgor yw goruchwyllo ei annibyniaeth, ei wrthrychedd, ei berfformiad a'i broffesiynoldeb, cefnogi effeithiolrwydd prosesau archwilio mewnol a hyrwyddo effeithiolrwydd y broses archwilio mewnol a hyrwyddo defnydd effeithiol o archwilio mewnol o fewn y fframwaith sicrwydd.
35. Mae ganddo rôl hefyd i gefnogi cysylltiadau effeithiol rhwng archwilio allanol ac archwilio mewnol, asiantaethau arolygu a chyrrff perthnasol eraill, a chymryd camau pendant i hyrwyddo gwerth y broses archwilio.
36. Derbyniodd y Pwyllgor Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2018/19 y Pennaeth Archwilio a Risg yn ei gyfarfod ar 23 Ebrill. Yn dilyn trafodaeth ynghylch effeithiolrwydd y Pwyllgor ei hun ac a ellid ystyried ei fod yn ddigon rhagweithiol, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn barn archwilio cyffredinol y Pennaeth Archwilio a Risg mewn perthynas â pha mor ddigonol ac effeithiol yw fframwaith llywodraethu, trefniadau rheoli risg a rheolaeth fewnol y Cyngor ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2019.
37. Cymeradwyodd y Pwyllgor fân newidiadau i'r Siarter Archwilio Mewnol yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2019.
38. Nododd y Pwyllgor y Strategaeth Archwilio Mewnol ddrafft ar gyfer 2020/21 yn ei gyfarfod ar 11 Chwefror 2020, gan dderbyn bod yr ymagwedd a'r blaenoriaethau a amlinellwyd yn cwrdd ag anghenion sicrwydd y Cyngor.
39. Adroddodd y Pennaeth Archwilio ar Risg ar ganlyniadau pob aseiniad archwilio i bob un o gyfarfodydd arferol y Pwyllgor fel rhan o'r adroddiad diweddarau ar archwilio mewnol. Roedd yr adroddiadau hefyd yn cynnwys manylion am gynnydd y gwasanaethau wrth weithredu'r gweithredoedd rheolwyr er mwyn mynd i'r afael â'r 'Materion/Risgiau' a godwyd gan Archwilio Mewnol a bob chwech mis derbyniodd y Pwyllgor adroddiad manwl ar yr holl 'Faterion/Risgiau' 'Coch' ac 'Ambr' a godwyd gan Archwilio Mewnol ac oedd yn parhau i fod angen sylw.

Archwilio Allanol

40. Swyddogaethau craidd pwyllgor archwilio yw ystyried adroddiadau ac argymhellion archwilio allanol ac asiantaethau arolygu a'u goblygiadau o ran llywodraethiant, rheoli risg neu fesurau rheoli.
41. Archwiliwr Cyffredinol Cymru yw archwiliwr allanol statudol y Cyngor. Mae rôl yr Archwiliwr Cyffredinol yn cynnwys archwilio sut mae'r Cyngor yn rheoli ac yn gwario arian cyhoeddus, gan gynnwys sut mae'n sicrhau gwerth am arian wrth ddarparu gwasanaethau cyhoeddus a pha mor dda mae'r Cyngor yn cynllunio ar gyfer gwella.

42. Yn ei gyfarfod ar 23 Ebrill 2019, cyflwynodd y Swyddog Arweiniol Archwilio Perfformiad, ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, y Cynllun Archwilio arfaethedig ar gyfer blwyddyn archwilio 2018/19. Roedd yn cynnwys gwaith arfaethedig mewn perthynas ag archwilio ariannol, amlinelliad o'r rhaglen archwilio perfformiad ac amserlen ar gyfer cwblhau ac adrodd ar waith archwilio allanol yn yr Awdurdod. Ar ôl derbyn cadarnhad fod yr archwiliad ariannol yn cael ei gyflawni gan Deloitte ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, a bod y rhaglen archwilio perfformiad yn cael ei chyflawni gan Archwilio Cymru, gofynnodd y Pwyllgor i adroddiadau yn y dyfodol wahaniaethu rhwng y meysydd gwaith archwilio o ran y ffioedd a godir.
43. Adroddodd Archwilio Cymru i'r cyfarfod ar 23 Gorffennaf 2019 bod y Cyngor yn debygol o gydymffurfio â gofynion y Mesur Llywodraeth Leol (2009) yn ystod 2019/20 mewn perthynas â gwneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus.
44. Hefyd ym mis Gorffennaf 2019, cyflwynodd Archwilio Cymru adroddiad archwilio mewnol ar ganfyddiadau ei archwiliad o'r camau y mae'r Cyngor yn eu cymryd i gyflawni ei amcanion llesiant, sef hyrwyddo Ynys Môn ac annog datblygwyr mawr i fuddsoddi yn yr Ynys. Derbyniodd y Pwyllgor yr adroddiad fel un a roddai asesiad cadarnhaol ar y cyfan o waith y Cyngor wrth gymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn ei ymdrech i hyrwyddo Ynys Môn i annog datblygwyr mawr i fuddsoddi yn yr Ynys.
45. Mae Deloitte, ar ran yr Archwiliwr Cyffredinol, yn cyflawni gwaith archwilio ariannol. Adroddodd ar ei fwriad i gyhoeddi adroddiad archwilio diamedd ar y datganiadau ariannol ar gyfer 2018/19 yn y cyfarfod ar 3 Medi 2019. Wedi hynny, cafodd y Llythyr Archwilio Mewnol Blynyddol ar gyfer 2018/19 a thystysgrif yn cadarnhau bod y broses o archwilio cyfrifon 2018/19 wedi'i chwblhau ei gyflwyno i'r cyfarfod ar 3 Rhagfyr 2019, er gwybodaeth.
46. Mae'r Pwyllgor wedi derbyn ac ystyried adroddiadau diweddarau rheolaidd gan Archwilio Cymru a Deloitte. Mae hon yn agwedd bwysig o waith y Pwyllgor i sicrhau fod y Cyngor yn ystyried yr holl adroddiadau allanol, naill ai yn y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu neu un o'r Pwyllgorau Sgriwtini, a bod camau priodol yn cael eu cymryd.

Gwrthsefyll Twyll a Llygredd

47. Mae'n ofynnol i'r pwyllgor adolygu effeithiolrwydd trefniadau chwythu'r chwiban y cyngor, gan gynnwys y polisi, ei strategaeth atal twyll a llygredd, gweithredoedd ac adnoddau, risgiau o ran twyll a llygredd, ac am oruchwylio unrhyw feysydd sylweddol o dwyll a monitro cynlluniau gweithredu i fynd i'r afael â gwendidau mewn mesurau rheoli.
48. Derbyniodd y Pwyllgor adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro ar faterion yn codi dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor yn ei gyfarfod ar 3 Medi 2019 a derbyniodd sicrwydd fod y Cyngor yn

cydymffurfio â'r prosesau sy'n ofynnol dan ei Bolisi Pryderon a Chwynion a Pholisi/Canllawiau Chwythu'r Chwiban.

49. Ni chyflwynwyd unrhyw adroddiadau ynghylch achosion o dwyll sylweddol a gyflawnwyd yn erbyn y Cyngor i'r Pwyllgor yn ystod y flwyddyn.
50. Mae Archwilio Mewnol yn cynnwys asesiad o risgiau twyll yn ystod pob archwiliad, ac adroddwyd arnynt i'r Pwyllgor yn rheolaidd drwy gydol y flwyddyn. Ni nodwyd unrhyw risgiau sylweddol o dwyll. Yn ogystal, cynhaliodd Archwilio Mewnol archwiliad penodol ynghylch rheoli'r risg o dwyll yn ystod 2019/20 a nodwyd sicrwydd rhesymol; fodd bynnag, nid adroddwyd ar hyn i'r Pwyllgor tan 2020/21.

Amllder Cyfarfodydd

51. Er mwyn gallu cyflawni ei gyfrifoldebau'n effeithiol dylai'r Pwyllgor gyfarfod yn rheolaidd – o leiaf bedair gwaith y flwyddyn, a chael polisi clir ar yr eitemau hynny y bydd yn eu hystyried yn breifat a'r rhai y bydd yn eu hystyried yn gyhoeddus.
52. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn ei gwneud yn ofynnol i'r Pwyllgor gyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn. Yn ystod y flwyddyn, cyfarfu'r Pwyllgor yn ffurfiol ar 5 achlysur, a chynhaliwyd chweched cyfarfod i benodi Cadeirydd ac Is-gadeirydd. Ceir gwybodaeth am aelodaeth y Pwyllgor a phresenoldeb mewn cyfarfodydd yn ystod 2019/20 yn [Atodiad A](#)
53. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn ei alluogi i gyfarfod yn breifat ac ar wahân gyda'r archwiliwr allanol a'r Pennaeth Archwilio a Risg os oes angen, er nad oedd angen am hynny yn ystod 2019/20.

Strwythur ac Aelodaeth

54. Mae'r Pwyllgor yn annibynnol i swyddogaethau'r pwyllgor gwaith a sgrwtini ac yn cynnwys aelod annibynnol yn unol â'r ddeddfwriaeth. Mae ganddo hawliau mynediad clir i bwyllgorau/swyddogaethau eraill ac mae'n uniongyrchol atebol i'r Cyngor.
55. Mae'r Pwyllgor yn cynnwys wyth o aelodau'r Cyngor, gyda chydbwysedd gwleidyddol, a hyd at ddau Aelod Lleyg wedi'u cyfethol a'u penodi gan y Pwyllgor. Dechreuodd y ddau Aelod Cyfetholedig ym mis Mehefin 2017. Mae'r Aelodaeth yn wrthrychol, yn annibynnol, yn wybodus ac â chanddo gymysgedd o arbenigedd.
56. Mae aelodau yn gefnogol o egwyddorion llywodraethu da a'u gweithrediad ymarferol er mwyn cyflawni amcanion sefydliadol. Mae gan aelodau agweddau diduedd ac yn trin archwilwyr, y pwyllgor gwaith a rheolwyr yn deg ac mae ganddynt y gallu i herio'r pwyllgor gwaith ac uwch reolwyr yn ôl yr angen.
57. Yn ei gyfarfod ar 14 Mai 2019, cafodd y Cyngorydd Peter S Rogers ei ethol yn Gadeirydd ar y Pwyllgor a Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) yn Is-gadeirydd.

58. Yn ystod y flwyddyn, mae aelodau wedi mynychu hyfforddiant mewnol ac allanol, a restrir yn [Atodiad B](#), ynghyd â sesiynau briffio mewnol rheolaidd.
59. Mae'r Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a'r Pennaeth Archwilio a Risg yn bresennol ym mhob un o gyfarfodydd y Pwyllgor. Mae'r Prif Weithredwr, y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a'r archwiliwr allanol a benodwyd hefyd yn mynychu'n rheolaidd. Mae'r swyddogion hyn yn gallu cael mynediad i'r Pwyllgor, neu'r Cadeirydd, yn ôl yr angen.
60. Gellir gweld Blaen Raglen Waith y Pwyllgor ar gyfer 2019/20 yn [Atodiad C](#). Gallai'r rhaglen newid oherwydd y sefyllfa argyfwng bresennol.

Cylch Gorchwyl

61. Mae arfer dda yn awgrymu y dylai pwyllgorau adolygu eu cylch gorchwyl o dro i dro er mwyn sicrhau ei fod yn briodol. Yn ystod 2018/19, yn dilyn adolygiad llawn o ganllawiau CIPFA yn gynharach yn ystod y flwyddyn honno i gymryd i ystyriaeth newidiadau deddfwriaethol a datblygiadau proffesiynol, cynhaliwyd adolygiad sylweddol o gylch gorchwyl y Pwyllgor i ddiweddarau swyddogaethau craidd y pwyllgor archwilio mewn perthynas â llywodraethiant, rheoli risg, rheolaeth fewnol ac archwilio.
62. Yn ei gyfarfod ar 3 Rhagfyr 2019, cymeradwyodd y Pwyllgor y cylch gorchwyl presennol gyda mân newidiadau yn unig i ddiweddarau teitl swydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151.

Effeithiolrwydd

63. Ar y cyfan mae'r Pwyllgor wedi gweithio yn unol â'i gylch gorchwyl presennol, sy'n cynnwys gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 mewn perthynas â rôl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu o ran monitro trefniadau rheoli risg, llywodraethiant a rheolaeth fewnol yn y Cyngor.
64. Oherwydd yr argyfwng presennol, ni chwblhawyd yr hunan asesiad yn erbyn Canllawiau Ymarferol Pwyllgorau Archwilio newydd CIPFA ar gyfer Awdurdodau Lleol a'r Heddlu (2018), a gychwynnodd ym mis Mawrth 2020. Yn ddibynnol ar sefyllfa'r argyfwng, gobeithir y bydd yn cael ei gwblhau yn ystod 2020/21.
65. Mae manylion am y gweithredoedd a godwyd gan y Pwyllgor a'u datrysiadau yn cael eu cadw ar y system gorfforaethol ar gyfer tracio gweithredoedd (4action) er mwyn nodi cyfrifoldeb, cofnodi a thracio'r weithred.

Sylwadau'r Cadeirydd

66. Hoffai'r Cadeirydd fynegi ei ddiolch i Aelodau'r Pwyllgor am eu presenoldeb a'u cyfraniad i waith y Pwyllgor yn ystod y flwyddyn.

67. Hoffai'r Cadeirydd fynegi ei ddiolch hefyd i'r gweithwyr hynny o fewn y Cyngor sydd wedi mynychu cyfarfodydd ac wedi cyfrannu ac, yn benodol, mae hefyd yn manteisio ar y cyfle hwn i ddiolch i staff y gwasanaethau Cyllid ac Archwilio Mewnol am eu cymorth parod.
68. Mae'r Cadeirydd yn cymryd y cyfle hwn i atgoffa'r Cyngor o bwysigrwydd gwaith y Pwyllgor, sydd hyd yn oed yn fwy perthnasol yn y sefyllfa economaidd bresennol a'r sefyllfa argyfwng o ran sicrhau bod y Cyngor yn cael ei redeg mewn modd effeithiol a'i fod yn sicrhau gwerth am arian.
69. Mae'r Pwyllgor wedi ymrwymo i barhau i weithio gyda staff y Cyngor er mwyn cefnogi gwelliannau parhaus yng ngweithrediadau'r Cyngor yn 2020/21.

Y CYNGHORYDD PETER S ROGERS
CADEIRYDD Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
1 MEDI 2020

Atodiad A – Amllder Cyfarfodydd a Phresenoldeb

Aelodau	Cyfarfodydd						Nifer y cyfarfodydd a fynychwyd
	23/04/2019	14/05/2019	23/07/2019	03/09/2019	03/12/2019	11/02/2020	
Cyng. Peter S Rogers (Cadeirydd)	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	5/6
Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) (Is-gadeirydd)	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol (Cadeirydd)	Presennol	5/6
Cyng. Robert Ll. Jones	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	5/6
Cyng. John Griffith	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	6/6
Cyng. Richard Griffiths	Presennol	Presennol	Heb ei gofnodi	Presennol	Presennol	Presennol	5/6
Cyng. Gwilym O. Jones	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	6/6
Cyng. Dylan Rees	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	5/6
Cyng. Alun Roberts	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	4/6
Cyng. Margaret M. Roberts	Presennol	Presennol	Presennol	Ymddiheuriadau	Presennol	Presennol	5/6
Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg)	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	6/6
Cyng. Robin Williams (Deilydd Portffolio Cyllid)	Presennol	Heb ei gofnodi	Presennol	Presennol	Presennol	Presennol	5/6
Cyfanswm ar gyfer y Pwyllgor¹	9	10	10	9	9	11	

Tudalen 304

¹ Yn unol â Chylch Gorchwyl y Pwyllgor, bydd y pwyllgor yn cynnwys wyth aelod etholedig a dau aelod lleyg. Bydd cydbwysedd gwleidyddol o aelodau etholedig ac ni fyddant yn aelodau o'r Pwyllgor Gwaith ond mae angen i'r deilydd Portffolio Cyllid, cyn belled â bo hynny'n bosib, fynychu pob cyfarfod o'r Pwyllgor.

Atodiad B – Hyfforddiant a Fynychwyd gan Aelodau 2019/20

Hyfforddiant	Cyng. Peter S Rogers (Cadeirydd)	Mr Jonathan Mendoza (Aelod Lleyg) (Is-Gadeirydd)	Cyng. Robert Ll. Jones	Cyng. John Griffith	Cyng. Richard Griffiths	Cyng. Gwilym O. Jones	Cyng. Dylan Rees	Cyng. Alun Roberts	Cyng. Margaret M. Roberts	Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg)
Asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb	16/05/19			16/05/19			16/05/19			
Ymwybyddiaeth seiber				09/12/19						29/07/19
Atal (Prevent)										12/09/19
Cam-drin pobl hŷn yn y cartref			15/11/19		08/10/19					
Hyfforddiant materion cynllunio			24/10/19	24/10/19	24/10/19	25/11/19	24/10/19		24/10/19	
Rheoli'r Trysorlys	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19	07/11/19
Diogelu				14/11/19			14/11/19	14/11/19		
Rheoliadau Diogelu data cyffredinol				09/12/19						
Diwrnod datblygu CIPFA ar gyfer pwyllgorau archwilio		23/01/20								23/01/20
Ymagwedd genedlaethol tuag at eiriolaeth statudol	05/03/20			05/03/20				05/03/20	05/03/20	

Atodiad C – Blaen Raglen Waith Arfaethedig ar gyfer 2020/21

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
Ebrill 2020 (Wedi'i ganslo)		Adroddiad diweddaru (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar gyfer 2019/20 (gohiriwyd)	Cynllun Blynyddol 2020 (gohiriwyd)				Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor – Adroddiad y Cadeirydd (gohiriwyd)
Mai 2020 (Wedi'i ganslo)							Ethol Cadeirydd ac Is-gadeirydd
Mehefin 2020 (Wedi'i ganslo)	Datganiad Cyfrifon Drafft 2019/20 (gohiriwyd)					Datganiad Llywodraethu Blynyddol Drafft 2019/20 (gohiriwyd)	
Gorffennaf 2020	Datganiad Cyfrifon Drafft 2019/20	Adroddiad Diweddaru (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2019/20	Cynllun Blynyddol 2020 Adroddiad Gwella Blynyddol 2019/20 (gohiriwyd)	Adolygiad Blynyddol Rheoli Trysorlys 2019/20	Adolygiad Blynyddol o'r Strategaeth Rheoli Risg (gohiriwyd)	Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2019/20 (gohiriwyd)	

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
Medi 2020	Argymell ar gyfer cymeradwyae th y cyngor, y Datganiad Cyfrifon 2019/20 a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol	Adroddiad Diweddar, gan gynnwys 'Materion/ Risgiau' Archwilio Mewnol sy'n parhau i fod angen sylw Adolygu'r Siarter Archwilio Mewnol (gohiriwyd)	Adroddiad ar y Cyfrifon i'r rhai hynny sydd â chyfrifoldeb am Lywodraethiant (ISA 260)		Adolygiad o'r Gofrestr Risg Gorfforaethol (gohiriwyd)	Adroddiad Blynyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2019/20 (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol ar Ddiogelwch TGCh 2019/20 (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol Llywodraethu Gwybodaeth – adroddiad y SIRO Adroddiad Blynyddol ar Gwynion, Sylwadau a Chwythu'r Chwiban – adroddiad y Swyddog Monitro Adroddiad Blynyddol ar	Adolygiad Blynyddol o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu (gohiriwyd) Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor – Adroddiad y Cadeirydd

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
						Gydymffurfio â Pholisïau – Adroddiad y Swyddog Monitro	
Rhagfyr 2020		Adroddiad Diweddarau Adolygiad o'r Siarter Archwilio Mewnol	Adroddiad Cynnydd	Adolygiad Canol Blwyddyn o Weithgareddau Rheoli Trysorlys yn 2020/21	Adolygu'r Gofrestr Risg Gorfforaethol	Adroddiad Blynnyddol Iechyd a Diogelwch Corfforaethol 2019/20 Adroddiad Blynnyddol ar Ddiogelwch TGCh 2019/20	Adroddiad Blynnyddol ar Dwyll a Llygredd Adolygiad Blynnyddol o Effeithiolrwydd y Pwyllgor Archwilio Adolygiad Blynnyddol o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu
Chwefror 2021		Strategaeth Archwilio Mewnol ddrafft ar gyfer 2021/22 er ystyriaeth Adroddiad Diweddarau	Adroddiad Cynnydd	Strategaeth Rheoli Trysorlys 2020/21 yn cynnwys Dangosyddion Darbodus	Adolygiad Blynnyddol o'r Strategaeth Rheoli Risg Adolygiad o'r Gofrestr Risg Gorfforaethol (gohiriwyd)	Cynnydd a wnaed ar Adroddiadau gan Reoleiddwyr Allanol Adroddiad Yswiriant	

Dyddiad	Cyfrifon	Archwilio Mewnol	Archwilio Allanol	Rheoli Trysorlys	Rheoli Risg	Llywodraethu	Arall
		'Materion/ Risgiau' Archwilio mewnol sy'n parhau i fod angen sylw				Blynyddol 2019/20	

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Pwyllgor:	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad:	30 Gorffennaf, 2020
Teitl yr Adroddiad:	Adroddiad Blynyddol Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd: 2019/20
Pwrpas yr Adroddiad:	Adrodd ar waith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ystod 2019/20
Awdur:	J Huw Jones, Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd

1. Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor:

- A1 Dderbyn yr adroddiad a nodi'r materion a drafodwyd gan y Pwyllgor yn ystod 2019/20.
- A2 Argymhell i'r Cyngor llawn dderbyn yr Adroddiad Blynyddol.

2. Cefndir a chyd-destun

- 2.1 Dyma'r wythfed Adroddiad Blynyddol gan y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ers ei sefydlu yn 2012.
- 2.2 Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn gosod dyletswydd ar y Cyngor i sefydlu Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gefnogir gan y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd. Prif bwrpas y Pwyllgor yw adolygu digonolrwydd y ddarpariaeth yn yr Awdurdod o ran staff, swyddfeydd ac adnoddau eraill er mwyn cyflawni dyletswyddau a swyddogaethau Gwasanaethau Democrataidd. Mae'n ofynnol dan y Mesur bod y Pwyllgor yn cyfarfod o leiaf unwaith y flwyddyn i adrodd ar faterion o'r fath i'r Cyngor llawn.
- 2.3 Mae'r Adroddiad Blynyddol yn darparu trosolwg o'r holl faterion a drafodwyd gan y Pwyllgor yn ystod 2019/20 ac yn manylu ar unrhyw benderfyniadau a wnaethpwyd.
- 2.4 Yn ogystal â hyn, mae'r adroddiad yn amlinellu beth fydd cynnwys rhaglen waith y Pwyllgor yn ystod 2020/21 o ran y materion a ganolbwyntir arnynt fydd yn sail i waith y Pwyllgor am y flwyddyn i ddod.

Atodiad:
Adroddiad Blynyddol Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd ar gyfer 2019/20

CYNGOR SIR YNYS MÔN

ADRODDIAD I:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	8 Medi, 2020
TEITL YR ADRODDIAD:	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd- Adroddiad Blynyddol 2019/20
ADRODDIAD GAN:	Cyng Robert Llewelyn Jones, Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Adrodd ar waith y Pwyllgor yn ystod 2019/20
SWYDDOG CYSWLLT: E-bost: Rhif Ffôn	Huw Jones (Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd) Jjones@ynysmon.gov.uk

1. Rhagarweiniad

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn gosod dyletswydd ar y Cyngor i sefydlu Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gefnogir gan y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd. Prif bwrpas y Pwyllgor yw adolygu digonolrwydd y ddarpariaeth yn yr Awdurdod o ran staff, swyddfeydd ac adnoddau eraill er mwyn cyflawni dyletswyddau a swyddogaethau Gwasanaethau Democrataidd. Dan y Mesur, rhaid i'r Pwyllgor gyfarfod o leiaf unwaith y flwyddyn i adrodd ar faterion o'r fath i'r Cyngor llawn.

Dyma'r wythfed adroddiad blynyddol y mae'r Pwyllgor wedi ei ddarparu ers ei sefydlu yn 2012.

2. Datblygiad Proffesiynol Aelodau

Mae cefnogi Aelodau Etholedig yn hollbwysig er mwyn iddynt gyflawni eu dyletswyddau o ran cefnogi a chynrychioli eu cymunedau yn llawn, gwneud penderfyniadau a chadw golwg ar berfformiad y Cyngor er budd gorau eu hetholwyr, i gynrychioli'r Cyngor yn effeithiol, i sicrhau llywodraethu mewnol a safonau moesol, fel y nodir yn y Disgrifiad Rôl ar gyfer Aelod Etholedig.

Er mwyn datblygu ac ehangu ar sgiliau a gwybodaeth Aelodau, mae Cynllun Hyfforddi a Datblygu Aelodau yn bodoli sy'n amlinellu'r holl gyfleoedd hyfforddiant a datblygu sydd ar gael iddynt am y flwyddyn. Mae'r ddogfen yn cael ei haddasu yn rheolaidd er mwyn bodloni anghenion yr holl Aelodau ac yn ymateb i ofynion sy'n cael eu hamlygu yn Adolygiadau Datblygiad Personol y Cynghorwyr. Cyflwynir y Cynllun Datblygu yn chwarterol i'r Pwyllgor Safonau a'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd er mwyn i swyddogion penodol allu adnabod mewnbynau datblygu addas neu benodol.

I'r un perwyl, cynhelir sesiynau briffio misol i Aelodau ar bynciau penodol, er mwyn sicrhau bod ganddynt wybodaeth ar faterion strategol a thrawsnewid o fewn y Cyngor sy'n hanfodol iddynt er mwyn cyflawni eu dyletswyddau a'u rôl.

3. Rhaglen Waith y Pwyllgor

Mae'r adroddiad hwn yn crynhoi'r materion a drafodwyd gan y Pwyllgor yn ystod 2019/20 a cheir ynddo hefyd sylwadau ar y statws cyfredol.

Yn gyffredinol, canolbwyntiodd y Pwyllgor ar y meysydd canlynol:

- Y Cynllun ar gyfer Datblygu a Hyfforddi Aelodau gan gynnwys Adolygiadau Datblygiad Personol;
- Gwe-ddarlledu cyfarfodydd;
- Adroddiadau Blynyddol Aelodau;
- Adroddiad Blynyddol y Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol;
- Materion cysylltiedig ag Aelodau gan gynnwys- Siartr Cymru ar gyfer datblygiad a chefnogaeth Aelodau
- Ymgynghoriadau perthnasol gan Lywodraeth Cymru gan gynnwys trefniadau etholiadol;

Cynhaliwyd cyfanswm o 4 cyfarfod o'r Pwyllgor dros y deuddeg mis diwethaf.

Yn y tabl isod, ceir crynodeb o'r materion a drafodwyd ym mhob cyfarfod yn ystod y flwyddyn ddiwethaf.

Dyddiad y Pwyllgor	Pwnc	Statws Cyfredol
14 Mai 2019	Ethol Is-Gadeirydd	Cynhaliwyd y cyfarfod er mwyn ethol Is-Gadeirydd ar gyfer 2019/20.
25 Medi 2019	Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru- Arolwg Etholiadol 2019- Ynys Môn	<p>Cyflwynwyd adroddiad gan y Pennaeth Gwasanaethau Democratiaidd, a oedd yn ymdrin â'r materion canlynol:</p> <ol style="list-style-type: none"> Manylion o ran sefydlu panel trawsbleidiol yn cynnwys 8 o Aelodau i ddatblygu cynigion a gwneud argymhellion, gyda'r Panel yn cyfarfod pedair gwaith rhwng mis Gorffennaf a Medi 2019 i ddatblygu cynigion. Nodwyd bod gofyn i randdeiliaid gyflwyno eu hargymhellion cychwynnol i'r Comisiwn erbyn 10 Hydref 2019, ac y bydd y Cyngor Sir yn cymeradwyo'r argymhellion cyn hynny. Amlinellwyd y byddai'r Comisiwn, ar ôl derbyn yr argymhellion cychwynnol, yn datblygu a chyhoeddi ei gynigion drafft yn ystod Gwanwyn 2020, ac y byddai'r argymhellion terfynol yn cael eu cyflwyno i Lywodraeth Cymru yn ystod Gaeaf 2020, yn dilyn cyfnod o ymgynghori. Bydd y newidiadau'n cael eu gweithredu ar draws Cymru mewn pryd ar gyfer etholiadau lleol 2022. Er i fethodoleg y Comisiwn argymhell Awdurdod o 33 Aelod ar sail 1 Aelod i 1,549 o etholwyr, casglodd y Panel ei bod yn briodol cynyddu nifer yr Aelodau i 35 gyda 14 o adrannau etholiadol. Daethpwyd i'r casgliad hwn drwy ddilyn meini prawf y Panel, ac adolygu'r trefniadau presennol o ran nifer yr

		<p>Aelodau, y wardiau a'u ffiniau, yn ogystal â nifer yr Aelodau ym mhob ward.</p> <p>vi. Derbyniodd y Cyngor Sir argymhelliad y Pwyllgor Gwasanaethau Democratiadd ar 7 Hydref, 2019 fel ymateb cychwynnol y Cyngor.</p> <p>vii. Nodwyd y bydd angen i'r Pwyllgor hwn ystyried cynigion drafft y Comisiwn yn ystod Gwanwyn 2020, a gwneud argymhellion i'r Cyngor Sir.</p>
	<p>Datblygu Aelodau</p>	<p>Cyflwynwyd adroddiad cynnydd ar y cynllun datblygu a hyfforddiant i Aelodau gan gynnwys modiwlau e-ddysgu. O ran e-ddysgu, bu datblygiadau mewn perthynas â Llwyfan E-ddysgu'r GIG, fydd yn golygu bod y system yn haws i'w defnyddio a bydd yr hyfforddiant yn haws ei gwblhau ar ipads hefyd. Nodwyd bod y Gwasanaeth TGCh wedi llunio llawlyfr i Aelodau, sydd ar gael ar MonITor, ac y trefnwyd sesiynau galw i mewn i gynorthwyo Aelodau gydag unrhyw broblemau TGCh.</p> <p>Pwysleisiwyd bod y Cynllun Datblygu yn ddogfen sy'n esblygu ac yn cael ei hadolygu'n rheolaidd a'i haddasu i fodloni anghenion hyfforddi Aelodau, yn dilyn derbyn mewnbwn gan yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, Arweinwyr Grŵp, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ac asiantaethau allanol eraill.</p> <p>Derbyniwyd y Cynllun Hyfforddi a Datblygu Aelodau, a chytunwyd i rannu copi ohono gyda'r Pwyllgor Safonau a'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd bob chwarter. Penderfynwyd hefyd i ofyn i Arweinwyr Grwpiau atgoffa Aelodau o'r angen i fynychu sesiynau hyfforddi gorfodol a sesiynau hyfforddi eraill.</p> <p>Cyflwynwyd diweddariad pellach i'r Pwyllgor ar 10 Rhagfyr, 2019.</p>
	<p>Materion yn ymwneud ag Aelodau</p>	<p>Roedd yr adroddiad yn ymwneud â'r materion canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nododd yr adroddiad bod 28 o Aelodau wedi cwblhau a chyhoeddi eu Hadroddiadau Blynyddol ar gyfer 2018/19 ar wefan y Cyngor. • Adroddwyd bod y Cyngor Sir wedi derbyn Siarter Cynorthwyo a Datblygu Aelodau Cymru, Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a chyflwynwyd tystysgrif swyddogol i'r Cyngor. Cyflwynwyd y Siarter yn swyddogol i'r Cyngor ym mis Gorffennaf am gyfnod o dair blynedd.

	Rhaglen Waith y Pwyllgor 2019/20	Cyflwynwyd y rhaglen waith ar gyfer y Pwyllgor. Roedd yr adroddiad hwn yn crynhoi'r materion ar gyfer eu hystyried gan y Pwyllgor yn 2019/20 (amlinellir y rhain dan bwynt 3 uchod).
10 Rhagfyr 2019	Datblygu Aelodau	Roedd yr adroddiad yn darparu diweddariad ar y cynnydd o ran darparu'r cynllun hyfforddiant a chyfluoedd datblygu a gynigwyd i Aelodau Etholedig ers cyflwyno'r adroddiad ar 25 Medi 2019. Nodwyd y bwriad o gwblhau Adolygiadau Datblygiad Personol erbyn canol mis Mawrth, 2020, er mwyn eu cynnwys wrth baratoi Cynllun Datblygu Aelodau 2020/21. Derbyniwyd yr adroddiad gan y Pwyllgor.
	Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol- Adroddiad Blynyddol Drafft ar gyfer 2020/21	Mae Adroddiad Blynyddol Drafft y Panel ar gyfer 2020/21 wedi'i gyhoeddi ar gyfer ymgynghoriad a oedd yn cau ar 10 Rhagfyr 2019. Gofynnwyd i'r Pwyllgor ystyried y penderfyniadau drafft yn yr adroddiad, ac a oeddent yn dymuno ymateb i'r ymgynghoriad. Cyhoeddwyd yr adroddiad terfynol ym mis Chwefror 2020.
30 Ionawr, 2020	Adolygiad o Ranbarthau Pleidleisio a Lleoliad Pleidleisio	Roedd yr adroddiad yn ymdrin â sawl elfen o ran Adolygiad o Ranbarthau Pleidleisio a Lleoliad Pleidleisio, gan gynnwys yr isod yn benodol: <ul style="list-style-type: none"> • Nodwyd y cynhaliwyd adolygiad rhagarweiniol gan Swyddog Canlyniadau Gweithredol y dosbarthau pleidleisio, y manau pleidleisio a'r gorsafoedd pleidleisio presennol yn ardal Ynys Môn ac mewn perthynas â'r etholaeth seneddol, gyda'r bwriad o brofi eu haddasrwydd, a nodi unrhyw ddewisiadau eraill posibl lle bernir eu bod yn addas. • Wrth asesu'r trefniadau cyfredol, rhoddwyd ystyriaeth i leoliad, maint, argaeledd a hygyrchedd manau a gorsafoedd pleidleisio. Ystyriwyd pa mor addas oedd rhai gorsafoedd pleidleisio a ddefnyddiwyd ar gyfer etholiadau a gynhaliwyd yn 2019. • Cynhaliwyd yr adolygiad o 5 Mehefin 2019-20 Ionawr 2020, gyda chyfle i randdeiliaid wneud sylwadau ar argymhellion y Swyddog Canlyniadau Gweithredol. • Gofynnwyd i'r Pwyllgor gadarnhau manylion fel y nodwyd yn yr Atodiad a oedd yn rhan o'r adroddiad, ac argymhell i'r Cyngor Sir dderbyn hyn yn yr un modd.

Edrych Ymlaen i 2020/21:

Bydd rhaglen waith y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn canolbwyntio ar y meysydd canlynol ar gyfer 2020/21:

- Y Cynllun ar gyfer Datblygu a Hyfforddi Aelodau gan gynnwys Adolygiadau Datblygiad Personol
- Gwe-ddarlledu cyfarfodydd
- Adroddiadau Blynyddol Aelodau
- Adroddiad Blynyddol y Panel Annibynnol ar Gydnabyddiaeth Ariannol;
- Materion cysylltiedig ag Aelodau gan gynnwys- Siartr Cymru ar gyfer datblygiad a chefnogaeth Aelodau
- Ymgynghoriadau perthnasol gan Lywodraeth Cymru gan gynnwys trefniadau etholiadol.

Argymhelliad:

Gofynnir i'r Cyngor Sir dderbyn yr adroddiad a nodi'r materion a drafodwyd gan y Pwyllgor yn ystod 2019/20.

Cyng Robert Llewelyn Jones

**Cadeirydd y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
(08.07.2020)**